



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

Ex Libro Quinto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

Quarto, favorabiliores sunt primæ in capiendis legatis, quam secundæ. Nam legatum sub conditione, *Si non nupsit*, virgini, quæ nondum experta est virum, relicto, etiam si nupsit, ei, non obstante conditione, debetur secus in vidua, *l. Cum tale legatum §. 5. D. de con. dit. & demonstrat.*

Quinto, mulier, quæ iterum nupsit, nequit ob ingratitude[m] revocare donationes liberis prioris matrimonii factas: Exceptis tribus casibus, enumeratis in Novella 22. *De nuptiis cap. 35.* At vero vidua unius matrimonii potest, *l. His solis 7. Cod. de re. voc. donat.*

PARATITLA

S I V E

S V M M A R I A

E T

METHODICA EXPLICATIO

LIBRI QUINTI

DECRETALIVM.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus.

§. I.

De Accusationibus.

1. Accusatio quid sit.
2. Libellus accusatorius qua continere debeat.
3. Hora & dies commissi criminis an necessario exprimendus.
4. Inscriptio seu pœna talionis hodie ab usu recessit.

Ius Pontificium, sive scriptum sive non scriptum, versatur vel circa personas Ecclesiasticas, vel circa res, vel circa judicia, eaque cum civilia, tum criminalia. Cum itaque libro primo actum fue-

rit de jure personarum; secundo de universa judicatii ordinis ratione; tertio & quarto de materia ipsa seu rebus Clericorum & Laicorum, quæ in judicium Ecclesiasticum civile deducuntur: Sequitur ut hoc quinto libro tractemus de iis rebus, quæ in judicium Ecclesiasticum criminale veniunt; doceamusque primo, quo pacto actiones seu judicia criminalia instituantur; tum de delictis ipsis, quæ in foro Ecclesiastico proponuntur; ac demum de pœnis, quibus rei à Judice Ecclesiastico afficiendi sunt.

Judicia criminalia tribus potissimum modis instituuntur, nempe per Accusationem, Inquisitionem, Denuntiationem; *c. Licet Heli 31. in princ. inf. de Simonia.*

1. Accusatio, secundum Hostiens in *Summa hoc. tit.* est criminis alicujus apud Judicem competentem, vindictæ publicæ causa, inscriptione interveniente, legitimè facta delatio. Colligitur hæc descriptio ex *l. fin. Cod. de accusation. & communiter receptam esse tradit Jul. Cla-*
rus

rus in *Pract. crim. q. 12. n. 1.* Dixi vindictæ publicæ causa; in exemplum scilicet populi, ut omnes à talibus criminibus abstineant. Accusare verò est deferre reum criminis alicujus peribellum ad Judicem, cum subscriptione deferentis: Et qui defert Accusator dicitur, uti Actor, qui in civilibus causis provocat ad Judicem.

2. Debet autem libellus accusatorius continere in primis nomen Judicis coram quo crimen proponitur, ut sciatur, aui sit competens, ut *Tit. Cod. Vbi de criminibus agi oporteat*: Item nomen accusatoris & accusati, ut constet, quis sit accusator, & quis accusetur, (quantum si nomen accusati ignoretur, possit describi ex habitu, officio, vel aliis circumstantiis:) speciem in super criminis: Locum & tempus commissi criminis (aliàs accusatio redderetur incerta, & ipso jure nulla, etiam parte non opponente, Jul. Clarus: *d. q. 12. n. 9.* eripereturque reo facultas se defendendi:) Item personas, in quas vel cum quibus illud perpetratum dicitur: Insuperque subscriptionem accusatoris in crimen, si ve ad pœnam talionis, non tantum in publicis delictis, verum etiam in criminaliter intentatis, *l. fin. D. de privar. delictis. l. fin. D. de furtis.* Quod constitutum est ut homines deterreantur à calumniis. *l. penultim. Et ibi Gloss. Et Salicet Cod. de accusation.* & ne innocentia alicujus temerè periclitetur & vim patiatur. Formam accusationis vide in *l. Libellorum D. de accusat. Et can. fin. §. libellorum, l. 1. quasi. 8.* & quæ late deducuntur à Greg. Tholos. *h. s. Partit. l. i. r. 9. c. 4.*

3. Cæterùm non tenetur accusator invitus horam & diem designare, nisi id reus perat, ut scilicet negativam, loco & tempore coarctatam, puta, se eo die fuisse in aliquo loco, remoto à loco delicti, probare possit, *l. Optimam Cod. de contrahenda stipulat.* aut nisi crimen tali die commissum sit micrius puniendum, Jul. Clarus *d. loco vers. Dixi etiam.* Et si diem expresserit, qui mensẽ designet, aliã mensis designatione opus non erit, *W. c. l. enb. D. ad h. t. n. 11.* alias enim nimis coarctaretur potestas accusandi & probandi, quando quidem quis diei vel septimanæ facile oblivisci possit, cum non ita cadat sub sensum, ut locus.

Inscriptio verò, ac pœna talionis hodie passim à foro recessit, valetque ejusmodi consue-

tudo, Felin, in *c. Super his rite.* Notab hoc tit. Gothof. *ad d. l. fin. Cod. de accusat.* Et sanè ob antiquum rigorem multi deterrebantur ab accusando, multaque crimina propterea manebant impunita. Quamquam etiam hodie, si quis alicquem de crimine aliquo differat, & partem formatam, ut vocant, se adversus eum constituat, soleat carceri committi, donec satisfecerit idonee, de accusatione prosequenda, & injuria relaxanda, si crimen intentatum minus probet, *lib. 2. Cod. de exhibenda reis.* Quia tamen hæc pro diversitate locorum diversimodè exercentur & observantur, satius fuerit sequi stylum & consuetudinem cujusque loci.

Sed & in tabulis Legum Brabantiæ, vulgo *den Lanchartre* anni 1312, legimus Joannem Ducem pœnam talionis discretè innovasse, decrevisseque eo loco habendum esse eum, qui alium in jure convenisset, & querelas non probasset, quo alius fuisset habendus probato crimine.

Denique si accusatio non fuerit legitime concepta, nomen rei aboletur, & ex integro reperendi reum sit potestas, *d. l. Libellorum §. 1.*

§. II.

Quinam acculare possint,

1. Prohibeatur, quorum nihil interest.
2. Qui semel destiterint ab accusando.
3. Laicus volens accusare Clericum.
4. Inimicus accusati aut inimico ejus cobabitans.
5. Mulier, pupillus miles, infamis, &c.
6. Aliàs accusator audiendus est, etiam Monachus adversus Prælatum.
7. Nemo per Procuratorem accusare aut defendere se potest.
8. Nemo invitus accusare cogitur, Et quatenus desistere liceat.
9. Quibus hodie munus accusandi deferatur.

Acculare possunt omnes, qui non prohibentur, *l. Qui accusare §. D. de accusation.* Prohibetur autem quis accusare aliquem ob varias causas: Vel quia ejus, qui vult accusare, nihil interest *c. Illa 3. h. t. exceptis publicis iudiciis: l. 1. vel quia eundem ejusdem criminis se-*

mel accusaverit; nam qui semel ab accusando desistit, amplius non auditur, *l. Accusationi 6. Cod. De huius accus non pes. imd* perpetuum illi silentium imponitur, licet ante inscriptionem desisterit, *c. Licet 14. h. t.* Similiter qui semel à crimine absolutus est per sententiam definitivam, iterum accusari nec ab eodem nec ab alio potest, *c. De his 6. & ibi DD. h. tit.* Ut neque semel condemnatus ac punitus, Maranta 6. p. *Spec. nuri num 49.* nam de ejusdem hominis admillo sepius quæri non debet, *l. Licet 6. in fine D. Nauta capones &c. nisi forte ex collusione primi accusatoris secundus doceat perperam absolutum fuisse, c. 1. inf. De collus detegenda l. 3. §. nam si De pravariationib. Maranta d. loco n. 50 Abbas in d. c. De his h. t.* Præsumitur autem collusio, si accusator conversatur cum accusato: si post litem contestatam nec accusatus compareat ad terminum statutum per Judicem Maranta d. loco n. 51.

Dixi, per sententiam definitivam: quia absolutus ab observatione iudicii dumtaxat, licet non possit amplius accusari ab eodem, secundum Canones (per primam enim accusationem factus fuit inimicus, ac proinde repellendus eo Jure, *c. Repellantur 7. c. Cum P. 10. §. Cum oporteat 19. hoc tit.*) potest tamen ab alio tertio: & quidem de Jure Civili indistinctè tam à primo, quam ab alio, cum secundum Jus Civile inimici ab accusatione non repellantur. Possent tamen absolutus rursus accusari à tertio, prosequente suam vel suorum injuriam, dummodò ignoret accusationem fuisse ab alio institutam; secus si sciverit: nam & tertio obstat exceptio rei judicata, Maranta d. loco n. 54. ubi alia vide eodem spectantia

3. Tertio, repellitur laicus, volens accusare Clericum: nam cum Clericis, laicos oppidò infestos tradiderit antiquitas, *c. Clericis in princ. De immunit. Eccles. in 6.* quod & experientia docet, præsertim, hoc infelici sæculo; Regulariter non admittuntur laici adversus Clericos in criminalibus, *d. c. Cum P. hoc tit. can. 2. §. 3. can. Sicut 6. 11. q. 7.* prout nec Clerici adversus laicos; *d. can. Sicut* nisi forte laici suam vel suorum injuriam prosequantur, *c. De ca. 14. sup. De testib. can. Omnibus 17. q. 6.* aut nisi agatur de occultis quibusdam crimi-

nibus, in quibus propter enormitatem Ecclesia laicos adversus Clericos admittit, ut sunt Simonia, Hæresis, crimen læsæ majestatis, *c. Tanta, c. Licet Heli 31. inf. De Simonia.* Eodem Jure Canonico non admittuntur adversus Clericos viles adjectæque personæ non probatæ vitæ *can. Quarendum 11. q. 7.* modò reus earum consuetudine antea usus non fuerit, *c. Nulli 5. h. t.*

4. Quarto repellitur accusator, quia inimicus est accusati, aut inimico ejus cohabitatur, *d. c. Repellantur 7. d. c. Cum P. 9. §. c. Meminimus 13. hoc tit.* & hoc de Jure Canonico, ut dixi, quia præsumitur ejusmodi accusatio proficisci ex odio. Unde nec criminofus accusator adversus alium criminofum admittitur, *can. Omnes, can. Qui crimos 11. q. 1. d. can. Quarendum 11. q. 7. can. Qui sine, can. Postulatus 111. q. 7.*

5. Denique prohibentur acculare, alii propter sexum vel ætatem, ut mulier & pupillus; alii propter Sacramentum, ut milites; alii propter majestatem & potestatem; & alii propter delictum proprium, ut infames; & alii propter turpem quæstum, ut qui duo judicia adversus duos reos subscripta habent, nummosve ad accusandum vel non accusandum acceperint; alii propter conditionem suam, ut filii adversus parentes, liberti & alumni adversus patronos, alii propter suspicionem calumniæ vel ob alias similes causas, de quibus in *can. prohibentur 11. q. 7. §. in d. l. Qui accusa. re 8. §. segg. D. h. t. & Jul. Clarus in Præf. Crimin. q. 14.* quarum si aliqua accusatori objiciatur, statim est ab accusatione repellendus, etiam non audito reo de crimine Et hoc est, quod Pont. ait, si legitimus non fuerit accusator, non fatigandū esse reum sive accusatum, *c. 1. h. t.* Porro plerosque, qui accusate prohibentur. Glossa ad *d. c. 1.* complectitur his verbis:

*Fœmina pupillus, dolatus crimine, tantus,
Suspectus quæstus, corruptus, fors illogue que,
Infamis, servus, pauper, cum milite Princeps,
Libertus, socius socium, nec non inimicus
Clericus Ecclesiam nullus de ferre Valabit.*

Hi tamen omnes ab accusatione, non excluduntur, si suam vel suorum injuriam extendant, mortemve defendant, *l. Hi tamen 11. D. h. t. §. 12. Cod. eod. Exceptis liberis, libertis, & alum.*

kkk

& alumnis, quibus ne istis quidem casibus parentem patronumve accusare permittitur, nisi civiliter agatur, d. l. *Hi tamen* §. 1. l. *Iniquum* 17. Cod. De *his qui accus. non pos.* Aliàs si qui alios accusare velint, eos immunes esse oportet à crimine, *can. Qui sine peccato, can. Postulatus* 117. q. 7. Hodie etiam paupertas non repellit ab accusatione pauperem, honestæ fidei & vitæ, Clarus d. q. 14. n. 19.

6. Quòd si accusatori nulla iusta objici causa possit, ob quam ab accusatione removeri debeat, omnino audiendus est; quisquis ille sit: aded ut etiam Monachus, quamvis obedientiam voverit Prælato suo, nisi alia rationabilis causa impediatur, accusare valeat. Imò debent eisdem ex bonis Monasterii suppeditari sumptus necessarij ad prosequendam accusationem, *c. Ulla*, 3. c. *Ex parte tua* h. t. Quin etiam, ut sit expeditior reformatio Monasterii, si quam sententiam excommunicationis, suspensionis, aut interdicti Abbas, pendente accusatione, protulerit, aut per alios ferri curaverit, ea ipso cure relaxatur, sicut & juramentum de incenda veritate, *c. Olim* 26 h. t. Alios tamen Monachus accusare non potest, d. c. *Ex parte tua*, nisi inter sit Monasterii, & delicta Abbatis, *can. Monachi* 35. xv. q. 1. quia censetur mundo mortuus, *can. Placuit ibid.*

7. Quemadmodum autem ad crimen iudicii publici accusationemque criminalem prosequendam non admittitur procurator, ita neque ad defendendum, l. *penult.* D. De *publ. iudicis*, c. *Veniens* 15. h. t. Licet reus absens possit per procuratorem allegare causas absentia, aliasque exceptiones, quæ ipsum crimen propositum non attingant, d. c. *Veniens* & c. *cum dilecti* 18 h. t. secus si agatur de crimine non criminaliter, v. g. per modum exceptionis, c. *Super his* 16. h. t. vel de crimine privato, v. g. injuriarum, *can. Absens* §. nisi III. q. 9. l. *fin.* Cod. De *injuria*; vel de aliis levibus criminibus, l. *Levia* 6. D. *hoc tit.*

8. Nemo etiam invitus accusare cogitur, *can. Si quem poenituerit, can. Si quis iratus* II. q. 7. Tit. Cod. *Ut nemo invitus agere vel accus. cog.* Potestque quilibet ante libelli oblationem & inscriptionem ab accusatione incepta desistere, sed desistenti imponitur silentium perpetuum, ne deinceps eundem de eodem crimine accuset vel infamet, c. *Licet* 14. h. tit. At verò post

inscriptionem cogitur accusationem prosequi, nec impunè citra abolitionem desistit, l. *Quæstum* 5. D. *Ad S. C. Turpill.* Publicè enim interest, accusationem non intermitteri, si vera sit, ut delictum puniatur, si vera falsa, ne calumniator impunè evadat, & licentiùs in innocentiam cujusque grassetur. Verius etiam est fratres se invicem accusare non posse, l. *Si magnam* Cod. De *his qui accus. non possunt*; nisi in levioribus criminibus, l. *Si sororem* 18. Cod. *ead.* aut nisi alter alterius vitæ insidiarius fuerit, Glor. & Salicet ad d. l. *Simagnum*: nam & idem in matre adversus filium sibi insidiantem admittum est, l. *Propter* 4. Cod. d. *rit.* ut neque filius prohibetur de facto matris queri, l. *Hi tamen* 11. §. 1. D. De *accusat.*

9. Cæterum observandum est, hodie munus accusandi apud sæcularem Judicem deserti procuratoribus fisci; apud Judicem verò Ecclesiasticum aliquibus electis & probæ fidei clericis, qui Promotores aut Procuratores fiscales, vel Syndici, interdum etiam Nuntii dicuntur, quos huic muneris præficiendos tradit Bero, Diaz in *Praxi crimin.* *Can. c. 4.* & in quibusdam diocesisbus per Belgium ita servari refert oculus testis Zyp. olimque consuetum fuisse, lib. 5. De *jure Pont. novo* h. t. n. 8. Et tales non debent se inscribere, quandoquidem necessitas officii eos liberet à suspitione calumnia, nisi hæc manifestè appareat, l. *Post legatum* 5. §. *Advocatum* D. De *his quibus ut. indignis* &c. Solent tamen plerumque alii privati, quorum aliunde interest delicta puniri, se his adungere, eisque denuntiare crimina ac suggerere probationes, ad suam suorumque injuriam prosequendam; unde & evitant delatoris prohibiti notam, l. *Deferre* 18. §. *Sed communem*, & l. *Delator* 44. D. De *jure fisci* cum nemini in causis propriis accusandi licentia sit deneganda, *can. Omnib.* IV. q. 6.

§. III.

Quinam accusari non possint.

1. Non mortui, non Legati, Præsides, Magistratus, &c.
2. 3. Non absoluti per sententiam neque absentes.
4. Non infantes & furiosi.
5. De servis rurs.

1. Sicut non omnes accusare possunt, ita nec omnes accusari. Non in primis mortui, l. *Ex judi-*

judiciorum 20. hoc tit. l. fin. D. Ad Leg. lul. Majest. Non Legati Imperatoris aut Provincialis, non Magistratus populi Rom. & qui Reipubl. causa abiunt, l. Hos accusare 12. D. eod. Idemque dicendum de aliis, qui in honore ministeriove publico sunt: qui quidem recte postulantur rei, sed eorum differtur accusatio, & cautione iudicio sistendi causa promittitur in finem honoris, l. Si adulterium 38. in fin. D. ad leg. lul. de adult.

2. Tertio, semel absoluti per sententiam iterum accusari non possunt, de quo jam ante dictum.

3. Quarto, non etiam absentes, multoque minus damnati, l. Absentem 6. Cod. hoc t. l. Absentem 5. D. de penis: sed tantum annotatio fit bonorum, & post annum publicatio, d. l. Absentem l. 1. & 2. Cod. de requir. reis; quamvis procuratorem habeant, l. penult. §. 1. D. de publ. iudicis, c. Veniam 15. hoc t. c. Tua §. sup. de procurat. can. Absens vero 11. q. 9. quia Iudex ex rei presentia, vultu aspectu, qualitate personæ, constantia, trepidatione, ex oculorum sermonisque indicis in criminis cognitionem deducitur, ut Canis ait lib. 4. Tit. 10 §. Qui vero accusari, arg. lib. 2. §. 3. D. de restit. l. De more 10. §. tormenta D. de questionib. Idque verum est, si crimen tale sit, ex quo pœna corporalis, vel in metallum, aut similis infligenda venit, d. l. Absente D. de penis & d. c. Peniens, ubi pœna similis est capitali. Excepto tamē erimine læsæ Majestatis, ut in Extravag. Henr. XII. Quomodo in læsa Majestatis &c. Cæteroque si pecuniariam pœnam, aut quæ æstimationem contingit, crimen mereatur, poterit ea in absentem, si tæpius admonitus per contumaciam abstr. statui, & usque ad relegationem procedi, d. l. Absentem D. de penis. Planè hodie in Gallia & alibi, & in foris Ecclesiasticis bonorum annotationi locum non esse, posseque absentes contumaces damnati, etiam ad mortem, eorumque bona addici fisco, notat Gothof. ad d. l. Absentem Cod. hoc tit. post Julium Clar. qu. 44. n. 3. & 4.

4. Quinto, non intantes & furiosi, l. infans 12. D. Ad Leg. Corn. De scar. l. Divus 14. D. de officio Praef. Minores verò xxv, annis tunc recte accusantur, si puberes aut pubertati proximi deliquerint, quippe capaces jam doli, lib. Pupilum III. D. De R. I. quanquam interdum misericordia aetatis movere possit Iudicem ad mitigandam pœnam, l. Auxilium 37. D. de minorib.

5. Omnibus verò legibus servi fiunt & postulantur rei; exceptâ pœnâ pecuniaria vel capitis, id est amissionis Civitatis, quæ servo non competit, d. l. Hos accusare 12 §. omnibus 4. D. h. t. Ex civilibus causis eorum domini noxaliter conveniuntur, l. penult. & ult. Cod. de noxalibus actionibus. Ita hæc tradit Canis. d. loco §. Omnibus autem.

§. IV.

De Inquisitione.

1. Inquisitio quid sit.
2. Hanc instituet Iudex publicæ famæ instigante.
3. Ea que procedere debet inquisitionem.
4. De eadem constare debet ex actis & informatione.
5. Nec sufficit, si duo pluresve jurati adfirmant, quem commississe crimen.
6. Inquisitio vel generaliter fit: vel specialiter.
7. Generalis inquisitio permessa est Iudici de quolibet delicto.
8. In speciali inquisitione qua edenda, & quo modo procedendum.
9. Interest an per inquisitionem probatum sit crimen, an per accusationem.
10. Ad inquisitionem necessaria est citatio offensus & consanguineorum.
11. Denique à Iudice competente fieri debet.

1. Inquisitio est alicujus criminis manifesti per Iudicem competentem canonicè facta investigatio. Idque ita à Jure receptum est, ne deficiente accusatore delicta manerent impunita cum gravissimo Reipublicæ detrimento, nempe ut Præsidii, Officiali alicujus provincie aut civitatis seu Iudici ex officio suo liceat nocentes, veluti fures, latrones, sacrilegos, homicidas, & alios, conquirere, & prout quisque deliquerit, in eum animadvertere, sicque provinciam aut civitatem, cui præest, malis hominibus purgare, l. Congruis 13. D. de officio Praef. Novell. 128. De collatoribus §. jubemus.

2. Quam tamen inquisitionem Iudex non aliter instituet, quam si famâ publica & rumore vulgi non temerario ad hoc permotus fuerit, c. Cum oporteat 10. c. Inquisitionis 21 §. Tertia dubitationis, c. Qualiter 24. h. t. ne temerè in aliquem & cum periculo alienæ existimationis grassetur,

tur, arg. l. Prator 7. in princ. D. de iniuriis. Deq; occisus criminibus prohibita est inquisitio, dicitur caput. Cum oporteat: & propterea in primis constate oportet de delicto commisso, saltem in genere, verb. grat. quod reperitur, homo occisus, furtum factum, vel rapina, vel aliud simile, nesciaturque à quo: & de isto Judex ante omnia se informare debet, & curare describi in actis qualitatem delicti, Maranta 6. p. princ. n. 17. & 18.

3. Secundò, contra infamatum de crimine a clamorosa insinuatione præcesserit, ut loquitur Pont. in d. c. Inquisitionis §. tertio, & d. e. Qualiter & quando in fine hoc tit. quia hæc est loco denuntiatoris vel accusatoris, d. e. Qualiter circa princ. plenè Felin. in c. Licet 14. hoer. 4. Et de tali fama, proveniente non à malevolis & maledicis, sed à viris providis & honestis, constare etiam debet exactis & ex ipsa informatione, alias inquisitio impugnari possit, d. e. Qualiter. Ideoque licet Judicis ab aliquibus clam portigatur libellus infamationis, quo quis gravis alicujus criminis accusetur, non tamen ad inquisitionem procedi debet, nisi de eo quoque fama accusari sit læsa, ne inde nascantur injuriæ, unde jura nasci debent, judicis que vilescat auctoritas, d. e. Inquisitionis, & d. e. Qualiter.

5. Quod adeo verum est, ut non sufficiat quoque ad inquisitionem specialem instituendam, quod duo pluresve etiam jurato affirmant aliquem crimen aliquod, se videntibus, commississe, de quo non labore infamia aliqua seu clamorosa non præcesserit insinuatione, d. e. Inquisitionis §. tertio. quia alias adhuc occultares est, minimeque per publicam inquisitionem prodenda, sed requiritur, ut rumor de eo sit sparsus per majorem partem vicinæ, collegii, vel universitatis, in qua moratur.

Hinc etiam reus reus est adversus inquirentem excipit de fama delicti publica, quo de ea non sit respectus, Gloss. ad c. 1. V. fuerunt hoc tit. in 6. vel quod non nisi à malevolis & inimicis promanarit. Alloquitur omnia hac exceptione, sustinebitur adversus reum inquisitio, quasi huic exceptioni tacite reuertentem, c. 1. & 2. eod. in 6. Imò nec subditi tenentur patefacere auctorem, etiam sub juramento rogati, si is nulla labore infamia, nihilque mali in posterum timeatur, Less. 2. De Inst. c. 3. Dubit. 6. ubi latius vide.

Excipitur tamen à supradictis crimen patrefactum ex generali inquisitione, item commissum vel confessum in judicio: quodque suspicionem communi laborat, vel est contra bonum publicum, aut infectivum. Zyp. h. t. n. 4. Excipiuntur item crimina, læsæ majestatis divinx atque humanæ, falsæ monetz, latrocinii, in quibus etiam ex sola confessione socii in socium inquitur, l. Quisquis §. 9. Cod. Ad l. Jul. majest. l. 1. Cod. de falsa moneta, l. Divus 6. D. de castro raorum, l. 9. Cod. de feris. Idque obtinet, dum inquisitio contra certam personam, puta Mævium, Titium, vel alium instituitur. Can. d. loco §. qua certè obtinent.

6. Fit verò inquisitio generaliter, quando de delicto quidem constat, non tamen de delinquente. Et hæc potest fieri absque fama præcedente, Abbas in c. Perniciosa sup. De officio Iud. Ordinaris Specialiter autem fit, quando de utroque constat, vel ex fama publica, a personis idoneis & fide dignis cum circumstantiis ad Judicem delata, d. e. Inquisitionis §. Tertio vers. ad hoc, & d. e. Quando 4. vers. Ad corrigendos: vel ex denuntiatione, facta à parte offensa vel ab extraneo, sive ex necessitate officii, sive motu proprio. Nam alias inquisitio specialis regulariter prohibita est, tanquam regulis Juris contraria, cum nemo sine accusatore damnandus sit, l. Rescripto 6. §. si quis D. de muner. & honorib. Glossa & DD. in l. Ex lege §. si publico D. de adulteris. Unde & Christus loau. 8. dixit Mulier, ubi sunt, qui te accusant, nemo te condemnavit? & respondente muliere, Nemo Domine, respondit, Nec ego te condemno, deficiente scilicet accusatore. Et cum sciret suam furem esse, tamen quia non erat accusator, ideo non fuit ejectus, can. Nihil contra 2. q. 1.

Si tamen inquisitio fiat, non ad effectum puniendi, sed corrigendi & pro salute animæ, ut dum Episcopus visitat Ecclesiam, dum se informat de vita & moribus, eligendi, conferendi, promovendi ad Ordines, tunc quia ex officio inquitur, fama aliqua præcedat necesse non est. Abbas in d. c. Perniciosa sup. de officio Ordinaris late Maranta 6. p. n. 32. Sicut & quando Judex inquitur de mandato Principis, assertive dicentis in sua commissione, constare sibi de crimine, seu quod fama devenit ad aures suas. Alias si commissio facta sit simpliciter, tacitam habere conditionem, modo scilicet

et præcedat fama, Maranta *d. loco n. 25.*

7. Generalis inquisitio est præparatio ad specialem: nec prohibetur Judex generaliter inquirere de quolibet delicto, ut ad specialem inquisitionem deveniat, l. 1. §. qui quæstionem D. de quæstionibus junctis, l. Congruit D. de officio Praef. Innoc. ad e. Bona 23. nu. 5. sup. de elect. & ubi generalis præcessit, deveniri potest ad specialem, sine alia probatione famæ, nempe quando per generalem reperit Judex sufficientia & urgentia indicia, Maranta *d. 6 p. n. 30. Et duobus seqq.*

8. In inquisitione verò speciali de jure Canonico debent ei, contra quem instituitur, edi capitula, de quibus fuerit inquirendum, cap. 1. eod. m. 6. & quidem specialia, quæ scilicet continent omnes & singulas circumstantias delicti, commissi tali loco, anno, mense, cum tali persona adversus talem, & sic de aliis, secundum formam l. Libellorum 3. D. de accusat. ut reus facultatem habeat defendendi se, c. Qualiter 24. no. f. Debet igitur hoc tit. Maranta *d. loco num. 35. Et 37.* Aliud dicendum, si inquisitio fiat de crimine læsæ majestatis, sive divinæ, ut de hæresi ac blasphemia, sive humanæ, in quibus summariè & de plano proceditur, Maranta *d. loco n. 36.* Imò non solum dicta, sed etiam nominata testium sunt publicanda, nec non exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ, d. §. Debet igitur, ubi vide, qualiter Prælati procedere debeat in inquisitione faciendâ contra subditos: item quo pacto institui ea debeat contra ipsos Prælatos, si delinquant. Requiritur enim talis diffamatio in Prælato, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari. De juramento verò, quod inquisitores exigunt ab inquisitis, vide in d. §. Qualiter 27. hoc r.

Cæterum refert Zyp hoc tit. n. 4. in concordatis Brabantia, §. De crimine concubinitus Et §. de crimine adulteris, discretè cautum esse, ne cognoscatur Ecclesiasticus nisi de notorio concubinato & adulterio, & ut testes Synodales non denuntient, nisi adulteros notorios: ne scilicet Promotores spe lucri statim ad accusandum prosiliant, ubi vel rumusculum aliquem inaudierint. Et num. 2. tradit art. 54. L. n. introit. Brab. ordinatum fuisse, ne Officiarii quemquam boni nominis & famæ apprehendant, nisi prius plenam habuerint informatio-

nem suspicionum, commissorum criminum, ob quæ apprehendere velint: & ut neque è domo abducere, neque inquisitionem in domo instituere valeant aliter, quam de jure & antiquo locorum usu liceat, salvo jure ampliori civitatum Antwerp. Lovan. & Silvæduc. addit. 2. art. 10. d. h. introitus.

9. Multum autem refert, an delictum aliquod probatum fuerit per inquisitionem, an verò per accusationem: quia per accusationem prodito & probato crimine, tenetur Judex pœnam à lege statutam infligere: eo vero patefacto per inquisitionem, licet certam pœnam crimini lex præscripserit, tamen Judex eam moderari pro suo arbitratu poterit, secundum personæ meritum, & delicti qualitatem, d. c. Inquisitionis 21. in princ. nisi crimen sit ejusmodi, quod executionem impediatur Ordinis, aut delinquentem beneficio indignum reddat, vel uti si quis per inquisitionem probatus fuerit simoniacus: nam istis duobus casibus nullum Judicis est arbitrium; sed priori sit depositio perinde atque in accusatione, & in secundo sit privatio: nec potest Judex has pœnas moderari, d. c. Inquisitionis.

10. Insuper requiritur ad inquisitionem citatio offensis & consanguineorum proximorum; quibus à jure permittitur prosequi suam suorumve injuriam, ut declarent, an accusationem instituere velint. Nam comparente accusatore de jure civili cessat inquisitio, tamquam remedium extraordinarium, l. In provinciali 3. D. de novi operis nuntiatio. ita ut coram alio quoque Judice institui possit accusatio, impediaturque inquisitionem coram alio coeptam. Exceptis casibus, quibus inquisitio permittitur de jure, ut in crimine læsæ Majestatis, & aliis, traditis per Gloss. in l. Ex lege §. si publico D. de adulter. vel statuto, quia cum tunc sit remedium perinde ordinarium atque accusatio, non tollitur per supervenientem accusationem: atque jure Canonico inquisitio remedium est ordinarium. Excipitur & is casus, quo inquisitus data opera affectaret & procuraret accusationem coram alio Judice, ad impediendam executionem, aut offensus à Judice rogatus ante coeptam inquisitionem, an velit accusare, responderit nolle. Videatur de his & similibus aliis Maranta *d. p. 6. à num. 38 usque ad num. 49.*

11. Deniq; fieri inquisitio debet, à Judice competente

petente, aliàs non valet; & in casibus à Jure permissis, prout de Jure Canonico contra usurarium permittitur in *c. Cum in alicubi* 15. *inf. de usuria*, Maranta *d. loco n.* 106.

§. V.

De Denuntiatione.

1 2 3. Denuntiatio alia Civilis, alia Evangelica, alia Canonica.

4. Denuntiatio Canonica ab accusatione in quibus differat.

5. Ea duplex est generalis & specialis.

1. Denuntiatio est triplex, Civilis seu Judicialis, Evangelica & Canonica. Civilis, quæ à Jure Civili introducta est; veluti quæ fit per ministros publicos (quos & stationarios ab officio vocant) ad hoc constitutos, ut delicta admittent denuntient Magistratibus, eorumque auctores prodant, quatenus in eos fiat inquisitio, *l. Ea quidem 7. juncta l. seq. & l. Singul. 14. Cod. de accusat. l. Divus 6. D. de custod. & exhib. reorum*: ad publicam scilicet vindictam; ideoque dicitur publica, ut distinguatur à privata, quæ fit ad privatum interesse & commodum: ut si filius vel servus opprimatur indebitè à patre vel domino, aut quilibet alius à potentiore, præsertim miserabilis persona, possunt tales hoc denuntiare in judicio, ut per Judicem releventur, Maranta *s. p. Tit. De denuntiatione*, quem vide, ut & Abbatem in *c. Novis. 13. col. 17. sup. de judiciis* Quod si minister publicus perperam aliquem derulerit, non tamen punietur propterea, nisi per injuriam detulisse deprehendatur, quia officii necessitas eum excusat à calumnia. Videatur Prosper Farinacius in *Criminal qu. 16. num. 15. cura seq.* Ad hanc autem denuntiationem non admittitur privatus, cum possit, si velit, accusationem instituere, *l. fin Cod. d. Tit. can. Quisquis 11. qu. 8.*

2. Denuntiatio Evangelica est, quæ ex lege Evangelica est introducta, *Matth. 18. & Luca 17.* In ea hic ordo servatur, ut delinquens primum corripitur privatum deinde, si correptioni non paruerit, iterum moneatur, adhibito uno vel duobus testibus, & dum demum, si contumax persistit, denuntietur Ecclesiæ, *c. Novis. 13. sup. de judiciis. c. Licet Helix. inf. de Simonia, can. Si peccaverit 11. qu. 1.* atque ita eam sem-

per præcedere debet bina monitio, etiam in notoriis, nec procederet alias, Maranta *d. loco n. 5.* quem plenius vide, & Weynsl. in *Analysi ad Qualiter 24. h. 2.*

3. Denuntiatio Canonica, de qua hic agimus, est alicujus criminis apud Judicem abique inscriptione legitime facta delatio, potissimum ad emendationem rei. Colligitur *ex c. 2. 3. & alia hoc tit.* Ab ea, sicut & ab accusatione, repelluntur infames, inimici excommunicati, *c. Cum oporteat 19 & seq. hoc tit.* Et quemadmodum Monachus Abbatum suum delinquentem accusare, ita & denunciare potest, sumptibus ipsius Monasterii: siquidem prodita est hæc denuntiatio contra Ecclesiarum & Monasteriorum Prælatos, ut eorum excessus à subditis, Clericis vel Monachis, si monitionibus acquieverint, deferantur ad Superiorem suum, *d. c. 2. 3. & c. Cum dilectus 20 hoc tit. c. 3. inf. de calumniatoribus*, quia illorum interest bonum habere Prælatum, *argum. canon. Anaxiter VIII. quæst. 1.*

4. Convenit hæc denuntiatio cum accusatione, quod utraque fiat eodem iudice. Differt verò ab eadem; primò in modo instituendi: nam ad accusationem necessaria est inscriptio, non ad denuntiationem nec denuntians facit se partem, sicut accusator. Secundò sine, quia accusatio fit principaliter ad pœnam & vindictam publicam, ut scilicet delictum puniatur; denuntiatio verò fit ad emendationem & correctionem vitæ, atque ob eam causam non est opus inscriptione, sed amica & charitativa præmonitione: qua non obstante si in eodem perseveret crimine, tunc demum nuntiari & detri Judici Ecclesiastico debet: aliàs à denuntiatione repellitur is, qui non præmonuit, *d. c. 2. hoc tit.* Et in hoc rursus distinguitur ab accusatione, quam fama publica præcedere debet; nec sufficit infamia ad condemnandum, nisi probeatur, *c. Inquisitione 27. §. fin. & c. Accedens 23. h. 1.* Quamquam hæc inducat infamato necessitatem purgationis, in qua si deficiat, puniatur, ut convictus, *soto Tit. de purgat. Canonica.*

3. Denuntiationem Canonica dividit Maranta in Specialem & Generalem: ut specialis sit, quæ per eum fit, cuius interest habere bonum Prælatum, vel administratorem, vel subditum, ut scilicet primò monitus bis, si sit in-

corrigibilis, removeatur ab officio & beneficio, *c. Custos Ecclesie sup. De officio Custodis, c. Licet He- li inf. De Simonia*. Ut verò generalis sit, quando agitur de matrimonio dissolvendo, & de ejus impedimentis: permittitur enim est cuilibet im- pedimentum Canonicum, si quod subsit inter contrahentes, veluti conlangunitatis, vel simi- le, denuntiare Judici Ecclesiastico, *c. Tu nos 7. junct. Glof. ibid. sup. De cognat. spirituali, can. 1. xxxv q. 6*. Et de hac loquitur textus in *c. Ad dissolvendum 13 sup. De desponsat. impub. c. Cum inhibitis 3. sup. De claud. st. desponsat.*

§. VI.

De aliis modis procedendi in criminali- bus.

1. *Modus procedendi in criminalibus per excep- tionem.*
2. *Item sine ordine vel per notorium.*
3. *Notorium crimen quod d'catur.*
4. *Modus procedendi per implorationem officii judicis.*
5. *Nemo absens condemnandus.*
- 6, 7, 8, 9. *Ordo procedendi in criminali judicio.*
10. *De executione sententia in criminalibus.*

Modis instituendi judicii criminalis addunt & istos, per exceptionem, sine ordine sive per notorium, per implorationem officii Judi- cis.

1. Per exceptionem obicitur crimen, vel nudè ad defensionem, accusatoribus vel testi- bus, ut ab accusatione vel ferendo testimonio repellantur, *c. 1. sup. De exceptionib.* Unde neces- saria hic inscriptio non est, nec puritur exci- piens, si crimen objectum non probaverit, quia cum ad sui defensionem dumtaxat illud ob- jiciat, nemini facit injuriam, *l. Injuriarum §. 1. D. De injuriis*: nisi fortè crimen principali causat coherereat, ut in *c. Super his 16. hoc tit.* Vel per exceptionem opponitur crimen, ut quis ab officio vel beneficio, quod affectat, repella- tur: & hoc quoque casu non est necessaria in- scriptio.

2. Sine ordine vel per notorium proceditur, quando crimen est notorium & evidens: nam tunc nec testis nec accusator est necessarius, nullaque alia probatione neque ullo opus est judicatio ordine, quia, ut Pont. ait, evidenti

patrati sceleris non indiget clamore accusatoris, *c. 4. b. 1.*

3. Dicitur autem hic notorium crimen, quod nulla tergiversatione celari aut regi potest, quip- pe patratum coram populo, vel majori ejus par- te, *can. De manifesta 17. il. q. 1. c. Tua 8. sup. De co- habitat. Clericorum, c. penult. inf. De purgat. Ca- nonica Jul. Clar. in Praet. crim. §. fin. q. 9.* licet al- lias latius pateat notorium, ut in *c. ult. sup. De co- habitat. Clericis*. Non aliter tamen coërebitur si- ne ordine crimen, quàm si Judici circumstantiæ ipsius delicti plenè, perfectè cognitæque sint. Neque enim sufficit, scribente. Canif. in *Summa lib. 4. Tit. 19. §. ult.* Titium v. g. publicè omnibus spectantibus hominem occidisse, ut in eum pœ- na Legis Corneliæ animadverti possit; sed ne- cesse est scire, anne defendendi sui causa aut alia ratione motus hominem occiderit, ob quam pœna vel omninò remittenda sit, vel mitiganda, *l. Aut facta 16. D. De pœnis cap. Sicut dignum 6. in princ. inf. De homicidio, Jul. Clar. d. q. 9.* Et hinc Titio tantisper danda dilatio est, donec excep- tiones suas proposuerit & probaverit: nisi fortè criminis qualitas aliud postulet, ut ad condem- nandum & puniendum properari debet, *per tex- tum in l. Si quis filio 6. §. hi autem omnes, D. De injusto, rupto testam. c. Quoniam 10. sup. De filiis presby.* Vide Ant. Gomcl. *var. resolut. Tomo 3. cap. 1. n. 43.*

4. Quantum ad modum atinet procedendi per implorationem officii Judicis, quod duplex sit ejus officium, & qualiter hoc modo procedatur, & an litis contestatio necessaria sit, vel alia judi- cia solennia, partim jam antè diximus, ad *Tit. De officio Jud. Ordinavit*, & videre de his licet Bart. & DD. ad *l. 1. D. De jurisd. om. Jud. Glof. & Ca- nonistas in c. Iudicis officium sup. De officio Jud.*

5. Illud postremò & generaliter hic obser- vandum, ut nemo absens judicetur, nisi ex con- tumacia fuerit absens, legibus cum divinis tum humanis id vetantibus, *l. Absentem c. C. De ac- cusat. l. Absentem c. D. De pœnis. can. Accusatores in fine 11. q. 8. & alius. ** 6. Quodque in crimi- nali quoque judicio servandus sit ordo juris, & procedi debeat per litis contestationem, per exceptiones, probationes, &c. ad instar civilis, *c. ult. inf. De purgat. Can. l. 2. C. De exhib. reis, l. Qui accusare C. De edendo*. Eo primum exce- pto, quòd in criminalibus non sit opus apta libelli

libelli conclusionē, imò ne conclusionē quidem ad certam pœnam, quia ea jure comprehensa est. Idque tantum operatur in criminali iudicio, quantum petitio agentis in civili. Et cum jure comprehensa sit; suppleri à Judice potest, qui etiam ob eandem rationem aliter condemnare potest; quàm petitum sit. Wefenb. *ad Tit. D. De accusat. sub num. 12.*

7. Secundò, eo quoque excepto, quòd hic probationes requirantur evidentiores & luce clariores, *l. fin. Cod. De probat.* adèd ut præsumptiones non sufficiant ad condemnandum, *d. l. Absentem D. De pœnis c. Litteras 14. sup. De præsumpt. sed tantum ad absolvendum, Glos. in Clement. unica ad V. non volens De homic. præterquam in delictis, quæ non nisi per conjecturas & præsumptiones probari possunt, l. Non omnes 5. §. à barbaris D. De re militari, c. Afferte 1. c. Litteras 12. sup. De præsumpt.*

8. Tertiò, quòd reo defensio permittenda sit, quam vis appareat, justam non subesse, etiam post conclusionem in causa, imò & post sententiam. Quin & si prætermiserit eam reus, potest Judex adsumere personam rei, deque innocentia ejus quærere, *l. Si non defendantur D. De pœnis, l. 1. in fine D. De questionib.* sicuti è diverso, desistente aut impedito accusatore, ex officio accusationem prosequi inchoatam. Imò suat, qui velint, etiam nocentissimum damnari non posse, nisi termino defensionis autè omnia concessio & assignato. Ita latè Wefenb. *d. loco.*

9. Quartò, excipiuntur leviora crimina: item læsæ majestatis & hæresis; in quibus de plano proceditur & cognoscitur, *juxta text. & ibi latius DD. in l. Levia 6. D. h. tit. cap. fin. De hæret. in 6.* In quibus proinde sufficit talis qualis petitio: nec inepta conclusio nocet, quia quod de necessitate non requiritur, id si inepte interveniat, non vitiat actum. Wefenb. *d. loco in fine.*

10. Denique legitime convicto reo; vel idoneis testibus, vel apertissimis documentis, vel iudiciis indubitatis ac luce clarioribus, *d. l. fin. Cod. De probat. junctâ l. Qui sententiam 16. Cod. De pœnis, vel propria confessione, d. l. Qui sententiam, l. Servos 8. Cod. Ad L. lul. de vi publicâ, l. 5. D. de susped. reorum, junctâ l. 1. D. de questionibus, cap. 1. cum multis seqq. ll. quæst. 1.* Quam & a reo, argumentis evidentioribus & indi-

ciis certis oppresso, extorquere Judex potest, quæstionibus adhibitis, *l. Milites 8. §. 1. Cod. De questionib. l. Unus 18. §. 1. & 2. D. eod. Jul. Clar. in Pract. crim. q. 64. & ibid. Bajard.*) mox sententia in eum ferenda est, & executioni mandanda, *l. Cum reus 18. Cod. de pœnis* Interjecto tamen illius temporis spatio, quod ad appellandum conceditur, *l. Adiectos 29. & ibi Bart. Cod. De appellat. l. unica D. Nihil novari appellat. interpositis*, aut suspensâ sententiæ per triginta dies, si ipse Princeps vindicari in aliquem severius, contra consuetudinem suam, pro causâ iniquâ & qualitate, jussit, *l. Si vindicari 20. Cod. de pœnis*; aut si mulier prægnans condemnata fuerit, nam & hujus suspenditur pœna, quoad pariat: cum nec quæstio de ea haberi possit, quoad diu prægnans est, *l. Prægnans 3. D. de pœnis.*

Non impleta aut derelicta accusatione, reus absolvitur, & accusator pœnam talionis, aut alias incurrit. Quibus autem modis non impleatur, tradit Wefenb. *d. loco n. 16.*

TITULUS II.

De Calumniatoribus,

1. Quid sit Calumnia, & quis Calumniator.
2. 3. Quis Prævaricator & Tergiversator.

1. **C**UM Reipublicæ expediat, non minus dære operam, ne quis calumniis & falsis criminibus operetur, quam ne crimina moneant impunita, idèd circa iudiciorum criminalium ingressum videndum quoque fuit de calumniatoribus Accusatorum & denuntiatorum temeritas malitiæque tripliciter deprehenditur seu triplex est: vel enim calumniantur, vel prævaricantur, vel tergiversantur.

Calumniari est falsum crimen scienter & dolo malo intendere, *l. 1. §. 1. D. Ad SC. Turpil. l. Athletas §. calumniator D. de his qui not. infamia.* Unde Calumniator dicitur, qui falsum crimen scienter & dolo malo intendit seu proponit. Talisque præsumitur eo ipso, quo crimen intentatum non probavit, *§. 2. & ibi Ab-*

bas h. t. can. *Qui non probaverit* l. 1. q. 3. Nam cum alium ad iudicium provocans paratas habere probationes suas debeat l. *Qui accusare* Cod. de *admo. merito* d. si defecerit in probatione, videtur sine causa, id est calumniosè litem movisse.

Quia tamen non protinus is, qui non probat, quod intendit, calumniari videtur, ideo ejus rei inquisitio arbitrio cognoscentis committitur, qui reo absoluto, priusquam sententiam ferat, de accusatoris consilio quaeret, quâ mente ductus ad accusationem processerit. Et quidè si justo errore aut aliâ justa causâ, quæ à dolo excuset, motum repererit, eum absolvet; si verò in evidenti calumnia eum deprehenderit, legitimam poenam (quæ in publicis iudiciis hodie est poena talionis, ut quod alii malitiosè molitus fuit, ipse luat, l. *fin.* Cod. hoc tit. in privatis extraordinaria, pro qualitate admissi criminis, l. 3. D. Ad SC. Turpil.) ei irrogabit, d. l. 1. §. Sed non utique 3. can. *Quisquis* l. q. 8. & similibus.

Quod si fortè non possit eadem poena affici, qua accusatus probato crimine multandus fuisset, punietur in supplementum alio modò. Et ideo si Subdiaconus Diaconum vel alterius ordinis majorem calumnie accusaverit, privabitur officio & verberibus publicè castigatus in exilium mittetur, c. 1. h. t.

Tamet si autem denuntians ad inscriptionem non reocatur tamen si persona Ecclesiastica superiri denuntiaverit crimen aliquod, non probatum sufficienter, indicanda erit ei purgatio Canonica, & interim, donec innocentiam suam purgat, nempe quòd non calumniandi animo ad delationem criminis processerit, ab officio & beneficio suspendendus erit, ut ceteri simili poena perterriti ad infamiam vel aliorum vel suorum maxime Prælatorum, facile non profiliant, s. ult. & ibi Abb. h. t.

2. Prævaricator est vera crimina abscondere, & falsa detegere, l. 1. in princ. D. Ad SC. Turpil. & Prævaricator dicitur quasi varicator, inquit Ulpianus, qui diversam partem adjuvat prodita causa sua, d. l. 1. aut qui vera crimina abscondit, coludique cum reo, falsas probationes admittendo, & veras dissimulando, ita ut ex utraque parte consistat, quin imò & ex altera, cui se adversarium simulavit. Punitor autem prævaricator iudicio arbitrario, Abbas in d. c. 1.

3. Tergiversari est in universum ab accusatione desistere, d. l. 1. D. Ad SC. Turpil. Quod utique accusatione semel instituta non licet, citra abolitionem, qua reorum numero reus eximitur & accusationis memoria aboletur, l. Si interveniente 12. D. eod.

4. Est autem abolitio duplex, alia generalis, quæ est absolutio ab omni accusatione, quam solus Princeps indulgere potest: alia specialis, quæ una tantùm accusatio perimitur & extinguitur. Et hæc fit quatuor modis, primò per Principem, uti generalis; secundò per morem accusantis vel accusæ; tertio per bennii lapsum, sine culpa accusatoris, l. Abolitio Cod. de abolitionib. qua et per postulationem accusatoris, si eam à Judice postulaverit. Vide Hostien. in Summa hoc tit.

TITULUS III.

De Simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur.

§ I.

De crimine seu delictis in genere.

1. Delictum, Peccatum & Crimen hic promissè sumi, & quæ sit
2. Delictorum alia Deo in principaliter, alia proximum laedunt.
3. Item alia sunt merè Ecclesiastica, alia merè secularia, alia mixta.

Expedito primo capite hujus libri de iudicio criminali apud Judicem Ecclesiasticum, nempe de Accusationibus, Inquisitionibus & Denuntiationibus, & earum occasione de calumniatoribus: sequitur alterum de generibus criminum, ob quæ iudicium criminale instituitur.

1. Omnia autem quorundam distinctione, majoris studii quam fructus, inter Delictum, Peccatum & Crimen, quasi Peccatum perpe-
trando

trando & committendo. Crimen sceleris atrocitate, Delictum verò omitiendo contrahatur, quandoquidem promiscuè usurpari possunt & usurpentur à Iustis, in *l. 1. Cod. Si adversus delictum* &c. nos quoque promiscuè usurpabimus hoc loco: ita tamen, ut licet Peccatum seu Delictum in genere nihil aliud sit, quam actus humanus malus, ut docet Covar. in *Clement. Si furiosus* p. 2. in *princ. n. 1. in fin.*, pressius tamen hic illud accipiamus, ubi agimus de delictis in ordine ad pœnas humanas, nempe pro actu humano malo, qui accusatione & coëcitatione à Jure seu Judice humano dignus sit, sive dolo malo fiat, sive culpa, etiam levissima, admittatur. Dico, pro actu humano; ut indicem debere illud esse voluntarium, sive directè, sive indirectè, sive interpretativè, prout etiam constat ex Gratiano xv. q. 1. in *princ.* & Covar. d. loco. Dico, qui accusatione &c. ut indicem delictum ex te ipso orti, id est ex ipso maleficio. *l. 4. in princ. D. de obligat. & act.* quia sola cogitatione conceptum à Jure non coeretur, *l. Cogitationis 18. D. de pœnis*; sed ultorem habet Deum, *can. fin. xxxii. q. 3.* Aliàs si voluntas seu actus interior in actum eruperit exteriorem, legi subiicitur humana, eaque puniendus venit, *l. is qui cum relo Cod. Ad L. Cornel. de sicar.* maxime ubi in actum exteriorem ita deductus est, ut per conantem non steterit, quò minus delictum fuerit consummatum, *can. Qui pejerare xxxi. q. 5. & similibus.* potissimum in maleficiis, ubi principium & voluntas, non exitus spectatur, *juxta l. Quoniam multa 6. Cod. Ad L. Jul. de vi publ. cum similib.* & generaliter in iis delictis, quæ facile in consequentiam trahuntur.

Omissa item delictorum ea divisione, quæ jure Civili dividuntur in Publica & Privata, & rursus Publica in Capitalia & non Capitalia, de qua *Instit. de publ. judicio. l. 1. & 2. D. eod.*

2. Jure Canonico ita commodè dividi possunt; Primò, quòd aut principaliter offendant divinam majestatem, ut Simonia, Hæresis, Schisma, Apostasia, Blasphemia, Sortilegium, de quibus etiam prius agendum erit; aut læsionem sive damnum adferant proximo, veluti homicidium, Furtum, Rapina, Ufura, Adulterium, Stuprum, Incestus, Raptus, Injuria, &c. similia, de quibus posterius agemus,

Secundò, quòd alia sint levia, alia gravia, graviora & gravissima, quorum differentiam malim arbitrio Judicis relinquere, quam hic tradere.

3. Tertio, quòd alia sint merè Ecclesiastica seu fori Ecclesiastici, alia merè secularia, seu fori secularis, alia mixta seu mixti fori. Merè Ecclesiastica sunt, quorum cognitio Ecclesiastico Judici reservata est, licet per laicum commissa sint, ut crimen Hæresis, violatio voti Deo facti, aut alicujus præcepti Ecclesiæ violatio censura Ecclesiastica: sacrilegium in sacris commissum, &c. similia, de quibus Abbas & alii, in *c. Cum sit generalis 8. sup. de foro compet.* Merè secularia sunt ea, de quibus, si à laicis committantur, soli Judices seculares cognoscunt, ut Homicidium, Furtum, Rapina &c. similia. Mixta sunt, de quibus, si à laicis committantur, tam Ecclesiasticus quam secularis Judex potest cognoscere: cujusmodi sunt Adulterium, Sodomia, & alia, de quibus Jul. Clar. in *Pract. Crim. q. 37.*

§. II.

Simonia quid sit.

1. 2. Simonia unde dicta & definitio illius.
3. Pretium in Simonia triplex, muneris à manu, à lingua, ab obsequio.
4. Res spirituales qua hic dicantur.
5. Spirituali annexum quid sit.

Inter delicta, quæ divinam offendunt majestatem, gravissimum est Simonia: tum quia per illam homo rem, non suam, sed cujus tantum est dispensator, vendit, tum quia rem spirituales pretio aestimat, eoque pacto vilem facit: similis Judæ, quia Christi dona vendit. Tamque grave delictum ceusetur Simonia, ut ejus comparatione cætera omnia pro nihilo reputentur, *can. ult. 1. q. 7. & c. Per tuas 32. h. 1.*

1. Dicitur autem Simonia à Simone Mago sive magicæ disciplinæ perito, *can. penult. xxi. q. 3.* quia is primus tempore novi Testamenti legitur hoc crimine se & quidem gravissimè polluisse, dum donum Dei seu gratiam Spiritus mercari voluit, ut *Act. 8. can. Qui studet 1. qu. 1. & can. Salvator 1. qu. 3.*

2. Definitur studiosa voluntas emendi vel vendendi pretio temporali aliquid spirituale vel spirituali annexum. Dicitur, studiosa voluntas

luntas, id est deliberata, ut excludantur morus voluntatis non plenè deliberati, Sumiturque hic voluntas pro ipso actu voluntatis, causa nimirum pro effectu.

Dicitur, emendi & vendendi, quibus verbis intelligitur omnis contractus onerosus, seu non gratuitus, sive sit emptio, sive permutatio, sive locatio; omnisque pactio, sive ea tacita sit, sive expressa.

Dicitur, pretio temporali: quia in hoc consistit ratio Simonie; quod res spiritualis aut spirituali annexa aestimetur pretio temporali, vel aliqua re, quæ pretio sit aestimabilis. Et idem dicitur res spiritualis pro spirituali, aut etiam temporalis, verum non per modum pretii, sed per modum elemosinæ; nempe ut rem spiritualem administrans inde vivat, non erit Simonia. Imò talem consuetudinem, velut piam & laudabilem, probat Pont. & servari præcipit in *Ad Apostolicam* 42. b. t.

Nec obstat, *c. Non satis* 8. *c. Cum in Ecclesia* 9. *c. In tantum* 38. *c. Iacobus* 44. hoc tit. quia ibi solum improbat Pont. pravam consuetudinem, quæ inoleverat, ut aliquid temporale pro rebus ipsis spiritualibus detur vel accipiatur ex pacto: quantumvis sit in veterata, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget, *d. c. Non satis*: tantoque graviora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam tenuerint, *d. cap. Cum Ecclesia*.

3. Pretium ex *can. Sunt nonnulli* 114. l. 9. 1. *can. Salvator* 1. q. 3. solet statui triplex, scilicet pretium muneris à manu, ut pecunia, (quo nomine intelligitur res omnis, quæ est in commercio nostro) vestis, equus, & similia vendi consueta: pretium linguæ sive muneris à lingua, ut laus, vituperatio, item patrocinium advocati, intercessio & commendatio apud Principem, modò ex pacto fiant & obligationem inducant: & idem Simoniam committit, qui pro humana gratia vel laude confert Ordines, *d. can. Sunt nonnulli*. Denique pretium est obsequii, sive muneris ab obsequio, ut ministerium aliquod in rebus temporalibus, quale est famuli, æconomi. Vide Navar. in *Manuali* cap. 23. num. 102. & latè Suarez lib. 4. *De Statu Religionis qui est de Simonia* cap. 37. 38. 39. & 40.

4. Spirituale hic vocatur non omne aut so-

lum incorporale, sed quod aliquo modo est spirituale, sive sit aliquid reale, sive morale tantum, sive per modum actus, sive per modum habitus. Estque hæc materia Simonie, quia cum natura sua sit tale, ut industria humana comparari nequeat, sed divino munere concedi gratis possit, & debeat, magna fuerit irreverentia, si pretio, sicut alie res humanæ, aestimetur. Ideoque non est Simonia, vendere doctrinam, vel notitiam cujusvis veritatis, naturali industria comparabilis, prout etiam constat ex *can. Non liceat* 21. qm. 3. Sunt autem res spirituales triplicis generis. Alie sunt tales secundum essentiam, ut gratia gratum faciens, virtutes infusæ, & dona Spiritus sancti, gratiæ gratis daræ, de quibus 1. *ad Corinth.* 12. & *ad Ephes.* 4. Huc pertinent character ac potestas ordinis & jurisdictionis Ecclesiæ. Alie sunt spirituales secundum causam, ut Sacramenta, quæ sunt causa gratiæ: quò referuntur Missæ, Sacrificium, & omnia Sacramentalia, oleum sacrum, chrisma, aqua benedicta, agnus Dei & similia. Alie denique secundum effectum, ut operationes & exercitia, quæ alicui spirituali & supernaturali dono conveniunt, ut prophetizare, facere miracula, administrare Sacramenta, dispensare, commutare vota, & similia.

5. Spirituali annexum est, quod cum aliquo spirituali connexionem habet. Quod tribus modis contingit, anteceder, concomitanter, & consequenter. Anteceder, & tunc consideratur ut causa illius qui annexum dicitur: cujusmodi sunt ea, quæ tamquam prævia & præsupposita per se ordinantur ad spiritualia à Christo instituta, ut vasa sacra, vestes sacra, calices, campanæ, benedictio templi, consecratio, & similia, quæ ad sacrificium Missæ referuntur. Simile est jus patronatus, quia præsupponitur præsentationi ad beneficia, & jus sepulture, quia per illud acquirit sepultus multa bona spiritualia; à Christo instituta. Concomitanter, ut labor & actio omnis quæ in functionibus spiritualibus sive ministerio Sacramentorum consistit. Ubi observandum, laborem illum esse duplicem, unum præcedentem & non necessarium nec intrinsecum administrationi, & pro illo licet accipere pecuniam & eundem subiectionis, se. ius.

secluso tamen scandalo, alterum intrinsecum administrationi, & in quo ipsa Sacramenti administratio consistit: qualis est, qui impenditur in celebrando, audiendo confessiones, & pro tali non licet accipere pretium. Consequenter, quod à spirituali dependet & consideratur ut effectus ratione suæ causæ; ejusmodi sunt beneficia Ecclesiastica, quia supponunt officium divinum, propter quod dantur. In istis tamen non committitur Simonia, nisi interveniat pactum tacitum vel expressum de dando pretio pro ejusmodi spiritualibus, secundum communem sententiam: ac proinde non est Simonia, si Sacerdos præster ministeria sacra, etiam principaliter, ob lucrum temporale; si nullum pactum expressum vel tacitum interveniat. Similiter nec si detur alicui beneficium ob amorem humanum, ut quia sanguine vel amicitia junctus est, vel ob timorem, ne tibi noceat, modò non interveniat pactum Less 2. *De iust. cap. 35. Dubitat 1. Glar. De cianus in Tract. Crimin. To. 1. lib. 5. cap. 79. & 80.*

§. III.

Quotuplex sit Simonia.

1. Simonia alia est iuris divini, alia iuris humani.
2. Item alia Mentalis, alia Conventionalis, alia Realis.
3. Alia item Confidentia, qua species est conventionalis.

Duobus potissimum modis dividi Simonia potest. Primò in Simoniam Juris divini & Simoniam Juris humani sive Ecclesiastici: nam licet nonnulli velint omnem Simoniam esse Juris divini, verius tamen est, aliquam esse Juris humani, ut præter Theologos communiter tradunt Canonistæ in *Quæstum & in cap. Cum olim sup. De rer. permutat.* eâ ratione, quòd sola Ecclesia possit sua lege efficere, ut res, quæ ex natura sua est vendibilis, secundum id, quod temporale est, non sit vendibilis quoad eandem partem, ob ordinem, quem habet, ad partem spiritualem, seu in reverentiam rei spiritualis, cui, connectitur, non addendo aliquam novam sanctitatem, vel consecrationem. Talis Simonia locum habet in venditione beneficiorum quoad partem temporalem, seu jus fructuum, quam partem Ecclesia sta-

tuit non vendibilem, ratione divini officii, à quo ex Ecclesia statuto dependet. Similiter in venditione quorundam officiorum minus spiritualium, *can. Salvator 1 q. 3. ut Sacrista. O. con. nomi Ecclesiæ, Advocati Ecclesiæ & similia*, quæ ex solo jure positivo annexa sunt spiritualibus. Præterea in permutatione beneficiorum Ecclesiasticorum, sine auctoritate superiorum facta, *d. c. Quæstum sup. de rer. permutat.* quia potuit Ecclesia illa facere non permutabilia, ob sanctitatem ministerii: quamquam talis permutatio generaliori solum ratione dicatur simoniaca, si non intervenit aliquid temporale, tamquam pretium rei spiritualis. Huic divisioni respondet illa Gloss. *solemnis, in c. Ex parte 13. sup. De offic. & potest. iud. deleg. & in c. Cum pridem 4. V. illicita pactionis sup. De pactis*, qua dicuntur quædam prohibita, quia simoniaca, quædam simoniaca, quia prohibita, Vide Gutierrez *lib. 2. Can. qu. c. 23.*

2. Secundò dividi potest in Mentalem, Conventionalem & Realem. Mentalis est internum propositum, quo quis, dum confert alteri spirituale, intendit eum obligare ad reddendum temporale, vel è contra, sine ullo pacto exteriori, expresso vel tacito: veluti si quis Episcopo det pecuniam, vel eidem serviat, eâ intentione, ut pro illa pecunia aut obsequio in mercedem ei conferat beneficium, impleque Episcopus eidem beneficium contulerit, nullo tamen pacto, expresso vel tacito, interveniente.

Conventionalis est, quando tacite vel expresse intercessit pactum, extra tamen executionem, saltem utrumque factam. Et idè duobus modis fieri potest: Primò, si tantum sit inritum pactum, absque ulteriori progressu ad traditionem rei, ex alterutra parte; & hæc vocatur pure conventionalis. Secundò, si una pars dederit pretium, & altera non dum tradiderit rem spiritualement, vel contra; & hæc vocatur conventionalis mixta, quia constat partim reali, partim conventionali.

3. Hujus species est Simonia, quæ vocatur confidentia, qua quis paciscitur cum eo, cui confert vel procurat beneficium eligendo, presentando, postulando, resignando in favorem, instituendo, confirmando, commendando, vel alia ratione, ut is, qui beneficium accepturus est,

est illud ipsum sibi procuranti, vel alteri, putat fratri vel nepoti, cum fructibus vel eorum portione, cedat: adversus quam speciem exstat Constitutio Pii IV, an. 1564. & duplex Pii V. prior an. 1568. aliter sequenti anno edita, & ad eandem Tract. insignem scripsit Flaminio Parisius.

Realis est, quando pactio ex utraque parte completa est, saltem inchoatè, ut si collatio beneficii facta sit, & pars pretii soluta.

§ IV.

De pœnis Simoniacorum.

1. Mentalis Simonia non subiicitur pœnis Iuris.
2. Vt neque conventionalis, præter confidentialem.
3. 4. Pœna Simoniaci in Ordine, cum conferentis, sum ordinati.
5. Ea an extendatur ad eos, qui pro prima tonsura aliquid acceperint.
6. Pœna Simoniaci in Religionis ingressu.
7. Collatio, institutio, admissio ad beneficia gratis fieri debet.
8. Imò neque pro pastu aut prandio aliquid exigendum.
9. Nec valet statutum, ut aliquid exigatur in pium usum.
10. 11. Pœna Simoniaci in beneficio, Excommunicatio, Inhabilitas.
12. Simonia in confirmatione vel institutione an irritet præsentationem.
13. Casus, quibus quis non tenetur resignare beneficium simoniacè oblatum.
14. Tenentur ad restitutionem & fiunt infames.
15. Pœna Simonia confidentialis.

Quod ad pœnas attinet Simonia, mentalis nullis pœnis à Jure coercetur, quia cogitationis pœnam nemo in foro exteriori patitur, sed sufficit eam expiari per pœnitentiam coram Deo, *c. ult. h. t.*

Nec obstat, quòd quidam dicant Capit. illud esse corruptum, cum & Glos antiquissima id citet, & etiamnum habeatur ac legatur in editione Gregoriana correctà.

Non obstat quoque, quòd usurarius mentalis teneatur ad restitutionem accepti, ex quo videri posset, idem dicendum de simoniaco

mentali: nam præterquam quòd restitutio in Simonia solum debeat ratione pœnæ, impositæ ab Ecclesia, Simoniacos inhabilitante, nec Ecclesia imponat istam pœnam in Simonia mentali, licet ex parte utriusque, & dantis recipientis, fuerit animus simoniacus, & eruperit in actum externum, intra limites tamen Simonia; dissimilis etiam ratio est: quia in usura fit injuria proximo, nam lucrum illud, quod dat, non daret, sicque dat quodam modò in vitium: in Simonia autem mentali tantum fit injuria rei sacrae, non verò proximo, & idè cessat restitutio. Vide quæ de hoc argumento dicemus inf. ad Tit. De usuris. Covar. lib. 3. var. resol. c. 1. n. 5. Guriert. z. Can. Quæst. lib. 2. cap. 23.

2. Similiter quidquid sit de rigore Juris antiqui, quo videntur incutiri pœnæ Juris, adversus Simoniacos constitutæ, per Simoniam conventionalem, etiam neutra ex parte completa, Glos in c. Tuos nos 24. V. culpabiles h. t. & alii, quos videre licet apud Gatz. De benef. 8. p. c. 1. an. 20. ramen verius est, nullam Simoniam conventionalem exceptà eà, quæ confidentiæ dicitur, ipso facto subiaci ullis pœnis Juris, saltem de stylo Curia Romanæ, ut tradunt Guriert. z. l. 1. Can. quæst. c. 9. per tot. Navar. d. loco & Less. 2. De iure & iust. c. 35. Dubitat 27. Et probatur ex Extravag. Cum detestabile 2. h. t. ubi pœnæ non statuuntur nisi in eos, qui conventionale facta quomodolibet dando vel accipiendo Simoniam commiserint: nam inde constat, requiri actum completum, potissimum cum pœnæ sint restringendæ.

Sola igitur Simonia realis, præter eam, quæ dicitur confidentiæ, inducit pœnas Juris ipso facto; & quidem solum in Beneficiis, Religionis ingressu, & Ordine, ut docet Navar. d. c. 23. n. 114. Lessius d. loco.

3. Conferens itaque Ordinem simoniacè est excommunicatus, d. Extravag. Cum detestabile; & suspensus à collatione cujusvis Ordinis, etiam primæ tonsuræ; item ab executione omnium numerum Pontificalium; eidemque interdictus est ingressus Ecclesie: & si contra hanc suspensionem vel interdictum quid fecerit, suspensus erit ab administratione Ecclesie & à perceptione omnium fructuum, à nullo, præterquam à summo Pont. absolvendus, prout statuit Sixtus V. in Bulla edita in malè pro-

morventes & promotos: quam tamen plerisque in locis ignorati, & proinde non esse usu receptam putat Lessius.

4. Qui simoniacè Ordinem aliquem susceperit, excommunicatus est ipso facto, & suspensus ab executione omnium Ordinum, etiam antè susceptorum, *juxta communioem intellectum d. Extravag. 2. h. t. Silvest. in Summa V. Simonia n. 7. Lessius d. loco Dubis. 24. nu. 135.* Quòd si verò alius, te ignorante, pro tua ordinatione pecuniam dederit, ne quidem te fore suspensum ab ordine simoniacè suscepto, quia id in Jure expressum non sit, tradit Less. *ibid.* post Navar. in *Manuali. c. 25. n. 68.* cum enim ipse nihil deliqueris, non est, cur tibi hæc pœna irrogetur per solam iniquitatem alterius.

Cæterum Pius V. Constituit. *incip. Cum primum*, quam refert Piaf. *Praxis Epise. p. 2. c. 4. art. 7. n. 12.* suspensionem fecit temporariam, aliasque pœnas addidit: *Quicumque*, inquit, detestabile crimen Simoniacæ pravitatis commisisse convictus fuerit in consequendis Ordinibus, eo ipso fit ab illorum executione per decennium sine spe dispensationis suspensus, & per annum carceribus mancipetur. Et addit deinceps, eos, qui dignitates, beneficia aut officia Ecclesiastica simoniacè adepti fuerint, præter privationem, inhabilitatè ad obtenta & obtinenda, si crimen ejusmodi plures commisisse convicti fuerint, etiam corporaliter puniendos: qui verò in Sacramentorum exhibitione simoniacè aliquid fecerint, cum maxima severitate coercendos. Insuper idem Pont. saluberrimum decretum Conc. Trid. *Sess. 24. c. 14. De reformat.* circa ingressus vitiosos in beneficia, Constituit. *incip. Durum nimis prid. Kalend. Julii 1570.* extendit & gravibus pœnis locupletavit, quam refert Piaf. *d. loco n. 15.*

5. Sed cum dixerimus, Simoniacum in ordine esse excommunicatum ipso jure, quæri hic posset, an ea pœna extendatur etiam ad eos, qui pro prima tonsura vel pro litteris dimissoriis vel testimonialibus aut pro sigillo aliquid simoniacè accipiunt. Ita existimant quidam, moti decreto Conc. Trid. *Sess. 21. c. 1. in fine*, sed ea extensio displicet Lessio, *d. Dubis. 24.* ea inter alias ratione, quòd his nullo jure pœna excommunicationis inflicta legatur; non videri autem inductas à Conc. novas pœnas, quia id clariùs explicuisset, sed solum renovatas, quæ olim ju-

re statutz fuerunt. Ut proinde verba illa, *pœna à jure inflicta ipso facto incurritur*, referenda tantum sint ad eos, in quos jure statutz sunt, nempe ad conferentes vel accipientes Ordinem simoniacè. Ubi adverte, Conc. aperte loqui de Simonia reali, quæ utriusque completa est, ut patet ex verbis, *tam dantes quam accipientes*; & idè non incurrit excommunicationem, qui per conventionalem Simoniæ confert Ordinem, nisi res promissa soluta fuerit, ut docet Less. *d. Dubis. 24. n. 143.*

6. Quod ad Religionis ingressum attinet, tam dantes quam accipientes pro eo aliquid temporale excommunicantur ipso facto, & Conventus seu Capitulum, si consenserit, suspensionem incurrit, *Extravag. 1. h. t.* quæ tamen non videtur usu recepta. Nec etiam hæc pœna locum habet in dote, quæ datur monasteriis fœminatum. Imò consuetudo illa exigendæ dotis, non quidem pro ingressu, sed pro alienatione Monialis, passim permittitur, tamquam licita, maxime si monasterium sit tenue. Vide Navar. in *Manuali. c. 27. n. 106.* & *Tract. De rebus Ecclesiasticis. q. 1. Monito ult. Gutierrez lib. 1. Can. quist. c. 32.* & Less. *De jure & iust. lib. 2. c. 35. Dubi. 12.*

Insuper simoniacè admissus ad Religionem videtur inhabilis, absque dispensatione Ordinarii, ad manendum in monasterio, in quòd sic receptus est, si conficius fuerit: non quasi professio sit nulla, sed quia non acquirit jus præbendæ Regularis, ut nec jus vocis activæ & passivæ. Non tamen tenetur egredi, donec per Superiorem compellatur.

7. Priusquam verò accedam ad pœnas Simoniæ in beneficiis, revocandum hic in memoriam est, oportere beneficia conferri gratis, id est, absque interventu alicujus pretii aut alterius rei, pretio æstimabilis, *juxta can. 1. 2. 3. 4. 5. l. 9. c. 1. cap. 1. 2. 3. ead. causis q. 3. can. Dilectissimi VIII. qu. 1. toto h. t. Decret. & in Extravag. communib. Conc. Trid. Sess. 24. cap. 1. 4. De reformat.* ubi vetat aliquid accipi ab electis, præsentatis, institutis vel instituentis, confirmatis vel confirmandis, mittendis in possessionem alicujus Ecclesiæ vel beneficii, nisi ex antiqua consuetudine tale quid recipi solitum converti in usus pios consueverit, veluti in usum fabricæ, sacrariæ, cœmeterii aut pauperum elemosynas, non etiam in commodum beneficiariorum: prout fieret, si solveretur mensæ Capituli, aut

in re-

in reparationem bonorum ejus, quia tum redundaret & cederet in utilitatem singulorum juxta declarationem Cardd. Alioquin censetur simoniacum, & exigentes atque accipientes incurrunt pœnas simoniacorum: licet alias id, quod erogatur in sumptus ministerium Dei, pium reputetur, *can. Iudices vrsf. hoc ipsum 1. qu. 1. & Dei ministri inter pauperes numerentur, l. Privilegia 17. Cod. De sacros. Eccles. Ubi tamen adverte, id, quod ita accipitur in pios usus, non posse accipi tamquam rei spiritualis aut spirituali annexæ pretium, nam tum æquæ maneret deformitas & ratio simoniæ.*

8. Sed neque ex eadem causa pro pactu aliquod exigi potest, non obstante quacumque consuetudine, etiam immemoriali. *can. fin. 1. qu. 3. c. Non satis 8. c. Cum in Ecclesia 9. cap. Iacobus 44. hoc tit. Imò Pius V. Constit. incip. Durum nimis edita anno 1570. prid. Kal. lunii, quæ est declaratoria d. cap. 14. Concil. Trident. declaravit Episcopum, qui aliquid (etiam dulciaria tantum ut vocant) exegerit pro receptione aliqujus in Canonicum, vel pro admissione ad dignitatem, beneficium vel officium Ecclesiasticum, suspensum esse à Pontificalis officii exercitio; Capitulum seu Collegium subjacere interdicto; privatas autem personas sententiam excommunicationis incurrere; & eos, qui sic aliquid acceperint, teneri ad restitutionem accepti. Quamquam ista Constitutio passim non servetur, imò ignoretur omnino.*

9. Sed nec de cætero fieri statutum potest, ut aliquid solvatur in usum pium, prout censuit Sacra Congregatio super d. c. 14. Concil. Trid. Neque etiam hodie pro admissione ad beneficium licet in usum pium accipere id, quod antè accepi & verti solebat in proprium, ut ex Guierrez *Can. Quæst. l. 1. c. 29. num. 28.* tradit Zyp. *hoc tit. num. 8.* Ubi subjungit, Pium V. d. *Constitut. voluisse, ut novi Canonici primis annis tantum reciperent, quantum antiqui: Sacram tamen Congregat. judicasse, nec dictam constitutionem, nec d. cap. 14. Conc. contrariari consuetudini, quæ fructus primi anni distribui solent inter antiquos Canonicos & recentem admissio post mortem relinquit tantumdem pro solutione debitorum & funeralium: licet eam improbet Choppin. De sacra Polis, ibid. Tit. 8. num.*

14. Addit ibid. Zyp. Conc. provinciale Mechliniense anno 1607. hujusmodi annos carentiæ sustulisse; id tamen ubique executionem non habuisse, eo quod quædam Capitula non immemoriam consuetudinem dumtaxat, sed & confirmationem habeant sanctæ Sedis: imò & fundationem contrariam, uti de fundatione Capituli S. Gudulæ Bruxellis attestatur idem Zyp. Cæterum immemoriam consuetudinem detrahendi medietatem ex fructibus primi anni Concil. Trident. non sustulit, modò applicetur piis locis, Riccius in *Praxi Decis. 567. ex declarat. Sacra Congregat.*

10. Committentes vero simoniam in beneficiis, utrinque consumptam seu completam perditionem rei temporalis, & spiritualis, saltem inchoatam, ut si collatio beneficii sit facta, & pars pretii soluta, sunt in primis excommunicati, non nisi à summo Pontifice absolvendi, præterquam in articulo mortis, *Extravag. Cum detestabilo 2. hoc tit. & provisio de beneficio facta est ipso jure nulla, can. En qua, c. aliis 1. qu. 3. c. Cum Clerici in V. spoliatis, & ibid. Abbas sup. de pactis d. Extravag. Cum detestabilo: licet ab aliis procurata fuerit, provisio siue sciente, & non contradicente, c. Sicut tuis 13. siue etiam ignorante, prout tradit Garzias cum aliis quos citat, De beneficiis p. 8. c. 1. num. 4. 5. & 6. & patet ex d. Extravag. Cum detestabile. c. Ex insinuatione 26. c. Nobis, ibi, *penitus reprobanda*: nam dictio, *penitus*, significat nullitatem ipso jure, Garzias d. loco num. 5.*

11. Fitque inhabilis ad beneficium simoniacè obtentum, ita ut pro illa vice non possit illud ei conferri absque dispensatione; idque in pœnam eorum, qui promotionem simoniacam procurant: d. c. Nobis, d. cap. Sicut tuis hoc tit. & c. penult. sup. de elect. Nam cum ibi dicatur, quod cassatâ electione Prælati propter simoniam, eo ignorante commissam, non possit Episcopus cum eo pro ea vice dispensare, secus si beneficium sit simplex; sequitur, eum esse inhabilem ad illud idem beneficium, cum nemo iadigeat dispensatione, id est relaxatione Juris, nisi qui Jure impeditur. Imò juxta Bullam quandam Pii V. redditur inhabilis ad omnia alia beneficia, in posterum consequenda. Dico, in posterum; nam Simonia, nisi sit confidentialis, non privat aliquem beneficiis

ficiis antè obtentis. Sed nec dicta Pii V. Constitutio usù recepta est quoad illam pœnam, ut testantur Suarez *De Simonia* c. 51. n. 11. & Garz. d. p. 8. c. 1. n. 72. Nec in Jure est expressa talis inhabilitas, ne quidem in Simonia reali, ut latius deduxi in *Tract. de beneficiis Tit. de modis, quibus beneficia conferri debent*. Sicut neque in Jure expressum est, quòd talis simoniacus sit irregularis: quo tamen expresso sequeretur indubiè, etiam inhabilem esse ad alia beneficia obtinenda in posterum, cum effectus irregularitatis præcipuus sit, reddere inhabilem ad futura.

Quòd si verò ab aliis, ignorantia inculpa laborantibus, commissa fuerit Simonia, proviso etiam ignorante, vel ab ipso quoque beneficiario per ignorantiam, non videtur effici inhabilis ad illud idem beneficium obtinendum, cum nulla subit culpa, ob quam ea inhabilitas induci debeat: & proinde poterit ei conferri beneficium, absque dispensatione; factâ tamen prius utroque casu illius resignatione, quia prior collatio fuit irrita, quippe per contractum irritum.

Sic quoque proviso de beneficio ipso jure nulla est, quando Simonia commissa est cum uno ex electoribus, præsentatoribus vel collatoribus, licet eorum major pars absque Simoniae labe provisum elegerit, præsentavit, vel ei beneficium contulerit: si utique elegant, præsentent, vel conferant, ut univèrsi seu jure Collegii, ut patet ex d. c. *Nobis* & ibi notat Abbas *hoc tit.* tunc enim omnium una est electio, præsentatio: vel collatio; ideoque simonia cum uno commissa vitiat omninò electionem, præsentationem, vel collationem; secus quando ut singuli, quia tunc tot sunt præsentationes vel collationes, quot patroni vel collatores, quandoquidem singuli per se præsentent vel conferant, ideoque una non vitiat aliam in præjudicium præsentati seu collati, qui consecus non fuit Simoniae: nec utile per inutile vitiat, c. *Vita* 37. *De R. l. in 6.*

12. Sed quid si electus vel præsentatus legitimè, committat deinde Simoniae pro confirmatione vel institutione obtinenda, an etiam electio vel præsentatio irritabitur? Ita existimat Garz. d. p. 8. cap. 1. n. 14. sed contrà & verius Less. d. loco, vitari solam confirmationem vel institutionem, in qua sola vitium commissum

est; idque insinuat in e. *Si confirmationem de elect. in 6.* Nec enim si posterior actus sit irritus, etiam prior censeri irritus debet: licet è diverso, commissa Simonia in electione aut præsentatione, ipsa quoque confirmatio vel institutio sit irrita, quandoquidem procedat ex supposita validitate electionis aut præsentationis.

13. Sunt tamen aliqui casus quibus quis non tenetur beneficium resignare, etiam si dato pretio illud consecutus sit. Primus est, si ad veritatis ipsius occultè per fraudem & in dispendium eligendi aut promovendi pecuniam dederit, eo sine scilicet, ut collatio eidem facta esset invalida, ipseque inhabilis, d. c. *Nobis* 27. & d. c. *Sicut unus* 37. *hoc tit.* Secundus, si veritas ne pecunia ab alio quo detur pro beneficio sibi impetrando, expressè contradixerit, d. c. *Sicut unus* Less. d. loco n. 143. Ubi movet hoc dubium, an, si post obtentum beneficium consentias solvendo pecuniam ab alio promissam, aut refundendo expostam, tenearis beneficium resignare? Distinguedum; nam si non consentias, in pactum alienius, ratificando contractum seu promissionem simoniaci amici, sed ex amicitia tantum solvas, quod promissum, aut refundas, quod expostum, ne damnum tua causa patiar, non tenebris resignare. Navar. *Constit. n. 5. h. tit.* Si verò consentias, approbando factum illius, licet quidam teneant, te non teneat ad resignandum beneficium, eo quòd ratificatio post legitimam collationem & jus acquisitum non possit eam inficere, nihilominus contrarium colligunt. *Id. in d. c. Sicut*: saltem mereri privationem beneficii tradit Less. d. loco n. 144. Tertium casum addunt quidam si Pontifex ad Pontificatum simoniace pertigisset, de quo vide Less. *ibid.*

Æquum quoque videtur, ac praxi consonum, quod tradit Rebuff. in *Praxi benef. Tit. Quot modis benef. acquir. n. 22.* non videri simoniacos illos, qui coacti solvunt sportulas pro collationibus, præsentationibus & c. cum resistere non valeant, & modò voluntariè non dent, Quod etiam dici non potest de solventibus aliquid Capitulo, in admissione ad possessionem solvi consuetum, quia fit quædam redemptio vexationis, ut ex Lessio tradit Garz. d. loco num. 43. quem plenius vide.

14. Deniq; tenentur Simoniaci ad restitutionem

nem pretii simoniæ accepti; suntque infames, *can. simo. q. 3. Glos. in c. 1. De testibus in 6. in V. mendicantes*, infamia scilicet Juris, *can. Sand. xv. q. 3.* non tamen ipso facto, sed per sententiam Judicis, dummodò in ipsa sententia fuerit apposta hæc pœna, ut ex Abbate tradit Garz. *d. loco n. 6.*

15. Si quaratur, quæ sint pœnæ, quas Simonia inducit confidentialis. Dicendum, primò inferre excommunicationem utrique parti; à qua solus Pont. absolvere possit, præterquam in mortis articulo. Secundò, privationem beneficii, in quo commissa est Simonia, & reliquorum omnium. Tertiò, inhabilitatem ad idem beneficium, & ad cætera quæcunque; suntque hujusmodi beneficia, collata & accepta in confidentiam, reservata Sedi Apostolicæ. Navar. *in Manuali c. 23. n. 100.* Less. *d. cap. 15. Dubit. 26.* Ubi subjungit, privationem omnium beneficiorum & inhabilitatem ad omnia, incurri tribus casibus, primò, in Simonia confidentiæ; secundò, in electione simoniaca Papæ, Conc. Lateran. *sub Julio 11. Sess. 5.* tertiò, quando examinatores occasione examinis aliquid accipiunt, juxta decretum Conc. Trid. *Sess. 24. cap. 18.* Ad dens, in his tribus casibus usu videri receptum, ut non teneatur quis beneficia sua dimittere ante sententiam.

Quibus autem modis probari possit Simonia confidentialis, tradit Flamin. Paris. *Tract. de Confidentiali q. 64.* ubi docet, probari etiam solis præsumptionibus. Et quamquam Gutierrez *Can. q. lib. 2. c. 13. n. 78.* velit Bullas de confidentiis nihil prohibere, quod non antè prohibitionem fuerit, & solum disponere contra confidentiam beneficalem illicitam, quæ sit pretio, pacto, modo, conditione tacite vel expresse interveniente: tamen si verè examinentur integræ Constitutiones, inquit Zyp. *h. tit. sup. nu. 5.* non nihil novi juris inducere nemo non animadvertet.

Illud denique hæc subiiciendum est, quòd licet Concilium Tridentinum veteri pro administratione rerum spiritualium apponi pacta & conditiones mercedum, non innovaverit tamen jus antiquum, quo licet elemosynæ vel sustentationis causa consuetum aliquid dari vel accipi. Zyp. *h. tit. n. 10.* ex Gutierrez, quem citat. Ubi subjungit, in officiis secularibus non verti Simoniam: in Brabantia tamen, datâ vel et-

iam mutua à pecuniâ, confetti officia non posse juxta tabulas legum Brab. Joannis Ducis, ac juramentum subsequentium Principum, quod an ministri, inquit, latè oblerent, ipsi viderint.

TITULUS IV.

Ne Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant.

1. Ratio hujus prohibitionis.
2. Fructus beneficiorum alteri sub annua pensione cedèssi.

POST generalem tractatum de Simonia sequuntur duo speciales casus, qui simoniaci habentur. Estque hic Tit. pars quædam Tit. superioris, ut constat quoque ex compilatione facta ab Alexandro III. in Conc. Lateranensi, in qua sic legitur: *De Simonia, & ne merces pro Ecclesia consecratione recipiatur, vel pro monachatione, vel pro Sacramento Ecclesie, vel pro licentia docendi nove Prælati vices suas ad causam terminandas vel regimen Ecclesiarum sub annuo pretio committunt.* Potestas enim jurisdictionis Ecclesie refertur etiam inter spiritualia, quæ sunt materia Simoniæ; ac proinde non licet Archiepiscopis, Episcopis, Decanis, Archidiaconis, aliisque Ecclesiarum Prælati, vices suas, id est, jurisdictionem vel Ecclesiam alteri sub annuo censu, sive annua pensione cedere.

1. Tum quia hæc Simoniæ species est, *c. 2. & 3. h. t.* tum quia gratis judicare debent, *can. N. n. sand. xiv. quæst. 5.* ac gratis beneficia Ecclesiastica conferre, *c. Non satis sup. De simonia.* Qui verò dederit pecuniam, ut spirituales jurisdictionem exerceat, officio suo privandus est, & sic conferens amplius conferre non potest, ac Canonicè puniri debet, *d. c. 1.*

2. Fructus tamen Ecclesiarum seu beneficiorum sub annuo censu concedi & locari possunt, *cap. 3. & ult. h. t.* cum obventiones ejusmodi
Mmm nullam

nullam rei spiritualis rationem habeant; idq; ad breve tempus dumtaxat: olim quidem ad septennium. *d. c. ult. h. e.* hodie vero ad triennium *Extravag. Ambitiosa de fructib. Eccles. non alienan.* Vide Concil. Trident. *Sess. 25 c. 11. de reformat. & Covar. lib. 2. var. resolut. cap. 6.*

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

1. *Magistri qui hic dicantur.*
2. *Accipere pecuniam pro labore docendi non esse simoniam.*
3. *Ut nec pro ipsa arte, quam quis proficitur.*
4. *De magistro & Professore in qualibet Ecclesia constituendo.*
5. *Docentes & discipulos percipere fructus beneficiorum in absentia.*

Alter hic casus proponitur, in quo etiam Simonia vestigium reperitur, de Magistris scilicet, quatenus iis incumbit onus docendi, assignato ad hoc, loco salarii, beneficio aliquo, & de licentia docendi, quatenus hæc ex jurisdictione vel officio aliquo spirituali procedit, cuius est usus quidam.

1. Omnia autem ea Magistri significatione qua sumitur pro eo, cui præcipua cura alicujus incumbit. *l. Cui præcipua 57. D. de verbor. significat.* quo pacto eum, qui militibus præest, Magistrum militem, *1010 Tit. Cod. De officio Magistrum milite.* & qui præest equitibus, Magistrum equitum vocamus, & sic de aliis, de quibus vide Gothof. *ad d. l. Cui præcipua:* Magistrum hic accipimus pro eo, qui literas docet seu quamlibet disciplinam proficitur, & Magister appellatur à Monendo vel monstrando *d. l. Cui præcipua* Eoque nomine sic accepto veniunt omnes, qui in aliqua scientia summum titulum seu gradum obtinent. Alioqui pressius loquendo solum illi veniunt, qui artium liberalium & sacre Theologiæ supremum gradum habent:

nam qui Medicinæ aut Juris sive Canonici sive Cæsarei summum gradum adepti sunt, Doctores appellantur, *juxta Gloss. in Clement. 1. in v. De honorat. h. tit.*

2. Tamen igitur Pont. hoc Tit. pro licentia docendi veteri pretiū aliquod exigi vel promitti, ne sub obtentu quidem alicujus consuetudinis, adeo ut exactum restitui & promissam remitti, & prævaricatores legis privati officio beneficioque debeant, *c. 12. 3. hoc tit.* tamen verius est, non tantum licere pro labore in tradendis disciplinis suscepto accipere pretium, verum etiam extra simoniam esse pecuniam accipere pro licentia docendi danda: quia licet hæc sit usus seu actus jurisdictionis etiam spiritualis: tamen, quia non ut usus spiritualis, sed politicus: quandoquidem jurisdictio spiritualis ad multos actus politicos se extendat, ut quando crimina carcere aut pecuniaria poena puniuntur non videtur esse ulla Simonia.

3. Nec tantum magistris, non habentibus aliud, unde vivant, permittitur aliquid accipere pro laboribus suis, cum non teneantur suis militare stipendiis, *cap. Ecclesiastici xii quasi 2. led.* & pro ipsa scientia & arte, quam profitentur: & quidem plus vel minus, pro scientiæ & artis majori vel minori præstantia.

4. Statuit autem Eugenius in *can. de quibusdam xxxvii. Distinct. 37.* ut Episcopi Magistros & Doctores congruis locis constituent. Ut vero gratis erudiri juvenus valeat, statutum fuit in Concil. Lateran. 1. sub Alex. III. & altero sub Innoc. III. ut in singulis Cathedralibus Ecclesiis, & aliis, quarum sufficerent facultates, à Prælato cum Capitulo constituatur Magister aliquis idoneus, qui Clericos illius Ecclesiæ in Grammaticis instruat: in Metropoli autem etiam Theologus assumatur, qui sacram paginam doceat, & in his præsertim sacerdotes reliquosque informet, quæ ad curam animarum & fidem Catholicam spectant: cuiuslibet Magistrorum assignatis unius præbendæ proventus; qui si non sufficiant, ut tunc Prælati Theologo provideat ex redditibus suæ Ecclesiæ, Grammatico vero in alia Ecclesia suæ civitatis seu diocesis *d. c. 4. hoc tit.*

5. Insuper statuit Honorius III. ut Prælati & Capitula Clericos, qui propter raritatem Magistrorum in loco beneficii sui dare operam studio

studio Theologiæ non possunt, aliò ablegent, quin absentia per quinquennium reditus præbendarum & beneficiorum suorum integrè percipiant, reliqua necessaria subministrante Prælato, si proventus ejusmodi eis in studio alendis non sufficiant: ut verò Magistri fructus beneficiorum suorum tamdiu integrè percipere valeant, quamdiu docuerint, *e. ult. hoc tit.* Vide latè Concil. Trident. Sess. 5. cap. 1. *De reformat.* ubi statuit, qua ratione habentes præbendam aut præstimonium seu aliud quovis nomine stipendium pro Lectione sacræ Scripturæ possint cogi & compelli per Ordinarios ad munus exequendum, per se, vel per alios: & quâ viâ procurandum sit stipendium, si hoc illique non fuerit constitutum. Pauperes autem idonei gratis promoveri jubentur à Julio III. & Laureæ Magistratæ retentur deinceps conferri per Comites Palatinos ex revocatoria. Pii V. Præfecturam vero scholarium Carolus Magnus Sacerdotali ordini attribuit; Ludovicus pius & Lotharius Gymnasiorum magistratum Episcopis; ut ex aliis, quos citat, tradit Zyp, *h. t.*

TITULUS VI.
De Iudæis & Saracenis,
& eorum ser-
vis.

1. 2. Iudæi & Saraceni qui & unde dicantur.
3. Iudæi vestitu & habitatione à Christianis distincti esse debent.
4. Ab omnibus honoribus & muneribus arcen-
sur.
5. 6. Quo pacto in eos inquirendum: non cogendi
ad fidem.
7. Proscripti à Brabantia, & quare.
8. Iudæorum conversorum privilegia.
9. Cum Saracenis interdictum omni commercii-
um.

Am diximus de iis, qui Spiritum sanctum vendendo simoniaca pravitate involvuntur, & atrocissimum in Deum crimen committunt: nunc agendum est de iis, qui in

Deum peccant, malè colendo, quales sunt Judæi & Saraceni.

1. Judæi dicuntur, qui vetus dumtaxat Testamentum recipiunt, & illud ad litteram servant, circumeidendo se, & alia legalia ad litteram faciundo, sic dicti vel à Juda duce, vel secundum alios à tribu Juda, quæ inter eos erat nobilior & bellicosior; & ex qua creabantur Reges & duces populi, sicut & ex tribu Levi Sacerdotes.

2. Saraceni verò, qui etiam Pagani vocantur in *e. Quam sit 10. & c. Ex speciali 18. h. t.* qui nec vetus nec novum Testamentum recipiunt: dicti à Sara, uxore Abraham Quamquam ab Agar, ancilla Abraham & matre Imaclis, originem suam traxerint, *can. Recurrat. & can. Dixit Sara xxxv. 11. q. 4.* Unde Agareni dicendi essent verum ne viderentur ex ancilla descendere, mendaciter sixerunt se à Sara originem ducere, ut hoc modo ignominiam declinarent & labem generis sui tegerent. Alii aliunde originem petunt. Vide Covar. *lib. 4. var. resol. c. 9.* Boët. Eponem *De jure sacro lib. 3. n. 162.* Azor *p. 1. Inst. Moral. lib. 8. c. 23.*

Additur autem in Tit. *e. eorum servis*, ne sit necesse alium Tit. de iis statuere. Ubi observandum servum propriè quidem & strictè dici, qui Jure gentium vel Civili dominio alterius contra naturam subicitur, hic verò latissime sumi, prout dicitur à serviendo, ita ut eo nomine etiam famuli comprehendantur.

3. Quòd si igitur Judæi & Saraceni usquam inter Christianos commorari permittantur, quemadmodum fide ab iis distinguuntur, ita etiam uti haberi debent, ab aliis distincto, *e. In nonnullis 15. h. t.* in superque habitatione ac ceteris privilegiis à Christianis discriminari, ex Constitut. Pauli IV. quam refert Pet. Matth. in VII. *Decretal. lib. 5. tit. 2. cap. 4.*

4. Ab omnibus item publicis officiis, honoribus, dignitatibus & administrationibus apud Christianos arcen-
tur, *e. Cum sit 16. c. Ex speciali 18. h. t. 1. Hac valitura Cod. De Iudæis*: licet antea Imp. Ethnici eos ad honores admiserint. *Generaliter 3. in fine D. De Decurionib. Quin imò ab eorum familiaritate & domestica consuetudine Christiani omnes abstinere jubentur, ut neque servus qui piam neque nutritur aut obstetric esse possit, sub pœna excommunicationis, e. Iudæi 5. c. Ad hoc 8. c. Et si Iudæos 13. h. t. aut*
Nmm 2 egiam

etiam depositionis, si Clerici sint, *can. Nullus xxviii. q. 7.* ne consuetudine vitæ alliciantur ad Judæismum vel Paganismum, *d. cap. Ad hac h. 1.* Excipiuntur tamen Clerici & Religiosi, qui à suis mittuntur Superioribus ad prædicandum eis Evangelium, *c. Quamvis 10 h. 1.*

5. An verò Judæus non Judæo tutor esse possit, disputat Jason in *l. 1. D. De iustis & iuro.* Et licet Modestini in *l. Spadonem 15. §. Jam autem D. De excusat. tutor.* admittere videatur, tamen, si spectemus ejus in corrupendis moribus Christianorum infidum morem, se ipse eodem responso repellit. Sed an & lex illa tantum loquatur de Christianis, qui nomine Judæorum primùm accipiebantur, disputatur. Vide Bus. *ad d. §. Jam autem.* Non possunt etiam postulare contra Christianos, Greg. Tholosani. *Synag. juris universi lib. 49. cap. 6. n. 25.* nec filii substituere pupillariter, idem *lib. 42. cap. 22. nu. 3.*

Quo pacto autem, & quibus Casibus Apostolici Inquisitores & Ecclesiastici Judices inquirere & animadvertere possint in Judæos, contra legem divinam veterem peccantes, aut Christianorum pervertioni periculum struentes, tradit Greg. XIII. in Constitut. *incip. Antiqua Judæorum improbitas* quam refert Azor *d. lib. 8. cap. 12. quest. 12.* Pialec. *2. p. Praxis Episc. c. 4. art. 6. num. 14.* Ubi etiam subjungit Constitut. Clementis VIII. *incip. Cum Hebræorum.* adversus detentores librorum Thalmudicorum. Quos mancipati igni Greg. IX. & Innocent. IV. jussit, referente Azor *o. d. q. 12.* Subiicit dein Constitut. Gregor. XIII. *incip. Sancta Mater Ecclesia,* quæ præcipit, ut ab Ordinariis locorum compellantur accedere ad concionem seu lectionem, ipsis ex veteri lege faciendam; Evangelium verò eis quidem prædicandum, verum ad eam concionem non cogendos, sed inducendos, conversosque sermone instituendos & catechizandos.

6. Alioquin baptizari nolentes aut invitati non debent, nec ad fidem orthodoxam suscipiendam cogi, neque absque judicio puniendi sunt aut rebus suis spoliandi, *c. Sicut Judæi 9. hoc tit.* Nam qui nunquam fidem suscepit, ad eam vel suscipiendam vel servandam cogendus non est, *can. Ad fidem xxiii. q. 5. can. de Judæis. Distinct. 45.* nemoque invitatus salvandus, sed volens, ut integra sit forma Justitiæ, *d. can. De lu-*

dais: & Deus ipse voluntarios ac spontaneos discipulos exigit Sed nec liberi Judæorum ipsis invitatis ac reclamantibus baptizandi sunt, pro qua sententia est nova Constitut. Julii III. ann. 1551. cujus meminit Pet. Matth. *d. c. 5. tit. 1. c. 1.* nequicquam contrarium asserente Udalr. Zafio.

7. Cæterum in his Belgicis provinciis non illos tantum, sed nec novos Christianos, sub hoc nomine Judæorum doctrinam & scelera sectantes, ex Edictis Caroli V. permittam esse morari aut versari, tradit Zyp *h. 1. n. 2.* Imò ante trecentos plus minus annos ex Brabantia proscriptos fuisse, cum Bruxellis sacrosanctam Eucharistiam, quæ ob miraculum summa veneratione etiam nū ibi colitur, pugionibus confodissent; quemadmodum & in Gallia & alibi, teste Gregor. Tholosano, *Synag. juris universi lib. 22. c. 3. n. 23. & lib. 33. c. 4. n. 8. & 11* ubi tradit etiam, cur vivere inter Christianos permittantur. Quamquam passim sub salvo conductu habitasse videantur, ut etiam ex tabulis Legum Brabantiæ Joan. Ducis 1312. apparet, qui, si quis eos offendisset, id suæ cognitioni reservabat: sicut & in Urbe causæ eorum ad Papæ Vicarium spectant & causæ banchariorum Judæorum ad Camerarium Urbis, ex Constitut. Julii III. & Gregor. XIII. Et hoc etiam, cum nuperæ induciæ permitterent omnibus ex provinciis confederatis venire ad nos & negotiari, non fuisse comprehensos Judæos Amsterodami habitantes, testis est Zyp. *h. 1. n. 3.* quippe qui ob aliam causam, quam belli civilis aut religionis, ob quam illud motum est, jam olim proscripti sint.

8. Addit *ibid.* Zyp. ex Paulo III. Judæis quo facilius ad fidem convertantur, acquisita per usuras, quæ certis personis restituenda non sunt, relinquere oportere, tamquam in usus pios, eoque sine Conc. Basileen. *Sess. 19.* decrevisse, ut, quo loco Judæi conversi baptizantur, jura omnia ac privilegia acquirant civium, Paulum item IV. vetuisse, quamdiu non convertantur, immobilia ne possideant. Cæterum qui plura scire volet sive de conversatione seu commercii Christianorum cum Judæis, sive officio eis vel eorum filii præstando, deque punitione eorumdem, adeat Azor. *d. lib. 8. cap. 22. per tot.* & Gregor. Tholosani, in *Synag. juris universi lib. 12. c. 4.*

Portò de Saracenis (quo nomine veniunt omnes, additi seu adherentes impiæ ac nefariæ Mahometi sectæ arque perfidiæ, Turcæ, Tartari, Persæ, Arabes, Egyptii, Africani & Mauri, etc. *Azo in d. lib. 8. c. 23. & 24.*) peculiariter constitutum est in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. ne Christiani ad eos deferant metes prohibitas, ne arma ad impugnandos Christianos aut alia subsidia subministrant; excommunicandi alioqui ac rebus suis privandi, & servi futuri capientium, etc. *Ita quorundam 6. h. 1. Hodie verò excommunicati sunt ipso facto, cap. Significavit 11. cum cap. seq. & cap. Ad liberandam 17. h. 111. sicut & per Bullam cœnæ Domini. Videatur plenius Azo in d. cap. 23. per tot.*

TITULUS VII.

De Hæreticis.

§. I.

Quis dicatur Hæreticus.

1. Hæretici nomen unde dicatur.
2. 3. Propriè & latè sumi
4. Infidelis, Paganus, Iudaos, non esse hæreticos.

Diximus de iis, qui non baptizati Deum & ad eum, quam numquam susceperunt, cæcamente oppugnant, cujusmodi sunt Judæi ac Saraceni; nunc ordine competenti subiiciendum est de iis, qui baptizati, & fidem Christianam professi, ab ea desciscendo in Deum multipliciter peccant, quales sunt Hæretici.

1. Hæreticus non ab hærendo; ut quidam rati sunt, nec ab Hæresico, id est, divido, ut putabat Azo in *Summa h. 1.* prout latius ostendit Greg. Tholosan. *Syntag. iuris universi. 33. c. 4. n. 3. & 4. Farinac. quasi. Crimin. Tit. 18. De hæresi. q. 178. n. 30. & seqq.* sed ab Hæresi Græca voce, divisionem vel electionem significante, nuncupatur. Isidor. 8. *Etymol. c. 3. D. Thom. 2. 2. qu. 11. art. 1.*

Diciturque propriè is, qui eum sit baptizatus, ab unitate Ecclesiæ se dividit, singularem aliquam, & à fide ac sensu Ecclesiæ manifestè alienam, doctrinam eligendo, eamque pertinaciter defendendo, *can. Hæresis, can. Quin Ecclesia*

xxiv. q. 3. Unde & præsumptio propriæ mentis ad hæresim via dicitur, can. Quid autem ead. q. 3.

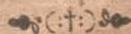
3. Dixi, propriè; quia, latissimè sumpto eo nomine, Hæreticus dicitur, Primò etiam is, qui dubius est in fide, *arg. c. 1. h. 111. & ibi Glos. ad V. Dubius, Secundò, Simoniacus, can. Tertur. 1. q. 1. Tertio, qui transgreditur præcepta Sedis Apostolicæ, can. Qui nulli Dist. 19. Quarto, laicus suscipiens officium prædicandi, cap. Cum ex m. juncto 12. cap. Sicut in uno 14. h. 1. & alii, enumerati ab Hostien. in *Summa h. 1. Not. 1. vers. Multi tamen modis.**

4. Dixi, qui eum sit baptizatus; nam hinc Judæi, Pagani, & alii infideles quamvis multos contra fidem errores tradant, non sunt propriè hæretici: non enim possunt dividi ab unitate Ecclesiæ, aut deserere fidem, quam nunquam habuerunt. Et hinc fit, quòd tales magis tolerantur in Republica Christiana & inter Christianos, quàm hæretici, quia de his, qui foris sunt, nihil ad nos, *t. ad Corinth. 5. quodque permittantur utroque Jure veteres synagogas retinere, & collabentes instaurare, non etiam novas erigere, c. Iudæi 3. & c. Consuluit 7. sup. de Iudæis.*

Addidi, singularem aliquam & c. quia si in rotum à fide recedat, Apostata dicitur, non Hæreticus.

Addidi etiam, manifestè à sensu Ecclesiæ alienam; quia si quis doctrinam singularem eligit, quæ non sit clarè contra fidem, vel sensum Ecclesiæ, non dicitur is quoque Hæreticus. Per singularem autem doctrinam intellige, sive quoad articulos fidei, sive quoad Sacramenta Ecclesiæ, sive quoad alia, ab Oecumenicis Conciliis seu Ecclesia Romana definita, *cap. Cum Christus 7. c. Ad abolendum 9. hoc tit.*

Addidi postremò, eamque pertinaciter defendendo; quia error non facit hæreticum, sed pertinax defensio, *t. Damianus sup. De Summa Trinit. can. Hoc est 1. q. 1. can. Dixit, can. Qui in Ecclesia xxiv. q. 3. August. Epist. 162. Pleinè Farinac q. 178. §. 3.*



§. II.

De pœnis Hæreticorum.

1. Pœna sunt infamia, Excommunicatio.
2. 3. Incapacitas beneficiorum, Confiscatio beneficiorum.
4. Privatio beneficiorum & officiorum.
5. 6. Remota ad exterminandam hæresim.
7. Pœna ultimi supplicii ex consuetudine est exco-

Quod ad ad pœnas hæreticorum attinet, eos, nox, ubi vires suas Ecclesia Catholica exercere, atque exercere potuit, infectata fuit, & digna animadversione castigavit, testantibus sacris historiis, & præsertim in Conc. Lateranensi sub Innoc. II quo, præter Chalcedonense, nullum fuit angustius, ut ex numero & qualitate eorum, qui eidem interfuerunt, colligit Zyp. h. t. in princ.

1. Sunt itaque in primis infames, *can. Infames vi. q. 1. can. Alieni 2. q. 7. Authent. Gazaros Cod. hoc tit. c. l. 1. Cod. De summa Trinit.* Sunt item excommunicati ipso jure notorii omnes, aut alias excommunicandi, quâ Clerici, quâ laici, velut putrida membra refecandi ab Ecclesia, *can. Refecanda xxiv. q. 3. can. Canonica xi. q. 2. c. Ad abolendam 9. c. Excommunicamus 13. hoc t.* Et non solum hæretici ipsi excommunicantur aut suspecti de hæresi, sed & eorum receptatores, defensores, fautores, credentes. Qui si hoc nomine à Judice Ecclesiastico excommunicatione impliciti, non satisfecerint intra annum, ipso jure sunt infames & intestabiles, ita ut neque ipsi sibi testamentum facere possint, neque ex testamento alterius quidquam capere; multoque minus ab intestato alicui succedere, *d. c. Excommunicamus h. credentes. Quin si quis tales, postquam ab Ecclesia fuerint notati, evitare contempserit, excommunicandus est usque ad satisfactionem, d. h. concedentes vers. si quis autem sales.*

2. Sunt etiam incapaces beneficiorum Ecclesiasticorum & hæretici ipsi. & receptatores, fautores, defensoresque & filii ipsorum usque ad secundam generationem, *Quicumque 2. h. hæretici c. h. ad hac eod. tit. in 6.*

3. Bonaque damnatorum de hæresi ipso jure, ex die commissi criminis, addicuntur fisco, *cap. Cum secundum eod. in 6.* Et quidem bona Cle-

ricorum cedunt Ecclesiæ, cui servierunt; laicorum vero, licet filios habeant Orthodoxos, (locus de Jure Civili, l. 4. c. 12. Cod. hoc tit.) fisco secularis potestatis applicantur, *d. c. Excommunicamus 13. c. Pergentis 10. hoc tit.* Potestque ad hunc finem quis declarari fuisse hæreticus etiam post mortem: quo casu condemnatio post mortem facta retrahitur ad diem commissi criminis, *c. Accusatus h. penult. eod. in 6. Corar. De matrim. p. 1. cap. 6. §. 8. num. 6. h. segg.* Non confiscantur tamen innocentium uxorum dotēs, propter maritorum hæresim, *cap. Docenti 14. eod. in 6.* Neque apprehensio bonorum per dominum secularem fieri debet, nisi prius pronuntiarum fuerit super crimine per Judicem Ecclesiasticum, *c. penult. eod. in 6.* Ne autem hac in re fraus fisco fieret, sanxit Carolus V. 22. Septemb. ann. 1540. in hoc Belgio, ut statim, postquam quis in hæresim incidit, neque inter vivos neque per ultimam voluntatem disponente de bonis suis valeat, sed omnia acta sint nulla. Quod quidem edictum conforme est juri communi, *d. c. Cum secundum h. tit. num. 6. l. Manichæus l. Sancta Cod. h. s. Farinac. q. 190. §. 5. per tot. verum executionem illius suspensam fuisse, præsertim tempore Mariæ Gubernatricis, ut furori cederet, & populus in se descenderet, tradit Zyp. h. t. n. 7. in fine.*

4. Præterea Clerici excidunt ipso jure beneficiis suis, *d. c. Ad abolendam h. præsentis c. alii h. s. licet &*, qui ad preces hæreticorum beneficia obtinuerunt, *d. c. Quicumque h. ad hac: & suis ordinibus, si pertinaces fuerint, spoliati seculari potestati traduntur puniendi, d. c. Excommunicamus h. damnati, d. c. ad Abolendam, c. Cum secundum leges eod. in 6.*

5. Ne autem hoc malum Republicæ Christianæ perniciosissimum longius serpat & radicetur altius, idèd vetantur clandestina conventicula, *c. Cum ex injuncto 12. hoc tit.* nem conciones clandestinæ vel publicæ, si permissu Diocesani, *d. cap. Excommunicamus h. quia verò cum e seq. hoc tit. l. Conventicula 15. c. De Episc. & Cler.* Et jubentur Episcopi vel Archiepiscopi, qui sunt Ordinarii hujus causæ Judices, provincias ac dioceses suas, de hæresi suspectas, nimirum semel in anno visitare, vel per se, vel per Archidiaconum, aut alios idoneos, & de hæresi inquirere, sub pœna de-

positionis, *d. e. Excommunicamus § adiciemus.* Quibus subinde Inquisitores adjuvantur, qui conjunctionem vel separationem cum illis cognoscant *e. Per hoc 17. eod. in 6.* Si tamen processerint seorsim, debent sibi communicare acta, simulque proferte sententiam; vel si dilcordes fuerint, eam remittere ad Sedem Apostolicam, *Pias. d. loco n. 13.* Ipsi autem resipiscenti Sacramentum penitentiae & Euchariistiae non est denegandum, *d. e. Ad abolendam vers. illos quoque.*

§ III.

De modo procedendi in causa Hæresis.

1. In causa hæresis idem potest esse testis & denunciator.
2. Item quilibet alius, etiam infamis, perjurus &c.
3. Quo modo institui examen debeat.
4. Quo modo quis deferatur de hæresi.

1. **I**N causa hæresis proceditur simpliciter & de plano. Potestque idem esse testis, qui accusator & denunciator, *e. In omni 4. sup. de testibus*, modò juret se non ex odio vel animi passione ac levitate denunciare Interrogarique debet, an verba hæretica prolata fuerint serio vel iocose, vel referendo aliorum opinionem; nam duobus his postremis casibus non arguerent aliquem hæreticum, quamvis taliter ea proferens graviter esset puniendus, ubi adesset periculum scandali, *Pias. d. loco n. 4.*

2. Insuper potest quilibet hic admitti testis, etiam laicus adversus Clericum, *e. de castro 14. sup. de testib.* etiam particeps & socius criminis prout sanxit Alexander IV. item infamis, perjurus, modo non sit inimicus accusati, *e. in fidei 5. e. Accusatores § Licet verò h. t. in 6.* Quamquã duo hujusmodi testes non faciant plenam fidem, ut alii, fide digni & omni exceptione majores, ad convincendum quem de hæresi, sed tantum judicium ad torturam vel impendam poenam extraordinariam, *Pias. d. loco n. 4.*

3. Cæterum institui in his causis examen testium debet coram Notario & duabus gravibus personis, etiam laicis, defectu Clericorum. Nec hæretico, convicto de hæresi, dandus est procurator; secus si fuerit tantum delatus vel suspectus, aut neget se hæreticum esse: nam hoc casu non poterit eidem denegari procurator, per quem se defendat. Qui quidem procurator, ante omnia tenebitur jurare, se bona fide, justis saltem mediis, defensurum causam, & deserturum eandem, si deprehenderit

henderit injustam, Piassec, d. l. n. 5. Dicta etiam testium vel denunciatorum ac nomina non publicantur, ne inde grave illis periculum imminere, c. ult. h. s. nu. 6. nisi socius fuerit criminis, vel ablit nec timeatur periculum vindictæ, d. c. ult.

In causa quoque hæreseos sententia absolutoria nunquam transit in rem iudicatam, ex Constitut. Pii V. *Inter multiplices*, apud P. Matth. lib. 7. tit. 3. c. 10. Neque appellacionis remedium hæretico condemnato est concedendum, c. *Ve inquisitionis* 18. h. s. m. 6. nisi ab interlocutoria seu ante prolationem sententiæ.

4. Variè autem defertur quis de crimine hæreseos. Interdum ex leuiori aliqua suspicione ut quia semel ex ira protulerit verba hæretica vel blasphema, aut per annum perfliterit in excommunicatione; & delato taliter de hæresi post abjuracionem imponitur pœnitentia salutaris, nec proceditur generaliter ad torturam, Genueu. in *Praxi* c. 84. Interdum ex suspicione vehementi seu violenta; ut si quis ad omnem animi motum verba proferat hæretica, aut blasphemet sæpius, invocet Dæmones, verbis deprecatis, &c. prouchæe tradit & probat Piassec. d. loc. n. 9. ex Genueu. d. c. 84. n. 7. Ubi etiam subiungit, vehementer suspectos esse de hæresi, qui Sacramento pœnitentiæ abutuntur, & in confessione pœnitentem ad actus inhonestos provocant, talesque ut hæreticos puniendos esse, ex *rescripto Pii IV. an. 1561. ad Inquisitionem Hispanicam*: sicut & eos qui officium seu ministros Inquisitionis, quod minus contra reos procedant, impediunt, domum Inquisitionis invadunt, portas infringunt, testes in causa fidei productos verberant, vel aliàs auxilium, consilium aut favorem quid hujusmodi molientibus præstant, d. c. *Ve Inquisitiones*; ubi prohibetur, ne quis huic officio impedimentum iniiciat, sub pœna excommunicationis, ipso facto incurrendæ; quam si deinde per annum animo obstinato substinauerit, ex tunc velut hæreticus condemnari iubetur. Severius autem in tales animadvertendum statuit Pius V. Constitut. *incip. Si de protegendis* anno 1569. quam refert Piassec, dicto loco, & Clem VIII. aliâ Constitut. quam recitat ibidem Piassec. quâ casibus inibi specificatis, formaliter convictum hæreticum vulgetur ad brachio sæculari, etiam pro prima

vice. Cui ex praxi S. Inquisit. tradi is quoque debet, qui hæresim Principi persuadere præsumpserit.

Aliàs de aliis criminibus seu erroribus convictus hæreticus, pro prima vice, si pertinax non sit, post factam adjurationem, pœna arbitraria est puniendus, d. c. *Ad abolendam hoc tit.*

Deinde si non fuerit plenè probatum crimen hæreseos, nec sit confessus, indicia tamen præcesserint violenta, abjurare debet accusatus errorem suum, & pro facto scandaloso, ex quo orta suspicio fuit, puniri arbitrio Judicis, Piassec. d. loc. n. 13. Vide fultius Greg. Tholof. *Syntag. Juris universi* lib. 32. c. 7. Farinac. *Tract. De hæresi*. Zerolam. in *V. Hæreticum* §. 24. & 25 & Azor. 1. p. *Institut. moral.* lib. 8. cap. 20.

TITULUS VIII.

De Schismaticis & ordinatis ab eis.

1. Schismatici qui dicantur.
2. 3. Eorum pœna.

Proximi hæreticis sunt Schismatici, qui sese ab unitate Ecclesiæ Romanæ dividunt ac segregant, & aliam constituunt. Et quia tales aliquando Ordines sacros conferunt, sibi que Sacerdotes & Clericos constituunt, idcirco additur in *Tit. & ordinatis ab eis*. Schismatici, secundum Abbatem, interdum sumuntur largissimè, eoque pacto omnes constituti in peccato mortali, Schismatici dicuntur, quia sunt extra charitatem, *can. Audi denique* xi. q. 3. interdum largè, & sic excommunicati dicuntur etiam Schismatici, quia sunt extra Ecclesiam & communionem fidelium, *can. Cum excommunicato* xi. q. 3. Strictè verò capiuntur pro iis, qui proprium Episcopum ejiciunt de Sede Episcopali, seu ab eo se separant, sibi usurpantes presbyteros illius, *can. Denique*, & *can. Scire debes* vii. q. 1. & *can. Loquetur Dominus* xxiv. q. 3. Strictissimè verò, ut hic, pro iis, qui se dividunt ab unitate Ecclesiæ Romanæ, & sibi aliam constituunt: dicitur enim Schismaticus

Heus à Schismate, id est scissura, *d. can. Schisma* xxxi. q. 1. quia Ecclesiam Dei, quæ una est, scindit. Et ideo omnis hæreticus est Schismaticus, quia ab Ecclesia Romana secundum aliquod dogma pervertum se dividit, non tamen e contra, *can. Loquitur, can. Alienus* xxiv. q. 1. Nam Schismaticus potest esse, licet nullum dogma contra sensum Ecclesiæ confingat; proindeque hæresis pugnat cum fide, non item Schisma, licet unitati Ecclesiæ adversetur, & ut inquit August. *lib. 99. Evang. secund. Matth. q. 1.* Schismaticos non una fides diversa facit, sed communis disrupta societas. Nec quilibet obedire recusans summo Pontifici, aliquid præcipienti, hoc ipso proprie schismaticus est, sed qui ei subesse non vult, tanquam Ecclesiæ capiti, Christi in terris vicario, non etiam si ideo, quia ejus persona sit illi infusa, *Azor. 1. p. lib. 8. cap. 2. r.* Nullum tamen est schisma, quod sibi tandem hæresis non confingat, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur, *can. inter hæresim, xxiv. q. 3.*

2. Schismaticorum pœna hodie est excommunicatio latæ sententiæ sive Bullæ cœnæ Domini, quæ exstat apud Navar. in *Manuali cap. 17.* Nam de jure communi non videntur ante Bullam fuisse generaliter excommunicati ipso jure, sed excommunicandi, *arg. cap. 1. hoc tit. can. Nullus fas Distinct. 19. can. De Liguribus xxxiv. q. 5.*

Nec obstat *cap. Licet sup. De elect.* quia loquitur tantum de iis Cardinalibus, qui post electum Pontificem, communi duarum partium consensu, alium Pontificem receperunt, & de eo, qui post prædictam electionem contra electum se habet & gerit. Quamquam de jure communi non tamquam excommunicati ipso jure, sed tamquam schismatici fuerint vitandi, *cap. 1. & 2. h. tit.* & leges de hæreticis loquentes simul etiam loquantur de schismaticis, & hi pagani æquales habeantur, imò peiores, *d. can. Denique vii. q. 1. can. Non afferamus xxiv. q. 1.* graviorque debeat esse pœna, ut constat exemplo Dathan & Abiron qui propter hujusmodi crimen ab inferis, ruptis terræ compagibus, vivi absorpti sunt.

3. Ordinationes item ac beneficiorum collationes, & rerum Ecclesiasticarum alienationes ab iis factæ, sunt irritæ & inanes, *d. cap. 1. & 2. h. s. juncto can. Ordinationes ix. q. 1.* scilicet

quoad executionem & functionem Ordinum: nam characterem imprimunt, & ordines ipsi per se subsistunt, *d. e. 2. h. s.* quia retinent potestatem Ordinis, sed ab ejus usu sunt suspensi. Potestate verò jurisdictionis verius est eos universaliter esse privatos, quia sunt extra Ecclesiam, *can. Novatianus vii. q. 1. can. Didicimus xxiv. q. 1. can. Alienationes xii. q. 2.*

Verius quoque videtur, schismaticos esse irregulares, *cap. Quia diligentia 5 sup. De elect. Can. Nos consuetudinem Dist. 12. can. Conveniensibus 1. q. 7. Azor. 1. p. Institut. moral. lib. 8. c. 20 q. 18.*

TITULUS IX.

De Apostatis & reiterantibus baptismum.

1. *Apostata quis dicatur.*
2. *Apostasia alia est Fidei, alia Obedientiæ, alia Religionis.*
3. *Pœna Apostatarum.*
4. *Conc. Trid. decret. de Regularibus ad alium Ordinem transeuntibus.*

1. **A**postatarum sacrilegum quoque nomen est, *l. 4. Cod. De Apostatis.* & Apostasia gravissimum crimen, in ipsum Deum principaliter tendens. Imò Apostata in eo deteriores hæreticis sunt, quia fidem semel in baptismo susceptam, non in parte, ut hæretici, sed in totum deserant, *l. 1. 2. & 3. Cod. eod.* Additur de reiterantibus baptismum, quia & hi velut apostatæ sunt, dum à priori baptismo recedunt per ejus reiterationem.

Apostata Græcis idem est, qui Latinis desertor seu rebellis vel etiam transfuga, ut qui à Principe vel duce suo ad hostes transit seu fugit: & Apostasia idem est, quod rebellio seu desertio, à Græco ἀποστασία, id est Defectio vel Deseratio. Hic verò pressius sumitur Apostata pro eo, qui temerariè recedit à statu Fidei, vel Obedientiæ, aut Religionis, quam semel professus est. Diciturque Apostata, quasi retrò stans sive abiens, ut ex D. Aug. refert Gratianus

Nam

tianus

tianus, *can. Non observetis* XXVI. q. 7. & Apostasia significat ejusmodi temerarium recessum; quamquam hæc allusio potius sit ad nomen, quam origo nominis.

2. Itaque nomen Apostatæ tripliciter hoc loco sumitur. Primò pro eo; qui deserit susceptam semel à se Fidem Christianam, & transit ad Judaismum, Paganismum aut Mahometi impietatem; diciturque Apostata perfidia vel renegatus, de quo loquitur *Tex. in can. Non potest* 2. q. 7. Differtque ab Hæretico, quia is tantum ex parte deficit à fide Catholica, Apostata verò ex toto: à Pagano autem differt, quòd is contradicat fidei, quam nullo modo antè suscepit, Apostata verò repugnet fidei, quam ante ipsa fuit professus: à Judæo distinguitur, quòd is contradicat fidei, quam in typis, figuris & umbris antè tenuit. Secundò dicitur Apostata, qui Monasticam Religionem; & terriò, qui susceptum Ordinem sacrum deserit, *can. fin. Distincti*. 50. *can. Quantumlibet Distincti*. 47. *can. Beatus* III. q. 4. Sed & quartum est genus Apostatarum, eorum scilicet, qui supetioris vel Ecclesiæ præcepta transgreduntur, *cap. Si quis* 2. & *cap. Illud* 4. *sup. De majorit. & obedientia*. Vide *Glof. & Panorm. ad cap. 1. hoc tit.* latè Menoch. *De arbitr. iud. q. lib. 2. cap. 6. casu* 546. & *Mascard. De probationibus concl.* 112.

3. Diversimodè autem Apostatæ à Jure coercentur. Primò publicatione bonorum, non extantibus propinquis, *lib. 1. 3. & 4. Cod. eod.* Jus præterea testandi; vel testimonii dicendi, vel succedendi non habent. *d. 3. l. Cod. eod. can. Non potest* 2. *quæst.* 7. ipsoque jure sunt infames, *can. Alieni* 2. *quæst.* 7. *d. can. Beatus*, *can. Si quis* III. *quæst.* 4. & qui alteri apostasiæ auctor fuerit, eum cum dispendio fortunarum etiam capite puniendum censuerunt Theodof. & Valentin Imp. *lib. 5. Cod. eod.* Insuper Apostatæ Religionis, mancipandi sunt carceribus, donec desertum Religionis habitum resumpserint, *cap. penult. hoc tit.* & deprehensi in crimine, qui scilicet deserto Ordine Clericali & habitu in Apostasia tamquam laici conversantur, post trinam quidem monitionem, si Clericus fuerit primæ tonsuræ, sacri verò Ordinis apostatæ ipso jure, ut communis obtinuit, vel post unam saltem monitionem, amittunt

privilegium Clericale, *cap. 1. hoc tit. junctio cap. In audientia* 25. & *c. Contingit* 45. *inf. De sententia excommunic.* Quod accipit de privilegio Canonis *Si quis suadente* XVI. q. 4. Et propterea in eos manum iniicientes non incidunt in dicti Canonis excommunicationem. Vide *Panorm. in d. 6. l. hoc tit.* Bern Diaz *in Pract. Crim. Canonica cap. 142.* & *Covarr. Pract. quæst. cap. 32. num. 2.*

4. Ut verò in Religiosis seu Regularibus Apostasiæ cesset suspicio, mandat Conc. Trident. *Sess.* 25. *cap. 19.* ut nemo Regularis cujuscumque facultatis vigore, transferatur ad laxiorem Religionem, neve habitum Religionis suæ occultè ferat, sed publicè, & *cap. 4. ejusdem Sess.* verat, ne Regularis à suis recedat Conventibus, etiam prætextu ad superiores suos recedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Statuitque, ut qui sine prædicto mandato, in scriptis obtento, repertus fuerit, ab Ordinariis locorum, tanquam defector sui instituti, puniatur. Nihil autem inibi deficit de transitu ad æquè arctam vel arctiorem Regulam: sed exstat ea de re Constitutio Pii V. an. 1569. quam refert Azor. *1. p. Moral. Institut. lib. 12. cap. 14.* qua rescindit & abrogat omnes facultates, præter jus commune concessas, recipiendi vel retinendi Religiosos alterius Ordinis, etiam laxioris. Refert ibidem & aliam Pii IV. Constitutionem, qua facultatem summi Pœnitentiarii restrinxerat, statueratque, ne ex causis etiam piis, facultatem standi extra Monasterium concederet, citra consensum Superiorum, & alia, quæ ibidem videre licet. Aliarum præterea Constitutionum extravaganantium, huc spectantium, meminit Zerola *p. 2. V. Monachi* §. 89. & 10.

Sunt autem Religiosi fugitivi quorundam requirendi, & extrahendi in claustra, ex *Constitut. Greg. IX c. fin. sup. De Regularibus*. Quid verò de ejusmodi statutorum sit cum in Gallia edictis Regiis tum in Belgio Caroli V. edito, *dato Bruxellis* 1535. vide apud Zyp. *hoc tit. num. 7. 8. 9.* Ubi etiam refert, quid statuerit Gregor. XIII. de bonis cum Apostatarum, tum aliorum Religiosorum, extra monasterium morientium. Caterùm causas Apostatarum & Regularium, extra monasteria sua

vagan-

vigantium, Pius V. Ad Sedem Apostolicam revocavit, P. Matth. in vii. *Decret. lib. 3. tit. 7. c. 2.*
Denique subiiciendum hic esset aliquid de secunda parte Tit. hujus, nempe de reitantiibus baptismum; verum ea de re sufficienter dictum est à nobis jam antè *lib. 1. Tit. 16.*

TITULUS X.

De his qui filios occiderunt.

1. Parricidium qui committere dicantur.
2. Poena parricidarum.

Superioribus Titulis vidimus de iis criminibus, quæ principaliter in Deum committuntur: consequenter videndum est de illis, quæ principaliter tendunt ad læsionem proximi, quibusque aut corpus & vita proximi læditur, aut pudicitia thorufve offenditur, aut res & bona proximi exteriora attrahantur & violantur. Primi generis est homicidium, & inter homicidiorum genera gravissimum, quod in filios sive descendentes, & in parentes seu ascendentes committitur, diciturque generali nomine Parricidium; & adeo grave est, ut Quintil. in Declamationibus omnia scelera maximum appelleret: & Solon interrogatus, cur nullam legem in parricidas tulisset, responderit: Non expectasse se tale scelus unquam potuisse committi.

1. Dixi, generali nomine vocari Parricidium; nam licet Parricidæ propriè vocentur parentum interfectores, aut qui suæ patriæ, quæ cuique parentis est loco, excidium aut vim attulerint, Cicero 1. *Officior.* tamen postea lege Pompeja cautum fuit, ut parricidii teneantur non solum, qui patrem vel matrem, sed & ii, qui fratrem, sororem, patrualem, matrualem, filium, filiam, & alias personas, in l. 1. *D. ad l. Pomp. de parric.* enumeratas, occiderint.

2. Poena parricidarum more majorum sive de

jure Civili fuit hæc, ut virgis sanguineis verberati, ac deinde in furi culeo, cum cane & gallo gallinaceo, vipera, & simia, in mare vel in amnem proicerentur, l. *penult. D. d. tit. Cicero pro Roscio Amerino* Vide Gregor. Tholosan. *Synag. juris universi lib. 36 c. 24.* Gothofred. *ad l. penult.*

Jure verò Canonico suaderetur matri, quæ iracundiæ calore ducta filium occiderit, si quidem inaupta vel vidua sit, ut in monasterium ingrediatur, in quo reliquo vitæ cursu peccatum deploret, *cap. 1. b. 1.* Si verò sit conjugata, non ideo à marito est separanda, sed alia poena ei imponi decet, *c. 2. b. 1.* Quod si infantulus de nocte cum patre & matre mortuus reperitur, nec appareat, utrum à patre vel à matre oppressus sit vel suffocatus, extra culpam omnem non sunt parentes, indiciturque poenitentiarum annorum, quorum unum peragant in pane & aqua, *cap. ult. hoc tit.* si quidem peccasse in eo intelliguntur, quod infantem in communem lectum recipiendo, periculo oppressionis vel suffocationis exposuerint. Qui matrem occiderit, eodem jure poenitere debet per decem annos, juxta formam præscriptam in *can. Latorem xxxiii. q. 2.* At verò, qui parentem per furorem occiderit, impunitus manebit: nam sufficit eum furore ipso puniri, l. *pen. §. fin. D. ad l. Pomp. de parricidiis*, l. 14. *D. de officio Praefidis*

TITULUS XI.

De infantibus & languidis expositis.

1. Poena exponentium infantes & languidos.

Omnino quoque inhumanitate & crudelitate referti sunt, & tanto detiores homicidio, quanto calamitosioribus id inferunt, inquit Justin. *Novel. 153 in fine*, qui scilicet infantes ac minores septennio exponunt seu abiciunt, ut vel pereant, vel ab aliis, commiseratione motis, suscipiantur & alantur, *can. Si expositus distm. 87.* Etenim necare videtur non tantum is, qui partum præfo-

Nam 2 cat,

car, sed & is, qui abiicit; & is, qui alimenta dene-
gat, quique publicis locis misericordiae causa
exponit, quam ipse non habet, *l. Necare 4. D. De
agnosc. & alendi lib.*

1. Quales propterea digni sunt poena homi-
cidii, *l. 2. Cod. eod. l. Nec filium Cod. De patria
potest. l. 1. § poena D. De agnosc. lib.* Et, si pater
fuerit, amittit jus patriae potestatis, si dominus,
jus dominicae potestatis, non tantum si ipse ex-
posuerit, sed & si ab alio expositum sciverit, vel
postea ratum habuerit, atque ita expositus hoc
ipso consequetur libertatem: ultraque poenam,
quam meretur exponens filium vel filiam, pri-
vatur successione filii seu filiae, ab intestato de-
cedentis. Nam eo casu expositus videtur incer-
tum parentem habere, qui filio non sit dignus,
cum filium indignum se existimaverit, & pro-
inde merito omni utilitate ex proveniente ca-
rere debeat.

Idem iuris est in languidis (id est sic viribus
ob infirmitatem deficientibus, ut ad omnem
paene operationem sint inutiles) ita expositis,
cujuscumque aetatis fuerint, sive infantes, sive
majores. Qui tamen hos suscipiunt non acqui-
runt per hoc in personas ipsorum aliquod jus, *c.
fin. h. tit.* licet aliud jure Cod. Theodos. obti-
nerit, ut videre licet apud Greg. Tholosan. *Syn-
tag. Iuris universi lib. 11. c. 10. n. 3.*

Quas autem impensas repetere possit is,
qui infantem expositum aluit, brevitatis
causa vide apud Azor. *2. p. Moral. Institut. lib.
2. cap. 16.* ubi tradit, omnia, quae de parenti-
bus exponentibus infantes statuuntur jure
Civili vel Canonico, obtinere in iis, qui per
se vel per alios commodè filios suos alere pos-
sunt: si verò praerogativa vel egestate aut sine
dedecore & ignominia eos alere nequeant,
erunt, ut in Hospitali saltem aliquo, ad hoc
pietatis officium extructo, educentur,
prout de servo statuitur in *lib. 1.*

*Cod. De Latina libertate
solvenda.*

TITULUS XII.

De homicidio voluntario vel
casuali.

1. Homicidium quid sit.
2. Aliud est voluntarium, aliud Necessarium,
aliud Casuale.
3. Voluntarium aliud directè tale, aliud indire-
ctè.
4. 5. Necessarium item duplex.
6. Quid sit moderamen inculpatæ tutelæ.
7. 8. Casuale cum culpa vel sine culpa committi-
tur.
9. Poena homicidii voluntarii ex utroque jure.

TRansemus nunc ad homicidium, in genere
considerandum. Licet enim genus pierum-
que præmittatur speciei, isque sit ordo usitator
in omni arte & scientia, ut ab universalioribus
incipiatur, & prius de genere tum de speciebus
agatur, *§ 1. igitur Institut. De iust. & iure, Ari-
stot. 1. Physic. cap. 1.* tamen nonnunquam etiam
iusta de causa præmittitur species, & subicitur
genus: ut hoc loco Pont. prius tradidit homici-
dii species, quæ propter atrocitatem criminis
præmitti debuerunt.

1. Homicidium ab Homine dicitur, & ad ut-
rumque sexū pertinet, *l. Hominis 1 § 1. D. de verb.
signif.* licet alias Homo pro vito specialiter ca-
pitar, *l. Si quis aliquid § qui abortionis*, in vet-
bis, *mulier aut homo perierit D. De pœnis*, & in
jure Canonico Homicidium non tantum ho-
minis occisionem, sed & detractionem, per-
sualionem malam, omnemque motum ini-
quum ad nocendum alteri designat, *can. Homici-
diorum cum quatuor seqq. De pœnis. Distinct. 1.*
Specialiter verò sumitur Homicidium hic, pro-
ut significat occisionem hominis ab homine
factam, Quod addo, quia utrumque ad ho-
micidii rationem & nomen requiritur: nam
si brutum occiderit hominem vel homo bru-
tum, non dicitur proprie homicidium,
quia

quia homicidium designat peccatum, quod in brutum non cadit; & proinde est hominis hominem interficientis.

Homicidium sic acceptum triplex statui potest, Voluntarium, Casuale & Necessarium. Voluntarium est, quod dolo malo & animo occidendi quoquo modo admittitur, l. 1. *D. Ad L. Corn. de sicariis*; sive aperto Marte, sive per insidias, sive veneficio, sive pharmaco, sive alio modo.

1. Et ideo aliud est voluntarium directe, ut cum quis expressè intendit & vult occidere hominem; in quo consistit perfecta & propria ratio homicidii, l. 1. *Cod. Ad L. Corn. De sicar.* aliud voluntarium indirecte, ut cum quis expresse non intendit actum ipsum occisionis, sed alium actum, ex quo immediate & per se, & non per accidens, sequitur mors: nam voluntas delinquentis fertur in id, quod fit, & in omne illud, quod per se, & non per accidens, ex illo sequitur, *ult. hoc tit. in 6.* Committitur autem homicidium voluntarium factio, præcepto, consilio ac defensione, *can. Si quis viduam Distinct. 50. per insidias, cap. 2. h. 1. linguâ seu hortatione ad necandum, c. Sicut dignum 6. §. qui vero h. 1.* Ad voluntarium revocari potest homicidium Necessarium: nam voluntarium vel est absolute voluntarium aut necessarium.

4. Necessarium est, quod quis committit ad necessariam sui defensionem, ut in *c. 1. hoc 1.* Et hoc, si fiat cum moderamine inculpatae tutelae, est sine culpa & reprehensione, *d. cap. 1. 2. 3. 4. Cod. Ad L. Corn. De sicar.* nam vim vi repellere, cum moderamine inculpatae tutelae, omnes leges, omniaque jura permittunt, *c. Significasti 17. h. 1. l. 1. D. De iust. & iure.*

5. Dicitur verò fieri cum moderamine inculpatae tutelae, cum sit non excedendo limites defensionis, seu non ad vindictam, sed solum ad propulsandam injuriam, & vim arcendam, quando alia evadendi via non suppetit, *d. c. 2. h. 1.* Hinc licet diurnum furem, si se telo non defendat, occidere minime permittatur, *d. c. 2.* notetur tamen impunè occidi permittum est, quia ignoratur, an furandi, an verò occidendi animo domum ingrediatur, *c. 3. h. 1.* Sic quoque latro à viatore, hostis à milite, impunè occiditur, *can. Cum homo xxxiii q. 5.*

6. Necessarium quoque homicidium est, quod auctoritate legis aut superioris, jus gladii habentis jussu committitur, vel quod fit ab eo, qui justum bellum gerit, *can. Quid culpatur xxxiii q. 1.*

7. Casuale est, quod casu fit & præter occidentis intentionem, ita ut nec in se nec in sua causa sit volitum, *cap. Presbyterum 7. c. Dilectus 13. & seq. hoc tit.* Tale est, si quis alicui vulnus infixit non letale, mors tamen secuta sit, vel malicia Medici, qui noxia adhibuerit, vel negligentia & temeritate læsi, qui remedia opportuna adhibere noluerit.

Committitur casuale homicidium aut cum culpa, aut sine culpa. Commisum sine culpa non imputatur; uti quando occisor dabat operam rei licitæ, vel etiam illicitæ, secundum probabilioris sententiam, si modo utroque casu sufficientem diligentiam & cautionem adhibuerit, ne quid inde incommodi sequeretur, *cap. Lator 9. d. c. Dilectus cum tribus seq. hoc tit.* quia quæ merè fortuito accidunt, non imputantur, quandoquidem humana providentiâ prævideri non possunt, *cap. ult. hoc tit.* & sufficiens diligentia ac cautio omne periculum & culpam abstergat. Huic assimilatur homicidium à furioso, infante, dormiente commissum; nam & hujus nulla habetur ratio, *Clement. unica eod. l. Infans D. Ad L. Corneliam de sicar.*

8. Sin autem culpa commissum sit, puta si occisor dederit operam rei illicitæ vel licitæ, sed non adhibuerit sufficientem diligentiam, ne quid incommodi accideret, ei imputatur, & à jure Civili punitur, sed mitius, l. 1. §. sed si, *l. 4. §. 1. D. eod. l. Si putator D. Ad L. Aquiliam: a sacris verò Canonibus irregulariter notatur, c. 7. & 8. h. tit.* Ratio est, quia tum est volitum in ipsa commissione cautionis seu diligentiae: sicut submersio navis censetur voluntaria in negligentia gubernatoris.

9. Pœna homicidii voluntarii, dolo commissi, ex lege Cornelia olim in liberis hominibus erat deportatio in insulam, & bonorum omnium ademptio, l. 3. §. penultimo *D. Ad L. Corneliam De sicar.* in servis verò & humilioribus ultimum supplicium; hodieque ultro ferro seu pœna capitali lex homicidas persequitur.

Nan 3

Neque

Neque aliàs referente Zyp. *h. t.* in Brabantia Princeps abolitionem concedere homicidis potest, nisi prius cum parte transegerint: aliterve induciã vel silvus conductus, seu *gelyde*, ut vocant, concedi eis nequeunt. *Latus Introitus Caroli V. art. 21. & Maria art. 42.* Idem sanxerunt Pontifices Pius IV. & Pius V. prout & ne ante condemnati per contumaciam audiantur, nisi in carcere constituti, & citatis occisi hæredibus. Constitutiones eorum refert Petrus Matth. in VI. *Decretal lib. 5. tit. 8. cap. 7. & 8.* Ibidemque *cap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 9. & 10.* alias Constitutiones adversus homicidas videre licet.

De jure verò Canonico pœna est excommunicatio *can. Itaque xxiv. q. 3.* & depositio ab Ordine quocumque, si sit Clericus, & post depositionem detrusio in carcerem, utriusque ad tempus, veluti quinquennium vel sexennium, *d. cap. Sicut dignum in fine hoc tit.* Insuper homicida voluntarius privandus est beneficiis suis, *cap. 1. & 2. inf. De Clericis pugnant in duello: & quidem per sententiam*, quia non privatur ipso jure, ut communiter sentit DD. post Felinum in *e. Inquisitione n. 3. sup. De accusat. testatur Pias. 2. p. c. 4. art. 14. sub n. 16.* præter assassinatum, Navar. in *Manuali c. 27. n. 24.* Ad eum ut licet lata fuerit sententia condemnatoria de homicidio, si in ea non fiat mentio privationis expressim, non censetur adhuc privatus, quia præsumi possit, Episcopum voluisse cum eo dispensare in retentione beneficii, quippe qui & in hoc casu, sicut & plerisque aliis, quoad retentionem beneficii, habeat facultatem dispensandi, Pias. *d. loco.* Ideoque Clericus homicida fructus beneficii sui facit suos, & licet adhuc pendere, non prohibetur beneficio renuntiare, donec per sententiam privetur, Felin. in *cap. De quarta num. 31. sup. De prescript.* Quomodo & si in sententia sit expressa pœna privationis, & condemnatus appeller, durante appellatione resignare interim beneficium potest, & valida est resignatio, licet beneficium fuerit impetratum ab alio, in casum privationis. Pias. *d. loco n. 17.* ubi ait, pro indubitato id præcari in Curia Romana, post Genuen. in *Praxi c. 65. n. 18.* Quamvis non desint, qui talem renuntiationem putent invalidam, propter jus ad rem alteri quæsitum. Quæ ratione vero possit hodie Episcopus cum

homicida dispensare quoad sacros Ordines suscipiendos vel beneficium obtinendum, vide Conc. Trid. *Sess. 24. c. 7. De reformat.* Et quam pœnam incuriant, qui abortum procurant, quod Augustin. in *can. Aliquando xxxi. q. 2.* crudele facinus appellat brevitate causa omitto, traditurus alias. Videti interim potest ea de re Constitutio Sixti V. an. 1588. & altera Gregorii XIV. an. 1591. apud Pias. *p. 1. c. 1. art. 5. n. 1.*

TITULUS XIII.

De Torneamentis.

1. *Torneamenta qua dicantur.*
2. *Pœna occisus quem in torneamento, & ceteris.*
3. *Quando licita torneamenta.*
4. *Agitatio taurorum prohibita.*

Post tractatum de homicidio, tam in specie quam in genere, sequitur de quibusdam actibus, qui quandoque causam homicidio præbent, & primò quidem de Torneamentis, id est ludis hastilibus seu equestribus.

1. Dicuntur autem Torneamenta à circumcundo; suntque induciã quædam vel nundinæ ac fericæ, in quibus milites ex conducto vel conducto convenientes ad ostensionem virium suarum & audaciæ temerè congregati & aggredi solent, *cap. 1. h. t. & ibid. Abbas;* idque maximè in acie, dum otiosi sunt, vel in honorem Heroum defunctorum, Per Greg. Tholosan. *Synag. Veris universi lib. 48. cap. 16. num. 5.* Eaque hic & in *can. Monomachiam 2. q. 5.* prohibentur, quod ex iis sæpè periculum animarum & mors hominum proveniat, *d. cap. 1.* quodque spectantes hujusmodi spectacula Deum solummodo tentare videantur, *d. can. Monomachiam.*

2. Quòd si igitur quis in ejusmodi torneamenti seu ludis hastilibus alium occiderit, licet jure Civili nulli pœnæ subiciatur (decernere enim hasta leges Romanorum permiserunt, *l. Solent §. Senatus D. De alea lusu & aleator.*) de jure Canonico homicidii reus est, atque is-

regu-

regularis, quia operam dedit rei illicitæ, & per se periculosa, d. c. 1. & 2. *hoc tit.* Ideo licet taliter occisus pœnitentia non negetur, sepultura tamen denegatur Ecclesiastica, si animo pugnantiverint; secus, si alia de causa, puta ad percipiendam credita seu debita, d. c. 1. & 2.

3. Et hæc quidem obtinere videntur in torneamentis olim usitatis, de quibus d. cap. 1. & 2. loqui videntur; non etiam in iis ludis battilibus, qui hodie frequentantur in inauguratione, vel nativitate, vel adventu alicujus Principis, cum in iis non subsit tantum periculi, nec hanc eo modo, quo olim, Hinc Joannes XXII. in *Extravag. unica eod.* Constitutionem Clementis, in quibusdam regnis torneamenta inhihentem, sub pœnis excommunicationis & interdicti, revocavit, & absolvit à censuris, hujus occasione incurfis, Vide Navar. in *Manuali cap. 15, num. 9.*

4. Adinstar torneamentorum prohibita est agitatio taurorum intra circum, de qua plures scripterunt, & in primis etuditus Maranta post diversorum Pontificum Constitutiones Pii V. an. 1567. Greg. XIII. an. 1575. Sixti V. an. 1586. Clementis VIII. an. 1596. quarum meminit cum Navar. d. cap. 15. cap. 19. tum Gutierrez lib. 1. *Can. quæst. c. 7.* & Azorp. 3. *Instit. Moral. lib. 2. cap. 15.*

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in duello.

1. Duellum unde dictum & quid sit.
2. Duella hodie prohibita omnino utroque iure.
3. Duellantium pœna ex jure Canonico.
4. Pœna duellantium & iis adfessentium ex Conc. Trid.
5. 6. 7. Quando & in quibus duellii pœna illa locum habeant, vel non.

Multò verò frequentiores cædes hominum nasci ex duellis, quam ex tornea-

mentis, experientia docet; ideoque major ratio prohibitionis hic est. Illa enim causa solius roboris & virtutis naturalis probandæ sunt, hæc verò ad controversiarum decisionem & in defectum probationis ab aliquibus offerri solent, & ab aliis suscipi, ut hæc ratione victor probasse intelligatur, & victus in probatione defecisse.

1. Appellatur Duellum quasi duorum bellum, seu bellum, quo à duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur: Græcis Monomachia, quasi pugna unius tantum cum altero, *can. Monomachiam 2. g. 5.* Quamquam etiam veteres Duellum dixerint, quod nos Bellum: unde & perduelles hostes; & quos hostes appellamus, eos veteribus perduelles appellatos fuisse testatur Cajus in l. *Quos nos hostes 234. D. De verb. signif.* & latius id ipsum ostendit Tholosan. *Synag. juris universi lib. 48. c. 16. num. 2.* Quia verò Clericis potissimum hæc pugna interdicta est, ideo Tit. inscribitur *De Clericis pugnantibus in duello.*

2. Tamen si autem duellum, Ulpiani tempore legibus Romanorum nondum fuerit damnatum, l. *Qua actione 6. si quis D. Ad L. Aquiliam*: tamen hodie omnino vetitum est, de jure tam Civili, l. *unica Cod. De digladiatorib. lib. 11.* quam Canonico, toto hoc Tit. *Decretal cap. 1. & 2. inf. De purgat. vulg. & d. can. Monomachiam.* Exstat: & Constitutiones Julii II. Clementis VII. Julii III. Pii IV. Gregorii XIII. quas refert Quaranta *P. Duellum.* Et quamvis olim tabulis legum Brabanticæ Joan. Ducis 1312. certa duella, & sub certis formis, permitterentur, prout & legibus Germanorum, Hispanorum, Longobardorum, Galliarum, uti videre licet ex Gregorio Tholosan. d. loco num. 8. & Constitut. Philipp. Regis Galliarum an. 1305. quam explicat Guido Papa à Decif. 607. usque ad 624. tamen exstat Serenissimorum Belgii Principum Edictum 27. *Februarii an. 1610.* quo provocantes & consentientes in duellum declarantur infames, indigni nobilitatis insignibus, privati officii & honoribus omnibus, cum publicatione dimidiæ partis bonorum: ipsis verò duellantibus, aut ad locum duello deputatum ex condicto convenientibus pœna infligitur mortis cum publicatione bonorum omnium. Conformiter *Lato introitu Ducis Moria art. 19.* neque
Dux

Dux poterat remittere hanc pœnam. Alioqui lætus introitus Caroli V. art. 24. eos tantum, qui exera patriam duellum indixerint, punit ducentis marcis puri auri, aut alias pœna arbitraria, teste Zyp hoc tit. num. 4.

3. Non igitur tantum Clericis interdicitur duellum, sed etiam laicis, c. 1. h. e. Et non solum illi, qui ipsi in duello alium interfecerint, tamquam rei illicitæ & periculosa omnino operam dantes, sed & qui alium pugilem ad hoc subornarint, sunt irregulares, c. 2. h. e. Imò hoc ipso, quo Clencus duellum in se, sive offerendo sive suscipiendo, sive victor, sive victus evadat, de rigore Juris deponendus est. Quamquam Episcopus de jure communi cum eo dispensare valeat, si neque mors neque mutilatio membri inde secuta sit, d. c. 1. sicut & circa beneficium habendum. Alloquin hodie post Concil. Trid. & Constitutionem Clementis VIII. & Gregor. XIII. non videtur posse dispensare, Azor. 2. p. *Instit. Moral. lib. 3. cap. 50. quest. 12.*

4. Cum autem in duello soleant reperiri quinque genera personarum; primò, Principes, Imperatores, Reges, vel alii domini, duellum in terris sibi subjectis concedentes; Secundò, pugnantes; tertio, patrini eorum; quartò, ii, qui consulunt vel aliquo modo favent; quinto spectatores, qui ad spectacula concurrunt: hodie omnes hi ex decreto Conc. Trid. *Sess. 25. cap. 19. De reformat.* primò sunt excommunicati II. Domini temporales qui in terris sibi subjectis locum ad monomachiam inter Christianos concesserint, privantur jurisdictione & dominio civitatis, castri aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, si hujusmodi locum ab Ecclesia obtineant: & si feudum sit, redit ad dominum suum directum. III. Pugnantes & eorum patrini, notantur infamia perpetua. IV. Confiscantur & publicantur bona omnia, & puniuntur ex æquo omnes, ut homicidæ, licet non fuerit secuta mors. V. Decedentibus in conflictu Ecclesiastica denegatur sepultura, prout & de jure communi denegari diximus. Et ex his pœnis excommunicatio incurritur ipso facto: reliquæ per sententiam Judicis, idque his casibus, quibus duellum est illicitum, ut quando suscipitur ad solam virum ostentationem aut periculis militaris, *cap. 1. sup. De*

torneamentis: vel ad indagacionem & probationem veritatis, aut criminis spontaneam purgacionem, c. 1. & 2. *inf. De purgac. vulgari*; vel ad privati honoris defensionem, *Less. 2. De iust. c. 9. Dubit. 12. n. 84.* vel ob privatas simulas & inimicitias (sic enim Clemens VIII. in Constitutione *incip. Illius* an. 1592. declaravit, militem ob hanc causam alterum militantem in exercitu publici hostis provocantem ad singulare certamen, ob privatas simulas, contineri hac prohibitione: ut & eos, qui mittunt, scribunt, divulgant chartulas provocatorias, fautores & complices: vel ad oblectandos spectantium animos, uti apud gentiles fieri solebat in gladiatorum spectaculis: vel ad litem & contentionem, nisi certis casibus, Azor. *Instit. Moral. lib. 2. cap. 5. quest. 5.*

5. Quia imò prædictis pœnis esse locum etiam in duellis, quocumque modo initis, absque alicujus Principis auctoritate vel consensu, respondisse Cardinales refert Azor. *d. loco n. 6. q. 1.* Sed & si alter alteri dicat: Tali loco te expectabo, ut pugnemus, & postea pugnent, nullis concurrentibus ad spectaculum, & absque Principis facultate ac patris, secundum Lud. Molinam *De iust. & iure Tract. 3. Diss. 17. nu. 4.* Quod tamen negat Azor. *d. c. 7. q. 2.* prout neque locum habent, si in iura alter alteri dicat: Defendete, & exerto gladio statim pugnent, cum id non ex condictione fiat, Riccius in *Præxi Decis. 634.* Molina *d. loco* referente Zyp. *h. tit. n. 6.* Ubi existimat, dictis pœnis etiam locum esse, si ex condictione pugna, non telis, sed pugnis ineatur; neque enim inauditum esse quem pugnis interfici.

6. Ut autem domini locorum has pœnas ineurrant, necessum est, quoddam duella facultatem concedant: non etiam permittant tantum impune duella ad graviora peccata & majora mala evitanda.

7. Similiter non est locus pœnis in duello licito: ut si in bello hinc inde inter se milites pari numero, sive unus contra unum, sive duo contra duos, sive decem contra decem alios, duello experiantur, ne scilicet militum animi concidant aut hostium provocantium exercitus audaciam inde sumat, & crescat temeritas, vel aliis de causis, de quibus Azor. *d. cap. 5. quest. 3. & 4.* Si item necessarium illud sit ad vitæ defen-

defensionem, nec alia pateat ratio aduersus iniustum inuasorem, *Less. 2 De iust. cap. 9. Dub. 8. num. 49.*

Qui plura de hoc crimine desiderat, legat *Azot. de 5. & 6. Alciat. Tract. De singulari certamine. P. Greg. Tholos. Synag. Iuris universi li. 43. cap. 16. ubi plura de forma duelli tradit, Nat. in Manual. cap. 11. nu. 391. & c. 13. n. 9.*

TITULUS XV.

De Sagittariis.

1. Sagittarius quis dicatur.
2. Quid Ballistarius.

Prohibetur hoc Titulo ars ballistariorum & sagittariorum: quia & hæc causam homicidii præstare solet, ut constitus illi hostiles, quos vulgus tormentamenta vocat, & duella, dicendumque eos similiter irregularitatem incurtere, qui attem illam sagittariorum vel ballistariorum exercent, ubi, quando, & aduersus quos non deest aut licet, nempe aduersus Christianos & Catholicos, idque sub pœna excommunicationis, *unic. h. 1.*

1. Sagittarius autem hoc loco sumitur pro eo, qui jacula seu sagittas emittit ex arcu seu ballista, non quidem majori, cujus etiam in bello usus fuit, ut constat ex *Cic. lib. 5. Ep. ad Attic.* Magna, inquit, tormentorum copia, multis sagittariis, magno labore, apparatu, multis sauciis ex nostris, incolumi exercitu negotium confestim.

2. Ballistarius verò dicitur, qui ballistâ utitur, non quidem minori, hodieque passim communi, sagittas ejaculante, cujusque D. Hieron. meminit *contra Iovin.* dum ait, *Ballista quanto plus retrahitur, tanto fortius emittitur; & Manu-ballista ab aliquibus appellatur: sed majori, quæ machina fuit bellica sive genus quoddam tormentorum Romanis usitatum, jaciens saxa majora & graviora ad quassandos & everrendos muros: de quo & doctè & curiosè I.*

Lipius in Poliorceticis sive de Machinâ bellicâ.

TITULUS XVI.

De Adulterio & Stupro.

§. I.

De Adulterio & pœnis illius.

1. Adulterium & generaliter & specialiter sumi.
2. 3. Pœna adulterii de iure Civili & Canonico.
4. Hoc iure adulterium deprehensum cum uxore occidi fas non esse.
5. Pœna Clerici adulteri.

Superioribus Titulis actum est de homicidio, & quibusdam actibus, per quos ad homicidium quandoque pervenitur, quibusque corpus & vita læditur proximi: sequitur ordine Decalogi, id est legis antiquæ, decem præcepta continentis, de adulterio & stupro (ita enim in præcepto est, *Non occidas: Non mœchaberis*) ceterisque illiciti concubitus generibus, quibus vel thorus proximi violatur vel pudicitia læditur.

1. Quamvis verò Adulterium, generaliter sumptum omnem copulam, quæ non habet potestatem conjugii, comprehendat, *can. Nemo blandiatur & tolerabilior xxxii. q. 1 & Lex Julia de adulteriis promiscuè Stuprum & Adulterium usurpet, l. Inter liberos 6. D. eod. & l. Inter stuprum D. De verb. signif.* tamen specialiter sumptum dicitur alieni thori violatio *can. Non mœchaberis xxxii. q. 5.* & quasi ad alterius thorum accessio; deque Jure Civili propriè in nuptam committitur, non autem in virginem aut viduam: ac definitur, alienæ matrisfamilias corruptio. Quamvis eodem Jure etiam ad sponsam extendatur, *l. Propter 7. Cod. eod.* quia sponsa pro uxore habeatur, *l. Si sponsa 74. D. De iura dot.* & quia neque matrimonium qualecunque spem matrimonii violare permittatur, *l. Si uxor 13 §. Divi & §. si minor D. Ad L. lul. De adult.* licet hoc casu mitior pœna decernatur. Verùm Jure Canonico etiam in solutam mulierem à conjugato committitur adulterium, *can. 19. & fin. xxxii. q. 5.* nam hoc iure eadem castimonia in marito requiritur, quæ in uxore, *can. Præcipit. can. Apud nos & d. can. fin. xxxii. q. 5.*

Ooo

Quod

2. Quod ad pœnas adulterii attinet, Jure quidem divino pœna utriusque delinquentis est lapidatio, *Deuter. 22. Exod. 20. c. Satis xxx. 11. 9. 5.* De Jure autem Civili, quando criminaliter agitur, ex L. Julia non videtur olim fuisse capitalis, sed vel deportatio, ut in militibus, *l. 2. §. miles D. De his qui not. infamia*: vel relegatio ut in paganis, *l. Si quis viduam. D. De quaestionibus*: ex posteriori verò jure, nempe ex *l. Quamvis Cod. Ad L. lul. de adult. pœna sanguinis & gladii tam virò, quam fœminæ adulteræ interrogari cœpit, jam inde à tempore Justiniani, ut constat ex l. Transgredere Cod. de transact. sed ea hodie in plebisque provinciis mutata est in pecuniariam, vel aliam, dummodò abfuerit violentia, aut qualitas aggravans, Jul. Clarus §. Adulterium n. 7. circa finem. & latè Boër. Decis. 297. Et ex Justiniani *Novella 134. c. 10.* mulier adultera non punitur gladio, sed virgis eam in monasterium detruditur, potestate interim marito relicta intra biennium eam reperendi. Quod & Jure Canonico videtur receptum, *c. Gaudemus sup. de convers. conjugat.* Dosque hoc casu distribuitur certo gradu atque ordine inter descendentes, ascendentem, & monasterium, *d. Novel. 134. c. 10.* Si verò civiliter agatur, hoc est ad separationem thori factâ separationem dos & donatio propter nuptias innocenti conjugi applicantur, *Novell. 117. c. 8. c. Plerumque 4. sup. De donat. inter virum & uxorem.* Quamvis autem in hoc sint pares maritus & uxor, quod ob solum adulterium alterius agere possint ad separationem thori, non tamen in lucro dotis & donationis propter nuptias: nam uxor ob solum adulterium amittit dotem (nisi fuerit viro reconciliata, *d. c. Plerumque*) maritus non antèquam si frequenter cum alia muliere egerit & bis monitus non respuerit, *d. Novel. 117.* Insuper uxor in adulterio reperia est infamis ipso jure, etiam antequam condemnatur per sententiam: adulter verò non fit infamis, nisi per sententiam. Cumque maritus, uxore adulterâ, solutus sit à jure solvendi ei debitum conjugale, ingredi monasterium potest, *c. Constitutus sup. De convers. conjugat.**

3. Cæterum Jure Canonico alter conjugum, sive maritus sive uxor, ob alterius adulterium agere ad separationem thori potest coram Judice Ecclesiastico ad quem solum spectat eocasu cognitio, *cap. Ina 5. sup. De procur. c. 1. sup. De*

officio Jud. ordin. cap. At si Clerici §. De adulterio sup. De judiciis: nisi alter, v. g. maritus scieus uxorem suam adulteram esse, vixerit porro cum eadem, non perfecta pœnitentia, quia hoc casu & ipse reus erit ac particeps delicti, *cap. Si vir 3. hoc tit.* vel nisi alter alteri adulterium obiciat, quia paria delicta mutua compensatione tolluntur, *c. penult. §. ult. hoc tit.* Qua ratione autem Ordinarius possit ex officio procedere in causa adulterii, vide Concil. Trident. *Sess. 24. De reformat. matrim. cap. 8.* Sed & certis casibus ad hanc separationem agi non posse, jam antè diximus.

4. Denique licet Jure Civili permillum fuerit marito, atque etiam patri, deprehensum adulterum cum uxore vel filia occidere certis casibus impune: id tamen de jure Canonico nullatenus permittitur, *can. Inter hac can. Admonere vers. nam si virum, can. Si quod virum xxx. 11. 9. 2.* Et hæc quidem jure Pontificio circa laicos statuta sunt, qui eodem Jure etiam excommunicari debent, *cap. Intelleximus 6. hoc tit.* ac pœnitentiæ subijci; imò & in monasterium detrudi possunt, *juxta communem.* Vide Covar. *De matrim. 2 p. e. 7. n. 29.*

5. At verò Clericus, qui adulterium commisisse aut confessus, aut convictus fuerit à Judice Ecclesiastico, deponendus est ab officio & beneficio & in monasterium detrudendus, ad perpetuam pœnitentiam agendam, *can. Si quis Clericus Dist. 81. & damnatus de crimine juxta modum est infamis. Abbas in d. c. At si Clerici §. de adulterio.* Imò Præsbiter infamatus ad solam confessionem mulieris adulteræ, assententis se ab eodem cognitam fuisse, non quidem condemnandus est adulterii, sed eidem, veluti suspecto de adulterio, indicenda Canonica est purgatio, cum manu quinta sui ordinis, id est cum quinque vicinis Præsbiteris: in qua purgatione si defecerit, ab officio suspendendus est, *c. Significasti c. h. 1. cap. Quam sit gravis 9. mf. De excessib. Pralat.* Potest tamen Episcopus cum Clericis dispensare in adulterio & aliis criminibus inferioribus, *cap. Cum non ab homine §. at si Clerici in fine sup. De judiciis.* Si quando vero ob gravitatem delicti imponenda fuerit pœna sanguinis, adiri debet Juxta secularis, *c. Sententiam c. Clericis sup. De Clericis sup. No Clerici vel Monachi. &c.*

§. II.

De Stupro & pœnis illius.

1. *Stuprum latè, strictè & strictissimè sumi.*
 2. 3. *Pœna stupri de iure Civili ac Canonico.*

1. **Q**uemadmodum Adulterium subindè ita latè sumitur, ut omnem coitum, lege prohibeant contineat, ita & Stuprum, *l. Inter liberos* 6 D. *Ad L. lul. de Adult.* aliquando verò strictius sumitur, & committi dicitur in virginem, vel viduam, integre vitæ ac honeste viventem, citra vim, *d. l. Inter liberos* §. 1. *l. Stuprum* 34. D. *cod. & l. Inter stuprum* 101. D. *de verb. signif.* imò & in masculum, *l. Qui domum* 3. D. *h. t.* Strictissimè vero & propriè capitur, pro virginum illicita defloratione; ut in *can. Lex illa xxxviii. q. 1.*

2. Pœna stupri circa vim commisi de iure Civili in personis honestis est publicatio dimidiæ partis bonorum; in humilibus coercitio corporis, cum relegatione, *§. Item lex lulia de adult. vii. instit. De publ. iudic.* Alioqui commissum vi, sive verè, sive interpretativè, veluti dum stuprator blandis verbis, & dolosis promissionib⁹ sollicitæ seducitque & velut compellit virginem, *arg. l. 3. §. si quis volentem* D. *De lib. homine exhib.* *§. l. 3. De servo corrupto*, punitur pœna capitali, ut voluit DD. in *d. §. Item lex lulia de adult.* eò quod Justin. ibi diserte violentum stuprum excipiat, in verbis, *sine vi* Qui verò nondum viri potentem virginem corruperit, de iure communi non punitur pœna mortis: sed vel in metallū damnatur, si humilior fuerit, vel in insulā relegatur, si honestior, aut in exilium mittitur, *l. Si quis aliquid* 38. §. *qui nondum* D. *De pœnis.* Tutor stuprans pupillum deportatur ejusque bona publicantur, *arg. l. unica Cod. Si quis eam, cujus tutor* &c. A fortiori stuprans viduam cognatā, aut aliam cum qua nequit consistere matrimonium, deportatur, *l. Si quis viduam* D. *De quæst.* Servus, qui cum domina rem habuisse detectus fuerit ex Constit. Constantini traditur ignibus concremandus, domina capite plectitur, *l. 1. Cod. De mulieribus, quæ se propriis servis, &c.*

De iure verò Canonico stuprator virginis honestæ tenetur eam dotare & habere uxorem: nisi pater dare nolit, quo casu dotasse sufficit. Si verò ipse renuat habere, corporaliter castigatur excommunicatusque in monasterium,

ad agendam inibi pœnitentiam, detrudendus, *e. 2. h. t.* Sin non possit eam ducere, ut quia sic conjugatus aut Ordine sacro insignitus, nihilominus dotabit, quia utrumque est in obligatione, *arg. l. Celsus* §. 1. D. *De receptu arbitris.* Clericus vero etiā deponitur, *ex communi sententia*, apud Jul. Clarum, §. *Stuprum* n. 3. Insuperque pecuniaria pœna vel corporali veluti detrudendū in carcerem aut monasterium, puniri potest, juxta arbitrium Judicis, Abbas *in c. Ac si Clericus* n. 20. *sup. De iudic. in cap. Vt Clericorum sup. De vita & honest. Cleric. Wamel, Conf. 582. n. 5.*

3. Quod si Episcopus, Præbiter, Diaconus, Subdiaconus, Lector, Psalmista, aut Ostiarius, cum muliere, sanctificata Deo, mœchatus fuerit deponendus est, quia sponsam Christi corrupit: si verò fuerit laicus, excommunicandus est, *can. Si quis Episcopus xxxviii. q. 1.* Et præterea ex Justiniani Constit. *Novella* 123. c. 43. res ejus monasterio applicantur: aliæque pœna hoc scelus coercetur, De fornicatione cum filia spirituali vide *can. penult. & ult. 111. q. 1.* & latius de pœna stupri tam adversus Clericum quam laicum, in foro tam conscientiæ quam civili & Pontificio, vide Menoch. *De arbitrariis lib. 2. casu* 288. 294. & 420.

Illud hic subiiciendum, Paulum IV. Constituit, quam refert Pet. Matth. in vii. *Decretal. lib. 5. tit. 1. cap. 1.* statuisse, ut conciliatores, progeneretæ, lenones ac lenæ, quæ puellam virginem interpellaverint, flagitio quidem perfecto pœna capitali, imperfecto vero deportatione perpetua in insulam plecterentur: in cæteris autem calibus fustibus publicè cæderentur.

§. III.

De Incestu & pœnis ejusdem.

1. *Incestus quid sit.*
 2. 3. *Pœna incestus simplicis & incestuum nuptiarum ex utroque iure.*

1. **Q**uemadmodum Adulterium gravius est Fornicatione, ita incestus adulterio, *can. Adulterii malum xxxii. quæst. 7.* Est autem Incestus consanguineorum vel affinitum intra gradus iure prohibitos abusus, seu cum eis concubitus. Et Incestuosi dicun-

tur, qui consanguineis vel affinibus intra gradus prohibitos abutuntur, seu cum eis concumbunt, *can. Lex illa xxxvi. q. 1. can. De incestuosus xxxv. q. 2.* Unde & nuptiæ inter hos contractæ incestuosæ appellantur, *Novel. De incest. nupt. in prin. l. fin. Cod. eod. tit. can. Nec eam xxxv. q. 2.* quasi in his nuptiis minimè adsit castus, id est cingulum illud, quo Venus ad nuptias honestas utebatur, *Covar. 4. Decretal. p. 2. cap. 6 §. 8.* Virginum vero Deo consecratarum conjunctio non solum incesta, sed & sacrilega est & dicitur, *can. Si quis sacro xxvii. q. 1.*

Pœna incestus simplicis, id est absque matrimonio, de jure Digest. eadem est, quæ adulterii, *l. Si quis viduam D. De questionibus*, non etiam de jure Codicis, nisi cum alia specie fornicationis, committatur, puta cum adulterio vel stupro, *Iul. Clarus, §. Incestus* quia licet jure Codicis aucta sit pœna adulterii, non tamen pœna incestus.

2: Incestarum vero nuptiarum in honestis quidem personis, facta separatione, una cum infamia, pœna est exilii, & bonorum publicatio, ipso scilicet jure, à die commissi criminis, dummodò non supersint liberi ex alio matrimonio, in vilibus verò additur corporis coercitio, *Novel. 12. De incest. nupt. §. l. 4. Cod. eod. Covar. d. loco.* A pœna tamen amissionis bonorum, jure novissimo statutà, excusat ignorantia juris aut facti, etiam ex lata culpa contingens, *Covar. d. loco.*

In eum verò, qui Virginem Deo consecratam, jungendi matrimonii causa, vel saltem intentarit, capitalis pœna constituta est, *l. Si quis non dicam Cod. De Episc. & Clericis. Adde Novel. 12. 3. §. penul.*

3: De jure Canonico Clericus, de incestu accusatus & infamatus, deponendus est & beneficiis privandus, *Iul. Clarus d. loco.* Eodem jure omnis incestus macula pollutus, si quidem scienter, infamis est; neque sacerdotes neque legitime conjunctas personas accusare potest, *can. Consanguineorum 111. quest. 4.* Estque excommunicatus ipso jure, *Clement. unica, De consanguinis.* à qua tamen excommunicatione per Episcopum absolvi potest, *Glof. ibid. & à se invicem separandi sunt, d. Clement. unica v. 1. & c. Non debet sup. De consanguinis.* Alteroque morte prævento alter, quamdiu vivit, gra-

viter pœnitere debet absque spe conjugii cum alia, *can. Quadam cum aliquor segg. xxxi. q. 7. can. fin. xxxv. q. 8. & aliis, c. 2. & 8. sup. De eo qui cognovit consanguin. &c.* Quamquam si contraxit cum alia, subsistat matrimonium, quia tantum est impedimentum impediens, non autem dirimens.

Qui verò, contraxerit ignoranter incestas nuptias mitius arbitrio Judicis, puniendus est: sicut & is, qui ab initio bona fide contraxit, sed postmodum, detecta consanguinitate vel affinitate, nihilominus perseveravit, non incidit in pœnas incestus, à legibus & Canonibus impostas *Glof. in d. Clement. unicam ad V. Secutus, & Clar. d. §. Incestus n. 9.* At qui scienter matrem & filiam, aut duas sorores germanas carnaliter cognoverit; sicut & mulier, quæ patri & filio, aut duobus fratribus germanis, sui copiam fecerit, pœna ultimi supplicii plecti jubetur, ex Constitutione Sixti V. *Bajard. in Addit. ad Iul. Clar. d. §. Incestus n. 10.*

Denique filii nati ex incestuosis complexibus, scienter factis, non censentur legitimi, nec parentibus succedunt, *can. unico xxxviii. q. 7. l. Si quis & Auth. Incestus Cod. De incestu nuptiis.*

TITULUS XVII.

De Raptoribus & incendiariis & violatoribus Ecclesiarum.

§. I.

De Raptoribus Virginum.

1. Raptus in quo à Stupro differat.
2. Sponsus raptus sponsam volentem non est raptor.

SEquitur in Decalogo post homicidium & adulterium de furto, ac proinde de eo quoque hic agendum esset; verum quia raptus est medium quoddam inter adulterium & furtum, cum & rapina dicatur improbum furtum, & raptus nihil sit aliud, quam abductio violenta virgi-

virginum ad stuprum : idcirco hoc tit. Pont. de raptoribus tum corporum, tum rerum & bonorum, simulque de incendiariis & violatoribus seu raptoribus Ecclesiarum.

1. Raptus in genere hoc loco est mulieris; virginis seu viduæ, seu Monialis, vel nuptæ aut etiam masculi, libidinis causa, abductio. Differt à Stupro, quod Raptus vim includat, sive ea fiat soli raptæ, sive iis, quorum potestati subest, ut parenti, marito, sponso, curatori sive tutorique, *l. unica Cod. De raptu virg. can. De raptoribus xxxvi. q. 1.* Vim autem habent etiam persuasoria verba, *l. 1. §. persuadere D. De servo corrupto* : adeoque Solon magis eum punivit, qui verbis pellexisset mulierem, quam qui vi abduisset, teste Plutarcho, *in Solone*. Insuper potest habere locum in corrupta. At verò Stuprum tantum habet locum in integra, & fieri potest absque ullo rapto; sicut & raptus fieri potest citra violationem, quia sufficit eo sine esse raptam.

Dixi, libidinis causa; quia si redigendi in sevirutem & domitii vindicandi causa fiat abductio, dicitur plagium, non raptus.

2. Dixi, abductio; quia si in loco violetur, non dicitur propriè rapta, sed vim seu stuprum passa: licet generaliter id etiam raptus vocetur.

Quamvis autem sponsus de præsentis vel futuro raptus sponfam suam, de illius consensu, sed in vitis ejus parentibus, non dicatur raptor de jure Canonico, *cap. Cum causa 6. hoc tit.* eo quod sponsus ex desponsatione aliquid juris in sponfam habeat, (raptusque non dicitur admitti, *in d. cap. Cum causa*, ubi autè de nuptiis nihil est actum) tamen dicitur raptor de jure Civili, *l. unica Cod. De raptu virg.*

§. II.

De pœnis raptus,

1. Pœna raptus est capitalis de jure Civili.
2. Eodem jure interdicitur matrimonium inter raptorem & raptam.
3. Non verò jure Canonico.
4. Alia pœna ex eodem jure.
5. Conc. Trid. decretum de hæc.

1. **L** Ex civilis raptorè puellæ vel mulieris, læstæ, sive nuptæ, sive innuptæ, & maxime si Deo fuerint dedicatæ virgines vel viduæ, ultore ferro, id est capitis supplicio persequitur, cum bonorum ademptione, quæ addicuntur raptæ, vel aliis, juxta ordinem, *d. l. unica Cod. De raptu virg. Novel. 143. De raptu mulierib. & Novel. 150. De ea qua raptori suo nubuit.* Adde *can. Si quis rapuerit xxvii. q. 1.* Deprehensi verò in ipso ratu & fragranti adhuc ciimine tam raptores quam qui eis auxilium præstiterint, possunt à parentibus vel aliis conjunctis personis, item à tutoribus vel curatoribus raptæ impunè occidit.

2. Insuper jure Civili interdicitur matrimonium inter raptorem & raptam *d. l. unica.* sicut & olim jure Pontificio *can. Placuit, can. De puellis xxxvi. q. 2.* Quod tamen posteriori jure Decretalium mutatum est, *c. ult. h. tit.* ut parebit ex jam dicendis. Cæterum rapui mulieris inhonestè viventis seu meretricis nulla jure Civili statuta est pœna, seu relicta est arbitraria & extraordinaria, vide Menoch. *De arbitr. casu 191 Jul. Clarum §. Raptus n. 6. Covar. lib. 3. Var. resol. c. 13. n. 2.*

Jure igitur Canonico, hodie raptor raptam habere uxorem non prohibetur, *d. cap. ult. hoc tit.* dummodò rapta à raptore separata, & in loco tuto ac libero constituta, extra potestatem raptoris, liberè dein consentiat in matrimonium. Alioquin quamdiu in potestate manet raptoris, nullum inter eos potest consistere matrimonium, Conc. Trid. *Sess. 24 cap. 6. De reformat. matrimonii.*

3. Præterea raptorem aliebat sponsæ Canones publica pœnitentia multant, jubentque manere sine spe conjugii, *can. Raptor. 33. & can. seq. xxvii. q. 2.* sicque impedimentum matrimonii non est dirimens, sed impediens: quod tamen in quibusdam locis non est in usu, *Navar. in Manuali c. 22. n. 74.*

Quin etiam ob immanitatem facinoris & violentiæ, si ea intervenerit, raptor multari morte vel membro aliquo mutilari potest: quamvis Judex Ecclesiasticus hanc pœnam infligere non valeat, sed eam regiæ potestati reservare debent. Vel mortis aut mutilationis impunitate concessa raptor sit servus raptæ, eum potestate tamen seipsum redimendi, solvendo libertatis pretiū, competens aut mulieris

aut patri ejus, *can. De raptorib. xxxvi. q. 1.*

5. Insuper tam raptor, quam ejus fautores incidunt in excommunicationem, *can. Raptores & alii xxxvi. q. 2.* sententiæ non quidem lætæ, sed fetendæ *can. 1. & seq. ibid.* Conc. verò Trid. *d. loco.* statuit, ut etiam securo matrimonio inter raptorem & raptam, nihilominus & raptor ipse, omnesque illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decident; teneaturque præterea raptor mulierem raptam, sive eam duxerit, sive non, decenter arbitrio Judicis dotare.

§. III.

De Raptoribus rerum, atque incendiariis,

1. *Rapina quid sit, ejusque pœna de jure Civili.*
2. *Ratione rapinæ, quis sortitur forum in loco delicti.*
3. *Pœna violentis ac spoliatis Ecclesiam est excommunicatio.*
4. *Constitutus Pontif. adversus occupatores & detentores bonorum Eccles.*
5. *Item adversus depradatores naufragorum.*

Differt rapina à furto eodem ferè modo, quo stuprum à raptu, quia rapina & raptus est contractatio & abductio violenta, furtum verò plerumque occultè fit, ut & stuprum defloratio est virginum plerumque fraudulenta.

1. Rapina igitur, prout à furto specialiter dicto distinguitur, est violenta & manifesta rei alienæ in viro domino contractatio, *l. Si vendidit D. De furtis.* Per hoc enim, quod dicitur, violenta & manifesta, excluditur furtum: propriaque inde actio nascitur vi bonorum raptorum. Pœna rapinæ de jure Civili, rei etiam minimæ, intra annum utilem, est quadrupli, *Institus. De vi bon. raptorum §. 1.* Non tamen totum quadruplum est pœna veluti in furto manifesto, sed in quadruplo inest rei persecutio; & pœna tantum est tripli, sive manifestus sit, sive non manifestus, id est sive deprehendatur raptor in ipso delicto, sive non. Nec tamen pejus conditio est fur, quam sit raptor, quia li-

cet quoad hæc pœnam pecuniariam gravius puniatur fur manifestus, quam raptor, tamen quoad alia, & in genere multo gravius punitur raptor, quippe qui de vi etiam publica vel privata teneatur: qua de re videri possunt, quæ latius tradunt interpp. *Ad D. & Instit. h. t.* quo lectorem remitto.

2. Illis verò ex hoc Tit. addere ista operæ pretium est, raptores rerum de loco ad locum iter faciunt, viasque obsident, ut rapinas & depradationes agant, ratione delicti sortiri forum ejus loci, in quo deliquerint; ideoque à quolibet iudice, in cujus territorio deprehensi fuerint, puniri posse, *c. 1. h. t.* Pœnam tamen sanguinis instigare non potest Judex Ecclesiasticus, licet de raptu, & aliis criminibus, ex delegatione Principis cognoscere & judicare possit, *c. 4. h. t.*

3. Quod si quis raptor fuerit manifestus, vel violator Ecclesiæ, veluti si corruerit vel polluerit Ecclesiam, vel prædia ejus invaserit, si eidem vim intulerit, ostia frigerit, vel privilegia infregerit, aut aliis modis, *de quibus xvii. q. 4. per tot.* eam violaverit, ipso jure subiacet excommunicationi, negato etiam pœnitentiæ ac sepulturæ beneficio, nisi prius ablata restituerit vel caverit de restituendo. Si verò renuat cavere, dum potest moriensque non possit, cum vult, negari quidem viaticum vitæ & sepultura non debet, verùm sepulturæ ejus nulli Clerici interesse possunt, citra ordinis sui damnum & beneficii Ecclesiastici privationem, *cap. 2. hoc t.* Vide Covar. *lib. 3. Par. 9. resolut. cap. 3. num. 9.* ubi tradit, quando & qualiter prædicta cautio præstanda sit.

4. Refertur huc possunt variorum Pontificum Constitutiones, nempe Clementis VI. Leonis X. Pauli IV. Pii IV. adversus invalores & occupatores bonorum Ecclesiæ, quas recitat Petr. Matth. in *VI. Decretal. lib. 2. tit. 2.* è quibus Leo X. specialiter insurgit in Principes occupantes bona Ecclesiastica; & eorum libertati detrahentes: cuius decretum confirmasse Hadrianum VI. Clementem VII. Jul. III. & Pium IV. testatur P. Matth. *d. loco.* Recè proinde mandat Conc. Mechlinien. 1607. *tit. 22. cap. 12.* ut decretum Concil. Trid. *Sess. 22. c. 11.* adversus occupatores bonorum Ecclesiasticorum, seu ad quæcunq; alia pia loca spectantium subinde populo per concionatores inculcetur.

Spe.

Specialiter verò de spoliatoribus fideiū negotiantium, navigantium & naufragorum, statutum fuit in Conc. Lateran. sub Alex. III. tales excommunicandos esse c. 3. h. t. quæ excommunicatio hodie reservata est summo Pont. per Bullam Cœnæ Domini. Extantque ea de re Constitutiones Julii III. & Pauli III. apud P. Match. lib. 2. tit. 14. Pii V. Gregorii XIII. apud Zerolam 2. p. v. *Naufragium*. Planè Julius III. eandem excommunicationem hujusmodi raptoribus infligit, & bona fide consilium auxiliumque naufragis impertientes indulgentiis donat. Dicitur autem excommunicationem evitant, inquit Zerola d. loco, primò qui bona naufragorum suscipiunt, animo restituendi ea suo domino, nisi fuerint in mora, secundò quando ignorant bona esse naufragorum, tertio, quando dominus ea eiecit animo non recuperandi, vel pro derelictis habuit; quod non præsumitur, cum nemo præsumatur iactare suum: adeoque lex de confiscatione bonorum naufragantium esset tyrannica, inquit Zerola d. loco. Quod enim jus habet fideus, inquit Constantin. Imp. l. 1. Cod. de naufragis lib. 11. in aliena calamitate, ut in re tam luctuosa compendium sectetur.

Quantum ad incendiarios attinet, ii sunt vel Ecclesiarum seu rerum Ecclesiasticarum, qui scilicet dolo malo in Ecclesiam vel alia pia loca ignem injecerunt, & tales ultra damni restitutionem excommunicari sunt ipso facto; vel rerum profanarum, & excommunicandi sunt: factaque publicatione seu denuntiatione ab Ecclesia non ab alio absolvi possunt, quam à summo Pontifice, cap. Tua nos 19. inf. De sent. excommunicat. nisi in mortis articulo, quo casu quilibet sacerdos eos absolvere potest, & absolute sepeliri in cœmeterio seu loco sacro Compelluntur tamen hæredes ad satisfaciendum, quatenus facultates defuncti ferunt illis, qui per incendium damnatum passi sunt, ut saluti animæ consulatur, cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, cap. in litteris 5. h. 2. Quod aliter se habet de jure Civili, quo delicta cum persona defuncti extinguuntur, l. Defuncto D. De publ. iudicis, l. Sancimus Cod. de pœnis. Vide Covar. lib. 3. Par. resol. cap. 3. n. 7. vers. Tertio inquirendum. Eodem jure incendiarii qui ob inimicitias vel prædæ causâ intra oppidum ignem in domum aliquam vel alium locum intulerint,

capite puniuntur, & plerumque vi exuntur, l. Capitalium 28. §. incendiarii 12. D. De pœnis. Quæ pœna hodie apud nos recepta est, teste Damhoud. in Braxi Crimin. cap. 95.

TITULUS XVIII.

De Furtis.

§ I.

Furti definitio enucleata.

1. Furtum unde dicatur, & quid Furti nomine veniat.
2. Furtum & rapinam specie distingui.
3. Furti definitio enucleata.

Cum viderimus de raptoribus seu rapto, qui est species furti; Insti. de vi bon. rapt. in princ. sequitur ut agamus de furtis in genere eoque magis, quod, ut ante diximus, circine Decalogi furtum subjungatur homicidio & adultério.

1. Ubi præmittendum primo, Furtum dici vel à Furvo, id est nigro, eo quod clam & obscure fiat, & plerumque nocte, vel à Fraude, vel à ferendo, vel à Græco sermone, quæ *φῶπας* fures appellant, similiter à Ferendo, l. 1. D. h. 1. Alciat. 1. Disput. cap. 19. Secundò, quamlibet illicitam rei alienæ acceptionem sive occupationem generaliter vocati Furtum & Rapinam, can. Si quid xiv q. 5. ubi dicitur, Si quid in vestris & non reddidisti, rapuisti Sic Exod. 20. & in Decalogo dum prohibetur furtum, omnis iniqua rei alienæ usurpatio, sive sit furtum, sive rapina, sive usura, sive alia, nomine furti intelligenda est.

2. Alias furtum & rapina distinguuntur, tamquam duæ distinctæ species, ut patet ex Justiniano Inst. De obligat. qua quasi ex delicto nascuntur in princ. ubi hæc quatuor Furtum, Rapinam, Damnum, Injuriam, separatim enumerat satis indicans illa natura & specie distingui: & ex Juriscons. in l. 2. §. si in re D. De vi bonor. rapt. ubi ait, non minimam esse differentiam inter eum, qui clam facit, & eum, qui vi rapit: idemque probatur ex Philosopho lib. 5. Ethic. cap. 2. circa finem: & denique hac ratione, quia furtum ex sua ratione dicitur acceptionem rei alienæ, clam

clam factam, & ignorante domino; rapina vero eodem confcio, ac vim patiente; atque ita rapina includit in sua ratione violentiam, quam furtum excludit. Vide Covarr. ad cap. Peccatum p. 2. §. 1. n. 1. & 2. De R. I. in 6.

3. Furtum itaque prout à rapina distinguitur, est rei alienæ fraudulosa contrectatio, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus possessionisve, l. 1. in fine D. h. s.

Dicitur rei alienæ; quia propriæ rei, quatenus propria est, contrectatione, non fit furtum. Dico, quatenus propria est; quia quatenus alteri est communis, commodata, vel oppignorata, potest fieri furtum, eo quod tunc auferatur & intervortatur illi sua pars, vel usus, vel securitas, quam in ea re habebat. Ideoque si quis re commodata, deposita vel oppignorata aliter utatur, quam acceperit, furtum facit, dommodò ad sit animus fraudandi dominum, qui magis inspicitur, quam res, *can. fm. xiv. q. 6.*

Dicitur fraudulosa; quia simplex contrectatio non est furtum, nec furem facit, nisi ei fraus sit admixta. Duo autem vel tria includit hæc particula fraudulosa. Primum, ut contrectans rem sciat esse alienam: nam si putet probabiliter esse suam, aut se habere jus illam contrectandi, non committit furtum, quia est extradolum & fraudem, sine qua furtum non committitur, l. Qui injuria 53. D. hoc tit. l. Furtum 37. D. De usucap. Secundo, ut contrectatio fiat in scio & invito domino: nam qui contrectat rem, domino volente & consentiente, aut putans probabiliter dominum consentire, si ve verè sive falso id putet, furtum non facit, l. De eo 63. D. De donat. inter vir. & uxorem, l. Inter omnes 46. §. restit. 7. D. hoc tit. volenti enim & consentienti non fit injuria; nec quis fraudare eum dicitur, qui scit & consentit, l. Quod autem 6. §. præterea D. Qua in fraudem credit. &c. In dubio autem intelligitur quis invito & verante si ve non consentiente domino contrectare rem, quando dominus ignorat, l. Qui vult 48. §. quod si dominus D. h. s.

Per hanc itaque particulam à definitione furti excluditur rapina: nam licet hæc fiat etiam lucri faciendi gratia, &c. tamen non fit occultè & fraudulenter, sicut furtum, sed aperta invasione, per vim & arma, ut patet ex Tit. De vi bon. rapt. & Ad L. Jul. de vi priuat. Satisque col-

ligitur ex dictis, non necessario adieci definitioni clausulam, *in invito domino*, quia hæc includitur in dictione fraudulosa.

Dicitur, contrectatio; quod est genus definiti: nam omne furtum est contrectatio, non è contra, ut patet ex dictis. Nec sufficit animus seu conatus contrectandi ad furem confluentum, l. 1. §. inde sola cogitatio, l. Vulgaris §. qui furti D. h. s. l. 3. §. si rerum D. De acquir. vel amit. possess. Ideoque si quis intraverit alienam domum furandi animo, & nihil adhuc contrectarit, non tenebitur ad actionem furti, d. §. qui furti; sed injuriam aut de vi, si per vim intraverit arbitrio Judicis puniendus; l. Saccularii 7. D. de extraord. criminib. Sed nec verbo nec scriptura quis furtum facit, quia si non contrectat rem, l. Si quis uxori 53. §. neque verbo 19. D. hoc tit. veluti si quis furandi animo neget depositum, neque enim furtum est ipsa iniciatio, licet propè furtum sit, l. Infricando 67. D. eod.

Contrectare autem non tantum est loco movere & auferre, sed attingere seu attrectare, modò fiat defraudandi dominum causa. Unde rei immobilis, veluti supdi, locive fraudulosa occupatio non est propriè furtum, l. Quam rem 38. D. De usucap. l. Verum 25. D. hoc tit. licet veteres quidam, Masurius & Sabinus securi, aliter existimant, §. 7. Infric. De usucap. Gellius lib. 11. cap. 18. Ratio est, quia hæc res contrectari, auferri vel occultari, fraudandi dominum causa, non possunt, d. l. 25. Nam contrectari est quasi manu tractari, quod non nisi de re mobili dici potest. Et hinc etiam, si quis majoris ponderis quid aperuerit vel refrigerit, quo totum tollere non possit, non est furtum, sed earum partium tantum, quas tulit, l. Vulgaris 21. §. item si majoris 8. D. eod. Hinc insuper rei incorporalis non fit furtum: veluti, si quis fraudulose impediatur, ne vicinus sua servitute utatur, quia res incorporalis nec tangi nec contrectari potest, sicut nec tradi, l. Servus 43. §. incorporalis D. de acquir. rer. dominio. Ideoque licet quis, intervortendæ possessionis gratia, quæ incorporalis est, rem alterius contrectans, furtum facere nò videatur, facit tamen in re corporali, ac mobili, & sic per consequentiam dumtaxat, quatenus sublata re corporali intervortitur jus in corporale, quod alter in ea re habet,

Dicitur

Dicitur furtum, lucrandi causa, quia qui ancillam alterius celat vel abducit libidinis causa, non dicitur facere furtum, *l. Verum 39. D. eod. nec enim factum quaeritur, inquit Ulpian. sed causa faciendi: causa autem faciendi libido fuit, non furtum. Excusatur proinde a furto etiam is, qui occulte capit rem alienam, extrema urgente necessitate, c. 3. h. t. nam tali casu, quis rem alienam accipiendo, videtur accipere quasi propriam vel saltem communem, quia jus positivum cedit naturali, quo omnia sunt communia. Alioquin non multum urgens necessitas non excusat, eo que casu capiens rem poenitere debet & puniri mitius, d. c. 3. & ibid. Glos. Vide Covar. in c. Peccatum p. 2. §. 1. n. 3. Similiter non est dicendus fur, qui compensandi causa, dum aliter suam recuperare nequit, rem alienam capit.*

Additur furtum, vel ipse rei etiam minimae, d. *l. Quam rem in fine*, ut scilicet illam totam sibi habeat.

Additur quoque furtum, vel usus ejus, sic enim, qui rem commodata, deposita, aut oppignorata alteri, aliter utitur, quam acceperit, furtum facit, *§. furtum autem fit Institus. eod.*

Non solum autem furtum committit is, qui rem alienam furtim, sed & qui spe lucri furem recipit & celat, c. 4. h. t. *l. Qui vas 48. §. 3. D. eod. Gomez lib. 3. Var. resol. cap. 5. n. 15.* Teneturque quilibet furti conscius iudici ex officio in furem inquirenti, vel etiam ad instantiam partis laesa, secundum Canones, iudicare furem, d. c. 4. *Gutierrez lib. 1. Cap. quest. c. 11.* Estque recepta usu praxis monitionum seu mandatorum ad furem revelationis, ut ajunt, idque in subsidium, & quando veritas aliter haberi non potest *Conc. Trid. Sess. 25. c. 3. De reformat. Gutierrez d. loco. Maranta De jurisdict. p. 3. c. 4. n. 49. & seqq. Pinal. p. 2. c. 4. art. 13. n. 14.*

§. II.

De furti generibus & poenis.

1. Furtum aliud manifestum; aliud non manifestum.
 2. Item aliud diurnum, aliud nocturnum, &c.
 3. 4. Poena furti de jure Civili & Canonico.
1. Furtorum duo sunt genera, manifestum & nec manifestum. Manifestum est, quando

fur deprehenditur cum re furtiva, antequam eò loci pertulerit, quo destinatur eo die, quo furtum fecit, manere cum re furtiva, *l. 4. D. h. t.* sive deprehendatur in ipso actu furandi, sive in loco, in quo furtum fit, sive in alio, modò deprehendatur priusquam ad locum destinatum pervenerit. Furtum nec manifestum est, quod non est manifestum: nam furtum nec manifestum in legibus xti. Tab. idem est, quod non manifestum.

Utrumque hoc genus ex adjunctis, alijsque circumstantiis, variè dividitur: nam aliud dicitur Conceptum, aliud Oblatum, de quibus §. 4. *Institus eod.*

2. Ex tempore, aliud dicitur Diurnum, aliud verò Nocturnum.

Ex persona furis aliud dicitur Domesticum; quod scilicet fit patrifamilias ab aliquo de familia v. g. ab uxore, quod peculiariter rei amotae nomine appellatur; vel à servis aut liberis vel ministris: aliud dicitur non domesticum, cuiusmodi sunt reliqua.

Ex loco, aliud fit in tumultu, v. g. incendij, ruinae, naufragij, &c. & hoc gravius est ceteris, quia tum major occasio est furandi, cum quis res suas minus valet custodire, *l. 18. Cod. eod.* aliud fit in balneo, unde balnearii fures, qui furantur vestimenta eorum, qui sunt in balneo aut se lavant; quod ex eadem causa gravius est.

Aliud denique est arborum furtim caesarum; aliud gregis, quod Abigeatus dicitur: aliud simplex, aliud improbum, aliud improbius, Quorum distinctiones serviunt ad exaggerandam vel levandam poenam.

3. Poena autem furti manifesti de jure Civili, extra seu praeter rei furtivae persecutionem, est quadrupli, nec manifesti, verò dupli. Persequimur autem rem aut conditione furtiva, aut rei vindicatione, aut actione ad exhibendum; Inter quas & furti actionem, quid interfit, vide Interpp. ad *Instit. Justin. h. t.* sicut & adversus quos habeat locum utraque poena & actio furti. Sed & criminaliter ad vindictam publicam de furto agi potest: & quidem jure Civili extra ordinem ad poenam arbitrariam, *l. fin. D. eod. l. fin. D. De privato delictu*, Hodie verò ex Frederici Imp. Constitutione in §. *si quis quinque solidos; De pace tenenda, in usib. Feudor.* qui

qui rem quinque solidis valentem, aut plus, fuerit furatus, laqueo suspendi iubetur; si minus, scopis & forcipe exortari ac tundi. Quod & usus passim ferè recipit. Vide Wefemb. D. ad h. 1. circa finem, & Covar. Var. resolut. lib. 2. c. 3.

4. At verò Jure Canonico Clericis, in furto graviori capius, & de eo convictus, sive per sententiam, sive per confessionem, sive per evidentiam rei, deponitur, can. Presbyter. Dist. 81. Junta Glof. ibid. in V. captus; verbaliter scilicet, ut notat Joan. And. in e. Tua inf. Depoñit; Abbas in e. At si Clerici sup. De judicis; & in monasterium detruditur, d. c. Tua Holtien. in Summa h. 1. §. fin. Infaper efficitur infamis, sicut laicus, condemnatus in foro sæculari; nam quicumque fit infamis secundum leges, etiam fit infamis secundum Canones, arg. can. Infamis. v. 1. q. 1. Dixi, in furto graviori; quia pœna ista non est imponenda, quando est furtum parvi momenti.

TITULUS XIX.

De Usuris.

§. I.

Usura quid sit, & quibus modis accipitur.

- 1. Usura quid sit.
- 2. 3. Quot modis accipitur: & definitio ejus enumerata.
- 4. Antichrestisura Civili licita, & Canonico prohibita.

Furto proxima est usura: nam & species est rapinæ, can. Si quis usuram xlv. q. 2. imò non minus crudelis est, qui trucidat pauperem foenore, quam qui subtrahit aliquid vel eripit diviti eam. Quid dicam xlv. q. 4. & ex eodem fonte manat, quo furtum, nempe ex avaritia, teneturque usurarius non minus, quam fur, de restitutione, c. Cum tuus. e. Tua nos q. c. Consultus 10. & alius h. c. aded ut quamvis debitor juraret creditori se usuras solutas non reperiturum ad eam tamen restitutionem per Judicem Ecclesiasticum compelli debeat, c. Quia frustra 14. hoc tit.

Usura, si propriam notionem spectes, idem valet, quod usus: unde & Latine dicimus, quem habere vel alicui eripi usuram, hujus lucris; & Cicero alibi, natura, inquit, dedit usuram vitæ, sicut pecuniæ. Inde transfertur ad significandum incrementum, quod tanquam fructus provenit ex usu cujusque rei. Ita Cicero de Senect. Terra nunquam sine usura reddis, quod recipit. Hinc factum est, ut lucrum, quod ex usura seu usu pecuniæ provenit, tam sacri Canones quam leges usuram appellent: hoc tamen discrimine, quod leges civiles usuram magis in pecuniâ numerata constituant, aliâ autem res, quæ jure accessione veniunt: in vicem usurarum accipi velint, l. Si u qui §. 1. D. De piguar. l. Si ea pactione, l. Si ea lego 17. C. h. t. jus verò Canonicum in quavis accessione lucri supra sortem principale, ut patet ex can. Consultus xlv. q. 3. per tot. sive expressè sive tacitè hoc lucrum conceptum sit. Idem lucrum etiam vocatur Foenus, l. Improbum Fenus C. Ex quibus causis infamia & c. totot. D. & C. De nautico foenore; à foetu scilicet seu foetura quadam pecuniæ parientis atque incrementis, ut ait Vatro apud Gellum lib. 16. c. 2. & Græcè eadem ratione τρόνος appellatur, quasi sit quidam partus, seu fructus pecuniarum, ut ait Aristot. 1. Polit. c. 7. Et hinc Foenerare & Foenerari, can. 1. xlv. q. 3. l. Qui sine D. De negot. gestu & similib. quæ tamen non semper capiuntur in malam partem, ut Deuter. 19. Foenerabili gentibus multum, & à nullo scensus accipies, id est, mutuabis Ecclesiast. 29. Foenerare, proximo tuo in tempore necessitatis.

2. Tripliciter autem nomen Usuræ hoc Tit. capitur; Primò, pro voluntate ineundi contractum usurarium seu percipiendi lucrum ex mutuo ultra sortem; sicque nihil est aliud, quam voluntas capiendi lucrum supra sortem ex vi mutui. Nam & sola voluntate seu intentione usuram committi patet ex cap. Consultus 10. h. t. & illis Christi verbis, Luca: 6. Mutuum date, nihil inde sperantes; sive scilicet principaliter, sive minus principaliter; tanquam pretium mutui, seu tanquam debitum ex obligatione justitiæ propter mutuum seu ex mutuo nata: quia per mutuum nulla ad tale lucrum nascitur obligatio, & ideo iniquum est illud sperare, tanquam ex obligatione justitiæ per mutuum inducta. Secundo sumitur pro ipsa



conventionem seu contractum usurario, quo lucrum ultra sortem ratione mutui pacifice mutatur saltem speramus, *cap. 3. & 4. hoc tit.* Hinc dicitur usurarium contractum, usurarium negotium, *d. l. Qui sine in fine, & l. Sapientissimi in fine, D. De negot. gestis*; sicque nihil est aliud quam mutuum expressa vel implicita cum pacto reddendi aliquid ultra sortem ratione mutui. Tertio pro ipso lucro usurario. Hoc pacto dicuntur usurae *lo. vi vel restitui, c. Cum tu 5. cap. Fraterea 7. hoc tit.*

3. Et hoc modo accepta Usura definiri potest lucrum immediate proveniens ex mutuo. Nominis lucri intelligitur acquisitio alicujus rei supra sortem pecunia æstimabilis, vel alias indebita. Ideoq; si alicui inurues, ut tibi desinat inique nocere, vel debitum antiquum solvat, aut reddat depositum, non erit usura, quia nihil acquirit nisi alio titulo tibi debitum, *cap. 1. in fine h. t.* Similiter non est usura, si inurues alicui, ut amicitiam vel favorem ejus consequaris, licet inde aliquid emolumentum vel beneficii speres, quia amicitia non æstimatur pecunia. Contra vero, si mutuum dederis, eoque nomine pignus accipias, eo pacto adiecto, quod interea, dum mutuum non erit exsolutum, fructus ex pignore percipias ultra sortem tanquam lucrum usuram committis, *d. c. 1. & 2. h. t.* quam ut evites debes eos in sortem imputare, id est quantum fructuum perciperis, tantum de sorte diminueres, *c. Conquestus h. t.*

4. Et in hoc differt jus Pontificium à Civili: nam jure Civili fructus pignoris pacifici, donec mutuum exsolutum fuerit, licet; & vocatur hæc usura antichrestis, id est reciprocus usus, nempe quasi tu debitor utaris mea pecunia, & ego interea te tua, *l. Si pecuniam 32. D. de pignor. actione, l. Si ea 17. Cod. hoc tit.* Idque ea ratione, quia incertus sit fructuum proventus ex re oppignorata, & fieri possit, ut non tantum commodi ex fructibus pignoris percipias, quantum lucratus fuisses pecunia mutuata, si ea interea in aliqua negotiatione usus fuisses.

Additum fuit in definitione, immediate; quia totum lucrum provenire debet immediate ex vi mutationis: nam si immediate proveniat ex amicitia, vel gratitudine, vel spe allucendi mutuantem ad continuandum mutuum, vel ratione periculi, cui mutuum expo-

nitur, vel ratione laborum & impensarum, quæ probabiliter timentur in mutuum recuperando, vel denique ratione damni emergentis aut lucri cessantis, non erit usura. Et hinc fit, quod licet pacto inter debitorem & creditorem, ut tam diu creditor lucratur fructus pignoris, quamdiu mutuum non redditur, sit usura, *cap. x. 2. & c. Conquestus 8. hoc tit.* nihilominus tamen directus dominus fructus feudi vel rei emphyteuticæ, sive à vasallo vel emphyteuta pro debito oppignoratæ, legitime percipiat, nec in sortem imputare teneatur, *c. 1. sup. De feudis.* Ratio est, quia contractus feudalis & emphyteuticus inter alias tacitas conditiones, cum quibus semper censetur celebrari, nisi contractum exprimatur, habet & hanc, ut si feudum vel fundus emphyteuticus oppignoretur directo domino, possit ipse percipere fructus, idque ne res apud directum dominum existens fructificet alteri; quod non videtur rationi consonum. Similiter gener fructus possessionum seu agrorum, pro dote promissa obligatorum, recte percipit, nec in sortem aut dotem imputare teneatur, *c. Salubriter 16. hoc tit.* Ratio est, quia non fuit mens noceri, ut ratione horum fructuum dos minueretur, sed ut gener frueretur illis ad sustinenda onera matrimonii donec illis dos præsentaretur; atque ita ex alia causa, quam ex vi mutui eos percipit. Alioquin si constaret rem esse oppignoratam in securitatem duntaxat dotis, nulla subesser ratio fructus illos retinendi, nisi ratione lucri cessantis.

Ut autem censetur ex vi mutui provenire lucrum usurarium, requiritur, ut mutuator intendat mutuatarium ex vi pacti mutationis obligare obligatione justitiæ, qualis per pactum induci solet, vel certe, ut mutuatarius putet hanc fuisse mentem mutuantis, *Less. 2. De iustitia cap. 29. Dubit. 2.*

Dicitur quoque fuit, ex mutuo proveniens; quia in eo proprie locum habet usura, *can. 1. cum seq. xv. qu. 3.* & patet ex citatis Christi verbis. Ratio est, quia in mutuo transfertur rei mutuatae dominium in accipientem: ideo enim iniquum est pro usu rei, jam alterius factæ, aliquid exigere aut sperare. In aliis vero contractibus non habet usura locum, nisi quatenus in iis mutuum implicitum (quod ad usuram sufficit, *cap. Consuluit 10. hoc tit.*) continetur,

ratione cuius proinde plures alii contractus usurarii fiunt. Sic enim venditio rei pluris iusto pretio ob dilationem solutionis, & emptio minoris iusto pretio propter anticipatam solutionem est usuraria, *c. In civitate 6 d. c. consuluit & c. fin. h. r.* quia venditor concedens dilationem implicitè emptori mutuatur pretium usque tempus solutionis; dum emptor anticipat solutionem, implicitè mutuatur usque ad tempus traditionis. Et hoc mutuum Interpretes vocant obliquum seu brevi manu contractum. Magis autem spectandum est, quod agitur, quam quod simulatè concipitur, *l. Insulam D. de praescriptis verbis, toto Tit. Cod. Plus valere, quod agitur, & c.* Similiter usuraria est venditio, quando eidem apponitur pactum de recipienda re post certum tempus, modico constituto pretio, *c. Ad nostram 5. sup. De empt. & vendit.* vel quando quis emit rem aliquam, coadjecto pacto, ut post tempus restituat eam venditori recipiendo aliquid ultra sortem fructibus, quos petcepit, in ea computatis, *c. Illo 4. sup. De Pignori.* Aliud dicendum de venditione rei pluris iusto pretio ob dilatam solutionem, si verisimiliter dubitetur, an res quæ venditur plus minusve solutionis tempore sit valitura, nec venditor ante tempus illud venditurus: nam his duabus conditionibus concurrentibus licita est venditio, nec usuram continet, *d. c. In civitate.* Idque propter dubium eventum majoris vel minoris pretii tempore solutionis, quia utrimque emptori & venditori emolumento vel damno esse potest, *l. fin. h. r. Facit l. Si ea Cod. 904. & quod de jactu retis & fructibus futuris emendatis respondit Pompon. in l. Nec emptio 8. D. de contrahenda emptione.*

§. II.

Quibus modis dividatur Usura.

1. Usura alia est Mentalis, alia Realis.
 2. Realis vel Formalis vel Virtualis.
 3. Item alia est Lucratoria, alia Punitoria, alia Compensatoria.
 4. Rursum alia Centesima, alia Trientalis, Bessallia, & c.
1. Primò dividi potest in Mentalem & Realem. Mentalis est, quando quis mutuatur eo animo & intentione, ut lucrum ex mutuo accipiat, sitra conventionem, expressam vel ta-

citam, eum mutuatario, de tali lucro percipiendo. Realis est, quando quis mutuatur cum pacto expresso vel tacito de lucro ex mutuo percipiendo.

Unde subdividi potest in Expressam & Tacitam, Expressa est, quando pactum intervenit expressum de lucro ex mutuo percipiendo, Tacita, quando solum tacitum adest pactum, veluti, si Titius solutus sit mutuari cum usuris, & mutuas Cajo; dicat eidem, Seis consuetudinem meam in mutuando.

2. Secundò dividi potest Realis Usura in Formalem & Virtuales. Formalis, in qua intervenit formaliter mutuum, cum lucro ex eo veluti, si mutuas Cajo centum, ut elapso anno centum & quinque recipias. Virtualis est, in qua mutuum intervenit tantum virtute & implicitè, prout inter venire diximus in venditione rei pluris iusto pretio ob dilatam solutionem, & in emptione minoris iusto pretio ob anticipatam solutionem.

3. Præterea dividi solet Usura in genere à Jurisconsultis in Lucratoriam, Punitoriam, & Compensatoriam, Lucratoria dicitur, quæ merum lucrum continet, de qua hic agimus, Punitoria, quæ continet pœnam aliquam, solvendam per mutuatarium, propter ejus in mutuo reddendo moram. Compensatoria, quæ exigitur pro mutuo ratione justis interesset, damni scilicet emergentis vel lucri cessantis, vel ratione periculi, laboris, aut expensarum, quæ probabiliter timeantur in recuperando mutuo.

4. Denique dividi possunt Usuræ pro diversâ eorum taxatione & moderatione. Hinc alia dicuntur Centesimæ, quæ assis locum obtinent, ita ut reliquæ ad centesimam usuram redigantur, & in partes assis distinguantur. Appellatur autem Centesima, non quod centesimo mense æquet sortem, ut nonnulli tradiderunt, sed quod usura sive quantitas mensura sit centesima pars sortis, *l. Eos Cod. De naut. fœnore, l. 4. D. eod. tit. fin. D. de jure dotium;* hoc est, Centesima usura est, quando in centum quolibet anno solvuntur duodecim, ita ut singulis mensibus pro centum denariis singuli pendantur denarii: nam veteres stipulabantur usuras in singulos menses. Duodecima autem pars, quæ quolibet mense solvebatur, est illa, quam Corn. Tacit. *6. Annal.* & Livius *lib. 7.* vocat unciariam usuram, quia est pars duodecima centesimæ seu

seu uenia ipsius assis, & diximus enim centesimam usuram esse altem usurarum. Alia dicuntur Trientes, & sunt tertia pars centesimae, quae scilicet pro centum quoque annis quatuor reddunt, l. 7 §. qui autem De aministrat usurarum, l. 3 in fine D. Ad L. Falcidiam Aliae Bessales, quae sunt duae centesimae partes, quando pro centum penduntur octo annue, d. l. Eos. Aliae Semisses, quae sunt dimidia pars centesimae, & quolibet anno sex pro centum reddunt, d. l. Eos l. Alama 30 D. de adimon. legatis. Sunt item aliae Quineunces, quae quintam centesimae reddunt, nempe quinque pro centum quolibet anno. l. Cum quidam 17 in princ. D. De usuris. Aliae Quadrantes, cum tres quorannis solvuntur, l. Libero 2 §. 4 D. de annuis & mensuris legat. Aliae Septuages, cum septem, aliae Doctrantes, cum novem; aliae Dextantes, cum decem praestantur: ita tamen ut quatenus in specie sua excedunt, revoceantur ad modum à Justiniano praecipuum in d. l. Eos.

§. III.

Quo jure usurae sint prohibitae.

1. 2. 3. Prohibita sunt jure divino, naturali & Canonico
4. jure Civili quatenus permittit.
5. jure Justiniano posteriori non esse prohibitas.
6. Anacostimus id est usura usurarum sublata à Justiniano
7. Faenus nauticum jure Canonico non omnino improbatum.

Quaeritur hic de solis lucratoriis: nam commenfatoriis quibus venit omae, quod abest, sive ratione damni emergentis, sive ratione lucri cessantis, & punitoriae non sunt aliquo jure prohibita, dummodò res ex veritate geratur, nec quidquam sit in fraudem usurarum. Et proinde requiritur, ut in punitoriis debitor verè sit in culpa, non solvendo; poena sit moderata, juxta mensuram culpae, & insuper ut mora sit notabilis; in quo tamen spectanda negotii qualitas & mos provinciae. At verò lucratorias prohibitas esse satis constat ex Clement. unica §. ult. h. t. & ex variis Scripturae locis: Idèdque solum dubitatur, quo jure sint prohibita.

1. Et quidem primò prohibitas esse de jure divino, tam veteri quam novo, patet ex cap. Quia in omnibus 3 & seq. 3 h. t. Item Psal. 14. in quo dicitur cum, qui pecuniam suam non dedit ad usuram, habiturum in monte sancto Domini, à contrario sensu, & Ezechiel 18. ubi dicitur de eo, qui dedit ad usuram, quod non viveret. Et in novo Testamento, ex verbis Christi citatis Luca 6.

Nec obstat illud Deuter. 28. Non fœneraboria fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges nec quamlibet rem alienam, quasi ab infidelibus usuris ex gere liceat: quia dicendum, solum fuisse peccitissas usuras erga infideles, vel majoris mali evitandi causa, ne fratres suos usuris exhaustrent, vel quia infideles erant hostes Judaeorum, quos proinde poterant rebus suis, sive artificio sive aliter privare.

2. Secundò prohibitas esse jure naturali constat eo, quod contra jus naturale sit, ut idem bis seu duplici pretio vendatur, & ut vendatur, quod non est vendentis, sed emptoris, jam autem qui usuram accipit, vel eas accipit, pro sorte, & sic pro eadem re accepit duplex pretium, nempe summam sorti aequalem, & insuper usuram: vel accipit pro usu sortis, & sic vendit alteri usum rei non suae, sed ipsius rei naturalis in quem per mutuum translatum est dominium, & consequenter usus rei. Adde, quòd pecunia nullum ex se fructum pariat, sicque nihil sit in mutuo, pro quo lucrum possit exigi ultra sortem principalem: quandoquidem usus rei mutuatae non distinguatur à substantia rei, si alienatio spectetur, quia usus illius est alienatio, & quasi consumptio substantiae, ideoque non potest pro usu & pro substantia accipi distinctum pretium. Vide Covar. 3. Variar. res. sol. c. 1.

3. Tertiò, esse similiter prohibitas jure Canonico patet ex xii q. 3. & 4. & hoc tit. Decretal. eodemque in 6. & in Clement.

4. De jure Civili res non est ita expedita. Nam in primis de jure Digest. & Cod. permittit fuisse usuram, dummodò immodica non esset, docet Covar. d. loco: & patet ex l. Placuit 26. & duabus seq. D. h. t. l. Eos, & duabus seq. Cod. eod. l. l. c. 40. D. de reb. cred. diversas tamen pro diversitate personarum & temporum. Nam centesimas fœnerari potuisse deprehenditur ex d. l.

pelluntur jure pontificio, juxta facultates defuncti, ut saltem hoc modo expietur peccatum usurarii, *c. ult. sup. De sepult. c. in litteris sup. De reprobis*. Quod cum concernat favorem & salutem animæ, etiam jure civili servandum erit *arg. c. fin. sup. De prescript. licet alias de jure ci. vili pœna personam deliquentis non egrediatur, l. Sancimus Cod. De pœnis, nec hæredes ex delicto defuncti conveniantur, nisi quatenus aut ex delicto ad eos pervenit aut lite cum defuncto contestata, l. unica Cod. Ex delictis defunctor. §. non autem*. Vide Covar. 3. *Var. resol. c. 3 n. 7. & Gutierrez lib. 2. Can. Quæst. c. 18 n. 46.*

2. Prædicta ad eò obtinent, ut, licet debitor juraverit se soluturum usuras, aut non repetiturum, quod earum nomine solverit, nihilominus creditorem usurarium, compellere possit, ut vel remittat juramentum, si nondum solverit usuras, *l. 1. sup. De jurejur. c. Titas 13 h. t. vel solutas restituat, impetrata prius absolutione à juramento, vel ejus remissione à creditore, idque officio Judicis per censuram Ecclesiasticam.*

3. Hæc rursus obtinent etiam in usurariis mentalibus, *c. Conatus 10. h. t. non oblat c. fin. §. 1. sup. De Simonia*, ubi qui nullo pacto, sed solo animi affectu Simoniam commisit, non obligatur ad accepti restitutionem, sed sola pœnitentia abolet delictum: quia diversa est ratio, nam quod in usura datur, coactè datur, quod verò in simonia ulterò datur. Præterea in usura turpitudine solam est ex parte accipientis; in simonia verò ex parte utriusque: in pari autem delicto porior est conditio possidentis, *cap. In pari De R. l. in 8. nisi aliud lex specialiter disponat, prout disponit in Simonia reali, non etiam in mentali, ad quam dispositio in reali, tanquam pœnalis extendi non debet, c. Odiæ De R. l. in 6.*

4. Quantum ad pœnam criminalem attinet, ea de jure Civili est arbitraria, ut docet Jul. Clar. §. *Usura*. Et sicut contra usurarium agi potest criminaliter, ita & ad torturam pro erudenda veritate devenire licet, ubi legitima exstant indicia. *Pet. Cabell. Resol. criminal. casu 188. n. 6.*

Insuper usurarii manifesti, id est facti vel jure tales, sunt infames etiam jure Civili. *l. Improbum 20. Cod. Ex quibus causis infamia interog. can. infames 111. q. 2. in fine*. Dicitur autem

manifestus usurarius facti, qui palam usuram exercet ita ut nulla tergiversatione id negare queat: Jure verò, qui vel hoc crimen confessus est in jure, id est in judicio, vel de eo per sententiam Judicis condemnatus, *c. fin. sup. De cohabitac. Clericor. cap. Cum olim & c. Super inf. De verb. signif.*

5. Jure insuper Canonico usurarii, si laici sint, jubentur excommunicari; si Clerici, suspendi ab officio & beneficio, *c. Præterea 7. hoc t. imò & deponi, c. 1. h. t. can. 4. & 8. XIV. q. 4.*

Præterea usurarius manifestus neque ad communionem altaris, id est perceptionem Eucharistiæ, neque ad Ecclesiasticam sepulturam, neque ad oblationes admitti debet, *c. Quia in omnibus 3. h. tit. & qui oblationes à talibus accepit, eo ipso suspensus est ab officio, donec ad arbitrium Episcopi satisfecerit, acceptumque compellitur restituere, d. c. 3. h. t.* Qui verò scilicet sepulturam quem tradiderit, ipso facto est excommunicatus, nec absolvendus, donec arbitrio Episcopi satisfecerit, *Clement. 1. De sepult. Vide Less. 2. De iustit. cap. 20. Dubitat. 21.*

6. Sed nec admittendus est ad confessionem suorum peccatorum, nec ad testamenti factionem, priusquam usuras restituerit, vel de restituendis idoneè, id est pignorum vel fidejussoribus datis, caverit, juxta modum, qui statuitur in *c. 1. eod. in 6.* Præterea Ecclesiastici non possunt usurariis manifestis alienigenis seu externis elocare domos, concedere illis habitationem in terris suis: imò tenentur eos expellere intra tres menses sub pœna suspensionis ipso facto, si sint Episcopi; excommunicationis verò, si sint minores Episcopi; interdicti autem, si sit collegium vel universitas. Sed & *Clement. V. Clement. 1. h. t.* certas pœnas statuit in Porellates, Capitaneos, Rectores, Judices, Consiliarios, aliosque officiales communiarum qui de usuris solvendis vel non restituendis statuta condunt, dicunt vel scribunt, vel secundum ea pronuntiant. Vide

Covar. 3. *Var. c. 3.*

••• (†) •••

TITU.

TITULUS XX.
De crimine falsi.

§. I.

Falsum quid, & quibus modis committatur.

1. Falsum & Falsitas quid sit. 2. Falsi crimen quâ ratione punibile sit.
2. Falsum committitur dicto, facto, scripto, & aliis modis.

Hoc crimine proximus vel maximè in bonis & rebus exterioribus læditur: de quo proinde ordo postulat, ut agamus, præsertim cum inter præcepta legis divinæ etiam hoc sit. *Non occides Non mœchaberis Non furtum facies, Non falsum testimonium dices.*

1. Falsitas secundum Justinian. in *Novella 73. in princ.* nihil est aliud, quàm veritatis mutatio, vel potius immutatio. Et falsum nihil aliud, quàm quod veritatem imitatur, & tamen verum non est: ut rescriptum, quod non est Papæ, & tamen videtur esse Papæ, *c. Tua nobis sup. De officio Vicarij,*

2. Ut autem criminis punibilis rationem habeat, duo insuper requiruntur, primum, ut dolo malo seu animo fallendi & contumpeptæ veritatis fiat, *l. l. Impuborem D. h. t. l. Nec exemplum Cod. eod.* Ideoque qui dicit falsum, quod putat verum, falsi crimine non tenetur, quia ream linguam non facit, nisi mens rea, *can. Homines in sine xxii. q. 2.* Secundum est, ut alteri noceat *Glos. in l. 23. Cod. h. tit.* Addi potest & tertium, nempe ut lege aliqua statutum sit, talem immutationem veri esse punibilem pœna falsi, quia non omnis immutatio veritatis, ad alterius deceptionem instructa, falsi crimen habet, *l. Quid sit falsum D. h. t.* Ideo enim post legem Corneliam de falsis tot constitutiones & Senatus consulta prodita sunt, ut casus lege Cornelia non expressi supplerentur, & ad classem falsorum redigerentur,

3. Quamquam autem varijs modis falsum committatur, ut varijs exemplis demonstrant Juris utriusque varij Tituli & varix Leges ac

Canones: tamen facilioris doctrinæ causa ad tria vel quatuor capita revocari possunt. Aut enim committitur falsum dicto, seu facto, si vere aut scripto, aut usu dicto, ut in teste, qui falsum testimonium dicit, vel verum supprimit dolo malo, *c. 1. h. t. l. l. C. eod.* qui gravissimè conomine peccat, quod Dei præsentiam contemnat, Judicem mentiendo fallit, & proximum innocentem falso testimonio lædat, *d. c. 1. Facto committitur*, si quis falsam monetam percutiat, in aurum vitij quid, puta æs vel stannum, injiciat, nummos radat, pingat, fingat, *l. Quicumque 8. & seq. D. eod.* si pondera aut mensuras publicè probatas corrumpat, dolo vel malo fraudem faciat, *l. penult. D. eod.* si signum ad ulterium faciat, sculpat, exprimat, § *Item Lex Cornelia De falsis instruit. De publicis judicijs*: si duobus in solidum eandem rem diversis contractibus vendat, *l. Qui duobus 21. D. eod.* si Judicem corrumpat, *d. l. 1. in princ. D. eod.* si partum supponat, *l. Qui falsum 19. D. eod.* Scripso committitur, si quis testamentum vel aliud instrumentum falsum scribat, signet, recitet, celet, subjiciat, *d. § Item Lex Cornelia Instruit. De publicis judicijs l. 1. § 4. l. 2. l. Quid sit falsum 23. D. h. t.* si in testamento sibi dicitur legatum vel fideicommissum, *l. Si quis legatum 6. D. eod.* si prodit adversario instrumenta apud se deposita: si ralis litteris aliud in locum ejus, quod scriptum erat, scribat, *cap. Olim sup. De rescriptis*, modò id faciat in loco suspecto, non aliter, *cap. Ex conscientia ult. h. t.* Usu denique si quis falsis litteris utatur, falsas leges alleget, *l. fin. D. eod.* si falsum nomen aut cognomen sibi usurpet, illicitis in signibus utatur, vel falso diplomate vias commeat, pro milite se gerat, *l. Falsi 13. & l. Eos qui 27. D. eod.* Pluraque alia horum modorum exempla passim extant in *d. Tit. D. & Cod.* Inter quæ licet plura sint, quæ propriè falsitatem in se non habeant, tamen ex interpretatione pro falsis habentur, & pœna falsi puniuntur: veluti, aperire litteras sigillatas alterius, & potissimum rescripta Principum, *cap. Olim sup. De potestate delegati*: aperire testamenta vel alia instrumenta, apud se deposita, & ostendere adversario deponentis, aliaque similia. Sic perjuri & falsi rei habentur, qui in causis civilibus aut criminalibus dicta testimonium sine Judicis auctoritate detegunt, juxta Constitut.

sicut Pii V. incip. *Licet contra*, quam refert Pet. Matth. in VII. *Decreta lib. 5. tit. 13. c. unico*. plurimis autem modis circa litteras Apostolicas falsitas committitur; quorum decem numerat pontifex in s. *Licet 5. h. 1.* Quo verò pacto Bullæ dicuntur falsæ ex mutatione thyl, docetur in s. *Quam gravi 6. eod.* qua de re vide Rebuff in *Praxi beneficiæ Tit. De Praxi Cancellariæ Apostolicæ.*

§. II.

De pœnis falsi.

1. Pœna falsi de jure Civili.
2. Item de jure Canonico, & maximè falsificantium litteras Apostolicas.
3. Falsitas non præsumitur, sed probari debet.

Pœna falsi vel quasi falsi, id est illius, quod ex Senatusconsulto vel interpretatione prudentum pro falso habetur, ex jure civili in servis est ultimum supplicium; in liberis hominibus deportatio, & olim omnium bonorum publicatio, l. *in fine C. l. fin. D. h. e.* nam deportatio successit in locum pœnæ, qua olim aqua & igne interdicebatur, d. l. *fin. solerq; bonorum publicationem inducere l. Pœna D. De jure fisci.* Hodie verò bonorum publicatio generatim, exceptis certis casibus, sublata est, per *Auth. Bona damnatorum Cod. de bonis præscripti.* Indeque factum videtur, compositores Institutionum. *Tit. de publ. judiciis*, meminerint tantum deportationis. Subinde tamen pro criminis qualitate remissius punitur; veluti, relegatione ad tempus, l. *falsi 13. l. Qui duobus 21 l. penult. C. similibus D. eod.* Interdum etiam severius, veluti, pœna capitali, ut in crimine falsæ monetæ, l. *Quicumque 8. D. eod.* in crimine suppositi partus, l. *1. Cod. eod.* & similibus aliis.

2. Cæterum hæc pœna falsi ex jure civili, qualicumq; sit, hæredem non tenet, nisi quatenus ad eum pervenit: ideoque si reus, ante crimen illatum aut sententiam dictam, vita decesserit, cessante lege Cornelia, scelere quaesitum auferendum est ab hæredibus illius, l. *Cum falsi 12. D. eod.* nam turpia lucra etiam successoribus auferenda esse constitutum est, l. *5. D. De calumniatoribus l. 9. D. De jure fisci.* Videatur plenius Jul. Clarus s. *Sens. §. Falsum.*

De jure verò Canonico, si quis per se vel per alios falsum admisit circa litteras Apostolicas

sive laicus sive Clericus, cum suis fautoribus, excommunicatur, ex *Constitut. Sixti V. incip. Excommunicamus*, quam refert P. Matth. in VII. *Decretal. l. 5. tit. 9. cap. 4.* & insuper, si Clericus sit, officiis & beneficiis Ecclesiasticis exuitur. Deinde degradatur, & seculari potestati (per quam & laicus de falsitate convictus legitime punitur, puniendus traditur, si per se hoc crimen commiserit, c. *Ad falsarium 7. h. 1.* Qui autem falsis litteris utitur, si Clericus sit, officio & beneficio privati debet: si laicus, tandiu excommunicationi subijci, donec satis fecerit, d. c. *Ad falsarium* ubi idem statuitur servandum in iis, qui falsas litteras impetrant: quos ab hac excommunicatione absolvit summus Pont. dumtaxat, præterquam in mortis articulo, ex *Bulla Cæne Domini §. 6.* Ut & eos, qui personæ qualitatem & conditionem mentiuntur, ut aliquid consequantur facilius: litteræ que per hujusmodi falsam rei narrationem extortæ & impetratæ decernuntur omnino surreptitiæ, invalidæ & nullæ, ex *Constit. Innoc. VII. incip. Sicut, & Leonis X. incip. In harendo vestigiis*, quas refert Pet. Matth. in VII. *Decretal. l. 5. tit. 9. cap. 1. C. 2.* Quique suppositis ad examen personis beneficium veniantur & impetrant, excommunicantur ex *Constitutione Pauli I. V. incip. Inter ceteras*, quam ibidem refert P. Matth. Sententia verò vigore litterarum falsarum lata non debet transire in rem judicatam aut mandari executioni: nec fides ulla adhibenda est rescriptis Pontificiis, si visa fuerint falsitatis redarguenda, c. *2. h. 2.*

Cæterum committens falsum in litteris delegati non tam acriter puniendus est: & extra litteras Apostolicas Clericus falsum admittens ab Ecclesiastico Judice deponitur, c. *Cum non ab homine sup. de reudicis*: & quandoque pro gravitate criminis in monasterium detruditur, c. *Si Episcopus 8. dist. 5. juncto cap. Tunc inf. de pœnis.* Sed & qui litteras falsas sciens apud se detinet, easque intra viginti dies à tempore, quo falsas esse cognoverit, non destruit aut resignat, excommunicationis vinculo constrictus ab alio, quam à summo Pontifice, absolvi nequit, c. *Dura 4. §. adjiciente h. 2.*

Crimine falsi diximus quoque teneri adulteratorem monetæ, l. *1. C. 2. Cod. de falsa moneta Covar. De vitæ. numis. collas c. 8.* Deq; tonforibus ac rasoribus monetæ, sive auræ sive argen-

argenteæ; ultimo supplicio afficiendis exstat Constitutio Pii V. incip. *Cum nihil*, relata à P. Math in vii. *Decretal, lib. 5, tit. 14 e unico* In his verò ditionibus tales bullienti oleo immergi solent, ut hic Zyp. notat.

3. Denique falsitas non facile præsumitur, sed probari debet, maximè in litteris iustitiæ, siue ad lites, *c. penult. h. t.* quia tales faciliè impe- trantur. Sed nec in litteris gratiæ quævis litem aut rasura in loco non suspecto statim falsitatem arguere debet, *c. Licet 5. c. Quam gravi 6. & c. ult. h. t.* ut neque obesse, quod vel in syllaba erratum sit, *l. Qui habebat 54. D. De manumissis testam.* Goffredus in *Summa h. t. n. 9.*

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

1. Sortilegi qui dicantur. 2. Sortes alia Divinoria, alia Consultoria, alia Divinatoria,
3. 4. Divinatoria. & earum poena.

1. **S**ortilegia etiam falsitatem in se continent, quia sortilegi per sortes fallunt homines, cum solius Dei sit futura nosse: ideoque tractatur hoc loco de crimine sortilegii, quia cum crimine falsitatis affinitatem habet, licet aliàs pertineat ad ea crimina, quæ vergunt in injuriam Dei.

Sortilegi, inquit Isidorus in *can. 1. xxvi. q. 1.* sunt qui sub nomine fidei religionis per quasdam, quas Sanctorum seu Apostolorum sortes vocant, divinationis scientiam proficuntur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt.

2. Non tamen omnes sortes sunt illicitæ. Non in primis Divinoria, ut vocantur, id est quibus utuntur homines, ut sciant, quid cuique tribuendum sit: veluti, in litibus, & controversiis dirimendis, in hæreditatibus, possessionibus, & aliis bonis communibus, dividendis, in honoribus, dignitatibus secularibus & publicis officiis atque administrationibus distribuendis. Harum enim usus non modò jure naturali, sed & Civili permittitur, *l. Sed cum ambo 14. D. de judiciis. l. Si duobus 3. Cod. Communia de legatis §. Opionis Instir. Delegatis.* Sic Israelitis distributa partes terræ per sortes, *Num. 33, Josue 15.*

3. Similiter neque illicitæ sunt Consultoria,

id est quibus divina voluntas exquiritur, ut sciatur quid agendum, quid cavendum fugiendum ve sit, prout sæpe veterum Hebræorum populum, & Apostolos, dum Matthiam in Apostolum loco Judæ elegerunt, aliosque sorte usos fuisse legimus, *can. xxvi. q. 1.* His enim uti licet, quando necessitas exigit.

At verò Divinatoria, id est quibus homines utuntur, ut præsciant futura, vel etiam præsentia aut præterita occulta detegant, quia ordinarie non sunt absque dæmonis conspiratione, aut tacita ejus imploratione, & quia sub iis magna plerumque latet superstitio & idololatia, *can. Sors 1. ver. sic. His ita respondetur xxvi. q. 1.* in illis magna sita est temeritas, quasi quem sors tua sit casura, ille sit, quem quæras, & quasi Deus Opt. Max. tuæ sorti sit allegatus, ut per eam tibi demonstret quem quæris, *can. Non exemplo xxvi. q. 2.* omnino illicitæ, & jure Canonico prohibita sunt, *c. 1. h. t. can. Sors & pluribus aliis xxvi. q. 5.*

Hinc prohibitum est, ne electiones ad beneficia & dignitates Ecclesiasticas, quæ magis idoneis conferri debent, fiant per sortes, quasi hoc modo teneatur Deus, indicare & revelare magis dignum, *c. 3. & ibid. Abbas n. 3. h. t.* Item ne quis furta inquirat per sortes, in codicibus scilicet vel tabulis, *c. 1. h. t. vel ex aliiis signis, puta inspectione astrolabii, aut alterius instrumenti Astronomici, cap. 2. h. t.* quasi ex astronomia inspectione deprehendi possit fur. Damna- ta propterea jure Canonum est Astrologia, divinatrix siue judiciaria, quæ ex astris seu signis cali nascensium mores, actus & eventus prædicere conatur, *c. Illud. & can. Igitur xxvi. q. 2.* quæque ex elementis occulta promit & pro- dit, & futura conjectat, *d. can. Igitur in prin.* Damna- ta etiam Constituit Sixti V. quam refert Quaranta V. *Astrologia.*

4. His igitur, qui ita sorte abutuntur, communio Ecclesiæ interdicatur: sicut & ariolis, aruspibus, aliisque incantatoribus, nisi resipiscant: Clerici verò sunt degradandi. Sed & jure Civili in tales animadvertitur, ut videre licet in *Tit. Cod. de maleficiis & Mathematicis.*

Ut autem omnes superstitiones, sortilegia & magiæ jure divino & humano prohibita sunt, ita prudenter admodum inquit Zyp. *h. t.* Piiissimi Belgarum Principes jam olim suis E-
dictis

his sanxerunt, ut ii qui sub vulgari Ægyptiorum nomine vagantur, ex his ditionibus semper exterminarentur. Et postmodum Carolus V Imp. an. 1537. 5. Febr. Philippus ejus filius, Hispaniarum Rex, an. 1560. 2. Septemb. & in Adit. ad Latum Introitum Brab. voverunt sub pœna confiscationis corporis & bonorum, ne hujusmodi homines eorumve affectæ, qui vesales dicerent, aut eorum habitu uterentur, in suis ditionibus subsisterent aut versarentur. Idemque Rex edicto an. 1592. 20. Julii, quod exhibitum Synodo ultima Antverp. admodum severe præcipit iudicibus omnibus, cum Ecclesiasticis tum secularibus, ut omni modo aditantes extirpare magias & superstitiones omnes, consuetudinesque coloris & tituli, Physionomiam, Necromantiam, Chiromantiam, &c. cum clausula, ut quisque hac in re fungatur officio suo, sub pœnis in dicto Edicto relatis. Tandemque Sereuil. Principes in Edicto ad Synodum provincialem Mechlin. an. 1607. art. 13. mandarunt hujusmodi augures extra provincias suas relegari, & graves multas indici eos consulentibus. Et art. 14. dictam Regis Ordinationem executioni mandari volunt. Quamquam ex Concordatis Brab. §. De criminibus, sortilegiis &c. (ut & ex Galliæ Senatuseonsultis hodie, etsi olim secus, ut constat ex Choppin. De sac. polit. lib. 2. tit. 2. n. 11.) ad solos seculares horum criminum cognitio & correctio remissa esset. Nihilominus tamen eadem ad iudicem spectat Ecclesiasticum, casu quo fiant sortilegia per invocationem dæmonum aut abnegationem fidei, tanquam tunc sapientia hæresin: hæreticum enim esset à dæmonibus expectare responsa, declaravit Sixtus V. Alexander VI. & Hadrianus VI. Eiusque rei cognitionem Inquisitoribus mandavit Leo X. Maxime verò puniri debent, secundum Innoc. VIII. qui morbos, grandines, auras lævias, sterilitatem in hominibus & pecoribus procurant, maribus & fœminis actus conjugales impediunt, seu ligulam stringunt, ut vulgò loquuntur, Constitutiones eorum refert P. Matth. in vii. Decretal. lib. 5. tit. 12.

Qui plura de sortilegiis & eò spectantibus desiderat, videat Farinac. Tract. De hæresi quæst. 181. & latissime Tholosan. Syntag. juris univ. lib. 34. cap. 1. & pluribus seqq. Alex. Instit. Mo-

ral. p. 1. lib. 9. c. 16. & 17. Deltio Disquisit. Magic. lib. 3. p. 2. q. 4. sect. 8.

TITULUS XXII.

De collusionione detegenda.

1. Collusio quid sit, & in quibus causis locum habeat.
2. Pœna collusionionum.

1. **C**Rimini falsi affine quoque est crimen collusionionis, quia illi etiam quædam inest falsitas: nam Colludere in Jure dicitur, qui aliud agunt, aliud simulant, quod ipsum falsi speciem habet.

Est igitur Collusio inter actorem & reum latens ac fraudulosa conventio, qua interveniente delicta aliquando manent impunita, *Glos in c. 3. h. t. v. G.* si duobus litigantibus, reus videns se superatum iri ab actore, promittat ei centum, ut veras probationes simulet, & falsas defensiones admittat, ut pœnam sibi infligendam evitet, dicetur cum adversario suo colludere. Et ista conventio dicitur Collusio, quæ committi potest in causis tam civilibus, quam criminalibus, tam in temporalibus quam spiritualibus & Ecclesiasticis, tam per partes principales, id est actorem & reum, quam per procuratores & advocatos. Eique dicitur involvi quædam falsitas; & proinde pœnam aliquam meretur, quandoquidem nemini dolus suus patrocinari debeat.

2. Hinc colludens in causa beneficii, puta per collusionem beneficium censuale constituendo, seu pensioni subiciendo, beneficio suo privandus est, *c. Audivimus 1. h. t.* & desistente accusatore potest Judex adhuc ex officio suo inquirere super crimine illato, absolutioque à crimine per collusionem facta non impedit facultatem iterum accusandi & inquirendi de eodem, *c. ult. h. t.*

Cæterum quia sæpè per ejusmodi inquisitionem ex officio, desistente accusatore, Judex detegit collusionem actoris cum reo, ideo hic

Tit. inscribitur De collusionione detegenda,

Q99 2

TITU:

TITULUS XXIII.

De delictis puerorum.

1. Puer doli capax, crimen committens puniendus.
2. Pater ex delicto filii non tenetur.

1. **Q**uoniam in pueris relinqui solet inultum, quod in aliis provecioris ætatis severius corrigendum leges statuunt, *c. 2. h. t.* cum tamen furtis, mendaciis & perjuriis plena sit puerilis ætas, *c. 1. h. t.* ideo hic post crimina, quæ in majoribus promiscuè norantur & puniuntur, opportunè quæritur de delictis puerorum, an ii talium criminum rei & obnoxii pœnis haberi possint.

Dicitur autem Puer, qui intra septennium & decimum quartum annum constitutus est, si masculus sit, & inter septennium ac duodecimum, si femina.

Quod si igitur puer crimen aliquod perpetravit, puta furtum, mendacium, homicidium, aut aliud, non debet id manere impunitum, si fuerit doli capax, ut intelligere potuerit, se malè agere, illud committendo, *l. Impuberem 23. D. De furtis*. Mitius tamen puniri par est, quam si ab aliis commissum esset, quia aliquid ætati indulgendum, *d. c. 1. h. t. & l. Infans 12. D. Ad L. Corn. De sicar*. Quin etiam puberes, sed minores xxv. annis, si quid deliquerint: non tam severe puniendi sunt, quàm majores, ut respondit Jusseon in *l. Auxilium 37. vers. in delictu D. De minoribus*.

2. An verò pater ex delicto filii sive puberis sive impuberis, quem in sua potestate habeat, conveniri possit, quæ situm est. Et respondit Pont. non posse; sed ipsemet filius conveniri debet, *d. c. 2. h. t.* Quod idem etiam jure Civili proditum est, *Insti. De noxalib. actionib. in fine*.

TITULUS XXIV.

De Clerico venatore.

1. Venatio cum strepitu interdicta Clericis.
2. Non etiam quieta & qua sine strepitu fit.

1. **T**raçtat deinceps Pont. de delictis peculiaribus Clericorum, quæ aut non depre-

henduntur in laicis, aut gravius puniuntur in Clericis quàm laicis. Cujusmodi in primis est venatio voluptatis causa suscepta, quæ unà cum canibus, accipitribus, aut aliis ejusmodi ad venandum Clericis interdicitur, *c. 1. & 2. h. t.* quia pugnat cum professione & statu Clericorum. Et ideo si Episcopus sæpius talibus venationibus det operam, tribus mensibus à communione: si verò presbyter fuerit; duobus: si Diaconus aut Subdiaconus, ab omni officio suspenditur, *d. c. 1. & ibid. Abbas & Glossa*. In moribus verò constituti arbitrio Judicis puniri debent, ex quo nulla eis certa pœna statuta est, *arg. c. De causis sup. De officio delegati*.

2. Hæc tamen prohibitio intelligi debet potissimum de venatione saltuosa & clamosa, quæ cum strepitu fit canum & armorum: nam quieta venatio, quæ fit absque strepitu cum laqueis, retibus & paucis canibus, modò etiam raro fiat, nec avocet ab officiis divinis, non est omnino prohibita Ecclesiasticis, sive fiat causa necessitatis, sive exercitii, sive moderatæ recreationis, ut docet Lesh. 2. *De iustit. c. 5. Dubitat. 9. n. 40.* post Abbatem in *d. c. 1. h. t.*

TITULUS XXV.

De Clerico percussore.

1. Clericis interdicta percussio, non moderata correctio.

Sicut Clericis interdicta est venatio, ita & percussio: adeo ut, si Clericus percussor mortuus non desistat, jubeatur deponi, *c. 1. h. t.* & si Episcopus jusserit aliquem eadè crudeliter fustibus, ab administratione Missarum duobus mensibus suspendi, *c. 2. h. t.* Nam Clericos ita decet mansuetudo vigorque disciplina, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta, *can. Sunt namque 15. Dist. 45.* & sibi subiectos malè meritis non tam verberibus quàm verbis corrigere debent, *can. 2. & alii d. Dist. 45.*

Permittitur tamen Clericis levis & moderata percussio: modo Episcopus non percutiat propriis manibus, sed per alium, qui non sit laicus, *c. Vniversitatis inf. De sent. excommunicat.* Sic Abbates & Priores sæpius Monachos suos verberant & castigant.

TITU-

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

1. Clerici maledici poena.
2. Item eius qui summo Pont. maledixerit.
3. 4. Quisque in Deum & Sanctos blasphemus fuerit, ex utroque iure.
5. Item ex moribus & Constitutionibus hodiernis

1. **C**um percussio alia fiat manu, alia lingua, *juxta* *Glos* & *Abbatem ad Rubr. b. r.* recte & de hac sequitur, id est de maledicis, sic dictis à maledicendo: qui, praesertim si Clerici sint, graviter puniendi sunt. Et quidem Clericus quilibet maledicus, maximè sacerdos, cogendus est postulare veniam, aut, si noluerit, degradandus est, nec unquam absque satisfactione ad officium revocandus, *can. Clericus maledicum Dist. 46.*

2. Qui verò summo Pontifici maledixerit, in depressionem officii & beneficij puniendus erit, arbitrio Judicis, gravius aut mitius, spectata atrocitate verborum, personarum qualitate, loco, tempore & aliis circumstantiis, *arg. c. 1. hoc t.*

3. Gravissimè autem puniendi sunt blasphemus in Deum, B. Virginem ac Sanctos, *c. 2. h. tit.* qui scilicet in Deum convitium aliquod evolvunt probròse Deo tribuendo, quod ei non convenit, aut detrahendo, quod eidem convenit.

4. Tales in veteri lege jussu Dei lapidibus à populo obruebantur, *Levit. 24* Jure verò Canonico olim laici quidem excommunicabantur, Clerici deponebantur, *can. Si quis xxii. q. 1.* Postmodum statutum fuit, ut solemnè poenitentia & poena pecuniaria coercerentur, quam si renuerit recipere, & peragere poenitentiam, Ecclesiae interdicitur ingressus & mortuus Ecclesiastica denegatur sepultura *d. 2. h. t.* Quod tamen accipiendum est de laicis: nam Clericis publica poenitentia remittitur, *can. Ex poenitentibus Distinct. 50. can. Quicumque Distinct. 57. c. 1. sup. De bigamis.*

Jure Civili poena est ultimum supplicium, *Novel. 77. Vt non luxurientur homines &c.* in cos

scilicet qui ex consuetudine & absque emendationis ac correctionis spe maledicunt, *Covar. in c. Quamvis pactum de pactis in 6. p. 1. §. 7. n. 8. 9. & 10.*

5. Cæterum hæ poenæ, tam Canonicae, quam civiles, in desuetudinem abierunt, & ex Constitutionibus regnorum ac regionum alia: atque alia receptæ sunt, ut testantur *Covar. ib. n. 2. 2. Boer. Decis. 301. n. 14. & 15. Jul. Clarus §. Blasphemia nu. 3.* & alii, quos citat *Zerola d. loco.* In Belgio nostro habemus Constitutionem Caroli V. *an. 1517. ult. Novemb.* qua pro prima vice blasphemis pecuniariam poenam pro arbitrio Judicis imponi jubet, pro secunda publica ignominia exponi, pro tertia fustigari & in exilium mitti. Verum mitigata hæ poena altera Constituit ejusdem Principis, *an. 1518 §. la-muari,* qua pro prima vice poena est sexaginta floren. pro secunda ac tertia duplicatur ac triplicatur poena, cum carcere sex dierum in pane & aqua; pro quarta per duas horas exponi ignominiosè jubentur, vel, si graviores fuerint blasphemia, nempe si blasphemando Deum negaverint, aut similes, mancipari carceri ad mensem unum: prout etiam improbè jurantes aut pejerantes arbitrariè ac sine dissimulatione puniri debent, ex edicto *an. 1531. 7. Octob. Zyp. h. t. n. 2.* Ubi subiicit *n. 4. Ex Constitut. Pii V.* auctores libellorum famosorum, vel litteras, indices aliquorum falsorum criminum, alicui scribentes, omnibus poenis à Jure statutis subiecti; eosdemque ex Constit. Greg. XIII ipso facto infames esse, & ad tritremes vel perpetuò vel ad tempus pro criminis admitti qualitate condemnandos. Utramque refert *P. Matth. in VII. Decretal. lib. 5. tit. 5. c. 2.* Alias Constitutiones Caroli V. & Maximiliani Imp. & Regum Gallia refert *Pet. Greg. Tholosan. Syntag. juris universi lib. 33. cap. 12. n. 12. Ubi n. 13.* subjungit, spectandum esse in hoc crimine, an quis sit solitus assiduo pejerare, an iracundia nimia, quæ ad dementia accedit, an verò dementia (quæ excusat, *Infans D. Ad L. Corn. de sicariis*) an in graviolem, an breviorè blasphemiam protulerit, ut gravius vel puniatur, vel excusetur, aut poena minuatur.

TITULUS XXVII.

De Clerico excommunicato,
deposito vel interdicto
ministrante.1. *Pœna Clerici ac Sacerdotii excommunicati celebrantis.*

Delicta jam explicata omnibus Clericis communia sunt, ob quæ Clerici vel suspenduntur, vel deponuntur, vel excommunicantur: quæ sequuntur, circa functionem Ordinum Ecclesiasticorum versantur, ex eo, quod tales Clerici, suspensi, depositi vel excommunicati, subinde celebrare & divinis officiis sese ingerere præsumant; & sic aliud delictum de novo committunt, ac priori accumulatur.

Si quis igitur Clericus, depositus, degradatus, vel suspensus, in Ordine suo ministrat, & monitus non desistat, excommunicatur; & si nec sic desistat, per sæcularem potestatem ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnatur, *c. 1. & 2. h. t.* Sacerdos verò, sciens se excommunicatum (majori scilicet excommunicatione) vel aliam interdictum celebrans vel se ingerens celebrationi divinorum, sit irregularis, id est in perpetuum ab officio sacerdotali deponi ac beneficiis omnibus spoliari debet; *cap. Lator, c. Fratemitatis tua 6. h. t.* licet per solum rûmorem ac famam sciat se excommunicatum, quo tamen casu cum eo potest misericorditer dispensari, *c. Illud Dominus 5. h. t.* Sed nec collatio beneficii facta Clerico excommunicato tenet, & tali beneficium conferens suspenditur à beneficiorum collatione, *c. 7. h. t.* nisi tempore collationis fuerit absolutus, *c. Præposuit 8. h. t.*

Dixi, sciens se excommunicatum; nam si ignoranter, non sit irregularis, ac proinde quoad hoc nulla indiget dispensatione, nisi forte ignorantia esset crassa ac supina aut erronea, *cap. Ad Apostolica 9. h. t.*

Addidi, majori scilicet excommunicatione; quia minori excommunicatione innodatus, licet celebrando peccet graviter, tamen non sit

irregularis, *c. ult. h. t.* Et licet eligi prohibeatur, non tamen eligere, vel ea quæ sunt jurisdictionis exercere, *d. e. ult.* Similiter si alius conferat Sacramenta, quam vis peccet, nullius tamen notam incurrit irregularitatis, & tenet collatio, quumque effectum habet, cum non videatur à collatione, sed participatione Sacramentorum, quæ in sola consistit perceptione, remota, *d. e. ult. in fine.* Et hoc est, quod dici solet ab interpretibus, implicitum minori excommunicatione suspensum esse à Sacramentis Ecclesiasticis quoad se, non quoad alios, quod desumptum est ex *c. ult. sup. De cohabi. Clericor. &c.* Vide Covar. in *c. Al. ma mater De sens. excommunicati in 6 p. 1. 6. 8. n. 1. & 2.*

TITULUS XXVIII.

De Clerico non ordinato ministrante.

1. *Pœna Clerici ministrantis in Ordine, quem non suscepit.*
2. *Item laici & non ordinati celebrantis.*

Gravissime quoque delinquit Clericus dum ejus Ordinis quem nondum suscepit ministerium & functionem exercet: veluti dum Subdiaconus Diaconi, vel Diaconus Sacerdotis officio fungitur.

1. Si igitur Clericus ministrat in pertinentibus ad Ordinem, quem nondum suscepit, puta si nullâ instante necessitate baptizavit; aut aliquod divinum officium exercuerit, deponendus est, & amplius non ordinandus, *c. 1. h. t.* Dixi, si nulla instante necessitate; quia si urgeat necessitas, potest quilibet baptizare, ut diximus *ad Tit. De baptismo.*

Diaconus verò Missam celebrans ad Sacerdotii Ordinem promovetur non potest, & à Diaconatu suspenditur, ad biennium vel triennium, prout Diaconatus visum fuerit, *cap. 2. h. t.* De beneficio tamen cum eo misericorditer agi poterit per Episcopum, ne sustentatione privatus ad sæculi negotia in opprobrium Clerici cogatur reverti, *d. cap. 2.* Sic quoque videtur

Episcopus cum eodem posse dispensare, ut postquam poenitentiam ad officium Diaconatus revertatur, non tamen ut ad majorem Ordinem promoveatur, Abbas in *d. c. 2.* eo argumento, quod Episcopus solum dispenset in casibus à Jure expressis; expressum autem sit, quod dispensare possit in beneficio & Diaconatu, non verò quoad promotionem ad altiorum Ordinem.

Sed quid si non Clericus Missam vel aliud sacrum ministerium celebret? Judicis arbitrio puniendus erit, ex quo hucusque nulla à sacris Canonibus imposta sit poena; ideo fortè, quod antiqui Patres non existimant laicos unquam eò temeritatis prorupturos, prout postmodum aliquando prorupisse compertum fuit.

An verò Clemens VIII, Constituit, *incip. Epi. aliis ann. 1601.* quam refert Piasc. 2. p. c. 4. art. 14. n. 12. decrevit, ut quisquis non Sacerdos Missam celebraverit vel confessionem Sacramentalem audiverit, ab Ecclesia abiciatur, & ab Ordinibus, quos habet, ritè degradatus curia seculari tradatur, debitis poenis plectendus. Ubi licet non comprehendatur sacerdos sine jurisdictione confessiones accipiens, nihilominus ob grave sacrilegium, quod non multum ab altero reatu abest, leverè arbitrio æqui Judicis puniendus est, Zyp. *h. e. Lopez in Addit. ad Bernardum Diaz cap. 12. in lit. c. ex Constitut. Pauli IV.*

Dist. 52. tota dist. 59. 60. & alii, si quis prætermisso Ordine inferiori superiorem suscipiat, v. g. Diaconatum & Subdiaconatum vel præbyteratum ante Diaconatum, collatio quidem tenebit, & character imprimetur, Abbas in *cap. unic. h. t.* sed per sententiam ei executio Ordinis interdicenda est, donec congruo tempore prætermissus suppleatur, & cum eo poenitentia imposita dispensetur, ut in Ordine suscepto ministret: quæ dispensatio fieri potest per Episcopum; quando non ministravit, ut patet ex Conc. Trid. *sess. 23. c. 14. De reform.* Idque non solum, si promotus fuerit per saltum, omisso aliquo sacrorum Ordinum, sed etiam omisso minoriibus aut uno eorum vel etiam omisso prima tonsura, juxta declarat Cardd. 1588. Notant tamen Dominicus, Præpositus & alii in *d. can. Sollicitudo*, quod si quis scienter se fecerit ordinari per saltum vel ambitionem vel superbiam, deponi omnino debeat, nec cum eo dispensari, vel non facile, & quidem per summum Pontificem, non per Episcopum, Host. *ad d. c. unic.*

TITULUS XXX.

De eo qui furtivè Ordinem suscepit.

1. Furtivè suscipere Ordinem quis dicatur.
2. Poena Ordinem furtivè suscipientis.
3. Examen ordinandorum omnino necessarium.

1. **A**liud delictum Clerici in suscipiendis Ordinibus traditur hoc Titul. dum scilicet furtivè Ordinem suscipit: quamvis cum quis per saltum promoveretur etiam furtivè promoveri dicatur. Furtivè suscipere Ordinem quis dicitur, dum clandestinè eum suscipit; quod fit variis modis. Primò, quando quis sine ordinatione & consensu Episcopi vel sine examine in multitudinem ordinandorum irrepit, *can. Quando Episcopi Distinct.* 24. *can. Extra conscientiam Distinctio.* 44. Secundò, quando admissus ad minores tantum Ordines, una & eadem die etiam Subdiaconatum

TITULUS XXIX.

De Clerico per saltum promotio.

1. Quid sit per saltum promoveri & poena sic promoti.

Delinquunt præterea Clerici in Ordinibus suscipiendis, dum vel per saltum promoventur, vel Ordinem furtivè suscipiunt, nullaque differentia est inter non ordinatum & non ritè ordinatum, *arg. l. Quoties D. Qui satis dare cogantur.*

1. Cum igitur serie quadam & gradatim, non autem per saltum & ordine præpostero Ordines suscipiendi & conferendi sint, *can. Sollicitudo*

nat: si suscipit, e. 2. h. 1. Tertio quando quis contra inhibitionem superioris eodem tempore ad duos sacros Ordines suscipiendos sese ingerit, e. ult. h. 1. Quarto, quando per saltum ordinatur.

2. Quantum ad poenam sic Ordinem suscipientis attinet, distinguendum est; nam prohibitus suscipere Ordinem sub poena excommunicationis, non potest in ordine sic suscepto ministrare, vel ad superiorem ascendere citra dispensationem summ: Pont. nisi in monasterio aliquo habitum susceperit regularem ejusque vita & mores id exegerint; quo casu etiam Abbas illius loci quoad alios Ordines dispensare poterit, e. 1. 2. & 3. Si verò sententia excommunicationis lata non fuerit, poterit Episcopus, post peractam poenitentiam, nisi alia impediant, dispensare, d. c. 2. & 3. Alioquin Conc. Trid. Sess. 23. c. 8. *De reform.* furtivè ordinatum suspensum esse vult ab executione ordinum, quamdiu Ordinario videbitur expedire. Postque hodie Episcopum cum furtivè promotum dispensare, si crimen sit occultum & non deductum ad forum contentiosum, ex dicto Conc. Sess. 24. c. 7. tradit Lopez in *Praxi Crim. Canonica* c. 35. in V. *Lata est excommunicatio.*

Quod si Episcopus, dum confert Ordines, utatur his verbis. *Non intendimus ordinare non examinatos & approbatos*, tum qui se ingerit citra examen & approbationem in numerum ordinandorum, deperit ordinandus est, in juncta prius poenitentia, ob grave delictum, quod sic se ingerendo ordinum susceptioni commisit, Lopez in *Praxi Crim.* c. 25.

3. Prædictum autem examen ordinandorum necessarium est non solum in Clericis sæcularibus, sed & in Regularibus, privilegiis quibuscumque quoad hoc penitus exclusis, juxta Conc. Trid. d. Sess. 23. c. 12. Nisi forte quis ad Episcopatum promoveatur, quo casu valebit perinde Prælatorum attestatio, ac si publico alicujus Academiæ testimonio idoneus ostendatur, Conc. Trid. Sess. 22. c. 2. *De reform.*

TITULUS XXXI. De excessibus Prælatorum & subditorum.

1. *Excedit Prælati subditos quæstionibus premens,*

2. *Excedere unius Ecclesias, quod solius est Episcopi.*
3. *Sed neque Episcopo unire qualibet beneficia licet.*
4. *Excedit Abbas ingerens se jurisdictioni Episcopi.*
5. *In quibus subditus adversus superiorem excedere dicatur.*

HAtenus variis Titulis actum est de criminibus omnium Clericorum communibus; nunc paucis agendum est de excessibus sive delictis peculiaribus ipsorum Prælatorum erga subditos, & horum erga Prælatos sive superiores suos.

Excedere, licet alias idem significet, quod superare & antecellere, tamen hoc loco idem est, quod transgredi limitem seu terminum debitum; & hujusmodi transgressio hic vocatur excessus.

1. Prælati verò excedere dicuntur in subditos, quando iniquis oneribus eos premunt, quod ipsis ex avaritia omnium malorum radice *can. Bonorum distinct.* 47. commune est. A quibus proinde jubentur abstinere, sive Archiepiscopi, sive Episcopi, sive his inferiores, *cap. 1. 2. & c. Nimis iniqua* 16. (ubi recensentur quindecim gravamina inferri solita Religiosis, à quibus jubentur Prælati abstinere) & *Nimis prava* 17. (ubi ponuntur duodecim gravamina Prædicatorum & Minorum, à quibus pariter præcipiuntur abstinere Prælati) *hoc tit. puniendi alioqui pro ratione delicti, d. c. 1. in fine.* Imò possunt subditi Prælati suis impunè non parere, si, quod imperant vel exigunt, sit contra libertatem & privilegia sui ordinis, *cap. Sanè s. hoc c.* Et si tortè eo nomine Prælati eos excommunicaverint, hujusmodi excommunicatio est nulla, *cap. Cum ad quorundam* 7. *hoc tit.* tanquam iniqua & injusta, cum eos velut filios & fratres benignè ac fraternam debeant charitate fovete, *d. c. 1. in princ. & aliu à Gloss. ibid. citati in V. charitate.*

2. Interdum excedunt Prælati, ingerendo sese rebus, non ad se, sed ad superiorem spectantibus; veluti, si Prælati, non Episcopus, velit unire Ecclesias, id est ex duabus facere unam, quod ad solum Episcopum spectat, *c. Sicut unius* 8. *h. 1.*

3. Si item Episcopus ex vi decreti Conc. Trid. Sess. 23. *cap. 18.* quod permittit Episcopo applicare

care & unire Seminatio beneficia simplicia primo vacatura, velut unire ea, quæ eo decreto non comprehenduntur; cuiusmodi sunt vacatura per resignationem, non quidem simplicem, sed conditionalem, in favorem scilicet tertii, & non alteri, vel sub reservatione penhous, aut simili, vel quæ sunt suæ collationis; quod non potest, *ex declarat. Cardd.* Prout nec potest facere unionem Ecclesiæ curatæ cum alia item curata, nisi forte propter paupertatem ut inde sufficiens competentia uni assignetur, Conc. Trid. Sess. 21. c. 5. & Conc. Provinciale Mechlin. 1607 a sede Apost. confirmatum ut neque regularia curata aut diversarum diocæseon Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. *Reformat. & Sess. 24. cap. 13. §. in unionibus* Similiter licet idem Conc. Sess. 24. cap. 15. permittat Episcopo unire præbendis Cathedralibus tenibus alia beneficia, tamen ex quo loquitur tantum de præbendis, non extendit se concessio illa ad fabricam, Sacristiam, Capellanias, aut mensam Capitularem, licet tenuem, quia aliud est Capitulum, aliud singuli de Capitulo. Et hinc fit, quod debita mensa Capitulari cedant his, qui tempore solutionis sunt de Capitulo, etiam de novo admissi, licet debita iam antecesserint, quia solutio fit Capitulo, quod semper est idem, *arg. l. Proponebatur D. De iudicis*, non verò singulis de Capitulo, prout docet Gonz. *ad Reg. VIII. Cancell. Glossa 37 n. 25.* ex Calderino *Consil. 21. De præbendis* Si inquam, eiusmodi beneficia unire Seminario, aut alicui alteri sive beneficio sive officio, Episcopus voluerit, dicitur excedere limites suæ potestatis ad unendum.

4. Excedit & Abbas, non Episcopus, si is cognoscat de causa matrimoniali, aut publicas pœnitentias injungat, vel indulgentias concedat, quod de jure communi solis Episcopis permittitur, *c. Accedantibus 12. h. t.*

Interdum etiam excedunt Prælati in collatione beneficiorum: veluti, si aliquid suo uli reservent, vel sibi ea conferant, *c. Ad nures* & *c. Illud 6. h. t.* vel si conferant indigno, aut alteri, primâ collatione nondum improbatâ: quo casu conferens pro ea vice potestate conferendi privandus est, *c. Inter dilectos 11. h. t.*

5. Contra, subditus in superiorem excedere dicitur: si non sit continens, *c. Clerici 4. h. t.* si Ecclesiam suam, vel sibi subjectam, citra con-

sensum Episcopi subjecerit sive unierit alteri, non obstante assensu vel confirmatione Metropolitanæ, *d. c. Sicut unire 8. h. t.* si de crimine publicè gloriatur, *c. Quam sit gravis 9. h. t.* si homicidio auctoritatem consiliumve directè vel indirectè præstiterit, *c. Existens 10. h. t.* si cum inferior esset Episcopo, publicas pœnitentias injunxerit aut indulgentias concesserit: aut aliâs dignitatem vel officium usurpavit superioris, *d. c. Illud 6. h. t.* Si Ecclesiasticam læsent potestatem, interdicti sententiam violando, *c. Tanta est 18. h. t.* Si contra fidem homagii præstiti negaverit Prælarum esse suum Dominum, vel de eorâ Judice seculari conquestus fuerit, aut eandem invaserit, *c. Gravem 15. h. t.*

TITULUS XXXII.

De novi operis nuntiatione,

1. Nuntiare opus novum quid sit.
2. Quare introducta sit nuntiatio novi operis.
3. 4. Forma ejusdem & effectus.

TAm Prælati quàm subditi etiam aliquando excedunt in ædificando seu novo opere construendo, etiâ si in piis rebus versentur, ut in ædificandis Ecclesiis & aliis piis locis, in præjudicium vicinorum, vel altarum Ecclesiarum, aut piorum locorum. Quia verò hic excessus per novi operis nuntiationem coercetur, ideo hic Tit. inscribitur *De novi operis nuntiatione.*

1. Opus novum facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo aliquid, pristinam faciem operis mutat. *l. 1. §. opus novum 11. D. eod. tit.* Nuntiare hoc loco sumitur pro prohibere; & ideo nuntiat opus novum, qui denuntiat vicino, ne de novo ædificet. Nuntiatio verò novi operis est sollemnis prohibitio vicino facta, ne in opere novo ædificando pergat, donec de jure ædificationis constituerit, aut præstita sit eo nomine satisfactio.

Dixi, in opere novo ædificando; quia novi operis nuntiatio solum competit adversus opera, quæ nondum facta sunt, ne fiant, non autem

adversus ea, quæ jam ante nuntiationem facta sunt; nam eo casu recurrendum ad interdictum quod vi vel clam, vel aliud simile.

2. Fit autem nuntiatio novi operis vel ad conservandum jus nostrum, vel ad avertendum damnum, quod nobis inferitur, vel ad publicum jus servandum, l. 1. §. *nunc videamus*, juncto §. *nuntiatio D. eod.* Potestque fieri à quocumque, cujus interest nuntiare, proprio vel alieno nomine, & cuicumque existenti in opere novo extruendo, sive is sit servus, sive liber, sive dominus, sive faber, sive major, sive minor, sive masculus, sive femina; nam sufficit sic fieri, ut domino possit renuntiari.

3. Quod ad formam attinet, tribus modis nuntiatur novum opus, vel simpliciter verbo, vel auctoritate magistratus seu Prætoris per publicam personam, vel denique per jactum lapilli in ipsum opus, l. *De pupillo* §. 10. *D. eod.* Et differunt hi modi, quod in verbali nuntiatione possessor amittat possessionem, non autem qui nuntiat per Prætores vel jactum lapilli,

4. Effectus hujus nuntiationis utroque jure est, quod, postquam nuntiatum est, ædificans desistere debeat à cæpto opere: alioqui si speret nuntiatione porro pergat, quidquid postea ædificatum fuerit, sive jure sive injuriâ, expensis ipsius ædificantis destrui jubeatur, c. 1. §. 2. *h. t. d. l. D. eod.* tum quia nuntiatio ista est quædam appellatio extrajudicialis, quâ pendente nihil attentandum est; tum quia facta nuntiatione, is, cui facta est, juris non facti via se tueri debet, id est Judicem adire & se illius jurisdictioni subjicere; ideoque si non adierit, ob contemptum judicis opus factum demoliri cogitur. Quod verum est, nisi notoriè constituerit nuntianti non competiisse ullum jus nuntiandi, aut periculum fuerit, aut nuntiatio (quæ debet fieri in re præsentis, id est eo loci, ubi novum opus fit) facta sit separatim ab opere, id est alio loco, quam ubi opus fit: nam his casibus impunè sperni potest. Videatur plenius Gaill. 1. *Obs. 16.*

Ne tamen per ejusmodi nuntiationum opus aliquod temerè diutius impediatur, statutum est, ut novum opus nuntians intra tres menses probet opus in cæptum injuria constructum, d. c. 1. §. *ult. h. t.* Quibus peractis seu lapsis, ædificandi, oblata satisfactione de opere suis sumptibus

demolendo, in casum, quo injustè ædificatum pronuntietur, permittitur in opere cæpto pergere, d. c. *ult. §. l. unica Cod. eod.*

TITULUS XXXIII.

De Privilegiis & excessibus privilegiorum.

§. I.

De Privilegiis.

1. *Privilegium quid & quomodo à Beneficio ac Legibus distinguatur.*
2. 3. *Privilegia non extendenda extra personam, locum aut rem.*
4. *Privilegia quibus modis amittantur.*
5. *Ad privilegii substantiam non est necessaria scriptura.*

TRactatur hoc Tit. de Privilegiis in ordine ad delicta & excessus privilegiorum, vel potius de utrisque simul ex proposito: nam ut privilegia Clericis ac Religiosis concessa temerè violari non debent, ita neque delicta eorum manere impunita, qui privilegiorum limites excedunt, illique abutuntur.

Dicuntur autem Privilegia, quasi privatæ leges, can. 3. *Distin. 3.* quia scilicet alicui particulari personæ aut communitati seu corpori, vel loco, speciale ac singulare jus concedunt, ut colligitur ex d. can. 3. c. *Abbas inf. De verb. signif. & alis.* Addit communis sententia, contra jus; ut distinguat Privilegium à Beneficio Principis, quod speciale jus concedit secundum aut præter jus, non autem contra jus, Bart. in l. 1. *De jur. & facti ignor. & in l. fin. Cod. Si contra jus.* &c. latè Iason. in l. fin. n. 27. *D. De Constitut. Principum.* Verum non videtur necessaria additio ista, cum sæpè unum pro alio sumatur, aut sub alio contineatur, tanquam species, uti privilegium sub beneficio, prout ostendit Suarez 8. *De Legibus c. 1. n. 5.* possitque privilegium etiam præter jus dari.

A cæteris autem legibus distinguitur privilegium, quod illæ jus commune statuant &

concedant, hoc verò jus singulare;

2. Et idè ad alios, quam quibus concessum est non extenditur, licet in alijs vel par vel major sit ratio, *c. Sanè 9. h. t. c. Privilegia De R. l. in 6. & alijs similibus.*

3. Similiter nec ad alia loca vel res, quam quæ privilegij tenore exprimuntur, producitur, *e. por- tis h. t.* Idèdque exemptus, ratione certæ rei vel certi loci, non celsetur exemptus ratione alterius rei aut loci, *c. Cum Capella 16. h. t. quæ Constitutio est Innoc. III. cui iuxtaendum esse peculiari- ter censuit Conc. Trid. Sess. 24. c. 11. de quæ hac re videri plenius potest W. c. y. in sua Analysis ad d. Cum capella ubi latè tractat de Capella Ducis- Burgundia, cujus in d. c. fit mentio, Hinc etiam exempti vel privilegiati, licet non teneantur nisi coram suo Iudice respondere ad versarijs, tamen ratione delicti, contractus, aut rei, in loco non exempto, coram locorum Ordinarijs conveniri possunt, ubi vel deliquerint, vel contraxerint, vel res sua sita est, non etiam ratione domicilij, *c. Volentes h. t. in 6.**

Similiter privilegium monasterio indultum, ne Monachi ejus possint à quoquam interdici, suspendi vel excommunicari, accipiendum est de Monachis in ipso monasterio commoranti- bus, vel in Ecclesijs eidem quoad temporalia & spiritualia subjectis, non etiam de alijs, aut alijs missis, pura ad Ecclesias vel Prioratus subjectos Ordinarijs: quia tunc loci Ordinarius, non obsta- re privilegio vel qualitate monachali, etiam quoad prædicta in eos jurisdictionem exercere poterit, quamdiu ibi manent, *c. Quoniam 21. h. t. d. c. Volentes §. in eos autem; quæ est Constitutio Innoc. IV. quam & Conc. Trid. Sess. 7. c. 14. Dero- format. innovandam censuit. Neque enim mo- nasterio aliquo per privilegium exempto à juris- dictione Ordinarij, ideo & capellæ, eidem mo- nasterio subjectæ, celseri debent exemptæ, *d. c. Cum capella & c. Ex ore 17. h. t. quia non faciliè præsumitur summus Pontifex jurisdictione Or- dinarij velle in aliquo derogare, nisi id in termi- nis expressum sit, c. Pastoralis 19. h. t. quia pri- vilegium, ut dixi, jus est singulare, quod neque ultra personas, neque ultra res, aut lo- ca, quam quibus datum est, extendi debet: ita ut non ulterius detrahat jurisdictioni Ordina- rij, quam discretè exprimit, & eatenus ces- set, quatenus contra illud præscriptum est in**

toto vel in parte. Sicque interpretandum venit, ut quantum fieri potest, non lædatur jus com- mune aut tertij, ut colligitur ex *l. Quoties Cod. de precibus Imp. offeranau, c. 1. & 2. sup. De presbyt. modo tamen per talem interpretationem non reddatur prorsus inutile, cap. in his 30. h. t.*

Quod si instrumentum privilegij perditum sit, per testes probati poterit, si modò delis- tribus deponant; primò, quod instrumentum privilegij aliquando extiterit; secundo, quod talis fuerit ejus tenor, qualis fuisse asseritur à privilegiato; tertio, quod illud fuerit sine vi- rio, *c. Cum olim 14. h. t.*

4. Amittuntur verò privilegia semel con- cessa plurimis modis, de quibus videre licet Pa- normit. in *c. Suggestum sup. De decimis, Felin. in c. Qua in Ecclesiarium sup. De Constitut. Primò, amittitur privilegium morte privilegiati, si per- sonale sit, *c. Privilegium De Reg. Juris in 6. & alijs, Cæterum licet mandatum obitu mandan- tis finiatur, non tamen privilegium morte concedentis, quia privilegia principis perpe- tua sunt, & decet esse mentura, can. 1. & 2. xxv. q. 2. c. Decet De R. l. in 6. Sunt enim favores & gratiæ, quæ morte concedentis non extin- guuntur, ut colligitur ex *c. Si cui nulla De pra- bend. in 6. & alijs. Aliud dicendum, si conce- dens privilegium addiderit, Donec deceßero aut usque ad beneplacitum meum, Suarez d. loco c. 32. sub finem Ubi etiam n. 4. & seqq. do- cet, quando destructo loco, cui concessum est privilegium, finiatur, & restituto restituatur. Secundo per abusum, si privilegiatus suo pri- vilegio abutatur, aut aliorum privilegij deroget, *c. Dilecti 4. c. Vt privilegia 24. in princ. eod. Vide Suarez De legibus lib. 8. cap. 36. Tertio, lapsu temporis, quod privilegio constitutum est, *d. l. Quoties Cod. D. precib. Imp. offer. Sed hic modus obtinet tantum in privilegio temporali IV. Si privilegiatus contraveniat suo privile- gio. V. per delictum VI. si datum sit ad faciendum aliquid, eoque per decennium non utatur privilegiatus, datà utendi facultate & occasione, *arg. l. 1. D. De nundinis An verò privi- legium datum ad aliquid faciendum finiatur unico actu, vide Suarez d. lib. 8. c. 29. n. 7. VII. Contrarià præscriptione xxx. aut xl. anno- rum, *c. Si de terra 9. c. Accedentibus 15. h. t. Vi- de Suarez d. lib. c. 34. VIII, Cessante ex*******

toto causa finali, e. *Cum cessante sup. De appellat.* IX. Si incipiat alicui esse perniciosum, præertim ei, in cuius bonum datum, e. *Suggestum & ibi Gl. sup. De Decimis X.* per sententiam, latam contra privilegium, in iudicio exhibitum, qua non fuit appellatum, arg. e. *Suborta in fine & ibi Gl. sup. De sent. & rejudicata.* XI. Privilegium speciale prius tollitur per speciale posterius, faciens mentionem de priori, e. *Ceterum e. Cum ordinem sup. De rescriptis.* Similiter generale privilegium prius, sicut & mandatum, per posterius speciale tollitur, licet prioris generalis nullam faciat mentionem, e. 1. & e. *Pastoralis sup. De rescriptis.* Speciale verò privilegium non tollitur per subsequens generale, nisi de eo mentionem fecerit, d. cap. *Cum Ordinem* nam species semper derogat generi, si ve præcedat, si ve sequatur, Abb. in e. 1. *sup. De rescriptis XII.* Per renuntiationem tacitam vel expressam, de qua, quomodo fieri possit vel non, vide Suarez d. lib. e. 33. *cum aliis, quos citat.* XII. Per revocationem, de qua vide eundem Suarez d. lib. e. 37. *cum alijs quos citat.* Quid autem dicendum sit, quando locus unus vel Ecclesia alteri unitur, vide Glor. & Hostiens. in e. 1. *sup. Ne sede vacante, &c.*

5. Denique licet privilegium sit rescripti species, ad substantiam tamen ejus non requiritur scriptura, ut satis colligitur ex can. *Institutiones xxv. q. 2. Clement. Dudum De sepulturis* ubi, gratias aut privilegia, verbo aut scripto concessa, & ibi. *Glor. ac De extravag. DD. Dominici De s. v. n. & remiss. ubi, tam verbo quam scriptis concessis exinde literis, vel non: & iterum, quas concedi quomodolibet imposterum continget verbo, ut teris, &c.* Subinde tamen requiritur scriptura ad privilegii probationem.

§. II.

De Excessibus privilegiatorum.

1. *Privilegia prava interpretatione nõ extendenda.*
2. *Privilegia Regularium quatenus limitata aut limitanda.*

Quamvis ad excessus privilegiatorum attinet, de quibus quatenus privilegiati sunt, hoc Tit. agitur, sciendum, hujusmodi excessum non esse aliud, quam privilegiorum abusum. Nam sicut privilegium alicui datum aequè directè neque indirectè est à quoquam

violandum, e. *Quando 26. h. t.* nec maligna interpretatione ita restringendum, ut privilegiato profus sit inutile, e. *in e. 30. h. t.* ita è diverso privilegiati non debent pravà interpretatione privilegia sua, contra & præter mentem concedentis, in alterius præjudicium producere & extendere. Et propterea exemptus per privilegium à jurisdictione Ordinarij non licet Ecclesias vel decimas de manu laicorum sine consensu Diccæciani recipere, e. 3. *hoc tit.* Similiter non licet excommunicatos nominatum vel interdictos ab Episcopo admittere ad divina vel sepulturam, d. e. 3. §. *Excommunicatos & c.* Ad hoc h. tit. nec in Ecclesijs suis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, Presbyteros, inconsulto Episcopo, instituere vel destituere, d. e. 3. §. *in Ecclesijs.* Hinc etiam exemptus in loco non exempto construere Ecclesiam non potest absque licentia Episcopi, & si de factò construxerit, cedit jure Episcopi, e. *Cum olim 14. h. t.* Denique confratres exemptorum seu ipsorum oblati, nisi se ad eos in totum transfulerint, nullatenus eximuntur ab Episcopali jurisdictione, d. e. 3. §. *De confratribus: & quicunque privilegij suis quoquo modo abutuntur, vel aliorum privilegij derogant suis privandi sunt, e. Dilecti 4. & c. Vi privilegia in princ. 24. h. t.*

2. Cæterum licet Regulares varijs summorum Pontificum privilegij à jurisdictione Ordinariorum sint exempti, prout videlicet ex eorum privilegij, latè collectis & explicatis apud Eman. Roder. *Quæst. Regular. te. 1. à q. 45.* omnesque tam Mendicantes quam non mendicantes sua sibi privilegia communi-cent, illisque æqualiter, etiam uni tantum Ordini concessis, gaudeant: in plurimis tamen ista eorum privilegia fuerunt à diversis Pontificibus restricta & limitata, speciatim ab Innoc. III. in Conc. Lugdunensi, Bonif. VIII. *totò h. 1. in 6.* Conc. Constantiensi Sess. 43. Leone X. in Conc. Lateranensi, cujus Constitutionem, eundem an. 1516. refert Pias, 2. p. e. 3. a. 6. n. 5. ac novissimè per Conc. Trid. prout videlicet tum apud Pias. d. loco, ubi ex professo tradit casus, quibus non obstantibus suis privilegij, subsunt jurisdictioni Episcoporum, tum apud Eras. Choquier. *Tract. De jurisd. Ordinarij in exemptos p. 2. q. 45.* ubi ejusmodi casus 116. enumerat. Videtur etiam Zyp. h. t. qui n. 2. refert ex Choppino à Se-

Senatu Parisiensi si iudicatum, huiusmodi exemptionem non extendi ad iura quaedam honorifica: Episcopo in Ecclesia exempta ad iudicatum eminentiorem sedem: sacrum concionandi munus aut Concionatoris dandi arbitrium, in requisito Canonico collegio, & jus dimissorias litteras tribuendi, cum libero in concessum Capitulo in introitu, quoties de Ecclesia commodis obsequiove Principi debito Concilium iniretur. Insuper tradit quod licet sacra Congregatio censuerit, Regulares Canonicos, qui de mandato suorum Superiorum Parochiali Ecclesia suo monasterio unita, deserviunt, si delictum commiserint, curam animarum aut administrationem Sacramentorum non concernens, non posse ab Ordinario, sed tantum a superiori Regulari puniri (quod quomodo concordet cum *e. 3. sess. 6. Conc. Trid.* se non videtur: nihilominus in his partibus possessio habeat, ut qui in cura extra monasterium stant, plenius subjantur correctioni ordinariae. Addit ex Gonzales ad Reg. VIII. *Canell. Gregorium XIII.* statuisse non licere Canonicis regularibus congregationis Lateranensis habere beneficia curata in perpetuum vel etiam ad tempus absque dispensatione summi Pontificis. Et ita tunc praxim Romanae Curiae habere, ut qualescumque Monachi sine dispensatione Papae beneficia curata obtinere non possint. Quamvis autem exempti ab Episcopo excommunicari nequeant, nisi in casibus, in quibus Conc. Trid. vult cessare eorum exemptiones: *ult. Sess. 25. Bulla Pii V. incip. in Principis 1565. 24. Febr.* tamen in casibus, in quibus a Jure excommunicantur, citari possunt, & declarari excommunicati & vitandi *Zyp. h. t. in fine.*

TITULUS XXXIV.

De purgatione Canonica.

1. Purgatio duplex Canonica & vulgaris.
2. Canonica quomodo fiat.
3. 4. Compurgatores quot & quales assumendi.
5. Poena deficientis in purgatione.
6. Purgatio quando permitti debeat.

TRACTATU CRIMINUM ABSOLUTO, restat posterius hujus libri caput de poenis, quibus ea coercerentur & puniantur. Verum cum poena

in flagi nequeat, nisi crimine luce meridiana clarius probato. *ult. Cod. de probat. & tamen deficientibus accusationibus vel probationibus, crimina manere impunita reipubl. perniciosum sit.* introducta est purgatio, qua reus de objecto sibi crimine se purgat seu excusat: sic enim accipitur hoc loco Purgatio, estque duplex, Canonica, & vulgaris.

1. Purgatio Canonica est innocentiae alicujus criminis, de quo quis diffamatus est, Canonice facta ostensio, seu demonstratio. Colligitur *ex e. 2. 3. & 4. h. t.* Vocatur Canonica, eo quod a sacris Canonibus inventa & prodita sit, *toto h. t. Decretal.* contra Vulgarem.

2. Ea fit hoc modo: In primis reus, tactis sacrosanctis Evangelii, jurat se crimen obiectum non perpetrasse, nec per se, nec per subditam seu tertiam personam, neque aliquem suo nomine se sciente commisisse, *e. Quoties 5. h. t.* modo fide dignus sit: nam hoc juramentum nec temere nec nisi fide dignis deferri debet & solet.

3. Insuper adhibet sibi compurgatores, inter quos duodecim, interdum septem, interdum pauciores, pluresve, *e. 8. & 10. h. t.* pro arbitrio scilicet iudicis, qui pro qualitate delicti, personae, rei compurgatorum numerum determinabit, vel etiam, ubi ita videbitur, compurgatores omittere, *d. e. 8. in V. sicut expedire, e. Significasti in V. juxta arbitrium tuum sup. De adult. & alia. Quinimo* quandoque ipse rei, si levior sit diffamatio, simplici negatione contentus erit. Plane in *can. Qui presbyterum XVII. q. 4.* statuitur, ut qui presbyterum occiderit, si liber sit, cum septuaginta duobus juret (magno sane numero, nisi forte legendum sit duodecim, ut ab i Codices habent: si autem servus, super duodecim vomeres ferventes se expurget; quae est purgatio vulgaris, postmodum ab Honorio III. damnata, *e. ult. inf. De purgat. vulgari.*

4. Debent autem hi compurgatores esse vicini: probatae & honestae vitae, *cap. Cum dilectus 11. h. t.* saltem de nullo crimine condemnati vel suspecti, *e. Constitutus 9. h. t.* qui reum familiariter noverint, *e. Cum P. 7. hoc in.* & jurare, tactis sacrosanctis Evangelii, se credere, reum crimen obiectum non commisisse, & verum jurasse. Unde hoc juramentum compurgatorium est credulitatis: rei vero qui se purgat veritatis, *d. e. Quoties e. De testibus 13. h. t.*

R. 13

5. Quod

5. Quod si verò diffamatus de crimine defecerit in hac purgatione, vel quia jurare nolit vel quia non inveniat compurgatores, qui eum expurgare velint, tamquam convictus de crimine, auctorque sceleris puniendus erit, *c. De hoc 11 c. In sinuatum 13 sup. De simonia*; & si crimen tale sit, quod mereatur depositionem, deponendus, *d. c. Cum 3*. Quia etiam, si crimen grave sit, vel monitus non vitaverit occasionem, quæ eum infamem reddat, suspendi potest ab officio & beneficio, donec se purgaverit, *c. 2. & c. Inter 10. h. r.*

6. Non permittitur tamen hæc purgatio, nisi ubi de crimine magna est suspicio, nec tamen magna probatio, *c. Cum dilectis 15. h. r.* ubi enim crimen aliter probari potest, vel adsunt indicia ad torturam, non est indicenda purgatio, *d. c. Si quis de gradu h. r. Ricc. Decis. 680.* sicut nec ubi crimen est notorium vel propria confessione, vel testibus, vel evidentia facti, sed debita tunc pronuntiat sententia & pœna infligitur, *d. c. Cum dilectis*, ideoque hoc remedium subsidiarium reputatur, *Ricc. d. loco.* Sic nec recidenda est necessitas, quando infamia ortum non habet ex probabilibus conjecturis, sed tunc diffamatus simpliciter absolendus est nisi adversarius valde instet, *cap. Cum in juventute 12. versic. ceterum quia procurator h. r.*

Cæterum licet hæc purgatio à sacris Canonibus indita sit, & pro magna parte in desuetudinem abierit, præterquam in Regularibus, *Ricc. d. Decis. 680.* nec olim fuerit in usu, nisi quoad Clericos, *Jul. Clarus § fin. q. 63. n. 4.* tamen in foro etiam sæculari usu receptam esse quibusdam in locis, veluti in Flandria & aliis, testatur Damhauderus in *Praxi crimin. cap. 44.* præsertim in causis hæresis: *Jul. Clarus d. loco. Bern. Diaz in Praxi Crim. Can. cap. 149. n. 2. & ibid. Lopez ad cap. 148. in fine, & potissimum, dum aliquis accusator non est, c. Nos inter 6. h. r.* Notatque *Zyp. h. r. n. 1.* Joannem Lucem an. 1312, in tabulis Legatum Brab sanxisse, ut ad hujusmodi purgationem admittatur diffamatus cum duobus compurgatoribus; qui si extraneus sit, juret se innoxium, & innocentie sue testes sive compurgatores invenire non posse. Addit ex Concordatis Hannoniæ, iuris inter Episcopum Cameracensem & Consiliarios sue Majestatis, 2. Martij 1541. quod in casu vehementis suspensionis aut notorie diffamationis,

deficiente probatione, Officialis possit indicere modo consueto purgationem.

Effectus autem purgationis hujus est, absolvi, & in pristinum statum restitui, *can. Omnibus 2. q. 5. can. Memnam. can. Presbyter ibid.* non tantum, si omnino innocentes fuerint, sed & si culpam commiserint, ex qua nota fuerit diffamatio, ut patet ex *d. c. Inter 19. h. r.* ubi Decanus, ob culpabilem familiaritatem cum hæreticis diffamatus & suspensus, purgatione peracta, fuit loco restitutus. Sic verò purgatus & restitutus deinceps vitam suam instituire bonisque operibus adornare debet, ut infamia convertatur in bonam famam, & scandalum ac suspicio omnis de Catholicorum mentibus deleatur, *d. c. Inter in fine.*

Æquum porro videtur, ut se purgans si causam culpabilem suspensionis dederit, condemnetur in expensas, prout olim obtinuisse, & cautum esse in statutis Curiarum Ecclesiasticarum provinciæ Mechlin. 12. Octob. 1617, atque observatum à Conc. Brabantia eodem anno refert *Zyp. d. loco n. 3.* Quamquam in Concordatis Hannoniæ cum Episcopo Cameracensi an. 1449. decretum fuerit, ne reus, per purgationem absolutus, expensas ullas luat, Vide *Diaz cap. ult. sua Praxi & ibid Lopez*

TITULUS XXXV.

De Purgatione vulgari.

1. Purgatio vulgari quo pacto fiat.
2. Causa prohibitionis.

1. Purgatio Vulgaris, sic dicta à Vulgo (à quo instigante diabolo, inventa, & induta est) sit vel per duellum, vel per aquam calidam aut frigidam, vel per ignem, id est, per ferrum candens, per prunas & rogam, vel per alia similia, *cap. Ex turarum 8. De purgat. Canonica, cap. 1. & 2. & fin. nu. 1. can. Manomathium 2. q. 5.* Ut v. g. si alter alterum criminis alicujus accuset, quod probare non possit, & provocet ad duellum, ut uter ceciderit, is habeatur reus criminis vel falsæ accusationis, *d. cap. 1. & 2. hoc tit.* vel si quis dicat se falso accusatum, & ferrum candens manu comprimatur, vel super ignitum ferrum nudis plantis incedat, absque

adulterio, habeatur innocens; sin secus, reus, *ca. ult. hoc tit. Exempla refert Covar lib. 4. Var. re. fol. 23. Et ibid in Annotat. Uffelius. Delrio, Disquisitio magic. lib. 4. cap. 4. g. 4. Sect. 3.*

2. Ceterum hæc purgatio tribus de causis merito à sacris Canonibus reprobata & vetita est. Prima, quia per eam sæpè contingeret quem condemnari, qui esset absolvendus, & absolvi, qui condemnandus, *d. c. 2. h. tit. Secunda*, quia inventa à diabolo, *can. Mennam, can. consulisti 2. quest. 5.* Tertia, quia per eam teneretur Deus, *d. c. ult. hoc tit.* Ubi tamen publica salus duellum exposceret, licitum esset, imò laudabile, *arg. text. in l. 1. §. sed si quis operas D. De postulando; ubi licet locans operas, ut cum bestiis pugnet, sit infamis, tamen non est infamis, qui locat operas, ne ex pugnet feram, regionem noxiam. Videatur plenius de utraque hac purgatione Tholoan. Synag. Juris Vniuersi l. 48. c. 35.*

TITULUS XXXVI.

De Injuriis & damno dato.

§. 1.

De Injuriis & earum pœnis.

1. Injuria generaliter & specialiter sumitur.
2. Specialiter pro contumelia, & sit re aut verbis.
3. Pœna injuriantium ex utroque jure.

IN judicio criminali prosequendo & terminando non solum de pœna, ob crimen commissum luenda, tractandum est, verum etiam de privata injuriarum aut damni dati reparatione. Sed & cum deficiente accusatore, & purgatione Canonice præstita, absolvendus sit reus, teneaturque accusator sive denunciator accusato actione injuriarum & de damno dato, ideo recto ordine subnectit hunc Tit. Pont.

1. Injuria dupliciter sumitur, generaliter & specialiter. Generaliter dicitur omne id, quod non jure fit, indequè suam appellationem habet, *l. 1. D. De injuriis.* Specialiter rursus tripliciter sumitur: primò, pro contumelia, quæ à contemnendo dicitur; secundò, pro culpa seu damno, culpa & non jure dato, ut in *Leg. Aquilia*; tertio, pro iniquitate seu iniustitia, ut quando Judex inique & injustè judicat. Hic verò sumitur pro contumelia; & duobus potissimum modis fit, re & verbis. Re, si manus

alicui inferantur; ut si quis alium pulset aut verberet. Verbis fit dupliciter; Primò, quando quis ad contumeliam alterius verba contumeliosa profert. Unde & convitium dicitur: significat enim convitium injuriata verbis factam, *d. l. 1. §. 1. D. eod.* maximè si cum vociferatione & in cœtu hominum fiat, aliàs non dicitur propriè convitium, sed infamandi causâ dictum, *l. 1. §. ait Prator*: veluti si quis in cœtu hominum alium appellet securam, nebulonem: si dicat, Tu mentiris licet addat, salvo honore; quia verbum injuriosum præcedens declarat voluntatem injuriantis, quæ deest in reservatione inde facta, & quia dici solet, protestationem repugnantem cū ipso actu esse nullam, *arg. l. Cum precario D. De precario.* Secundò fit litteris seu scriptura: ut si quis librum ad infamiam alicujus pertinentem aut carmen famosum, vel historiam scripserit, composuerit, ediderit, dolo ve malo fecerit, quo quid eorum fieret, si ve suo sive alterius nomine, vel sine nomine: item qui emendum vendendūve curaverit, *l. Lex Cornelia 5. §. si quis lib. 9. D. h. s. aut in venerit, legerit, nec corruperit, sed dolo manifestarit, l. unica Cod. De famosis libellis.*

Ex famoso autem libello gravissima nascitur injuria, quæ pœna capitali punitur *d. l. unica C. De fam. libellis*: nempe si criminaliter agatur: alioqui si civiliter, condemnatus jubetur esse infestabilis, *d. §. si quis librum.* Eaque pœna constituta est non tantum in auctorem libelli, sed & in eum, qui de via repertum non deceperit, sed evulgaverit & in publicum projecit, ut à quovis legeretur.

Ceteroquin quòd ad pœnas & æstimationem injuriarum attinet, illud hic præmittendum est, injurias quasdam pertinere ad læsionem corporis, ut cum quis pulsatur aut verberatur; quasdam ad læsionem dignitatis, ut cum comes matronæ abducitur: alias ad infamiam, ut cum pudicitia alicujus attentatur, *d. l. 1. §. 2.* alias ad læsionem rerum, ut in *Tis. Ad Leg. Aquiliam*. Rursus ex his quasdam dici injurias atroces, quasdam leves. Atroces sunt contumeliosiores & majores, habita ratione personæ, temporis, loci & rei, prout hæc omnia explicantur in *l. Aus factus. s. ff. de pœnis. l. Prator edixit ff. atrocem, cum l. sequenti ff. hoc tit. §. atroc. Instit. eod.*

Pro varietate igitur injuriæ, atrocis vel levis, crescit vel minuitur æstimatio injuriæ, Agitur

Agiturque ob injuriam aut civiliter, aut criminaliter Civiliter, ad æstimationem injuriæ, ut scilicet Judex tanti reum condemnet, quanti injuriam passus æstimaverit, vel minoris, prout ei visum fuerit. §. In Summa juncto §. Pœna Instituit eod. Criminaliter agitur ad pœnam extraordinariam, officio Judicis reo irrogandam. Et quidem utroque hoc modo agitur ex præscripto juris Civilis, quo etiam una actio tollit aliam, l. 6. 7. & ult. D. eod. quia utramque judicium ad pœnam & vindictam comparatum est, & unum idemque delictum vindicari iterum non debet, l. Senatus 14. D. De accusationib.

At jure Pontificio si quis in Clericum aut Religiosum violentas manus injecerit, excommunicatur ipso facto, can. Si quis suadente xvii. q. 4. c. 5. cum similibus inf. De sent. excommunicat. & in eum, qui Cardinalem fuerit hostiliter insecutus vel percussit, &c. veluti in reum læsæ majestatis advertitur, c. Felicis de pœnis in 6. ubi plenius vide. Qui autem in Episcopum hæc perpetraverit, eisdem ferè pœnis coercetur. Clement. 1. De pœnis c. unico eod. s. in 6. Deniq; qui in alterius famam publicè scripturam aut verba contumeliosa confixerit, & repertus scripta nō probaverit, flagellari debet. Qui autem libellum famosum invenir, nec ruperit, quasi auctor hujusmodi delicti utroque Jure puniendus est, can. 1. & ult. V. q. 1. l. unica Cod. De famosis libellis.

§. II.

De Damno dato.

1. Damnum quoquo modo datum reparari debet.
2. Visus victori condemnatus in expensas.

Sed probato crimine reus ante omnia damnum alteri injuriâ quoquo modo, etiam levissimâ culpâ datum, sive per se, cap. 1. 2. & 3. h. t. sive per alium, vel alii opem ferendo, c. ult. eod. plane resarcire debet, d. c. 1. & c. 6. eod. sive Clericus sit, sive laicus, cap. Olim 7. h. t. sive damnatum datum sit in rebus vel animatis vel inanimatis, toto Tit. D. & Cod. Ad L. Aquiliam & potissimum, l. In lege D. eod. quia factum suum cuique nocere debet, non alteri, ut habet, regula Juris, l. Imperitia 132. D. de R. l. cum non debeat quis affectare id, in quo vel intelligit vel intelligere debet infirmitatem imperitiamve suam alicui futuram periculosam,

Idem est in eo, cujus negligentia damnum illatum est: ut in Medico, qui deseruit curationem ægroti; in Notario, cujus negligentia error in instrumento admittitur, in eo, qui negligenter ignem custodivit ne longius seipset etiam hi omnes & similes ad restitutionem damni rectè conveniuntur, ut latius tradit Casus in Summa lib. 3. tit. 2. §. damnum, quem plenius vide, ut de ea, quæ traduntur in Tit. Instit. Ad L. Aquiliam, & De noxalib. actionibus, ne superflue, quæ ibi traduntur, repetamus.

2. Non solum autem damnum illatum resarcire reus debet, sed & expensas, quas occasione litis injustè motæ advertebatius justè taceat, refundere tenetur, d. c. Olim 7. h. t. 4. inf. De pœnis: quia regulariter victor in expensas condemnatur, etiam in causis civilibus & pecuniariis cap. Propterandum §. sive autem Cod. De judiciis. Ad id ut statutum de damnis non resarcionis dispiciens, etiam si quis illud servare juraverit, non extendatur ad expensas, c. 8. In nostra 8. h. t. quia aliud appellatur damnum, aliud expensæ; & juramentum strictè accipiendum est de iis tantum, de quibus expressim fuerit actum.

TITULUS XXXVII.

De pœnis.

§. I.

Pœnæ quotuplices & quo pacto infligenda.

1. Pœna à mulctâ in quibus distinguitur.
2. Pœna alia Civilis, alia Criminalis.
3. Civilis alia Conventionalis, alia Legalis, alia Judicialis.
4. Criminalis alia Perpetua, alia Temporalis.
5. Temporalis alia Pecuniaria, alia Corporalis, alia Spiritualis.
6. Pœna item alia est personalis, alia Realis, alia Mixta.
7. Item alia Capitalis, alia non capitalis.
8. Iudex Ecclesiasticus secundum Canones judicanda debet.
9. Quid iudex in infligenda pœna attendere debeat.
10. Etiam hæredes delinquentium jure Canonico interdum puniri.
11. Iudex Ecclesiasticus quatenus pœnam pecuniariam infligere possit.

Rei

Rerimionum, de quibus hucusque satis superque actum est, præter damna & expensas etiam pœnas pari debent; easque vel à Canonibus statutas, vel arbitrio iudicis pro qualitate criminis, infligendas, si nullæ à Canonibus statutæ sint. *c. Directus filius 11. h. t. cum ut dicitur in l. Per famam §. 1. inf. De sent. excommunicat. l. Ita vulneratus §. fin. D. Ad L. Aquiliam*, expediat Rei publ. ne crimina maneat impunita, & eo sine pœnæ adiuvantæ sint, ut homines à delictis coerceantur & in officio contineantur eoque pacto Respubl. pacata & tuta sit.

Pœna (à pendendo dicta juxta Varronem *De Lingua Lat.*) est supplicium, quo quis ob delictum afficitur, siye nexæ vindictæ, seu delictorum omnium coercitio vel satisfactio à lege vel ministro legis imposta.

1. Distinguitur à Multa; primò, quòd pœna generale sit nomen, omnium delictorum coercitio, multa verò specialis delicti. Secundò, quòd multa animadversio tantum pecuniaria sit. Pœna etiam capitis & exilium interrogati solet. Tertiò, quòd pœna à lege, multa ex arbitrio ejus, qui multam dicit, & ut plurimum ubi pœna non est à lege imposta, indicatur. Quartò, multam is indicare potest, cui adjudicatio data est, pœnam verò quisque cui criminis executio competit, irrogare potest, ita hæc discrimina traduntur in *l. Aliud. fraus 131. D. De verb. signif.*

2. Dividi autem pœna in genere multifariam potest, & primò in Civilem & Criminalem. Civilis est, quæ non tendit ad vindictam publicam, sed ad privatum commodum, puta civiliter agens, etiam de crimine, *arg. l. unica Cod. Quando civilis actio præjud. crim. §. 3.* Et hæc vel est Cõvèntionalis, vel Legalis, vel Judicialis. Conventionalis ex conventionem partium, veluti si quid datum factumve non fuerit, committitur & præstat: ita ut, si uterque conventioni contraveniat, uterque in pœnam incidat, *cap. Constitutus 7. h. t.* Legalis est pœna civilis, quæ à lege imponitur, pro reparatione damni illati, vel propter contumaciam aut contemptum, judicialis propriè est, quæ à iudice inferitur.

4. Criminalis est, quæ tendit ad vindictam publicam; totiesque infligenda est, quoties delictum iteratur *c. 1. h. t.* Et hæc dividi potest in perpetuam & Temporalem, quarum

illa nunquam unus pro alio punitur, *Can. 1. q. 4. de qua intelligitur illud. Filius non portabit iniquitatem patris.*

5. Temporalis subdividi potest in Pecuniariam, Corporalem & Spiritualem. Pecuniaria alias Multa vel Emenda, vel Cõpositio vocatur. *Tholos. Partit. Juris can. l. 4. t. 16. c. 1.* Corporalis est duplex: alia enim corpori ipsi infligitur, alia autem versatur circa statum vel dignitatem personæ, ut servitus, infamia. Spirituales est quadruplex Excommunicatio, Interdictum, Suspendio & Degradatio, de quibus dicitur postea.

6. Aliter dividi solet pœna in Personalem, Realem & Mixtam. Personalis est quæ personam tantum afficit, ut Depositio, Suspendio, Excommunicatio, Incarceratio, in monasterium detrusio, Verberatio. Servitus, Relegatio ad triremes, publica ad infamiam criminosis in theatro aut columna ostentatio, quam moribus nostris infamiam irrogare asserit, *Bul. ad L. l. 1. h. t. De his qui notantur infamia*, ut refert *Zyp. h. t. Realis est*, quæ in odium personæ rebus imponitur; ut missio in possessionem beneficii vel ejus privatio, rerum confiscatio. Mixta denique est, quæ partim est personalis, partim realis, ut Interdictum, absolutio vassalli à fidelitate.

7. Tertiò, divid potest pœna in genere secundum divisionem criminum: ut enim crimina alia sunt capitalia, alia non capitalia, ita & pœnæ alia capitales, alia non capitales, *l. 3. D. De publ. judiciis.* Capitalem pœnam dividit Jurisconsultus in *l. Capitalium D. De pœnis*, in ultimum seu summum supplicium metalli coercionem & deportationem. Unde patet capitalium alias esse majores, alias minores. Quin etiam inter ultimi supplicii pœnas major ea dici potest, quæ majus opprobrium infert. Alias divisiones pœnarum omitto, de quibus videri potest *Tholosan. d. loco.*

8. Porro sicut Judex sæcularis secundum leges civiles judicare debet, *Instis. De officio iud. in princ. & à præscripta jure pœna non discedere l. 1. §. 1. D. Ad SC. Turpill* ita & Judex Ecclesiasticus secundum Canones judicare, nec à pœnis per eos statutis recedere debet, *c. 1. sup. De constitus. c. 1. De sentent. & re judicata. nisi causa subit*, quia tum permissum est utriusque pœnam vel augere vel minuire, vel etiam prorsus remittere, *c. fin. sup. De transact. l. 3.*

¶ 4. *Cod. Ex quibus causis irrog. infamia*; pro varietate scilicet circumstantiarum, causarum, personarum, loci, temporis, quantitatis, qualitatis & eventus, *l. Aut facta 18. D. h. t.*

9. Nam in primis in infligenda poena Judex diligenter attendere debet, an delictum sit voluntarium, an involuntarium: tunc enim maleficia puniuntur, cum ex corde committuntur, *Glos. in c. 1. sup. De convers. conjugat. can. Illa cavenda xv. q. 1.* Similiter considerare debet personarum statum; conditionem, gradum, qualitatem, *l. 2. §. 3. D. De termino moto.* Sic quoque diversitas temporis plurimum facit ad distinctionem criminum & poenarum, *can. fin. Distinct. 14.* sicut & loci, *can. Antè terminum, can. Aliter Distinct. 30. c. Cum olim sup. De Cleric. conjugatis.* Ut & diversitas quantitatis: nam qui ovem surripit, fur; qui gregem, abigeus dicitur, *d. l. Aut facta 1. §. fin. D. De abigeis.* Et ut delictorum alia sunt majora, alia minora, *can. Adulterij malum, can. Flagitia, can. Quod in omnibus xxxi. q. 7.* ita & poenarum alia majores, alia minores: quas ita inferre Judex Ecclesiasticus debet, ne unquam poenam ingerat sanguinis *c. Clericis & c. penulti sup. Ne Clerici vel Monachi & c.* sed ut, si quando vel ex delegatione Principis vel alio jure cognitio criminis, poenam sanguinis exposcentis, sibi competit, eam vel ad ipsum remittat Principem, vel alicui Judici laico demandet, *c. In Archiepiscopatu sup. De raptorib.* Vide *Canis in Summa l. 3. t. 22. ad finem.* Sic quoque crimina ob frequentiam majorem puniri gravius possunt, quam alias puniri deberent, *d. l. Capitalium §. solent, & l. Servos 8. §. viles autem Cod. Ad L. Iul. De vi publica.* Quotiesque ex eodem facto plures delicti species oriuntur, totidem etiam poenae infliguntur, *l. 2. D. De privatis delictis;* aut saltem altera imponenda augetur, *l. unica §. 1. Cod. De raptis virg.*

10. Quin etiam ob gravitatem criminum haeredes delinquentium subinde Jure quoque Pontificio puniuntur. Nam qui v. g. Episcopum suum occiderit, non tantum ipse omnia quae ab Ecclesia obtinet, amittit, sed & liberi, usque ad quartum gradum, ab Ecclesia illiusque beneficijs arcentur, *c. Ad aures 10. c. In quibusdam 12. h. t.*

11. Nec obstat, quod dicitur, filium non portaturum iniquitatem patris, quia id accipiendum est de poena aeterna, non de temporaria *cap. Vergentis 30. sup. De haereticis,*

Cavere etiam Judex Ecclesiasticus debet, ne poenam inferat pecuniariam, quando alia est à Canonibus statuta, *c. Licet 2. hoc tit.* quia secundum canones judicare debet. Alioqui si nulla certa poena à Canonibus statuta sit, relinquatur ejus arbitrio, ut etiam pecuniariam infligat, si ita videatur, ut satis constet ex *c. Presbyteri 2. h. tit. c. Postulasti sup. De iudicis.* Felin late in *9. Irrefragabilis n. 6. sup. De officio Ordin.* modò omnem avaritiam vitet suspicionem *d. c. Licet.* nec poenam in proprium usum, sed in piam convertat causam, Concilii Trident. *sess. 15. cap. 3. De reformat.* aded ut ne quidem merces Vicarij, vel Officiariorum delicti inde debeat, prout declarasse Sacrosanctam Congregationem, post Ant. Genuen. refert Ricc. in *Praxi can. Decis 340.* Hinc licet Edictum Principum nostrorum de Felis, velit in condemnatione nominatim exprimi usum pium, cui addicatur multa, ob festorum violationem inflicta, neutrum tamen inquit Zyp. hic praxis observat, ob exilirationem, ut credit, dotium Episcopaliū in Belgio. Putat tamen Riccius *d. loco* in omni casu consulendam esse Sac. Congregat.

Poena vero pecuniaria, quae solet vulgò apponi in contractibus, licet exigi de jure possit, Felin in *c. 1. De constit. n. 43.* tamen de consuetudine non exigitur, nisi quatenus concurrat interesse aliquod, *plac. d. p. 2. c. 4. art. 14. n. 18. in fine.* post Navar. in *Manuali c. 23. n. 68. c. Suam 9. juncta Glos. fin. h. t.*

§ II. De alijs observandis circa poenarum impositionem.

1. Carceris poena quatenus Judex Ecclesiasticus nisi possit.
2. Clericus perpetuo carcere includi non debet.
3. Laici per iudicem Ecclesiasticum incarcerari possunt.
4. Verberum poena quatenus licita jure Canonico.
5. Clericus pro crimine torqueri etiam potest.
9. Damnatio ad vitremis.

1. Quantum ad corporalem poenam attinet, hujusmodi est incarceratio, Verberatio, Damnatio ad vitremis, eam quoque infligere Judex potest Ecclesiasticus: carceris tamen non passim nec leviter, & non nisi praevia informatione; quia praedictum generat irreparabile, Judexque injustè Clericum

cum carceri mancipans, pœnam excommunicationis non effugit, *c. Si Clerico, De sent. excommunicat. in 6.* Nec carcer debet esse squalidus aut sordidus, sed decens & conveniens qualitatibus criminis & personæ, secundum Conc. Trid. sess. 25. c. 6. *De reformat.*

2. Perpetui etiam carceris pœnâ plecti Clericus nequit, nisi in casibus à jure expressis, *c. penult. de ult. sup. De heret.* quibus scilicet de jure Civili infligenda esset pœna mortis; non simplex, sed atrocior, juxta enormitatem & atrocitatem delicti, puta ignis, damnationis ad bestias membrorum lacerationis &c. *Piaf. p. 2. c. 4. m. 14. n. 1. post Diaz in Pract. Crim. Can. c. 137.* Prospiciendumque hoc casu, ne defectu alimentacionis aut cibi inclusus carcere moriatur; nam secunda ex ea causa morte Judex fiet irregularis, Abbas in *c. Anobis sup. De Apostatis.* Alias Clericus etiam custodiæ tantum causa committi carceri potest, licet civiliter agatur, si utique de fuga sit suspectus *c. Si Clericus 15. De sent. excommunicat. in 6. c. Dilatus sup. De appellat.*

Sed & laici in criminibus Ecclesiasticis à Judice Ecclesiastico infligi carceris pœna potest, *Clement. 1. de hereticis.* Quinimò ad apprehendendos & mancipandos carceri Clericos Judex Ecclesiasticus laicorum ministerio utitur licet, nec tunc laici pœnam inveniunt excommunicationis, capiendo Clericum, vel etiam percutiendo, si se defendat, & aliter detineri non possit, *Piaf. d. loco n. 5. ex Hostiens. & Angelo.*

4. Verberum quoque pœna usitata & recepta est jure nostro, *c. 1. sup. De calumniat. can. fin. Distinct. 35.* ejusque frequens est mentio apud Gratian. ut in *can. x. v. q. 1. in can. Nullus Clericus 11. q. 1. can. Cum beatus Distinct. 45.* ubi ait, quod Presbyteri & Abbates non nisi pro gravioribus & mortalibus culpis subjacere verberibus debeant. Et non nisi per Clericum vel ipsum Judicem Clerico sunt infligenda verbera, *cap. Vni veritatis 24. inf. De sent. excommunicat.* etiam incorrigibili. *Diaz in Praxi cap. 125.* ita tamen ut Episcopus ipse neminem manibus suis percutiat, *can. Non liceat Distinct. 86.* id quippe alienum à sacerdote esse debet.

Cavendum etiam, ut citra mortis aut mutilacionis periculum, verbera infligantur & ne in vindictam sanguinis transire videantur, *cap. In Archiepiscopatu 4. sup. De raptorib. Quam-*

quã si casu & ex postfacto sanguinis sequeretur effusio, non per hoc incurreretur irregularitas, quia ea non contrahitur nisi morte vel membri mutilacione, *Diaz d. c. 135.*

Abstinere item oportet Judicem Ecclesiasticum quam maxime ab hujusmodi corporalibus pœnis, & ut his non nisi in atrocioribus utatur culpis, faciliusque contra minores Clericos, quam Sacerdotes Pfafec. *d. loco num. 6.* Et verbis potius quam verberibus Clerici corripendi sunt: leviter enim castigatus reverentiam exhibet castiganti; asperitatis autem nimia increpatio nec increpationem recipit, nec salutem, *d. can. Cum beatus Dist. 45.*

5. Huc pertinet, quod Clericus pro crimine torqueri possit, quamvis civiliter adversus eum agatur, *Diaz c. 117.* dum modò magna & violenta ad hoc urgeant indicia, per duos minimum testes probata, & fuerit Clericus infamatus de eo crimine: neque enim ob testimonium unius, qui fuerit particeps criminis, quis torquendus est, nisi alia suffragentur; nec etiam ad testimonium unius testis, bonæ famæ, si item reus ex sua parte habeat admnicula integræ cõversationis.

Confessio autem extra judicium facta licet non sufficiat regulariter ad torturam in Clerico *Diaz d. cap. 117.* tamen contrarium usu servati, ex aliis, quos eam in rem citat, notat Pfafec. *d. loco n. 7.* Ubi etiam subjungit, quòd, licet tortura non debeat infligi Clerico per laicum, tamen usu obinuerit contrarium. Videatur de hac pœna plenius *Diaz d. l. c. ad eum Lopez.*

Pœna quoque corporalis est damnatio & relegatio ad tiremes in Italia usitatissima, de qua *Diaz c. 134.* Qua pœna si Clerici damnentur, ad vitam, prius degradantur; si ad tempus deponuntur verbaliter tantum; & utroque casti licet verberantur à ministris tritemium, *Piaf. d. l. n. 8.*

§. III.

De pœna privationis.

1. *Ad privationem beneficii requiritur sententia judicis declaratoria.*
2. *Quomodo quis privandus ob absentiam vel non residentiam.*

Nemo privandus est beneficiis vel officiis suis nisi in casibus à jure expressis: & in casibus, quibus quis ipso jure privatur, sententia requiritur Judicis declaratoria, nec antè quis tenetur dimittere beneficium, *Piaf. 2*

p. c. 4. art. 14. n. 15. & 16. Ubi etiã docet, quod à sè-
tèria privationis appellant, durãte appellatione
non sit privatus: & proinde, si resignet interim
beneficium, validam esse resignationem, licet
beneficium jam ante fuisset impetratum ob pri-
vationem; idque pro indubitato practicari in
Curia Romana.

2. Ut verò quis privetur ob non residentiam
seu absentiam a beneficio, post præviam moni-
tionem per censuras primùm Ecclesiasticas, ac
deinde per sequestrationem & subtractionem
fructuum, compellitur ad residendum, ita ut post
quemlibet tertium pœnæ expectetur absens
ad minus per sex menses, *e. Quoniam §. porro sup.*
Vi lite non contestata &c. & demùm, si adhuc per-
tinaciter se absenter, venit privandus, *Conc.*
Tri. J. Sess. 23. c. 1. De reform. Absens verò citan-
dus est personaliter: si sciat, ubi sit, sin autem
id ignoretur, in Ecclesia sua ter, successivè; nec
sufficeret, una citatio pro tribus, *Glos. in d. c. Quo-*
niam in V. canonibus, Abbas Consil. 7. l. 1. Felin. in
c. Consuluit n. 13. sup. De officio delegati. Neque va-
leret sententia, qua privaretur non residens, non
præmissa trina citatione, vel non servata forma
dicti Concilii. si scilicet non residens non fuerit
primò censuris, sequestratione fructuum, & aliis
juris remediis compulsus & punitus, ut fuisse de-
cisum in Rota Rom. post Genuen. refert *Pial. d.*
l. n. 18.

Ne autem Judices facilius in rigorem decli-
nent, sanxit Pius IV. Constituit. *in eip. Cupientes.*
quam refert *Quaranta V. De benef. privat.* de ipsi
Judices eorumve affines aut familiares ea bene-
ficia obtineant, quibus alii privantur.

Denique crimina, quæ privationem indu-
cunt ipso jure, & qui hujusmodi privationem
effectus sequantur, latè recenset *Azor. 2. p. Insti-*
tus. Morali l. 7. c. 17. ut & ea, ob quæ quis Judicis
sententia privandus venit, d. l. 7. c. seq. quæ brevi-
tatis causa videri apud eundem possunt.

§. IV.

De pœna Exilii.

1. 2. Pœna exilii cur utilis, & quatenus ea exten-
datur.

3. Hodie pœna omnes arbitraria.

1. IN exilium quoque mittere judicem Eccle-
siasticum posse, constat ex *c. 1. sup. De calum-*
niis can. Cum beatus Distinct. 45. can. Hi qui III.
2. 4. camque pœnam conducere plurimum, u-

bi crimen puniendum cohæret loco, & per loci
mutationem tolleretur scandalum & delin-
quenti occasio iterum delinquendi, juxta illud
Isidori in *can. Valet Distinct. 81. Valet*, inquit *in-*
terdum conversis pro anima salte mutatio loci.
Plerumque enim dum mutatur locus, mutatur et-
mentis affectus, Congruumque est inde corporaliter
avelli, ubi quisque illecebris deservit. Nam locus,
ubi quisque pravè vixit, hoc in affectu mentis ap-
ponit, quod sapè ibi cogitavit vel gessit.

2. Hæc tamen exilii pœna non extenditur ex-
tra dioccesim & territorium judicantis, *Felin.*
in cap. Postulasti n. 2. sup. De foro compet. Quam-
quam Archiepiscopus non ex sua tantum dioc-
cesi, sed ex tota provincia mittere in exilium
possit, *Pial. d. loco n. 14.* Ubi addit, hæc pœnam
posse ex justa causa relaxari per Episcopum;
quod & tradit *Diaz. c. 126.*

3. Illud hic restat subiciendum, pœnam esse
arbitrariam, ubicumque jus utrumque illam no-
minatim non exprimit, hodieque ex praxi om-
nes ferè pœnas ubicumque locorum factas esse
arbitrarias: ac proinde poterit hoc tempore Juxta
moderati pœnas legum pro varietate & circum-
stantiis delictorum, locorum, & personatum.

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis & Remissioni- bus.

§. I.

De variis Pœnitentiæ significationibus & divisionibus.

1. Pœnitentia nomen æquivocum.
2. Dividitur generaliter sumpta in bonam & ma-
lam.
3. Pœnitentia hoc loco quid significet.
4. Est vel Publica, eaque solemnis & non solemnis,
vel Privata.

Pœnæ, quas jam recensui, fori sunt externi,
seu judicialis: postulat ordo, ut aliquid etiam
dicamus de pœnis fori pœnitentialis, seu interni
sive animæ, id est de Pœnitentiis ejusque parti-
bus, Confessione, Contritione, & Satisfactione,
item de Remissionibus seu Indulgentiis.

Ubi imprimis observandum, nomen Pœ-
nitenti-

nitentia esse æquiuocum, ejusque varias significationes. Et primò quidem, generaliter ejus usus spectato, dicitur prioris sententia seu confessionis mutatio & conversio, poenitereque generaliter dicitur: qui nollet fecisse vel omisisse, quod fecerit, vel omisit, idque siue bonum siue malum.

2. Unde Poenitentia sic generaliter sumpta dividi potest in Bonam, quæ habetur de actu malo; & Malam, quæ de bono. Id autem dupliciter cuius contingit, vel sine dolore, ut in Beatis, quos sine dolore suorum poenitet peccatorum; & in Deo, qui *Genesis* 6. *Pœnitet*, inquit, *me facisse hominem*; pro cuius explanatione vide *can. Incommutabilis* *xxii. q. 4.* vel cum dolore in viatoribus, qui non solum nolunt, sed etiam dolent se peccasse, juxta illud *D. Aug. in can. Poenitentia* *4. Dist. 3. De poenit. Poenitentia*, inquit, *est quædam dolentis vindicta, puniens in se, quod dolet commississe.*

Inde verò transfertur ad significandam specialem virtutem seu habitum poenitendi ac dolendi de peccato. Ejusque actum, prout sic accipitur, definitus *D. Ambr. in can. Ecce nunc tempus* *39. in fine De poenit. Distinct. 1. can. 1. & 6. d. Dist. 3.* Poenitentiam, inquit agere est, præterita mala plangere, & plangenda non committere. Quod intelligit quoad propositum & intentionem: quia non est de ratione, poenitentia, ne semel commissa iterum committantur sed bene propositum & intentio illa amplius non committendi.

3. Tertio, translaturum est hoc nomen ad significandum Poenitentia Sacramentum, de quo hic agitur, ut in *c. Quod in te* *11. h. t. Ac deniq; ad significandam poenam seu vindictam, siue sponte susceptam siue à Sacerdote impositam, in satisfactionem peccatorum, ut in *cap. Omnis utriusque* *2. hoc tit. & d. can. Poenitentia* *Dist. 3. ibi Poenitentia est quadam dolentis vindicta: & rursus ibidem dicitur, poenam tenere, qui semper punit, quod commississe dolet. Quomodo etiam hic accipitur nomen Poenitentia.**

4. Et quidem ita acceptum hoc nomen: prout poenam seu vindictam significat; potest poenitentia statui duplex, nempe Publica & Privata. Publica rursus duplex, Solemnis & non solemnis. Publica solemnis est, quam imponit Episcopus ob gravissima crimina publica,

io capite quadragesimæ peragendum, servatis solemnitatibus, de quibus in *can. Poenitentes* *63. & can. In capite* *Dist. 50.* Et hæc, ne Ecclesiæ vilescat auctoritas, non nisi unica esse debet, si cut unum est baptisma, teste *Ambr. can. Si quis post remissionem d. Dist. 50.* Idque ex speciali Ecclesiarum quarundam consuetudine: nam alibi iterare licet, *can. Nihil prodest*, *21. §. ex persona De poenit. d. Dist. 3.* Nec aliter sacerdotibus olim imponi poterat, quam cœlestis militiae cingulo exutis, seu depositis, propter scandalum, *arg. can. Alienum & can. Confirmandum* *Dist. 50. c. Quasitum* *7. h. t.* quia ut dixi, non nisi ob gravissima & famosissima crimina imponebatur. Et inde factum est, ne publicè poenitentes ad Ordines sacros promoveri valeant, ut dixi *lib. 1. nec item, quamdiu tales sunt, communicare nisi in mortis articulo, nec matrimonio jungi. Hoc verò tempore hæc poenitentia non est in usu.*

Publica poenitentia non solemnis est, quæ publicè citra ullam Juris solemnitatem, peragenda, injungitur. Cujusmodi est peregrinatio, certi habitus delatio, & his similia: quia manifesta peccata non sunt occultâ correctione purganda, *c. 3. h. t. can. Si peccaverit* *2. q. 1. can. Ego Berengarivus De consecrat. Dist. 2.* Et hæc imponi potest à Sacerdote: solemnis autem non nisi ab Episcopo *d. can. Poenitentes, & plurimis aliis similibus.* Quando autem publica poenitentia imponenda sit, vide *Conc. Trid. Sess. 24. c. 8.*

Privata seu secreta poenitentia est, quæ nec solemnis, nec publica est, sed privatim suscipitur vel injungitur, peragiturque quæ etiam pro gravioribus criminibus, sed occultis, imponitur, *d. c. Quasitum* *h. t.* Occulta enim peccata non sunt publicè puniendâ, *can. Si peccaverit* *2. q. 1. & an. fin. xv. q. 5. can. Si quis potestatem* *xxiii. q. 4.*

§. II.

De Poenitentia, ut est Sacramentum.

1. Poenitentia definitio.
2. 3. Materia ejus remota sunt peccata mortalia, non venialia.
4. Materia propinqua sunt Contritio, Confessio & Satisfactio.

DE Sacramenti hujus institutione, ratione, ac necessitate patet ex dictis antè de Sacra-

Sacramētis in genere & videre licet Conc. Trident. *Seff. 14. cap. 1.* ubi ait, hoc Sacramentum Pœnitentiæ non secus lapsis post Baptismum ad salutem necessarium esse, quam nondum regeneratis ipsam Baptismum. Unde in *can. Secunda De pœnit. Dist. 1.* appellatur *Secunda post naufragium tabula*: quia uti fracta navi unum vitæ servandæ perfrugium naviganti superest, si forè vel tabulam aliquam fractæ navis arripere liceat, atque ita evadere: ita post innocentiam Baptismi amissam seu fractam per peccatum mortale, nisi quis ad hanc pœnitentiæ confugerit tabulam; haud dubiè de ejus salute desperandum erit.

1. Potest autem Pœnitentia, quatenus est Sacramentum novæ legis, definiti, esse Sacramentum, quod Contritione, Confessione & Satisfactione concurrentibus, peccatorum operatur remissionem.

2. Hac definitione indicatur duplex ejus materia, remota scilicet & propinqua. Remota sunt peccata, non ut amplectenda, sed ut detestanda maximè: quæ proinde sunt materia Pœnitentiæ circa quam, ut vocant; sicut lignum est materia ignis, à quo absumitur, & morbus Medicinæ; non autem eo modo, quo æst materia statuat, seu materia ex qua.

Peccatum vero est duplex, Originale, quod ab ortu nobis congenitum per Baptismum in Christo condonatur; & Actuale, quod est factum, dictum, vel concupitum, contra vel præter legem Dei, aut Ecclesiæ. Et hoc rursus est duplex, Mortale, sic dictum, quia mortem animæ præsentem adfert; de quo ejusque variis speciebus vide *can. Vnum oratorium Dist. 25.* & Veniale, sic dictum, quia facilè ei venia tribuitur ac remittitur, veluti per orationem Dominicam, *can. De quotidianis De pœnit. Dist. 3.* per elemosinam, modicum jejunium; asperisionem aquæ benedictæ, *can. Aquam De confec. Dist. 3. can. Qui vult De pœnit. Dist. 6.* Et sine hoc ne quidem iusti veniunt; nam ut Proverb. 24. dicitur, *Septies cadit justus & resurgit, can. Septies De pœnit. Dist. 3.*

3. Neque est materia necessaria hujus Sacramenti, hoc est, non tenemur illud confiteri, licet utiliter confiteamur, ut definitum existat in Conc. Trid. *Seff. 14. c. 5.* Ideoque sola mortalia peccata, post Baptismum commissa, sunt

materia necessaria Pœnitentiæ, necessarioque confitenda. Dico, post Baptismum commissa; nam commissa ante Baptismum non sunt necessariè confitenda. Imò nec subiiciuntur clavibus Ecclesiæ.

4. Materia proxima sunt tres actus pœnitentis, Contritio, Confessio, & Satisfactio. Conc. Florent. in *Instruct. Armeniorum* & Conc. Trid. *seff. 14. in doctrina De SS. Pœnitentiæ Sacramento c. 3. 4. 5. & can. 4.* qui etiam partes integrales ejus vocantur, quia ex Dei institutione in pœnitente ad integritatem Sacramenti & plenam perfectamque peccatorum remissionem requiruntur, Conc. Trid. *d. c. 5.* Unde in *can. Perfecta De pœnit. Dist. 3.* dicitur, *in corde Contritio, in ore Confessio in opere tota humilitas* (id est Satisfactio) *Hac est perfecta & fructifera pœnitentia.* Vocantur autem à Conc. Florent. & Trid. hi tres actus quasi materia, non quia veræ materia rationem nō habeant, sed quia non sint ejusmodi materia, quæ extrinsecus adhibeantur, ut aqua in Baptismo, chrisma in Confirmatione, panis cum vino in Eucharistia. Vide plenius *Gloss. in d. Can. Perfecta, & in can. 1. 2. & 3. De pœnit. Dist. 1.*

§. III.

De Contritione.

1. 2. 3. 4. *Contritio quid sit, & ad eam requisita.*
5. 6. *Est duplex, Contritio propriè dicta, & Attritio.*

1. **C**ontritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, Conc. Trid. *d. l.* Adde eadem, & simul confitendi ac satisfaciendi.

2. Ad Contritionem igitur requiritur in primis odium & detestatio peccati præteriti, quia sine his vera contritio & pœnitentia concipi non potest. Hinc quotiescunque Scriptura aliquos invitat ad pœnitentiam, hortatur & ad odium detestationemque peccati, Joan. 1. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra can. Convertimini; 3. cum seqq. & can. Qui aliquando 87. De pœnit. Dist. 1.* Hanc detestationem peccati, quam contritio essentialiter includit, in viatore necessariè consequitur dolor tanquam immediatus ejus effectus. Ac

proinde propositio illa Conc. Trid. Contritio est dolor animi, est casualis: illa verò, Contritio est odium ac detestatio peccati, est formalis & essentialis.

3. Secundò requiritur propositum de cætero non peccandi, juxta illud Iſaia: 1. *Quiſcite agere perverſe*: & illud, *Derelinquat impius viam ſuam, & can. Quis aliquando*: & illud Ezech. 18. *Proſtrite à vobis omnes iniquitates veſtras, & facite vobis cor novum*; aliaque ſimilia.

4. Tertio requiritur propositum confitendi & ſatisfaciendi, ut patet ex Conc. Trid. loco citato, & Conc. Compluten. in quo damnata fuit opinio Petri Oſniaceniſis, aſſerentis, per ſolam cordis contritionem remitti peccata mortifera ſine ordine ad claves.

Tamenſi autem hoc propositum, quemadmodum & propositum de cætero non peccandi, ordinariè debeat eſſe explicitum & formale: tamen dari poteſt caſus, in quo juſtificari quis poteſt abſque expreſſo, ſed cum utroque virtuali, non peccandi, inquam, de cætero & confitendi, veluti, dum non occurrit vel inviſibiliter ignoratur eſſe neceſſariam ejuſmodi expreſſum propositum, vel quando ex defectu temporis haberi nequit, ut quando quis ſubito, ad martyrium rapitur.

5. Contritio duplex eſt: una perfecta, quæ proprie Contritio appellatur: altera imperfecta quæ Attritio dicitur, Conc. Trid. d. loco cap. 4. Contritio perfecta eſt dolor ac deteſtatio peccati propter Deum ſummè dilectum, ob ejus bonitatem ſupernaturalem, ſeu uti auctor eſt gratiæ ac gloriæ. Et ideo ſemper eſt cum charitate & voto Sacramenti, hominemque Deo reconciliat, priuſquam actu ſuſcipiat Sacramentum, ut patet ex Conc. Trid. d. 4.

6. Attritio eſt contritio imperfecta: quamvis non omnis contritio imperfecta ſit proprie dicta attritio, ſeu ſalutaris. Verum Attritio proprie dicta eſt dolor ac deteſtatio peccati ſuper omnia, eum propoſito vitæ melioris ac voto Sacramenti non tamen propter Deum ſummè dilectum, ſed vel ob gehennæ ac pœnarum metum, vel ob turpitudinem peccati. Conc. Trid. d. loco.

Unde patet, Attritionem proprie dictam ſpecie diſſerre à Contritione: nec unquam poſſe fieri contritionem proprie dictam, licet quis ex attritio poſſit fieri contritus; quia ad hoc ſolum

requiritur identitas ſubjecti, ad illud verò, requiritur identitas actus.

Dixi autè, Attritio proprie dicta; quia cum attritio in genere non ſit aliud, quam contritio imperfecta, ſit, ut tot ſint ſpecies attritionis, quot modis contingit dolorem ac deteſtationem peccati à perfecta contritione deficere.

§. IV.

De quantitate Contritionis.

1. Dolor de peccatis, ut ſit contritio, debet eſſe ſummum.
2. Saltem in univerſali, non in particulari.
3. Dolor ſenſus neceſſarius non eſt, licet utilis.

1. **Q**uemadmodum amor Dei debet eſſe maximus ac ſummus, ſaltem appetitativè, licet non intenſivè; juxta probabiliorè ſententiam: ita etiam dolor de peccatis, ut ſit contritio, quæ oritur ex amore & charitate Dei, debet eſſe ſummus non quidem intenſivè, ſed ſaltem appetitativè, ut DD. loquuntur, id eſt, ut omnis verè poenitens ſaltem virtualiter & implicitè atque in univerſali ita doleat de peccato ſuo ſuper omnia, ut pro nulla re creata vellet Deum offendiſſe, aut in poſterum offendere. Hinc D. Aug. in can. *Si quis poſtus* 2. in can. *Si quis autem* 4. & in can. *ſin. De poenit. Diſt. 7.* dubitat de illorum ſalute, quos non, antequam ægritudine premantur, poeniter peccaſſe, quia ſcilicet difficile ſit preſſum morbo, metu mortis, & aliis curis, erigere animum ad hunc ſummum dolorem, requiritum ad perfectam contritionem, concipiendum.

2. Dixi, atque in univerſali; quia juxta doctrinam Innoc. d. loco, & aliorum communem, non tenetur poenitens tales comparationes in particulari facere, quod mallet amittere conjugem, proles, bona omnia, ignitas ſubire ſartagineſ, quam Deum offendere. Imo cavendum Confefſariis, ne ejuſmodi comparationes in particularibus poenitentibus proponant, quia objecta hujusmodi in particulari propoſita voluntati, longè majorem adferunt difficultatem, quam dum proponuntur in univerſali: & facile, illis ſuccumbit quis in particulari, quibus non ſuccumberet in univerſali.

3. Cæterum licet dolor ſenſus (veluti ſingultus, planctus, lacrymæ, & id genus alii) non ſit neceſſa-

cessarius, sed sufficiat causalis seu qui est in voluntate, arg. can. Si propterea 28. can. Si cui 30. De poenit. Dist. 1. tamen & ille admodum utilis ac bonus est exemplo Davidis, Petri, Magdalena, Nivitarum, & aliorum. Quamvis etiam utilissimum sit de singulis peccatis mortalibus contritionem elicere, singulaque detestanda sint, ac de illis dolendum, juxta illud Esaiæ 38. *Reogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*: non tamen id absolute necessarium est, sed sufficit unico actu contritionis simul omnia peccata, post examen occurrentia, detestati: ut patet ex eo, quod traditur, peccatorem in momento posse justificari, juxta illud Ezech 33. *In quacumque hora conversus fueris & ingemuerit peccator*; relatum in can. Ponderet, Dist. 5. & juxta can. 3. De poenit. Dist. 7. Quod falsum esset, si pro numero peccatorum mortalium numerus actuum doloris requireretur. De modo acquirendi contritionem vide Conc. Trid. Sess. 14. c. 5.

§. V.

An & quando obliget præceptum Contritionis.

1. *Contritio de necessitate est præcepti & medii.*
 2. *Non obligatur quis statim à commisso peccato ad contritionem.*
 3. *Præceptum contritionis quando obliget sub peccato mortali.*
1. **C**ontritionem peccati esse necessarium necessitate præcepti simul & medii colligitur satis ex Conc. Trid. Sess. 6. cap. 14. & Sess. 14. cap. 4. ubi definit, contritionem omni tempore fuisse necessariam peccatori ad justificationem; vindicans se loqui de utraque necessitate: & ex illo Luca 13. *Nisi poenitentiam habueritis, omnes simul peribitis.*
2. Et licet optimum acutissimum sit, statim commisso crimine conteri, juxta illud, *Non tardes converti*; tamen cum præceptum contritionis, sicut & confessionis, sit affirmativum, non obligat ad perpetuum, sed solum determinato tempore; uti & reliqua præcepta affirmativa. Ideoque non obligatur homo sub peccato mortali statim post commissum peccatum ad contritionem, quamvis commoditatem habeat illam eliciendi. Ejustamen dilatio sine causa, quæ nulla esse potest, circumstantia est aggravans peccatum commissum.

3. Obligat verò præceptum contritionis sub peccato mortali in periculo salutis animæ vel corporis: veluti in gravi infirmitate, in partu periculoso, instante naufragio, dum incundum est prælium, aut instituenda longa & periculosa navigatio, v. g. in Indiam; dum Sacramentum aliquod est administrandum vel suscipiendum,

§. VI.

De Confessione.

1. 2. *Confessio quid sit; & minister illius.*
3. *In eo requiritur potestas ordinis & jurisdictionis.*
4. *Proprius Sacerdos in hoc Sacramento quis dicatur.*
5. *Nullus audiri confessionem potest, nisi approbatus ab Ordinario.*
6. *In mortis articulo vel alio periculo quilibet sacerdos absolvere potest.*
7. *Aliquis sacerdos approbatus ex licentia propriis audire confessiones potest.*
8. *De casibus Romano Pont. reservatis.*
9. *De casibus Episcopo reservatis.*

Secunda pars integralis Poenitentia est Confessio, quam jure divino omnibus post Baptismum in mortale peccatum lapsis, necessariam esse, atque à Christo ipso institutam (Joan. 10. illis verbis, *Accipite Spiritum Sanctum &c.* & Matth. 16. & 18. *Quodcumque solveritis super terram &c.*) definit ac docet Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. & can. 6. 7. & 8. Unde facile refelluntur opiniones quorundam, apud Gloss. in summa Dist. 6. De poen. aliter de hujus institutione sentientium

1. Est autem Confessio sacramentalis; de qua hic agimus; peccatorum suorum sacerdoti proprio ad eorum sacramentalem remissionem obtinendam facta declaratio.

Dicitur peccatorum suorum, ex c. Omni utriusque 12. h. e. in verbis, *omnia sua solius peccata.*

2. Dicitur, Sacerdoti: nam eum solum esse, ministrum hujus Sacramenti definitum est in Conc. Lateran. Florent. ac novissime Trid. can. 6. & 10. Colligiturque ex præcatis verbis Christi Joan. 20. loquentis solis Apostolis, & sic solis sacerdotibus; & Matth. 16 & 18. ubi similiter non omnibus, sed soli Petro & Apostolis promissæ sunt claves regni caelorum.

3. Dicitur etiam proprio; id est ei, qui habet absolvendi potestatem propriam, aut delegatam: nam in ministerio hujus Sacramenti iure divino requiritur non solum potestas Ordinis, quæ illi confertur in sua consecratione; dum ordinatur Sacerdos, sed etiam jurisdictionis; quæ illi quidem confertur etiam in sua ordinatione, sed quasi in habitu & incompletè, quia nequit exire in actum, nisi habeat subiectos, quos accipere debet ab Ecclesia, & accipit, quando legitime præficitur curæ animarum vel beneficium curatum obtinet, Conc. Trid. Sess. 23. c. 15. *De reformat.* tunc enim illi completa confertur jurisdictionis.

Et hinc fit, quod potestas jurisdictionis ab Ecclesia impediri possit, non etiam potestas ordinis seu consecrandi.

Defectu igitur potestatis Ordinis Confessio laico, aut Clerico non sacerdoti, etiam in necessitate non est sacramentalis, ne quidem ad effectum valet absolutionis iuxta communem Theologorum sententiam, veram ac definitam in Conc. Trid. Sess. 14. can. 10.

Non obstat canon. *Quem poenitet. h. quarta Depoñit. Distinct. 1. nec. canon. Qui vult confiteri. Dist. 6.* ubi Augustinus seu auctor libri de vera & falsa poenitentia sic ait *Tanta via confessio est, ut, si deest sacerdos, confiteatur proximo, id est laico, ut patet ex sequentibus:* quia id intelligi debet de consilio causa humilitatis & consilij aut auxiliij petendi & accipiendi à proximo, non autem ad effectum sacramentalis confessionis, vide Navar. *ad can. 1. d. Distinct. 6.*

Defectu verò jurisdictionis non potest absolvere quilibet simplex Sacerdos, excepto articulo mortis, sed is solum, cui comperit jurisdictionis, ordinaria vel delegata, in conscientiam, ut patet ex Conc. Trid. Sess. 14. c. 6. & 7. & can. 9. & 10. & Sess. 23. c. 15.

4. Proprius autem Sacerdos in primis summus est Pontifex respectu totius Ecclesiæ, cuius Pastor in Conc. Florent. appellatur; Episcopus in sua diocesi, ut & Vicarius Episcopi, quia is quoque nomine Ordinarij venit, & representat Episcopum, Sanchez *De matrim. lib. 3. Disputat. 29. n. 15. Gutierrez lib. 1. Cap. quæst. cap. 1. n. 8. Zyp. h. tit. n. 1.* Item Parochus in sua parochia *d. e. Omnia utriusque h. c. Quod autem 14. h. 1.* non etiam per totam diocesim: adeo

ut relicta parochia sua, absque licentia ulteriori non possit amplius confessiones audire, Piaf. 2. p. cap. 1. art. 2. n. 3. multò minus in aliena diocesi, si in altera tantum sit approbatus; quia Conc. Trid. ita intelligi debet, ut sit approbatus ab ordinario loci, in quo audit confessiones, vel sit electio, ex vi Bullæ Cruciatæ: quod & in alijs ejusdem Conc. decretis sæpè usu venit Zyp. d. n. 1. in fide & Piaf. d. loco ex declarat. *Sacra Congregat.* Prælati quoque Ordinum respectu suorum subditorum, & alii de eorum licentia, *d. e. Omnia utriusque h. c. 2. eod. in 6.* Vel ex permissione Juris: quo licet Episcopis, alijsque superioribus, imò & minoribus, Prælati exemptis, etiam præter sui superioris licentiam, providum & discretum sibi eligere Confessarium, *c. fin. h. t.* à quo absolvi quo vis loco possunt; & à casibus ac censuris, à quibus subditos suos possunt absolvere. Quod licet multis Abbatibus concessum sit, non tamen Abbatis, quia non sunt Prælati, nec claves habent jurisdictionis. Similiter Parochi & simplices Sacerdotes, ubi non est contraria consuetudo, vel præceptum Episcopi, qui illorum proprius est sacerdos, possunt sibi Confessarium eligere, quem volunt, in casibus non reservatis. Vel denique ex privilegio, ut Religiosi Mendicantes & quidem alij, quibus si quis ex licentia Papæ confessus fuerit, non veniet iterum eadem peccata confiteri Parocho suo: *Extravag. Vas electionis De hæres. Conc. Lateran. sub Leone X. Sess. 11.*

5. Ubi observandum, quod cum Bonif. VIII. in *Extravag. Super Cathedram De sepult.* statuisset, ut Mendicantes præsentent Episcopo idoneos: qui ab eo acciperent potestatem prædicandi & confessiones audiendi, postea Benedictus XI in *Extravag. Inter cunctas*, sustulit statutum illud, concessa Mendicantibus facultate prædicandi ac confessiones audiendi, absque eo quod se Episcopis præsentarent, Verum statutum Bonif. VIII. innovatum deinde fuit per *Clement. Dudum De sepult.* Tandemque Conc. Trid. cui hodie standum est, Sess. 23. c. 18. definit, neminem, etiam Regularem, posse confessiones sæcularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium habeat, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut idoneus judicetur, & approbationem ab eis obtinuerit, privilegij, & consuetudino

dine quacumque etiam immemoriali, non obstantibus.

6. Dixi autē, excepto articulo mortis; quia tunc quilibet sacerdos, nullo proflus excepto, potest absolvere ab omnibus peccatis & censuris Ecclesiasticis, ut patet ex *c. Felicis De panis in 6. & similibus aliis*, ac denique Conc. Trid. Sess. 14. c. 7. sicut & alio tempore à peccatis venialibus, aut etiam mortalibus, semel autē confessis, permittente in Ecclesia Vide Navar. in *Manuali. c. 4. n. 5. & in can. Placuit De poenit. Diff. 6. n. 22.* Verius autem hic non distingui articulum mortis ab evidenti periculo, arg. *c. Eos qui De sentent. excommunicat. in 6.* ubi Pont. meminit *articuli mortis* & postea vocat *periculum*. Cui adde, favores ampliandos esse, & odia restringenda: Ecclesiamque velut piam matrem, voluisse saluti filiorum suorum consulere, non solum ipso mortis puncto, sed & in probabili periculo potissimum dum non adest alius magis idoneus Vide Navar. in *Man. c. 26. n. 26. & 31.*

7. Sufficit autem ad confitendum alieno sacerdoti licentia à proprio, sive tacita, sive expressa modò tamen signo aliquo exteriori fuerit manifestata, Navar. in *d. can. placuit*. Hancque licentiam dare alteri approbato possunt, qui propriam & ordinariam jurisdictionem habent: quales sunt supra recensiti, & inter eos Parochus, licet careat potestate ordinis, Navar. in *d. can. Placuit n. 50.* Imò etiam substitutus à Parocho, si hic illi absolutam sacramenta administrandi facultatem dederit: non item delegati & subdelegati, nisi expressim talem facultatem à delegante vel subdelegante acceperint.

8. Observandum etiam hic, multos esse casus reservatos summo Pontifici, à quibus nullus Confessarius, absque speciali licentia, absolvere potest: cujusmodi sunt in primis, qui recensentur in Bulla, Cœnæ Domini, quam refert Pias. p. 2. c. 1. & 3. subjiciens alios quadraginta duos, desumptos tam ex corpore Juris communis, quam ex diversorum Pontificum Constitutionibus. Permittit tamen Conc. Trid. Sess. 24. c. 6. Episcopis facultatem absolvendi in foro conscientie delinquentes quoscumque sibi subditos per seipos, aut per Vicarium, ad id specialiter deputandum, in quibuscumque casibus occultis, non deductis ad forum conten-

tiosum, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, etiam in crimine hæresis, ut tamen eo casu soli Episcopi per se absolvere possint, quorum censetur in hoc crimine electa indultia, non eorum Vicarij. Attamen prædictum Conc. Trid. decretum non procedere quoad casus Bullæ Cœnæ Domini declaratum fuisse à Greg. XIV. & Clemente VIII. post Genuens. refert Pias. d. c. 1. n. 3. n. 4. subjungens declarationem Card. quoad causas hæresis. Idemque tenet Navar. in *Manuali. c. 27. n. 275.* Hincque videmus quotidiè in praxi, inquit Pias *d. loco*, multos Episcopos obtinere à Sede Apostolica facultatem absolvendi ab hæresi etiam occulta. Eadem de re fusius agit Zerola 2. p. *V. Absolutio ad 8. & Zypæus h. t. n. 5. 6. & 7.* quoad Episcopos Belgij.

Extra casus, reservatos summo Pontifici, absolvere potest Episcopus in foro animæ, estque ordinarius rector & confessor suæ diocesis, Pias, *d. c. 1. art. 2. in princ.*

9. Cavendum etiam est inferioribus Episcopis, licet ab eo approbati fuerint, ne absolvant à casibus, Episcopo reservatis, nisi ad hoc specialem facultatem obinuerint, quia ea non continetur sub approbatione: neque enim in generali concessione veniunt ea quæ requirunt speciale mandatum. c. *Si Episcopus h. t. in 6. Clement. Non potest. De procurat.* Sunt autem casus Episcopo reservati, alij de jure, ut levis percussio Clerici, & *Pervenit inf. De sent. excommunicat.* quæ cum potius sit facti, quam juris, ex omnibus circumstantijs, veluti quantitate personæ percussæ, percussantis, modo & loco percussions, committitur arbitrio Jubicis seu Ordinarij *ex communi DD. sententia, & extravag. Joan. xxii. quam refert Pias. d. c. 1. art. 3. n. 5.* Alij de consuetudine: Alij verò quos ipse Episcopus sibi reservavit, prout reservare potest, *juxta c. pen. & ibi Glos. h. t. in 6. Clement. Dudum & per ejusmodi junctâ Glos. De sepul. & novissime. Conc. Trid. Sess. 14. c. 6.* Ad eò ut nulli alij, ne quidem Regulares, quorumque indultorum prætextu, ab ijs absolvere possint, quantumvis sint generaliter ab ipso Episcopo approbati, ut respondisse Sac. Congregat. Carolo Borromæo refert Pias. *d. loco n. 3.* Zerola 2. p. *V. Absolutio Ad primum.* Imò nec Pœnitentiarius ipse, ex vi sui officij, sine speciali mandato. Navar. *Conf. 20. h. t. Riccius in Praxi Decif. 572.*

De casibus autem Episcopo reservatis videre licet Piaf. d. art. 3. n. 4. & seqq. Quo loco tradit Episcopum in reservatis hujusmodi casibus oportere servare modum, præscriptum decreto Sacre Congregat. ad Archiepisc. Neapolit. quod ibidem n. 12. refert, ut & Piaf. d. Decis. 562. nempe ut non reservet sibi in primis casus contentos in Bulla Cœnæ Domini, seu alias reservatos Sedi Apostolicæ, neque eos, quibus annexa est major excommunicatio, à jure imposta; neque eos in quibus absolutio non datur, nisi facta restitutione: neque eos, qui versantur circa res parvi momenti: neque peccata carnis, nisi cum magna circumspeditione. Sic quoque Clemens VIII. animadvertens quosdam regulares, dum conscientiam superiori aperire reformidant, adduci posse in æternæ damnationis periculum, sanxit, ne eorum superiores sibi absolutiones reservent, nisi in casibus expressis, seu eorum aliquibus, de quibus vide Zyp. h. t. n. 16.

§. VII.

Quos & quando obliget præceptum Confessionis.

1. Confiteri omnes tenentur saltem semel in anno.
2. Et quidem mortalia peccata, non venialia.
3. Et instante Paschate.
4. Confessio actualis quibus casibus obliget.

EX præcepto Ecclesiæ, quæ jus divinum determinavit ad tempus, omnes utriusque sexus fideles, ubi ad annos discretionis pervenerint, tenentur saltem semel in anno omnia peccata sua mortalia, quorum post diligentem sui discussionem scientiam habuerint, confiteri proprio sacerdoti; vel alteri probato, de ejus licentia, cap. Omnis utriusque h. t. Licet olim statutum fuisse videatur, ut ter in anno, scilicet in Paschate, Pentecoste, & Natali Domini quisque fidelium confiteretur, eam. Et si non frequenter 16. De consecrat. Dist. 2.

2. Dixi, mortalia: quia venialia, quibus à gratia Dei non excluduntur, neque ex præcepto Christi, neque ex statuto Ecclesiæ tenentur quis confiteri, ut patet ex Conc. Trid. Sess. 24. cap. 5. nisi fortè ratione conscientie erroneè ad illa confitenda obligetur: puta si existimet se ad ea confitenda teneri, quia putet esse mor-

talia, aut de illis dubitet, vel ratione alicujus voti particularis aut statuti, cui subest. Quo pacto in Clement. Ne in agro §. 1. Sano de statu Monachor. præcipitur Benedictinis, ut tam in monasteriis quàm extra constituti, singulis mensibus saltem semel omnes & singuli accedant ad confessionem & communionem. Idem de Monialibus statuitur in Conc. Trid. Sess. 15. c. 10. De Regularibus.

3. Confitentur hodie communiter Christiani instante Paschate: non quòd ab Ecclesia illud tempus sit determinatum pro confessione, ut satis constat ex d. c. Omnis utriusque, h. t. Covar. in c. Alma mater p. 1. §. 1. n. 6. & 7. Conc. Trid. d. loco, sed quia tunc obliget præceptum de communionem, quam præcedere debet confessio.

Tametsi verò quis non teneatur mox, atque peccavit, confiteri, licet commoditatem confitendi habeat, ut constat ex d. c. Omnis utriusque & ibi Panorm. Conc. Trid. d. loco Navar. in princ. dist. 5. De penit. ubi argumenta in contrarium solvit: tamen in lege Evangelica toties propositum obligat confessionis, quoties contritionis præceptum.

4. Ipsa autem actualis confessio obligat, Primò in mortis articulo seu evidenti periculo, siye statu, cui mors certa, velut plurimum, conjuncta est, qualis est status agonizantium; gravi & acuta febris laborantium; eorum scilicet, de quibus desperant Medici, quibus imminet partus difficilis, aut naufragium, aut aliud probabile periculum mortis, Abbasia cap. Pastoralis §. 1. sup. De offic. lud. Ordin. & in c. Cum infirmitas 13. hoc tit. ubi ea præcipue de causa Innoc. III. præcipit Medicis sub pœna exclusionis ab ingressu Ecclesiæ, ut vocati ad infirmos, gravi & periculoso morbo laborantes, eos ante omnia moncant & inducant, ut medicos advoceant animatum. Quod decretum non solum innovavit Pius V. motu proprio incip. Supra gregem 11. Martii 1566. apud Piaf. cap. 2. cap. 3. n. 18. sed etiam jussit, ut Medici, dum creantur Doctores, jurent se hanc Constitutionem servaturos: vetitque ne Medici ultra tres dies visitant ægros, in lecto jacentes, nisi peccata confessi fuerint. Cujus Bullæ observatio, inquit Zyp. hoc tit. num. 18. Medicis quantum fieri potest, commendata in Synodo Antwerp. 1609. Sed quia hic morbi non ita solent esse

esse acuti, ut intra paucos dies perimant, sicut in Italia, & aliis locis calidioribus, difficilius in usum deduci potest.

Secundo obligat, quando quis existimat se à peccato aliquo abstinere non posse, aut vincere gravem aliquam tentationem, nisi confiteatur, quia quisque jure divino tenetur adhibere remedia necessaria ad vincendum peccatum.

Tertio, quando sumenda est Eucharistia, & adest copia Confessarii, *juxta Glos. cap. De homine sup. De celebrat. Missar. Conc. Trid. sess. 13. c. 7. & can. 11.* Quod si necessitate urgente Sacerdos sine prava confessione celebraverit, quam primum confiteatur, inquit Conc. Trid. *de c. 7. in fine*

Ad susceptionem verò aliorum Sacramentorum sufficit & requiritur quem contritum esse, *can. per Esaiam 1. q. 2.* illis verbis: *omnia sacramenta prosunt dignè sumentibus*: nam indè à contrario colligitur non poenitentibus & indignè sumentibus, non prodesse. Idem dicendum de administrante Sacramenta, *per d. can. Per Esaiam*, illis verbis: *omnia sacramenta cum ob sint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus*. At tamen utile admodum est ad aliorum quoque Sacramentorum susceptionem confiteri. Hinc in *can. Vt jejuni. De consecrat. Distinct. 5.* precipitur, ut suscepturi confirmationem moneantur prius confessionem facere. Et Synodus Concil. Trident. *Sess. 24. cap. 1. De reformat. matrim.* hortatur conjuges, ut, antequam contrahant, ut saltem triduo ante consummationem matrimonii, confiteantur.

Quartò, ratione juramenti aut voti, *arg. cap. Magna sup. De voto Epi. aut poenitentia à Confessario* inunctæ, vel ratione statuti, religionis, aut præcepti superioris.

Quintò, ratione conscientia: erroneæ, dum putat quis se ad confessionem teneri, quamvis sufficiat illam deponere, *Navar. in Manuali cap. 2. n. 20. arg. 6. inquisitioni inf. De sent. excomm. cap.*

Sextò, quando quis credit probabiliter se aliquoquin non habiturum eo anno Confessarii idonei copiam, *Navar. d. loco*: sicut ad audiendum Sacrum, quod unicuique mane celebratur, tenetur quis, licet alioquin ad illud audiendum sit latitudo totius diei.

§. VIII.

De conditionibus & qualitatibus Confessionis.

1. *Conditiones ad Confessionem requisita de necessitate sunt tres.*

Sacramentalis Confessionis qualitates sedecim exprimuntur his verbis:

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis, Nuda, frequens, discreta, libens, nec non veracunda.

Integra, secreta, & lacrymabilis accelerata, Fortis, & accusans, & si parvo parata.

1. Pro quarum majori explicatione vide *Navar. in can. Fratres De poenit. distinct. 5.* Sunt autem istæ conditiones de perfectione Confessionis, non tamen omnes de necessitate, sed vix dumtaxat, nempe, ut sit lacrymabilis, id est cum contritione vel saltem attritione illa salutar, ut Sacramentum ex attrito faciat contritum, id est conferat illi eum effectum, quem consequeretur, si esset contritus. Secunda, ut sit sincera & pura ab omni mendacio & simulatione, veribusque superfluis, etiam si se quisque accolet, in quantum sibi com seivus est, aut probabiliter existimat se deliquisse, non augendo nec aggravando, aut minuendo, vel excusando peccata, sed certa tanquam certa, dubia tanquam dubia excusando. Alioqui eum mendacium semper sit peccatum, *can. Primum xxii. q. 2. c. Super eo sup. De usuris*; gravius est, quod in judicio committitur; ideoque mendacium de peccato mortali in confessione seu confessionis judicio, puta si neget se commississe peccatum mortale, quod commissit, aut affirmet se commississe, quod non commissit, est peccatum mortale, cum sit contra integritatem Confessionis, nisi forte in posteriori casu ignorantia excuset, qui scilicet existimet se melius facere, accusando se graviter de eo, de quo dubitat, quia hoc modo et si falsum dicat, non tamen mentitur pernitiosè ad fallendum, *arg. can. Anima advertendum xxii. q. 2.* ubi dicitur mendacium esse falsa vocis significatio, cum intentione fallendi, Adde, quod bonarum mentium sit, timere culpam ubi non est, *can. Ad ejus De poenit. Dist. 5.*

Tertio, ut sit integra, omniumque scilicet (& quidem singulorum, quando sunt diversæ speciei & generis) peccatorum mortalium, etiam occultissimorum, ut quæ sunt adversus duo ultima Decalogi præcepta, quorum post diligens & debitum examen memoriam habet: insuperque circumstantiarum, quæ peccati mutant speciem, Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. *Et can. 7. Conc. Florent. in instruct. Armenior.* Alias enim Sacerdos, à Christo Judex constitutus, non posset ferre justam sententiam, nec juxta mensuram delicti in ligere poenam, sive satisfactionem imponere: quam tamen requirit Conc. Trid. d. loco, juxta illud Deuter. 25. *Debet juxta mensuram delicti esse plagarum modus.*

Quod si ejusdem speciei sint peccata, debet eorum exprimi numerus, non quidem Mathematicè, sed moraliter, quo ad fieri potest. Sin autem ignoretur certus numerus, is exprimendus est, quem putat probabilem; veluti, dicendo, Quinquies plus minus non jejunavi in Quadragesima. Quod si ne probabiliter quidem plus vel minus ejusmodi numerum confiteri possit, sufficit indicare tempus, conditionem, & propensionem animi in talis aut talis speciei peccata.

§. IX.

De circumstantiis in Confessione exprimendis.

1. Circumstantia quæ sint.
2. Exprimenda circumstantia, quæ speciem peccati mutant.
3. Quæ item excommunicationem annexam vel casum reservatum habent.
4. Quæ peccatum mortale aggravant aut minuunt aut ex veniali mortale reddunt.
5. Circumstantia temporis quatenus exprimenda.
6. Et ea, quæ personis communes sunt.
7. Circumstantia quoque finis exprimenda.

Quantum ad circumstantias peccatorum attinet, ex nihil aliud sunt, quam accidentia eorum actuum, qui sunt peccata, & vanæ sunt, juxta *can. Aut facta 19. De poenit. dist. 1. sicut dignum sup. de homicidio. l. Aut facta D. de panis & continentur hoc versu,*

Quis, Quid, Vbi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando?

De quibus vide Navar. in *can. Consideret De poenit. dist. 5.* Subinde autem ad integritatem Confessionis necessaria est circumstantiarum expressio, ut patet ex Conc. Trid. loco citato.

2. Et quidem in primis earum, quæ speciem peccati mutant. Conc. Trid. d. Sess. 14. c. 5. *Et can. 7. Facit d. can. consideret.* Talis circumstantia est loci sacri: ut si quis in loco sacro fuerit, vel fornicetur, vel cum injuria sanguinem humanum effundat, ut aliquem e loco sacro contra immunitatem Ecclesiasticam vi abducat; cum enim talia in loco sacro committi, ob ejus reverentiam, legibus specialibus prohibeantur, *can. Quisquis xvii. q. 4. cap. Proposisti sup. De consecr. Et similibus. l. Prasenti Cod. De his qui ad Ecclesiam confug.* hujusmodi circumstantia loci sacri specialem habet repugnantiam cum ratione ac speciali lege, ideoque novam deformitatem alterius rationis à deformitate prioris objecti superaddit. Hinc furtum rei non sacre, e loco non sacro, dicitur simplex furtum: at verò furtum rei non sacre, in loco sacro ad custodiam positæ Sacilegium vocatur.

Talis quoque subinde est circumstantia personæ. Nam si persona sacra, vel quæ votum castitatis emisit, fornicetur, non simplicem fornicationem, sed sacrilegium committit. Quod si uterque, vel alter fornicantium sit conjugatus, constituitur adulterium; si inter consanguineos vel affines hoc crimen committatur, est incestus; si cum virgine, stuprum; si inter personas omninò solutas à vinculo matrimonii, cognationis, affinitatis, Ordinis & voti, est simplex fornicatio; si inter personas ejusdem sexus vel cum brutis animalibus, est sodomitia.

Secundò, ex circumstantiæ exprimendæ sunt, quæ excommunicationem annexam vel casum reservatum habent, ut percussio enormis Clerici, subreptio bonorum naufragantium; est enim necessarium Confessario scire, dum poenitens sit excommunicatus, *can. Excommunicatos can. Rogo xi. q. 3.* vel casum aliquem reservatum habeat.

4. Tertid, quæ intra eandem speciem transferunt peccatum à veniali ad mortale, qualis est magnitudo furti, aut etiam intra eandem speciem peccatum mortale valde aggravant, licet speciem non mutant, juxta probabiliorum sententiam, quia alià non poterit Sacerdos, tanquam

quam Judex, debitum proferte iudicium, nec secundum mensuram delicti injungere poenitentiam, quod tamen requirit Conc. Trid. loco antè citato, *can. Non offeramus* xxiv. q. 1.

Unde à pari sequitur, explicandas quoque esse eas circumstantias quæ valde notabiliter minuunt peccatum aut etiã efficiunt nullum: veluti, si quis infirmus ex præscripto Medici comedere carnes in Quadragesima, aut in gravi admodum necessitate positus abstulerit rem alienam, *juxta text. in can. Discipulos De consecrat. Dist. 5. Glos. in c. Si quis propter sup. Defurtis*, id exprimere debet. Sententia nihilominus contraria, negans ejusmodi circumstantias notabiliter aggravantes intra eandem speciem esse exprimendas, tuta est, pro qua vide Navar. in *can. Consideret, De poenit. Dist. 5.*

Quantum verò ad circumstantiam temporis attinet, veluti dici festi, utile quidem est confiteri non tamen ordinariè est necessum, quia præceptum de colendo Sabbatho ac Festo, *Exod. 20 & Levit. 23.* præcipit dumtaxat quietem ab operibus servilibus corporalibus seu manualibus, mechanicis, non etiã à spiritualibus, qualia sunt peccata, quorum pleraque peccatus sunt mentalia, ac proinde nullatenus inter servilia corporalia opera possunt censeri, *can. Testamentum, can. Sed pensandum dist. 6. can. Sicut De poenit. Dist. 1.* Idem dicendum de circumstantia diei jejunii, aut orationis. Aliud tamen dicendum, si quis intenderet festum vel jejunium vel orationem per seclus violare Navar. in *d. can. Consideret n. 23. ad 1. & in Manuali cap. 6. n. 10. & 11.*

5. Non obstat de *can. Consideret*, innuens circumstantiam temporis esse confitendam: quia in eo *Can. multa* ab August. consultivè dicuntur. Unde ista verba, *omnis ista varietas constituenda est*, subaudi de consilio, non de præcepto: nisi talis varietas sit, quæ peccatum mortale in aliam peccati mortalis speciem, aut veniale in mortale transferat, cujusmodi non est circumstantia temporis.

6. Similiter nec circumstantiæ personis communes, quæ peccatum aggravant in eadem specie v. g. si bonus aut malus, juvenis aut senex superior, aut inferior peccet, nisi scandalum vel alia circumstantia accedat. Quamvis alioqui ejusmodi circumstantiæ personis

communes peccatum augeant: nam cæteris paribus, magis peccat in dignitate constitutus quam privatus, *can. Homo Christianus; Dist. 40. c. 2. sup. De translat. Episc. illis verbis: idem Archiepiscopi tanquam majores plus excesserunt.* Ubi Gloss. citat illud Juvenalis, ex Satyra 8.

Omne animi vitium tanto consecutus in se Crimen habet, quanto qui peccat major habetur. Sic magis peccat Prælati, quam subditi, *can. Præcipue xi q. 3. & sic de similibus.*

7. Quartò circumstantia finis exprimenda est, quando est prohibita aliã lege speciali ab actu principali, quia trahit ad aliud peccatum: ut si quis furetur ad mœchandum, non tam fur quàm mœchus dicitur juxta Aristot. 5. *Ethic.*, vel ad occidendum, quò casu magis homicida dicitur, Videatur Navar. in *Manuali c. 6. n. 4. in fine.*

§. X.

Quando liceat dividere seu dimidiare Confessionem.

1. Dividi Confessio potest ob necessitatem poenitentis.
2. Ob necessitatem Sacerdotis.
3. Ob sociorum necessitatem.
4. Ob periculum quod inde sequeretur.
5. Ob periculum revelandi peccatum alterius.

1. **T**Ametsi, quantum est ex natura Confessionis, seu per se, omnia peccata mortalia, cum circumstantiis prædictis, sint uni eidemque Sacerdoti confitenda, aliterque facta seu dimidiata confessio ex intentione confitentis & sine legitima urgente causa non valeat, *can. Consideret §. cautus, & ibi Navar. & can. Non potest de poenit. dist. 1. & can. fin. dist. 5. c. Omnis utriusque 12. h. 1.* tamen legitima causa subsistente, seu per accidens dividi potest, ut docet Navar. d. loco veluti primò ob necessitatem poenitentis, si post unum atque alterum peccatum etiã veniale, confessum privetur usu loquelæ vel rationis, imminet atque periculum mortis, omninò absolvendus est.

2. Secundò, ob necessitatem Sacerdotis; veluti, si Sacerdos, postquam incæpit audire confessionem, fiat æger, ita ut progredi nequeat nec sit alijs, qui poenitentem audire possit, & imminet, periculum mortis, absolvere eum debet,

3. Tertio

3. Tertio, ob sociorum necessitatem: veluti, quando imminente naufragio non omnes, in navi existentes, vel in bello humi jacentes, aut in hospitali moribundi audiri possunt, Sacerdos, ut subveniat omnium necessitati, distante id ratione & exposcente charitate, potest excipere aliqua eorum peccata, & absolvere.

4. Quarto, quando cumque ex confessione aliquis peccati sequeretur periculum vitæ, corporalis vel spiritualis, propriæ vel alterius, tale peccatum subicere licet, si non sit commoditas alteri integrè confitendi. Navar. in *Manuali* c. 7 n. 3. ubi n. 1. putat idè obtinere, quando verisimiliter timetur magna diffamatio complicit, apud Sacerdotem, qui illum novit. nec est commoditas alteri confitendi. Quamvis contra alii putent ob hoc solum non esse licitum subicere. Judicium de hoc dubio Theologis relinquo.

5. Quinto, quando Sacerdos non potest aliter confiteri peccatum suum, quam revelando alienum, auditum in confessione, dimidiare confessionem debet, omitendo tale peccatum, quia major est obligatio secreti seu sigilli confessionis, quam integritatis confitendi. Est communis. Navar. in *Manuali* c. 8. n. 6.

Quo pacto autem servari possit integritas Confessionis, dum pœnitens habet aliquos casus reservatos, & inferiori confiteretur, discessit ut DD. Nam quidam tenent, posse inferiorem etiam à reservatis absolvere, obligando pœnitentem: ut reservata iterum confiteatur superiori. Alii contra existimant, inferiorem non habere hujusmodi potestatem, præterquam in articulo mortis: quia nullo jure extra articulum mortis invenitur concessa talis potestas, ne quidem tacite, & contrarium videatur satis indicare Conc. Trid. *Sess.* 14. c. 7. Nolim tamen hic alteram damnare sententiam, sed potius Theologis judicium malim relinquere.

An vero qui post signa tantum doloris & pœnitentiæ edita privatur usu linguæ & rationis, ita ut nullum in specie peccatum confiteri possit, absolvi queat & debeat in periculo mortis, etiam controversum Interpp. Juris una cum Theologis. Favorabilior ac praxi conformior videtur affirmantium opinio: quæ probari videtur ex *can. Is qui* & *can. His qui* xxvi. q. 6. Conc. Arausiano, c. 11. ubi dicitur, quod subito obmutescens, & baptizari & pœnitentiam

accipere possit, si voluntatis præterita testimonium aliorum verbis habeatur, aut præsentis proprio nutu. Favet ratio quia hic omnia requisita ad absolutionem Sacramentalem adsunt, nempe dolor externus manifestatus cū aliqua confessione peccati in genere, quod sufficit.

Nec obstat, quod in Conc. Trid. *Sess.* 14. c. 5. *can. 9.* dicatur anathema ei, qui dixerit, ad absolutionem non necessariam esse confessionem, non tantum in genere, sed etiam sigillatim, & in specie: quia dicendum, ita necessariam esse confessionem in specie, sicut necessaria est integra confessio omnium peccatorum mortalium, nepe quando haberi potest. Idque solum voluit Conc. Trid. contra hæreticos.

§. XI.

An Confessio possit esse publica, fierique per litteras aut interpretem, vel nuntium.

1. *Potest esse publica Confessio, & fieri simul à pluribus.*
2. *Potest fieri per interpretem.*
3. *Confiteri per scriptum est contra usum Ecclesiæ.*

Non esse de essentia confessionis sacramentalis, ut fiat uni sacerdoti dumtaxat, secreto vel publicè, colligitur ex Conc. Trident. *d. Sess.* 14. c. 5. ubi inter cætera dicitur, quod non satis consulè humanà aliquâ lege præciperetur, ut delicta præsertim secreta, publicè essent confessione aperienda. Ideoque meritò Leo in *can. Quamvis* 82. *De pœnit. Dist.* 1. sustulit consuetudinem, quâ homines pœnitentes cogebantur publicè confiteri.

1. Poterunt igitur plures tempore naufragii, si unicus dumtaxat sit Sacerdos, non sufficiens omnibus secreto audiendis, omnes simul altâ voce eidem confiteri, & ab eo absolvi, hac formâ, *Ego vos absolvo ab omnibus peccatis vestris, in nomine Patris, &c.*

2. Poterit etiam à fortiori quis confiteri per interpretem, cum ita minus publica sit confessio, quàm priori casu, Navar. in *can. Fratres De pœnit. Dist.* 5. n. 86. Poterit & pluribus sacerdotibus simul confiteri & ab iis absolvi, utentibus eadem absolutionis formâ, *Ego te absolvo, &c.* vel hac, *Nos te absolvimus.*

3. Cæterum licet non sit contra naturam hujus Sacramenti confiteri peccata Sacerdoti per

per scriptum absque verbis : est tamen contra perpetuum & communem usum Ecclesie, qui fuit, ut confessio voce perageretur, quando cumque id fieri posset. Similiter non licet confiteri absenti per litteras aut nuntium saltum ordinariè, juxta Catechismum Roman. *cap. De Sacramento pœnit. & declarationem Card. ad Conc. Trid. Sess. 24. c. 6 De reform & dispensare. Navar. in Can. Quem pœnitet, De pœnit. Dist. 1. & in Manuali c. 2. n. 36. ubi plenius vide.*

§. XII.

De nullitate Confessionis.

1. Nulla est, vel ex parte pœnitentis, idque ex variis causis.
2. Vel ex parte Confessarii, ex variis similiter causis.

1. Variis modis potest contingere, ut Confessio sit nulla, sive ex parte pœnitentis sive ex parte Confessarii.

Ex parte pœnitentis primò sit nulla, ob defectum intentionis, si non intendat suscipere Sacramentum; aut suscipere quidem intendat, sed ob finem, qui est peccatum mortale, & per confitens obex absolutionis, nam veniale, non reddit iterum Sacramentum. Secundò, ex defectu attritionis vel contritionis: quò refertur defectus abstinenti à peccato. Nam peccato venia non datur, nisi correcto. *c. peccatum De R. l. in 6. can. Legatur xxii q. 2.* Estque communis sententia. Tertiò ex defectu integritatis, dum scienter, sine legitima causa, vel ex crassa & culpabili negligentia, non confitetur omnia mortalia, cum circumstantiis necessariò exprimendis. Quartò, ratione excommunicationis, non ignorat: quia quatenus de illa non confitetur ei, qui potest absolvere, ponit obicem Sacramento: nam excommunicatus, etiam minori excommunicatione, exclusus est à participatione Sacramentorum, *cap. Si celebrat sup. De Clerico excommunicato ministr. vide Nav. in d. can. Fratres De pœnit. Dist. 5. ante n. 41.*

Dixi, non ignorat: quia scius, si eam ignoret, & bona fide petat absolutionem, quia nullo jure vel ratione contrarium probatur; & rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, *c. Sine culpa De R. l. in 6.* Quintò ex defectu diligentie sufficientis ad revocandum in memoriàm peccata commissa. Adhibenda autem est tanta diligentia, quanta judicio pru-

dentis & boni viri adhiberi debet in re magis momenti, qualis haud dubiè est salus animæ.

2. Ex parte Confessarii est nulla, primò ex defectu intentionis si non intendat absolvere. Patet ex ante dictis de intentione ministri ad Sacramentorum administrationem requisita. Secundò, ex defectu potestatis seu jurisdictionis, ut patet ex dictis ante circa definitionem Confessionis. Tertiò, si ejus jurisdictio impedita sit per excommunicationem, uti in hæretico, *can. 1. §. laboret De pœnit. Dist. 6.* cui, tanquam ab Ecclesie unitate per culpam diviso, *can. Sanè xvi q. 7.* ne quidem in extrema necessitate licet confiteri, *Navar. in d. §. laboret Unde & Ermenegildus Rex maluit appetere mortem, quam communionem sacram sumere è manibus Episcopi Arriani, can. fin. xxiv. q. 1.* Vide plenius *Navar. in d. can. Labores.* Ubi notandum post Conc. Constantien. solos notorios Clericorum persecutores aut nominatim excommunicatos privati jurisdictione. Quartò, si non proferat absolutoris verba: nam in hoc judicio debet sententia ferri voce Sacerdotis, nec satis est illam scribere, uti in aliis tribunalibus, in quibus potest permistrum ferri, modo illa sit scripta à iudice & approbata. Quintò ex defectu scientie, in Confessario requisitæ: vel uti si tanta labore ignorantia, ut absolvere nesciat, vel peccata mortalia contra decem præcepta decalogi ignoret. Ubi observandum, Deum ordinariè hujusmodi defectus essentielles in ministris non supplet, nec dare gratiam extra Sacramentum, nisi contritis.

§. XIII.

De sigillo seu secreto Confessionis.

1. Sigillum Confessionis quid sit.
2. Qui ad hoc sigillum teneantur.
3. 4. 5. Teneri autem omnes jure naturali, divino positivo & Ecclesiastico.
6. Pœna revelantis Confessionem.

1. Sigillum Confessionis nihil est aliud, quam obligatio non revelandi ea, quæ audita sunt in Sacramentali Confessione; sic dictum per metaphoram, quia ut sigillum continet occultam rem obsignatam in charta vel tabula, *l. 1. §. fin. l. Si quis ex signatoribus, ff. Quomod. testam. apar.* ita hæc obligatio efficit, ne in confessione audita manifestentur.

2. Ad hoc autem sigillum servandum tenetur non solum Confessarius ipse, sed & interpres, & alius quicumque, sive vir, sive femina, sive laicus, sive Clericus, qui sive casti, sive de industria, sive directè, sive indirectè, sive mediatè, sive immediatè, confessionem alterius audiverit, quia præceptum seu obligatio huius sigilli servandi non cadit in ipsum Sacerdotem primariè, sed in ipsam scilicet confessionem, quam vetat revelari. Et ideo ad quemcumque transeat, cum hoc onere suo, nempe sigilli non revelandi, transit, *e. Ex litteris sup. De pœnit. c. Pastorale sup. De decimis & similibus.*

3. Teneturque quilibet ad servandum hoc sigillum triplici jure, naturali, divino & Ecclesiastico. Naturali, quia illud docet, non faciendum alteri, quod nollemus nobis fieri: nemo verò vellet secretum, quod alteri commisit, maxime peccata sua, occultra, manifestari alijs. Accedit, quod ex ejusmodi revelatione gravissima possent sequi mala, veluti infamia proximi, & alia; ipsaque Confessio redderetur gravissima & odiosa, ab eaque multi magis deterrerentur ac retraherentur.

De Jure divino positivo probatur, quia Christus instituens Sacramentalem Confessionem, haud dubiè etiam sigillum ejus, sine quo consistere nequit, nec fieri commodè potest, omnibusque esset exosa, instituisse censendus est, *arg. c. Præterea sup. De offic. Deleg. c. 13. De jurisdictione om. judic. l. pœnit. D. De usufructu Navar. in can. Sacerdos num. 33. De pœnit. Dist. 6.* Et hinc sequitur, à nulla potestate humana posse præcipi alicui, sub quantavis pœna, etiam excommunicationis, revelationem confessionis, vel super ejus sigillo dispensari, prout fufius probat Navar. *d. loco n. 130.*

De jure Ecclesiastico patet ex *d. can. Sacerdos c. Omnes utriusque h. 1.*

5. Nec obstat, quod in istis Juribus fiat tantum mentio sacerdotis; expressio autem unius sit exclusio alterius. *e. Nonne sup. De præsumpt.* quia qui de uno dicit, de alio quidem dissimili negat, sed non de simili, *can. Qualis Dist. 23. arg. e. si tibi absentis jura Gloss. De præbend. in 6.* Iam verò licet Confessarius & alii non sint quoad omnia similes, sunt tamen tales quoad obligationem seu onus secreti confessionis, ut constat ex jam dictis. Ideo verò in citatis J4

ribus fit potius mentio sacerdotis, quam alterius, quia frequentius contingit sacerdotibus potentia revelandi, quam alijs, quibus rarius confessio aperitur. Quæ autem causa frequentioris usus exprimuntur, non restringunt regulam.

Non obstat etiam huic sigillo Confessionis *c. 1. h. 1. nec §. secreta sub can. Quis aliquando De pœnit. Dist. 1. cum d. c. 1. concordans, à contrario sensu; quibus probatur, pro manifestis peccatis imponendam esse pœnitentiam publicam: quia dicendum cum Navar. in *d. can. Sacerdos n. 100.* Ista jura intelligi debere de correctione exteriori, de qua multa *cap. h. 1. loquuntur; ut c. 2. e. Quod autem c. Licet 6. e. Quasi sum, c. Cum ex eo c. penult.* non autem de interiori seu Sacramentali: nisi eo casu, quo pœnitens sponte peccet, vel suscipiat talem pœnitentiam, si que expressè vel tacite consentiat in confessionis suæ publicationem ex justa aliqua causa, ut satisfaciat Deo & populo, cui scandalo fuit. Navar. *d. loco ubi in can. falsas De pœnit. Dist. 5.* ubi plenius probat, Canones Pœnitentiales, qui in sine Decreti Gratiani edit. Gregorianæ leguntur, de simili correctione exteriori intelligendos esse, dum de publica pœnitentia imponenda loquuntur.*

Denique pœna revelantis Confessionem, secundum Gregor. in *d. can. Sacerdos* est depositio & perpetua peregrinatio. Verum quia huiusmodi peregrinatio non solum Clerico, sed toti Clericorum ordini erat de decoro, *can. Diaconi Dist. 23.* ideo in *d. cap. Omnis utriusque h. 1.* temperatur, ut sit depositio & perpetua reclusio in arctum monasterium: derogat enim lex nova veteri, quatenus statuit contrarium, licet eius mentionem non faciat, *c. 1. De Constit. in 6.*

6. Ista tamen pœna non habet locum in alijs à Sacerdote, saltem in laicis, quia cum laici non sint in ordine constituti nequeunt quoque deponi ab ordine, *argument. l. Decem D. De verb. oblig. Cæterum de hac pœna revelantis confessionem vide plenius*

Lopez *ad præxin crimin. Can.*

Diaz. *cap. 113. cum alijs, quos citat.*

De Satisfactione, tertia parte Pœnitentiæ, & quod duplex ea sit.

1. *Cui necessaria sit pœnitenti Satisfactio*
2. 3. *Satisfactio in genere & in specie qui sit.*
4. 5. *Specialiter accepta, alia est voluntaria, alia Sacramentalis.*

Quamvis subinde possit tanta esse contritio, ut simul cum culpa remittatur tota pœna sicut per Baptismum & Martyrium uti constat in latrone pendente de cruce, in Maria Magdalena, S. Paulo, & alijs.

1. Quia tamen non semper per Sacramentum Pœnitentiæ, dimissâ culpa, tota pœna remittitur, sed æterna in temporalem mutatur, ut definit Concil. Trid. sess. 6 cap. 14. & can. 3. & sess. 14. cap. 8. & can. 12 patetque ex varijs tum Canonibus tum Scripturæ sacre testimonijs, ea ratione, quod cum peccatum non solum sit contra Dei amicitiam, sed etiam contra iustitiam, fiat, ut pœnitente in amicitiam & gratiam divinam recepto, maneat debitum luendæ pœnæ temporalis, loco perpetuæ & infinitæ, cujus Deus per Sacramentalem absolutionem obliviscitur; ideo ad satisfaciendum iustitiæ necessaria est pœnitenti post confessionem satisfactio; pro pœna illa temporali in quam virtute absolutionis infinitam & perpetuam mutatur.

2. Est autem Satisfactio in genere nihil aliud, quam compensatio quædam, qua is, qui alterum læsit, tantum facit, quantum alter pro injuria sibi illata iuste requirit, arg. l. 1. D. *Qui satisf. cog. & similibus*. Atque ita latius patet restitutione, quam sub se comprehendit, tanquam genus, ut innuit Glos in c. *Peccati venia* De R. l. in 6. Navar. in can. *Satisfactio De pœnit. Dist. 3.* Nam restitutio est restitutio rei in pristinum statum, l. *Restituere D. De verb. significat. can. Si quem §. fin. 2. q. 3.* seu redditio rei ablata; sive jure, sive injuria ablata sit; vel damni illiciti compensatio, *toto tit. Decretal. De restitu. spoliar.* Atque ita restitutio respicit rem, dum præstat æquivalens, vel rem ipsam exhibet: & habet locum, ubi damnum est datum, vel res alterius ablata. Et proinde est ætius exterioris iustitiæ commutativæ, cujus est constitucere æqualitatem inter datum & accep-

tum, inter damnum & compensationem. At verò satisfactio respicit personam, dum præstat id, quod alteri satis est, etiam si non sit æquivalens debito: & habet locum etiam pro injuria illata & honore violato, etiam si nullum damnum datum sit. Sic enim Deo satisfacimus, cui tantum damnum non inferimus, nec quicquam restituere possumus, cum omnia sint Dei perfectissimè. Denique satisfactio fit etiam pro damno irreparabili, restitutio pro reparabili tantum.

3. Satisfactio verò, specialiter pro tertia parte Pœnitentiæ accepta, est compensatio Deo facta pro injuria ei illata per peccatum, cum Proposito de cætero non offendendi, & spe veniæ.

Nec obstat huic definitioni *can. Satisfactio 3. De pœnit. Dist. 3.* ubi Aug. definit, Satisfactionem Pœnitentiæ esse peccatorum causas excidere, nec eorum suggestionibus aditum indulgere; quia dicendum, definitionem illam non esse completam quoad expressionem, sed solum tacite & implicite; nam cum satisfactio duo respicit, nempe redditionem vel placationem debiti, & in super abstinentiam à novo debito vel nova offensa, dicta definitio August. legendum tantum exprimit, ac primum continet implicite dumtaxat.

4. Est verò duplex Satisfactio, alia voluntaria alia Sacramentalis. Voluntaria est, quam quis sponte suscipit; cujus innumera sunt exempla in sacra Scriptura, veluti Job. ult. & Davidis in *can. Totam cum seq. & can. Illud De pœnit. Dist. 3.* Achab. in §. *de contra sub can. Si post ordinationem Dist. 50. & §. Achab quoque sub can. Voluisset. & in can. Sicut Achab De pœnit. Dist. 3.* quæ, sicut & alia innumera evidentissime ostendunt stoliditatem Lutheri ac Melancthonis, abserentium, pœnas susceptas spontè esse hypocriticas, & cum Dei præcepto pugnare.

5. Sacramentalis est, quam Sacerdos per potestatem clavium sibi traditam non solum ad solvendum sed etiam ad ligandum, (ut constat ex illo Matth. 16. *Quodcumque ligaveris &c.* in *can. Ita Dominus Dist. 10. can. In novo testamento, can. Quamvis Dist. 20. & illo Matth. 18. Quasumque alligaveris &c.) pœnitenti in iungit. Et hæc longè præstantior priori est; cum quia ex obedientia suscipitur; tum quia effectum, efficiendi ac fructum suum trahit à Sacramen-*

to, quod ex opere operato operatur: illa verò à virtute poenitentiae tantum. Et hinc fit, quòd hæc impleta etiam in peccato mortali reviviscat, & suum effectum sortiatur remota fideione, seu accedente gratia, & recuperata charitate: non autem illa. Vide Navar. in *can. 1. n. 48. De poenit. Dist. 6.* ubi rationem reddit.

§. XV.

Per quam opera satisfiat, & de modo in satisfactione servando.

1. Satisfiat poenitens per bona opera, etiam non poenalia
2. Item per bona opera aliàs debita.
3. De modo servando in poenitentia imponenda.

1. Satisfiat verò poenitens per bona opera, non modò poenalia, sed etiam non poenalia. Nam & ditissimus ac liberalissimus potest satisfacere per elemosinam, & temperatissimus per jejunium; quorum tamen neuter ex talibus sentit poenam aut tristitiam, licet quo magis poenalia sunt, eo magis sint satisfactoria.

2. Rursus non tantum per opera bona alias non debita, sed & per aliàs debita, satisfacere quis potest, Navar. in *can. 1. De poenit. Dist. 6. n. 40.* & in *Manuali c. 26. n. 23.* Nec mirum, posse quem unico actu satisfacere duplici obligationi aut pluribus, cum unico jejunio satisfaciat quis vigiliæ & quatuor temporibus: unico sacro diei festo ac Dominico: unica recitatione officii beneficio & ordini sacro; & sic de similibus.

3. Quis autem modus in Satisfactione seu Poenitentia imponenda sit servandus, docet Conc. Trid. Sess. 14. c. 8. Cum enim Sacerdos simul sit constitutus Jdex & medicus, eique datae sint clavos ad solvendum & ligandum, curare debet, ut secundum mensuram delicti sit plagarum modus, *Deut. 25.* Ideoque diligenter perpendat necesse est quantitatem & qualitatem, aliasque circumstantias delicti, *cap. 3. Eccl. Deus 8. h. tit.* contritionem atque ætatem poenitentis, *can. De his, cum aliquot seqq. xxvi. q. 7. cap. 2. sup. De delictis puerorum, & similibus.* Item scientiam, veluti an amentis vel furiosus deliquerit, *can. Indicat. 3. q. 9. can. Si quis insanians xv. q. 1. au putaverit se delinquere, an non, l. fin. D. De ritu nupt.* Insuper sexum, *can. indignatur xxii.*

q. 6. ac conditionem, can. Qui compulsus xxii. q. 5. can. aut facta De poenit. Dist. 1. Præterea observare debet modum, tempus, locum, delinquendi voluntatem, propositum, eventum, cæteraque, quæ, ut delicta, ita & poenas delinquentium variant, *juxta l. Aut facta D. De poenit* nam, etiam his omnibus spectatis, lex civilis poenas arbitrat, *d. l. Aut facta: ut de his fufius Tholosan, Synag. luvii universit. 30 à c. 2. usque ad 11. Navar. in can. Mensuram de poenit. Dist. 1.*

§. XVI.

An poenitens teneatur acceptare & adimplere poenitentiam sibi impostam.

1. Teneri acceptare & adimplere probatur.

1. Teneri poenitentem semper acceptare & adimplere poenitentiam rationabilem sibi impostam, nisi legitime commutetur, probatur ex *c. Omnis utriusque 12. h. t. Glof. in can. Contrarium De poenit. Dist. 5.* Ratio peti potest ex Conc. Trid. d. Sess. 14. c. 8. & *can. 13.* cum enim ibi dicitur, Sacerdoti datas esse claves, non solum ad solvendum, sed etiam ad ligandum, haud dubie poterit eis debite utendo obligare poenitentem ad rationabilem poenitentiam, pro peccato mortali impostam. Censetur autem rationalis, quæ cujuscumque statui & fragilitati congruit, etiam si non sit condigna.

Si tamen quis vellet omninò reservare poenam, in purgatorio persolvendam, suo judicio relinquendus erit, Navar. in *can. Consideret 6. poenit. se De poenit. Dist. 5. & can. Sacerdos eod. tit. Dist. 6.* ubi testatur hanc esse communem DD. sententiam in *c. Significavit 3. h. t.*

§. XVII.

An unus pro alio tam vivo quam mortuo satisfacere possit.

1. De fide est justum pro alio justo satisfacere posse.
2. Sacramentalis satisfactio per alium adimpleri nequit.

1. De fide est, posse unum justum pro alio justo satisfacere. Colligitur ex Symbolo Fidei, in quo confitemur communionem Sanctorum, id est, secundum omnium Catholicorum

rum interpretationem, omnium bonorum totius Ecclesie, juxta illud Davidis Psal. 18. *Particeps ego sum omnium sumentium te, Domine. & custodientium mandata tua.* Confirmatur, quia ad *Ephes. 4. 1. Corinth. 12. ad Roman. 12.* omnes in Christo; singuli autem alterius membra. Etenim membra viva unius corporis & capitis se mutuo juvant, variosque labores, imò interdum sectiones & ulationes pro se invicem sustinent. Unde ad *Galat. 6.* dicitur *Alter alterius onera portate;* onera, inquam, non modò corporalia, sed etiam spiritualia.

Dixi, justum pro justo; quia ut aliena satisfactio proficit, debet uterque & satisfaciens, & is, pro quo satisfacit, esse in gratia & charitate: quia satisfactio unius pro alio admittitur, quatenus ambo, sunt viva membra unius corporis Christi per gratiam & charitatem: & peccatum quamdiu manet, reddit impium incapacem remissionis pœnæ, pro peccato debitæ.

2. Sacramentalis tamen satisfactio, cum sit pars Sacramenti, est actus personalis, qui proinde non magis potest per alium fieri, quam unus pro alio baptizari, confirmari, vel confiteri. Ideoque si quis in articulo mortis nequeat illam adimplere per seipsum, ab ea implenda excusatur; & si committat alteri, proderit, quidem illi, non tamen erit Sacramentalis; multoque minus proderit, quam si ipsemet illam adimplevisset.

§. XVIII.

De Remissionibus seu indulgentiis.

1. *Indulgentia nomine quid hoc loco significetur.*
2. *Esse in Ecclesia potestatem concedendi indulgentias.*

Satisfactioni affinis est materia Indulgentiarum, quæ hoc loco Remissiones specialiter appellatur; eum alias Remissio in genere fit liberatio ab aliquo onere inuncto vel injungendo.

1. Ubi illud quoque præmittendum est, Indulgentiam apud Latinos sumi interdum in malam partem, pro molli scilicet & delicata quadam permissione, ac nimia licentia; ut apud

Quintil. *Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit:* & apud Plinium, *Vi simia catulos feræ complexa necat, ita nonnulli parentes, immodico terga liberos affectu & indulgentia, corrumpunt illos.* Interdum in bonam partem; quandoque verò pro remissione culpæ, qua Deus multum de iure suo remittit, ut *Iudith. 8. Indulgentiam ejus fusti lacrymis postulemus:* quandoque pro remissione pœnæ peccato debitæ; juxta illud *Esaiæ 6. Misit me ut modorem contritis corde, & predicarem capivis indulgentiam.* Quo modo & in foro cetero remissionis pœnæ: autem vocantur indulgentiæ. *Indulgentia, inquit Imp. quos liberat, notat, nec infamiam criminis tollit, sed pœna gratiam facit, l. ult. C. De generali abolitione.* Ad cujus exemplum pœnarum temporalium in foro conscientie debitæ remissio rectè dicitur indulgentia. Et his duabus posterioribus significationibus accipitur Indulgentia *hoc t. Decretal.* Hic autem agemus de ea secundo postremam significationem, non quidem quomodolibet, sed prout sumitur pro condonatione pœnæ temporalis, Deo debitæ, pro peccato jam remisso, quoad culpam, extra sacramentalem abolitionem facta seu concessa à Prælato Ecclesie, ex thesauro ipsius Ecclesie. Nam licet per contritionem & confessionem Sacerdoti factam deleatur culpa peccatorum: remanet tamen pœna temporalis, in quam æterna commutatur, subeunda, ut antè diximus, & patet ex *can. Se peccatum De pœnit. Distinct. 1.* Hæc autem per remissionem & indulgentiam extinguuntur.

1. Esse verò in Ecclesia hujusmodi potestatem concedendi indulgentias patet ex *cap. Cum ex eo 40. hoc tit. Extravag. Vnigenitus cod. ex Concil. Trident. Sess. 21. cap. 9. & sess. 25. in Decreto De indulgentiis:* ex Scriptura item facit, *Matth. 16.* illis verbis, *Tibi dabo, claves regni cælorum:* & aliis quibus Christus promisit Petro, ejusque successoribus, claves regni cælorum unaque cum clavibus amplissimam potestatem tollendi impedimentum ingressus in regnum illud: cujusmodi haud dubiè est non solum culpa, sed etiam reatus pœnæ Rursus *Matth. cap. 18.* illis verbis, *Quacunque solveritis super terram &c. & Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata &c.* Quibus concessa est Apostolis omnibus.

omnibus potestas; remittendi peccata, non solum quoad culpam, verum etiam quoad poenam, ut colligitur ex illa particula, *Quacumque*, & ex perpetuo Ecclesiae usu, quo in arbitrio Episcoporum fuit, habita ratione personarum & peccatorum, remittere vel minuere poenas, pro peccatis debitas, quod nihil est aliud, quam concedere indulgentias. Addere his licet, quae de indulgentiarum tum origine tum progressu commentatus est Boet. Ep. *ad Constat. Alexandri Illi. incip. Quod autem h. s.*

§. XIX.

Quid sit thesaurus indulgentiarum, & unde originem trahat?

1. Originem habet ex redundantibus Christi & Sanctorum satisfactionibus.
2. Quo modo thesaurum illum dispenset summus Pont.

Pro Indulgentiarum majori explicatione, sciendum est, opus in charitate factum, non solum esse meritum gratiae & gloriae, quatenus est charitate informatum, verum etiam satisfactionem, quatenus est ipsi operanti poenale; & satisfactionem Christi tam fuisse abundantem, ut non solum poenam omnem, pro peccatis totius mundi debitam, tollere possit, si debite per Baptismum vel per Poenitentiae Sacramentum omnibus hominibus applicetur, sed ob conjunctionem humanitatis cum divinitate in finitum illam excedat, *Extravag. Vnigenitus h. s.* nec tamen omnibus applicari: & similiter Sanctos, ut Joan. Baptistam, Martyres, Confessores, Monachos, Eremitas ac Virgines, multo plura sine comparatione esse passos, quam eorum peccata merebantur, juxta illud *Job. 6. Vnam apprehenderunt peccata mea in stratera, & calamitas, quam patior, quasi arena maris multo gravior apparet.* Quod ipsum clarius apparet in Dei Matre, cujus licet nullo unquam peccato contaminata fuerit, animam gladius doloris pertransiit.

1. Unde necessum est tam Christi, quam Sanctorum has redundantes satisfactiones, cum non sint remuneratae quoad satisfactionem, licet quoad meritum praemium reulerint, remanere in acceptatione divina, & ex iis constari thesaurum, ad utilitatem militantis Ec-

clesiae, pro indigentibus, prout definit Clemens Pont. *in d. Extravag. Vnigenitus.* Quemadmodum in omni Republica bene ordinata thesauri & araria conflari solent ex bonis redundantibus, pro publicis necessitatibus. Et in veteri lege erat gazophylacium, in quo recondita erant necessaria pro pauperibus. Hunc autem thesaurum, cum non debuerit esse supervacuum, inanis, aut superfluum, non in sudario repositus nec in agro absconditus, *d. Extravag. Vnigenitus.* Christus Beato Petro, & jusque successores, suis in terris Vicariis, commisit, fidelibus salubriter ex iustis & rationabilibus causis dispensandum.

2. Dispensat autem illum summus Pontifex, Petri successor, quando concedit indulgentias, hoc est, quando merita satisfactoria Christi & Sanctorum redundantia applicat in satisfactionem pro alienis peccatis, & sic per modum solutionis, quatenus per illa aequivalens debito offertur. Nam et si Deus absoluta & independenti potestate sua remittere possit poenam omnem, sine ulla compensatione, non tamen ita vult remittere: adeo ut ne quidem in Baptismo vel alius Sacramentis remittat poenam, sive temporalem, sive aeternam, absque merito Passionis Christi. Et ideo Pontifex non potest abolvere a poena Deo debita, sine applicatione hujus thesauri, quem semper applicare intelligitur, quando concedit indulgentias. Et hinc patet indulgentiam esse condonationem & solutionem, sed diverso respectu; condonationem respectu recipientium; solutionem in ordine ad Christum & Ecclesiam.

§. XX.

An indulgentiae possint concedi animabus in purgatorio existentibus?

1. Aliter mortuis, aliter vivis concedi indulgentias.

1. **P**osse patet: tum ex eo, quod ad hoc, ut unus pro alio satisfaciatur non sit necesse, ut iudicem absolvat, verum sufficiat ut tantum solvatur pro eo quantum debet: tum ex facto summorum Pontificum, veluti Paschalis V. qui dedit indulgentias plenarias, per modum suffragii; animae in purgatorio, pro qua

qua quis celebrare aut curaverit celebrare quinque Missas in Capella Ecclesie sancte Praxedis Romae: quas indulgentias successu temporis alii idem Pontifices confirmarunt.

Longè tamen aliter mortuis, aliter vivis conceduntur indulgentiae ab Ecclesia seu summo Pontifice, ejus capite. Nam cum vivi, quamdiu vivunt, subsint tribunali Ecclesie militantis, seu Pontificis jurisdictioni, & potestas concedendi indulgentias spectet ad clavem jurisdictionis, ut docet D. Thomas in 4. Dist. 20. q. 3. art. 3. & pater ex c. *Quod autem* 4. hoc tit. (licet Hostiensis in c. *Accedentibus* sup. De excess. Pralat. contrarium docere videatur) ideo Pont. potest vivis concedere indulgentias per juridicam absolutionem, seu directò absolvendo illos à pœnis debitis, quamvis absolvendo solvat etiam & satisfaciat pro ipsis ex prædictis thesauro Ecclesie, ut habetur in d. *Extravag. Vnigenitum*. Atque ita non dimittit gratis pœnas vivis, pro peccatis debitas; sed dimittit simul solvendo & satisfaciendo pro ipsis.

At verò mortuis, quia non subsunt amplius Ecclesie militantis tribunali, ut satis constat ex illo, *Quodcumque ligaveris* & *solvaveris* super terram &c. ideo absque juridica absolutione, per nudam hujus Ecclesiastici thesauri applicationem, concedit indulgentias, satisfaciendo scilicet & solvendo pro illis ex isto thesauro Ecclesie ad eum modum, quo vivi mortuis suffragantur Missarum sacrificiis vel precibus oblatis, vel elemosinis datis, vel jejniis susceptis, vel aliis denique quibuscumque piis operibus, nomine mortuorum factis; vel quo Princeps aliquis solveret pro reo, in alterius Principis potestate constituto, aliquid ex thesauro suæ Reipub. quo ipsius debitum exsolveret.

Et hinc patet, qua ratione dici soleat, indulgentias concedi mortuis seu animabus in purgatorio existentibus per modum suffragii, seu compensationis & solutionis, quia scilicet Pontifex satisfactiones Christi & Sanctorum, tanquam quoddam suffragium immediate illis applicat absque ulla absolutione juridica per se im-

penfa.

§. XXI.

Quibus competat potestas concedendi indulgentias.

1. Competit summo Pont. Concilio Generali.
2. 3. Episcopo; Archiepiscopo Legato summi Pont.
4. Et conceduntur subditis tantum.

1. Competit primò summo Pontifici, tanquam Christi Vicario, & vocato in plenitudinem potestatis, d. *Extravag. Vnigenitum*, can. *Quodcumque* xxxv. q. 1.

Secundò, Concilio Generali, tanquam representanti Ecclesiam. Ea que potestate via est synodus Basiliensis.

2. Tertiò, Jure communi & ordinario competit Episcopus in suis diocœsibus, c. *Quod autem* 4. h. t. Archiepiscopus item in suis provinciis, modo tamen statutum Concilii Generalis non excedant, c. *Nostro* post *ulasti* penult. h. t. id est modò in dedicatione basilicæ ultra annum, & in anniversario dedicationis ultra quadraginta dies non concedant indulgentias, c. *Cum ex eo* 14. h. t. Alioquin si exceſserint, eas in validas decernit Bonifac. VIII. can. *ſin. h. t. in 6.* Quod intellige quoad partem, quam dare non possunt, nam quoad eam, quam dare possunt, semper sunt validæ, *Gloſ. in c. An indulgentia h. t. in 6. & in d. c. Cum ex eo*: quia utile per inutile non vitiatur, c. *Vile* De R. l. in 6.

3. Quartò, Legatus summi Pontificis potest speciales & certas concedere in provincia sibi decretâ, *Gloſ. in d. c. penult. h. t.* Abbatibus verò, aliisque Prælatibus inferioribus, non competit hæc potestas, nisi speciali pri vilegio vel legitima consuetudine fuerint valati, c. *Accedentibus* sup. De excess. Pralat. *Gloſ. in d. c. penult.*

4. Cæterum quia concedere indulgentias est jurisdictionis, non vero ordinis, ut dictum est, ideo Pont. mox atque electus est, etiam non sacerdos, concedere eas potest, & similiter Episcopus, mox atque electus est, & confirmatus à Papa, licet nondum sit consecratus vel sacerdos. Ex eadem causa suis tantum subjectis quis eas concedere potest, d. c. *Quod autem* non tamen in vitis: quia licet alias actus jurisdictionis exerceri in vitum possit, non tamen tunc, quando in suscipiente requirit aliquam dispositionem, ut patet in Sacramento Eucharistiæ. Alia est ratio de absolutione ab excommunicatione.

§. XXII.

§ XXII.

De effectu indulgentiarum.

1. Per indulgentias datur remissio pœnæ non culpæ.
2. Concedi indulgentias sub triplici forma.

Effectus Indulgentiarum non est remissio mortalis culpæ, nec etiam pœnæ æternæ, quia hic effectus est proprius Sacramentorum, Baptismi & Pœnitentiæ; nec indulgentiæ dantur secundum jura, nisi contritis & confessis, *c. 1. h. tit. in Extravag. Clement. unica circa finem De reliquiis & venerat Sancti*. saltem in voto *Gloss. in d. 1. ad V. consuevitur*. Aded ut, si quando in formula concessionis significetur dari consequentibus indulgentias remissionem peccatorum quoad culpam & pœnam id intelligi debet ad diversis respectibus, quod scilicet datur remissio culpæ per contritionem & confessionem, à Deo scilicet, qui tamquam causa principalis culpam remittit, juxta illud *Esaia, Ego solus deleo iniquitates tuas per memetipsum*: pœnæ autem per indulgentias, non quidem eujuslibet, sed temporalis, quatenus in formula fuerit expressum, juxta id, quod dici solet, indulgentias tantum valere, quantum sonant, suppositâ scilicet justa causa & sufficienti dispositione in recipiente, ut patet ex *d. Extravag. Viginti*: ubi definitur, Pontificem posse virtute thesauri Ecclesiæ aut æqualem aut partialem pœnam pro peccatis debitam, remittere. Ideoque diligenter inspicere semper debet tenor formulæ seu litterarum quibus conceduntur.

2. Solent autem concedi sub triplici forma: primò, per dies vel annos: Secundo, per dimidiam, tertiam, quartam, aut quintam partem remissionis peccatorum: tertio, sub forma plenariæ, plenioris & plenissimæ, *c. Extravag. 1. hoc tit.* Et tum datur remissio totius pœnæ debitæ, quia hodie non est distinctio inter plenam, plenariam, plenariorem, & plenissimam indulgentiam: sicut nec ulla est differentia quoad relaxationem inter jubilæum & plenariam indulgentiam, licet in Jubilæo soleat dari facultas absolvendi à votis, casibus reservatis, eligendi Confessarium &c. quæ facultas non datur per quamcumque plenariam indulgentiam.

Si igitur in litteris dicatur, *Concedimus in-*

dulgentias viginti annorum aut dierum, De pœnia injunctis, intelligitur de injunctis tantum, nisi Pontifex aliud declararet. Si verd in forma non fiat restrictio ad injunctas à Confessario, tum intelliguntur dari tam de injunctis, quam quæ rationabiliter injungi possent, & de pœnis purgatorii illis correspondentibus, *juxta communem doctrinam*: quia ubi neque jus neque ratio restringit, nec nos restringere debemus, *Gloss. in can. Consulisti 2. q. 5. per varia jura qua ibid. allegat.* Et ridiculum esset dari indulgentias centum & centum annorum si solum intelligerentur de injunctis, quandoquidem nemini unquam injungatur, tot annorum pœnitentia.

Concedere autem indulgentias unius anni aut unius diei est remittere tantam pœnam purgatorii, quæ est maxima, ut inquit August. *in can. Nullus De pœnis. Dist. 7.* quanta remitteretur per pœnam uno anno vel uno die factam Innoc. *in c. Qui autem b. 1.* Ideoque quando datur indulgentia centum annorum aut dierum absolute hæc restrictio ad injunctas vel injungendas, quamvis nonnulli per centum annos aut dies intelligant tot annos aut dies purgatorii, probabilius tamen videtur intelligi centum annos aut dies, quibus aliquis in hac vita, juxta Canones pœnitentiales pœnitere deberet, si tamdiu viveret, & per consequens tantum remitti de pœna purgatorii, quantum huic pœnitentiæ canonice responderet: quia iste modus dandi indulgentias ortum habet ex antiquo usu dandi indulgentias de injunctis, proindeque ita semper videtur intelligendum, licet non exprimitur. Et ex his patet, quid sit concedere indulgentiam dimidiæ vel tertiæ partis peccatorum.

§. XXIII.

De causa indulgentiarum.

1. Causa debet esse justa & rationabilis.
2. Causa requiritur non æquivalens, sed sufficiens.
3. Eaque spectatur tum ex opere, tum ex parte finis intenti.

1. **A**D validitatem indulgentiarum non sufficit potestas concedentis, sed & justa ac

ac rationabilis requiritur causa, quia, ut antè diximus, ex d. *Extravag. Vnigenitus* Pont. non dominus sed fidelis dispensator thesauri Ecclesie est constitutus, ac proinde non nisi ex justa & rationabili causa indulgentias concedere debet: alioquin non dispensaret, quam dissiparet. Hinc in c. *Cum ex eo h. t.* indulgentia indifferetè damnantur, & concessa sine causa ulla sunt nullae. Accedit, quòd, cum reatus poenae post culpae remissionem relictus sit, iure divino Deo debitus, non possit summus Pontifex sine justa causa quemquam eximere ab obligatione Juris divini, ut patet in injusta dispensatione à voto & juramento, quae ideo etiam est nulla.

Aliud dicendum de iis, quae à mero jure humano dependent, uti absolvere à censuris & casibus reservatis, eligere confessarium, aliiisque similibus, quae absque justa causa concessa subsistunt; licet taliter concedens peccet.

Et hinc fit, quòd licet indulgentia sine justa causa non valeat ad tollendam obligationem poenae Deo debitae, valeat tamen ad tollendam obligationem peragendi poenitentiam ex praecepto Confessarii inunctam, quia haec est solum juris humani, super quo summus Pont. dispensare potest.

2. Non tamen requiritur causa aequivalens, quia sic indulgentia non esset remissio aut absolutio, sed commutatio: Ideoque sufficit, ut sit sufficiens. Et haec sufficiens commensuranda est secundum quantitatem indulgentiarum ut scilicet major indulgentia majori causa indigeat, d. cap. *Cum ex eo. & Extravag. Vnigenitus*. Aded, ut, si causa indulgentiarum non sit omnino, sed tantum ex parte sufficiens, tum indulgentiae valeant, secundum proportionem causae, & non quoad partem, quae causam excedit. Vide Navar. in *Comment. De indulgentiis Notab.* 15. Ratio vero est, quia sicut indulgentia sine ulla causa concessa tota est nulla, ut diximus, ita concessa ob causam non sufficientem non ex toto sed ex parte, erit nulla quoad partem, quae causae non correspondet, sed eam excedit; quia ut se habet totum ad totum; ita pars ad partem, l. *Qua De tota D. De rei vindicatio.*

3. Hinc sequitur non semper tantum valere indulgentias, quantum sonant, sed secundum

proportionem causae. Spectatur autem causa indulgentiarum ex duplici capite: primò ex opere, quod Pont. requirit pro indulgentia, quale est jejunium, oratio, elemosina: secundò, ex parte finis intenti, qui debet esse bonum commune Ecclesiae, veluti favor fidei, conservatio religionis, ejusdemque augmentatio, conversio infidelium; & quando finis est excellentior & magis necessarius Ecclesiae, tantò ceteris parib' major potest dari indulgentia, licet opus, ob quod datur, sit leve, quia sufficit esse proportionatum ad finem consequendum. Hoc modo subinde vel solum reverentiam exhibendi alicui imagini datur magna indulgentia.

§. XXIV.

De requisitis ex parte volentium acquirere indulgentias.

1. 2. *Debent esse membra Ecclesiae, contriti & confessi.*

3. *Opera praescripta per se adimplere,*

4. *Esse in statu gratiae & absque peccato mortali,*

1. **I**N primis debent esse membra Ecclesiae, quia talis Ecclesia suos thesauros non distribuit, can. *Nihil sic debet* 1. q. 3. can. *Si quis Catholica* xxii. q. 4. & cum deitur ex potestate clavium, quae Baptismum praesupponit, videtur catechumenum non esse eorum participem ante susceptionem Baptismi.

2. Secundo, debent esse contriti & confessi, cap. 1. h. t. in *Extravag. Clement. unica circa finem De reliquiis & venerat. Sanctorum*. Ideoque semper in Bullis dicitur, *verè poenitentibus & confessis*. Sufficit tamen confessio antea facta, si modo quis in statu gratiae perseveraverit usque ad tempus indulgentiarum, Turresc. in §. in *Levitic. 20 n. & sub can. Mensuram De poenit. Dist. 1.*

3. Tertiò, subire debent, & quidem per se, nisi aliud exprimat, illa opera, quae pro indulgentiarum consecutione praescribuntur: alioquin partem eorum tantum adimplens, neque totam indulgentiam, neque partem acquirat: quia neque relictum nempè pars relicti sub conditione, quaeritur, si pars dumtaxat, non etiam tota conditio impleatur, l. *Cuiusmodi D. De condit. & demonstrat.* Est autem confessio

cessio indulgentiarum conditionata.

Quarto, debent eo tempore, quo promerenda sunt indulgentia esse in gratia & absque peccato mortali: quia membrum mortuum; cuiusmodi est existens in peccato mortali, nullum potest viventis corporis suscipere influxum. Et ideo quando idem est tempus operis & acquisitionis, necessarium est, ut opus fiat quoque in gratia. Navar. in d. Comment. De Indulg. notab. 19. Alioquin juxta communem de Frinam. adimpletio operis in peccato mortali non impedit indulgentiarum acquisitionem, quando diversum est utriusque tempus. Ratio est, quod non sit necesse, ut opus ipsum sit meritorium remissionis seu indulgentiarum; verum sufficit, quod sit actio moraliter bona & utilis ad placandum Deum, & avertenda flagella temporalia. Navar. d. lra. Alias actionibus malis nemo consequitur indulgentias, juxta communem. Optimum tamē & securius est, perficere ipsum opus in gratia, quia sic non solum est satisfactorium, sed & meritorium.

Dum autem quis acquirit alteri indulgentias, non est opus ipsum esse in gratia, modò is sit, cui acquiruntur, juxta Navar. quia indulgentia non nititur ullo opere, quod facit peccator, sed thesauro Ecclesie, per Pontificem distributo, hujus autem distributionis est capax, quisquis est in gratia & indiget satisfactione.

Peccatum verò veniale non impedit fructum indulgentiarum, nisi vitiet ipsum præscriptum. Quod addo, quia tum tale opus, v. g. jejunium vel elemosyna facta ex vana gloria displicet Deo, meliusque esse abesse quam adesse.

Similiter nequit quis consequi indulgentiam plenariam, quamdiu manet in affectu peccati venialis: quia quamdiu manet talis tamdiu manet culpa & reatus pœnæ qui culpam necessariò comitatur. Potest tamen consequi indulgentiam pro remissione pœnæ debitæ pro aliis peccatis remissis. Quando igitur in formula præscribitur confessio, communiter intelligitur de his, qui peccatum habeat mortale, ut scilicet per confessionem disponant se ad gratiam, sicutque capaces indulgentiarum: alioquin ad earum capacitatem sufficit quem esse in gratia, quod potest fieri

per contritionem cum proposito confitendi. Aliud dicendum esset si Pont. requireret confessionem tamquam conditionem sine qua non.

§. XXV.

Quoties quis possit consequi indulgentias, & quamdiu durent.

1. Indeterminatè concessa, semper lucrari licet.
2. Ad opus limitatum semel tantum.
3. Ad certum tempus, expirant lapsò tempore.

1. Quando conceduntur indeterminatè, vel quoties quoties, semper illas consequitur, qui facit opus præscriptum, modo iteratio non cedat in contemptum, & desitum indulgentiarum, juxta Navar. d. loco Notab. 15. & 31.

2. Quando autem conceduntur ad opus limitatum, à primis scilicet vespere usque ad secundas, vel usque ad noctem, semel tantum potest eas consequi. Navar. d. Notab. 31. cum aliis, quos citat. An vero multas indulgentias, à diversis Pontificibus concessas, possit quis simul uno actu lucrari (vel utri uno sacro tot animas è purgatorio liberare, quot habet grana benedicta) non satis convenit. Tutius videretur, ut quando aliud Pont. non exprimit, pro diversis indulgentiis multiplicentur actus, quia non videtur extendendum Pontificis aliam fuisse vel esse mentem.

Notandum hic, quòd sic ex ærario publico non debet succurri iis, qui cum possint de suo æs alienum solvere, nolunt, quia hoc pacto daretur materia delicti & negligentie. s. Ex parte sup. De consuet. l. Conveniri D. De pact. distal. ita neque ex thesauro Ecclesie, debeat solvi pro negligentibus, qui nihil aut parum curent operibus pœnalibus satisfacere, & pœnam purgatorii redimere; quibus proinde nihil profunt indulgentie. Similiter non potest quis sibi thesaurizare indulgentias, quæ ipsi præsent pro futuris pœnis, quia solutio non fit ante debitum contractum, sed illud supponit. Ideoque si quis non indigeat aliqua indulgentia, quam alias lucraretur, illa remanet in thesauro Ecclesie.

3. Quod si vero indulgentia non habeant tempus determinatum non expirant morte concedentis, sed demùm per revocationem ab eo, qui potest revocare, aut per interi-

tum loci aut rei, cui sunt concessæ. Vide Navar. in d. Comment. Notab. 31. determinatæ autem ad certum tempus expirant elapsi tempore.

§. XXVI.

De Jubilæo.

1. 2. Ratio nominis & collatio cum Jubilæo veteris legis.
3. Primo celebratum fuit Jubilæum centesimo, deinde quinquagesimo, hodie vigesimo quinto anno.
4. Effectus Jubilæi.

1. **N**omen Jubilæi derivant quidem à Jubilatio five Jubilando, quod significat lætitiā immensam, quæ verbis æquit exprimi, sed voce & tripudio manifestatur. Festus Pompeius *Jubilare*, inquit, *est rustica voce clamare, sicut lo, lo*. Alii aliunde deducunt. Propriè verò dici videtur à *Iobel*, quod Hebraicè *Buccinam* significat: & inde annus quinquagesimus in veteri Lege annus Jubilæus appellatus est, quia eo anno personabant buccinæ, ut constat ex Josue 6, v. 4. *Septem autem Sacerdotes tollent septem buccinas, quarum usus est in Jubilæo: & Levit. 25. Numerabisque tibi septem hebdomadas annorum, & clanges bucina mense septimo: erit autem hic sollemnis*. Eoque multa fiebant, ut constat ex d. *Levit. 25. & Num. 6. penult.*

Inde vero translata est vox illa ad significandum apud Catholicos illum annum, quo dantur plenissimæ peccatorum remissiones & indulgentiæ, concessâ potestate cuilibet Sacerdoti ad hoc selecto absolvendi à quibuscumque peccatis, quantumvis enormibus, ut vel ad Episcopum vel ad Pontificem recurrere non sit opus; idque ex similitudine quadam, Nam ut in illo anno Jubilæo veteris Legis debita temporalia, ita in hoc spiritualia condonantur: ut in illo libertas temporalis; ita in hoc spiritualis restituitur: ut in illo possessiones terrenæ alienatæ recuperabantur, ita in hoc nostro virtutes & merita per peccata deperdita dimissa culpâ restaurantur: ut in illo exules in patriam redibant, ita in nostro exales à patria cœlesti ad eandem reducuntur; ut in illo denique, secundum aliquos, in carcerem conjecti solvebantur, ita in nostro ligati

vinculis & funibus peccatorum relaxantur & solvuntur. Videatur Turretrem in §. item in *Levit. ad 8. in fin sub. can. Mensuram De pœnit. dist. 1.*

3. Constituit autem Bonifacius VIII. anno Christi 1300. in *e. hoc tit. in Extravag. commun.* ut hic annus Jubilæus centesimo quoque anno celebraretur: Quamquam Bonifacium hunc non primum fuisse Jubilæi centenarii auctorem probabile sit, idque se ex ore ipsius Bonifacii audivisse scribat Joan. Picardus, cognomento Monachi, ad d. c. 1. Postmodum verò an. 1350. Clemens VI Jubilæum reduxit ad annum quinquagesimum, *Extravag. Unigenitum d. 1. ac tandem an. 1445. Sixtus IV. secutus Pauli II. decretum ad annum xxv. contraxit, cap. 4. hoc tit. in Extravag. commun.* At tamen præter hæc statuta Jubilæi seu indulgentiarum generalium tempora, solent Pontifices frequentat, Ecclesiæ necessitate ita postulante vel pro pace inter Christianos Principes firmanda, Indulgentias plenissimas concedere.

4. Quando igitur maximæ indulgentiæ in Ecclesiâ conceduntur, id fit per modum Jubilæi: & dum in eo datur facultas eligendi Confessarium, per quem quis possit absolvi à censuris, potest ea facultate uti, qui omnino habet animum consequendi indulgentias, & faciendi opus præscriptum, licet postmodum ob impedimentum aliquod, vel ex negligentia præscriptum opus omiserit. Ideoque si quis incœperit jejunare feria quartâ, cum bona fide præstandi reliqua, & interim confiteatur, sique à censuris absolvatur, non per hoc in censuras relabatur, quod reliqua jejunia & opera, in Jubilæo præscripta, nisi Pontifex aliud expresserit, *juxta communem sententiam*, de Graphiis *decis. aur. p. 1. c. 15. n. 37.* Imo quando oppositum non exprimitur, potest quis ex vi ejusmodi facultatis ratione Jubilæi toties absolvi à casibus reservatis, quoties in eos relabatur prorsusquam durante adhuc Jubilæo indulgentiam sit consecutus, quia hæc videtur esse mens Pontificis. Videatur Navar. in d. *Comment. notab. 3. n. 4.* quique plura de Indulgentiis & Jubilæo desiderat, videat eundem Navar. d. loco Turretrem, De Graphiis, *locus cit.* Joan. Francif. de Pavinis In *Glof. ad d. Extravag. Unigenitum Rutil. Benzouum, Trad.*

De Jubilæo.

TITV

TITULUS XXXIX.

De sententia excommunicationis.

§. I.

Quid sit excommunicatio: & species Censuræ Ecclesiasticæ.

1. Ratio ordinis & inscriptionis Tit.
2. Censura Ecclesiastica qua dicitur.
3. Species illius sunt Excommunicatio, Suspendio, & Interdictum.
4. 5. Excommunicatio unde dicitur, & eiusque definitio.

Post tractatum de pœnis, quæ in foro tam contentioso quam spirituali seu pœnitentiâ infligi solent, subiiciendum est aliquid de quadam speciali, qua coercetur ii, qui adversus prædictas pœnas rebelles ac refractarii existunt, nempe de Excommunicatione: hæc enim rebellium & contumacium pœna idcirco vocatur, *can. Nullus, can. Ceterum xi q. 3.* præsertim cum ab hominem infligitur: nam dum infligitur à Jure, infligitur ratione delicti, secundum Abbatem in *Rubr. hostie*. Estque pœnam omnium gravissima.

1. Inscríbuntur autem hic Tit. De sententia excommunicationis, non quod excommunicatio sit propriè sententia: cum nec definitiva sit, quandoquidem causam non definit, quippe cum pœnæ absolutionem nunquam denegetur audientia, *e. Ex parte inf. De verb. signif.* Nec etiam interlocutoria, cum hæc dicatur, quæ profertur à Jure inter principium & finem causæ, ut notatur in *Clement. De sequestrat. possess. &c.* excommunicatio autem quandoque feratur extra iudicium, ut in *c. Dilecto h. tit. in 6.* Verùm sic inscribitur, quia excommunicatio sæpius per sententiam contra rebelles & contumaces profertur & exercetur. An verò sententia ista magis accedat ad interlocutoriam, quam ad definitivam tam in interponenda appellatione, quam in aliis notatur in *cap. Per suas & hoc tit. c. Venerabilibus not. in 6.*

2. Quia verò excommunicatio, est species censuræ Ecclesiasticæ, ideo aliquid de ea proclariori intelligentia præmittendum est. Censura igitur latine propriè est idem, quod Censoris (cujus erat de motibus civium indagare & indignos ab honoribus repellere) dignitas: indeque derivata vox est ad significandam severam aliquam correctionem vel potiùs multam, quæ loco pœnæ imponitur. Prout verò est in usu Ecclesiæ, & à Canonibus usurpatur, definiti potest pœna spiritualis & medicinalis, privans primario usu aliquarum actionum spiritualium per Ecclesiasticam potestatem: ita imposita, ut per eandem ordinariè absolvi possit, ita Suarez. De Censuris Disputat. 1. n. 5.

Genus definiti est pœna spiritualis, quia omnis censura Ecclesiastica est pœna spiritualis, non e contra nam irregularitas sæpe est gravis pœna & spiritualis, non tamen est censura, sed inhabilitas quædam.

Dixi, Primario usu &c. quia privat etiam usu actionum corporalium, si ve externarum actionum, ut communicatio humana, honore, salutatione, sed in ordine ad spiritualia. Nec privat hominem spiritualibus habitualibus, seu permanentibus, & internis, ut sunt character, gratia habitualis, virtutes infusæ, ideoque non privat potestate Ordinis.

Dixi, Ita imposita, ut per eandem &c. quia ex institutione sua est vinculum quoddam dissolubile: quandoquidem ab Ecclesiâ instituta sit, non solum, ut sit pœna, sed etiam, ut sit medicina seu respiciere hominem faciat, *can. Corripiantur xxv quæst. 3.* nam id non præstaret, si esset perpetua & absque spe remissionis.

3. Censuræ Ecclesiasticæ ex institutione Ecclesiæ tres sunt species, Excommunicatio, Suspendio, & Interdictum, *cap. Quarontis inf. De verb. signif.* Ratio est, quia illæ tres sufficiunt ad effectum seu finem censurarum, qui est inobedientes & contumaces aut corripere, aut si duriores sint, ab Ecclesiâ præscindere.

Excommunicatio idem sonat, quod extra communionem ejectio, & græcè Anathema dicitur: licet hæc vox interdum etiam in bonam partem sumatur, & interdum, pro solemnî excommunicatione.

Excommunicatio, in genere est censura Ecclesiastica separans hominem à communione. Per genus definiti excluditur irregularitas, quia non est proprie censura, ne quidem illa, quæ ex delicto contrahitur, sed inabilitas quædam, per sequentem partem excluditur suspensio & interdictum. Nam suspensio solum separat ab usu officii vel beneficii, vel utriusque, non etiam à communione Sacramentorum vel convictu fidelium. Interdictum verò separat dumtaxat à divinis officiis, sacris, & sepultura Ecclesiastica, non autem à fidelium communione, in quo differt ab excommunicatione majori.

§. II.

Quotuplex sit Excommunicatio.

1. Dividitur Excommunicatio in Majorem & Minorem.
2. Item in eam, quæ est à jure & quæ ab Homine.
3. Et hæc non nisi trina monitione prævia fieri potest.
4. Item alia est lata sententia alia ferenda.
5. Majori excommunicatione qui notentur.
6. De monitoriis ad finem revelationis, ut vocantur.
7. Præterea Excommunicatio alia est iusta, alia iniusta.

1. **V**ariis modis dividi potest; ac primò in Majorem & Minorem. Major est censura Ecclesiastica, privans hominem communione, tam activâ, quàm passivâ Sacramentorum, & hominum, colligitur ex cap. 8. 9. & penult. h. tit. Hostiens. in Summa h. tit. num. 1. Et hæc est excommunicatio simpliciter dicta altera secundum quid. Ideoque intelligitur major, dum excommunicatio simpliciter sine expressione majoris vel minoris à Judice fertur & cap. penult. licet alias dispositiones pœnales in dubio intelligantur & præsumantur de minori pœna, cap. in panis De R. L. in 6.

Excommunicatio minor est, quæ tantum separat à perceptione passivâ Sacramentorum, d. e. penult. Et ideo minori excommunicationi implicitus, potest exercere ea, quæ sunt

jurisdictionis, & eligere, non tamen eligi, cap. ult. sup. De Clerico excommunicato ministrante. Et hæc licet olim soleret ab homine & à jure inferri pro omni sacrilegio, ut patet ex ean. Minor xvii. q. 4. tamen nunc solum incurrit eam scienter participans cum irerito majori excommunicatione, cap. Cum desideres 15. versic. quia quicumque excommunicato h. tit. in humanis scilicet rebus, & extra crimen, ob quod est excommunicatus. Nam qui in divinis cum eodem communicat, veluti, percipiendo ab eo Sacramenta vel eodem cum illo ritu orando, aut alia divina officia exercendo, aut in eodem crimine, incurrit etiam majorem excommunicationem, c. Significat & alia h. t.

Dixi, scienter, quia ignorantia non improbabilis excusat, ean. Quoniam xi. q. 3. Excusantur etiam uxores, liberi, servi, ancillæ, seu mancipia, nec non rustici servientes, & quorquor ex officio tenentur excommunicato adesse, nec adeo curiales sunt ut eorum consilio scelera perpetrentur, d. ean. Quoniam: item peregrini propter necessitatem; & qui humanitatis intuitu aliquid dant excommunicatis, d. ean. Quoniam. Insuper creditor debitoris excommunicati, cap. Si vero 34. h. t. Præterea qui cum excommunicato in his, quæ ad absolutionem vel ad salutem animæ pertinent, in sermone participat, cap. Responsio 43. c. Cum voluntate 54. Hinc versus ille Glos. in d. c. Cum desideres.

Hæc Anathema quidem sobornis ne possit obesse, Utile, lex, humile, res ignorata necesse.

Notandum verò hic post Conc. Constantiense nos teneri ad vitanda solum duo genera excommunicatorum, nempe nominatum excommunicatorum & denunciatorum: item, eorum, qui sunt notorii Clericorum percussores. Quod & Leo X. ordinavit in Concil. Lateran. cujus ordinationem refert Piatec. 2. p. cap. 4. art. 13. num. 10. ita ut alii notorii, etiam si evidenter constet fuisse excommunicatos, sive à jure sive ab homine, vitandi non sint, antequam fuerint denunciati, Covar in cap. Alim mater §. 7. Gutierrez lib. 1. Cap. Quasi. c. 1. Navar in Manuali c. 27. num. 35. Eoque magis obtinet, quod Conc. Basileense solos Clerici percussores notorios decreverit esse vitandos Pias. d. loco. ubi refert ejusdem Concilii decretum, Ipse tamen excommunicati non minus tenentur

mentur alios vitare, post dictum Concilium, quam antè, quia expresse, significat per suum decretum nullo modo se revelare excommunicatos ipsos, sed solum in favorem aliorum id e. d. disse. Sunt autem hi excommunicati vitandi in his, quæ continentur hoc versu:

Os, orare, vale, communicio, mensa, negatur.

Per Os, prohibetur amplexus, collocutio, saluatio verbis vel litteris, Per Orare, vetatur, ne pro illis oremus publice, & tanquam ministri Ecclesiæ, neve coram ipsis divina officia celebremus, vel cum ipsis intersumus sacris. Per Vale, prohibentur omnes salutationes, & resalutationes, sive stant verbo, sive scripto, sive nutu, sive alio signo. Per communicio, interdicitur omnis communicatio, tam in divinis, quam in humanis, modo antea dicto. Per Mensam, interdicitur simul comedere in eadem mensa, vel simul dormire in eodem lecto; non autem in diversa mensa, modò idem non sit convivium.

Secundò, excommunicationum alia est à Jure, alia ab homine. A Jure est, quæ infligitur ab ipso Jure Pontificio vel Synodo sive generali, sive particulari. Et hæc semper durat, seu est perpetua: ferturque propter futuram delictum, & quidem non nisi ob mortale, *can. Nemo xi. quaest. 3.* nullaque requiritur præcedens monitio, sed ipse canon est & facit pro monitione, Innoc. in *cap. Sacro 48. hoc tit.* Ab homine est, quæ per mandatum aut sententiam hominis infertur. Et hæc mortuo, sive naturaliter sive civiliter, aut deposito iudice, qui eam tulit, expirat, *Glossa in cap. A nobis 28. in V. non nisi, & ibi Abbas & DD.* quantum scilicet ad eos, qui illam ante mortem vel depositionem ejus non incurrerunt: alioqui manet eà excommunicatione ligatus, qui illam antè contraxit.

Insuper hæc non nisi trina monitione præmissa ferri potest, *d. e. Sacro, c. Statuimus, c. constitutionem h. tit. in 6.* Nec sufficit una monitio pro tribus, nisi in una ponantur tria interstitia, primum pro prima; secundum pro secunda, & tertium pro tertia: & quidem ad minus sex dierum, pro quolibet interstitio, prout in praxi quotidiana servari testatur *Pial. 2. p. c. 4. a. 13. num. 8.* Ubi subjungit, quod etiam in ferenda sententia declaratoria excommunicationis, requiratur præcedens monitio, & aliàs

esse nullam, ex Felino in *c. Rudolphus n. 41. sup. De rescriptis.* Monitionem istam oportet esse personalem, nisi reus vel malitiosè latitet, prout de Clerico non residente præsumitur, vel impediatur, quo minus moneri possit aut non detur tutus ad eum accessus. Quibus tamen casibus non sufficit constare Judici de aliqua harum causarum privatim: verum ex actis hoc constare debet: ita ut nuntius legalis omnem adhibeat diligentiam pro inveniendâ persona, faciatque relationem ad acta, non potuisse se invenire: tuncque cum attestacione duorum testium denuò citet in loco solito habitacionis, *arg. d. e. Sacro, Maranta 6. p. De cit. n. 12 6.* Alias Judex, excommunicans aliquem, non præmissis monitionibus, punitur, & ipso facto incurrit suspensionem ab ingressu Ecclesiæ per mensem, *d. e. Sacro* nisi periculum esset in mora vel nisi excommunicaret in defensionem proprii Juris, ut si turbetur in sua jurisdictione *c. Dilecto eod. in 6. Pial. d. loco.* Ubi nihilominus existimat, excommunicationem laram sine monitione, vel non servato Juris ordine, tenere excepta excommunicatione majore lata contra communicantes cum excommunicatis, quæ est omninò nulla, si non fuerit præmissa monitio.

4. Tertiò, alia est lata sententiæ, alia ferendæ. Excommunicatio lata sententiæ dicitur, quæ ipso facto incurritur, ante denuntiationem aut sententiam Judicis. Et hæc nunquam incurritur, sive à jure, sive ab homine, nisi verbo exprimat: cujusmodi verbum est Ipso facto: vel, ipso jure sit excommunicatus, Excommunicamus; vel aliud æquivalens, veluti, Sub pœna excommunicationis lata sententiæ. Ita si dicat Judex: nisi infra decem dies paruerit, excommunico, eo lapsa termino tenetur reus abstinere à participatione cum fidelibus, nisi exerceatur juris vel facti ignorantia probabilis.

5. Majori excommunicatione involvuntur ipso facto hæretici, eorumque fautores, receptatores, falsarii litterarum Apostolicarum: Simoniaci: Item effractores & spoliatores Ecclesiarum, *c. Conquasi 22. hoc tit. incendiarii c. Tuam nos 19. iniicientes manus violentas in Clericum, etiam consentientem, c. Contingit 36 h. t. aut iniici mandantes vel iniicientem non impediētes, cum impedire & prohibere possunt, cap.*

Quanta 47. h. t. Et alii plures de quibus Hostien. in Summa h. t. §. 3. Navar. in Manuali c. 27. n. 49. & seqq. & quia postremo casu nulla requiritur Judicis sententia, quâ reus pronuntietur excommunicatus, can. Si quis suadente xvii. q. 4. Ideo vocatur Canon lata sententia, d. can. si quis suadente, c. Cum non ab homine 14. h. t. Eoque tenentur etiam, qui in Monachum vel Religiosum, etiam non Clericum, & Conversum manus violentas in, egerint, c. Non dubium 3. Et alii h. t. quia hoc privilegium est commune omnium personarum Ecclesiasticarum, id est omnium, quæ se divino cultui manciparunt, can. Quisquis xvii. q. 4. Ab hoc tamen can. si quis suadente, seu excommunicatione ab eo lata, excipiuntur plures casus, quos videre licet in c. si verò, §. si verò, c. Perpendimus, c. In audientia, c. Cum voluntate, c. Veniens, c. Ut fama tua & alii h. t.

Excommunicatio sententiæ ferendæ est, quæ non incurritur ipso facto, sed per sententiam Judicis Ecclesiastici. Talis continetur his formulis, Excommunicetur, Sub pœna excommunicationis.

Quia verò nulla pœna in Ecclesia est major excommunicatione, can. Corripiantur xv. q. 3. ex quo privat hominem non solum participatione in divinis, sed & humanis cum fidelibus, Hostien. in Summa h. tit. nu. 1. Ideo Prælati non possunt quemquam suorum subditorum excommunicare, nisi subsistente justa causa, exprimens in ipsa sententia, & propter contumaciam tripla monitione præmissa, d. c. Contingit in verbis, si tertio à te commoniti, d. cap. Sacro; & non solum verbo, sed in scriptis, ejusque copia dando reo, si petat. Alioquin Judex contraveniens suspenditur ipso jure per mensem à divinis officiis & ingressu Ecclesiæ, cap. 1. h. t. in 6. Hanc tamen suspensionem non incurrit Episcopus cum in d. c. 1. non fiat ejus specialis mentio, arg. c. Quia periculosum eod. in 6.

Cæterum hæc in re revocanda quoque in memoriam est Conc. Trid. moderatio, sess. 25. cap. De reformat. qua Judex Ecclesiasticus in causis civilibus & criminalibus prohibetur uti excommunicatione, nisi in subsidium, quando scilicet executio realis vel personalis haberi non potest. Sed neque punire debet pœnâ excommunicationis in contractu etiam sponte apposita, aut declarare excommunicatum con-

tractui contravenientem, prout ordinavit Pius V. cujus ordinationem refert Pias. d. c. 4. art. 17. n. 12.

6. Videndum etiam juxta decretum dicti Conc. loco citato, ne monitoria illa, quorum supra meminimus ad Tit. D. furtis, quæ ad finem revelationis, ut vocant rerum deperitarum aut subtractarum concedi solent, ab alio, quam ab Episcopo decernantur (vel ejus Vicario generali, si hanc illi facultatem Episcopus expressim concesserit, ut sæpius respondisse Sac. Congregat. post Genens. testatur Pias. d. loco n. 4.) & non nisi pro re gravi, judicando & determinanda arbitrio Episcopi, perpenfis maturè omnibus circumstantiis, loci, temporis, paupertate petentis, prout latius deducit D. Matthea De luris dicit p. 3. c. 4. Gutierrez lib. 1. Can. quæst. cap. 11. Nam posset dici summa viginti vel triginta ducatorum sufficiens ad concedenda monitoria personæ pauperi, quæ tamen in persona divite pro levi reputari posset. Et quidem Curia Romana servat ut non concedantur monitoria, nisi pro summa ad minus quinquaginta ducatorum, ut refert Matth. d. loco n. 23. Pias post Zerolam & Genensem d. loco. Circumstantia quoque temporalis efficere potest, ut hodie negentur, quæ alias concedentur, Zyp. h. t. n. 1. Ubi addit Pium V. 27. Julii 1570. præscriptisse formam quo concedendis monitoriis, quam refert Pias, d. loco & speciatim, ut non in genere sed in specie subtracta designentur, Zerola p. 2. V. Excommunicatio §. 1. nec concedantur, nisi ei cujus interest, nec quando aliter haberi veritas potest, Zyp. & Pias, d. locis. Quando vero ex urbe hujusmodi rescriptum impetratur, publicandum est verbo tenus, sine alteratione sensus aut sermonis: alioqui excommunicatio esset nulla, præterquam, quod pro idiotis in vernaculam linguam transferti, & ita publicari possit, ut rescriptisse Sac. Congregat. post Genens. testatur Zyp. d. l.

7. Denique quo pacto formari debeant monitoria, & quibus casibus excusetur quis à restitutione eorum, quæ deperdita vel subtracta sunt, vel etiam à revelatione, Vide Pias. d. loco.

Quartò, dividitur Excommunicatio in Justam, id est legitimè laram, quam scilicet fecerit, qui potest, propter quod & quomodo debet; & injustam, id est illegitimè laram, qualis est

estea, quam fertis, qui non potest, vel fert aliter vel ob aliud, quam debet. Injusta est duplex: alia injusta valida, qualis est ea, quam Judex legitimus in eum, qui meretur excommunicari, sed ex odio, aut non in scriptis, nec post triam monitionem, vel alijs similibus modis fert. Nam ut alia sententia, licet sint injusta, regulariter valeant quoad forum exterius, & earum virtute in reum tanta est executio, quanta iustarum. *Cum inter sup. De sent. & rejudicata l. in re iud. ff. De R. l. ita & excommunicatio injusta in valida esse potest, & ideo dicitur Juris textus, excommunicationem injustam semper esse timendam. Alia est injusta nulla, & irrita: & hæc nullo modo timenda est, ut si quis excommunicet exemptum, vel suæ jurisdictioni non subditum, *e. Cum capella. e. Quando sup. De privilegijs. e. Nullus sup. De parochijs vel eum, qui ante litem sententiam excommunicationis legitime & ex sufficienti causa appellavit, e. Per suas 40. e. Ad presentiam sup. De Appell. vel si contineat intolerabilem errorem Juris, ut si quis excommunicetur, quia non commisit peccatum mortale *can. Qui resistit xi. q. 3. vel si Judex ferens sententiam non intendat ligare, nam excommunicatio sumit vires ab intentione, vel si feratur à delegato in casu sibi non permisso, aut contra intentionem delegantis, *e. fin. sup. De prebend. vel à Judice excommunicato, interdicto aut suspensio, *Glof. in 1. Presenti hoc tit. in 6. ubi plures casus nullitatis colligit *Pial. d. art. 13. n. 10. & 11. suspensio, inquam, à jurisdictione. Alioquin suspensus ab Ordine tantum ea exercere potest, quæ sunt jurisdictionis, tenetq; excommunicatio: sicut & suspensus ab Ordine tantum potest ea facere, quæ sunt jurisdictionis, *Pial. d. c. 4. art. 12. n. 5. & 6.*******

§. III.

De effectu majoris excommunicationis.

1. Privat participatione Sacramentorum.
2. Suffragijs Ecclesie, electione.
3. Suspendis ab officio & beneficio.
4. Liberas subditos ab obedientia superiorum excommunicatorum.
5. Non potest saliter excommunicatus esse testis. &c.
7. Mortuum privandum est Ecclesiastica sepultura.

1. **I**N primis privat hominem participatione quâ activâ, quâ passivâ Sacramentorum, ita ut ea nec accipere, nec dare possit. Ad eod utriq; fiat irregularis; excepto casu necessitatis

2. **S**ecundò, privat hominem suffragijs generalibus Ecclesie, ita ut non liceat pro excommunicato publicè & nomine Ecclesie orare. Item communicatione cum fidelibus, tam in divinis, quam convitijs: & usu sacri Ordinis, quem si excommunicatus scienter exerceat, fit irregularitate Papæ reservata, *e. 2. sup. De Clerico excommunicato, & e. As qui habet h. s. in 6. quam irregularitatem non incurrit minori excommunicatione excommunicatus, e. Si celebrat. sup. De Clerico excommunicato, prout nec qui appellat à sententia excommunicationis, de qua probabiliter dubitat, an sit valida, licet postea declaratum male appellasse, *Pial. d. loco n. 27. & 28.**

3. **I**n superprivat electione, tam activâ quam passivâ, ad officia Ecclesiastica vel dignitates sæculares, *e. Venerabilem sup. De electione: an nullat collationem beneficij factam excommunicato.*

4. **S**imiliter electionem, præsentationem, permutationem Beneficiorum, & impetrationem litterarum Apostolicarum: suspendit ab officio & beneficio ad eod ut, quamdiu quis est excommunicatus & in mora petendæ absolutionis, sit incapax fructuum beneficij, teneaturque si illos recipiat restituere. Si tamen habeat officium publicum, valebunt acta per eum ratione illius officij v. g. sententiæ & alij actus juridici, si sit Judex, quamdiu ab Ecclesia toleratur, quia quamdiu Ecclesia eum tolerat, non privat eum jurisdictione, sed tantum ab ea suspendit ob gravia & multa incommoda, quæ alijs sequerentur. Sin autem non toleretur, actus ejus erunt nulli.

5. **P**ræterea liberat subditos ab obedientia superiorum excommunicatorum, si utique sint denunciati aut notorij Clericorum percussores, ita ut ne quidem absque peccato possint illis servire, *can. Nos Sanctorum, can. Iuratos xxv. quæst. 6.*

6. **A**dhæc non potest talis excommunicatus esse testis, advocatus, actor, procurator, *e. si n. sup. De procurat.* Potest tamen esse reus, seque in judicio etiam per se defendere, & alia, quæ ad defensionem necessaria sunt, peragere, *e. Intelleximus sup. De iudicim.*

Nec

Nec obstat, quod ibi dicatur, debere per alium respondere: quia vel verbum debet referendum est ad verbum respondere, illud enim per se & directè agebatur, & quærebatur in illo textu: ita ut additum sit, per alium, ad indicandum convenientem modum pro evitanda communi-
one, vel intelligendum est, debere saltem per alium respondere.

Licet autem de jure disputeret, an excommunicatus non tamen hæreticus, aut reus læsæ Majestatis possit condere testamentum, prout videre licet apud *Glof. in c. Decernimus in V. Et testificando h. s. in 6.* ubi in negativam magis inclinat: tamen verius videtur potuisse testari, licet illicitè *Notarius & testes cum eo communicarent, Zyp. h. s. n. 5.* ubi dicitur quod hodiè licetè conficiantur testamenta: sicut & in plerisque locis etiam hæretici, ut in Germania, post Interim, ut vocant Caroli V. qua de re pro Belgio vide eundem *Zyp. Tit. De hæreticis.*

7. Denique mortuus in excommunicatione tali, Ecclesiastica caret sepultura, & si sepultus sit in loco sacro, ejusque corpus vel ossa discerni queant, exhumari debent & abiici, *c. Sacris sup. De sepultis.* Quod intelligunt quidam de denunciato & notorio Clericorum percussore.

§. IV.

De effectu minorj excommunicationis.

1. Privat perceptione Sacramentorum passiva.
2. Dispositio ad irritandam electionem ad beneficia.
3. Taliter excommunicatus peccat certe casu venialiter conferens sacramenta.
4. Interposita appellatione non suspenditur effectus excommunicationis lata sed bene ejus declaratio.

1. **E**ffectus ejus sunt tres præcipui: Primus est privare hominem passiva Sacramentorum perceptione: ita ut si suscipiat, peccet quidem, non tamen fiat irregularis, *c. Si celebras sup. De clerico excommunicato.*

2. Secundus, quod electionem ad beneficia reddat ealem, ut merito irritari possit, licet eam de facto non irritet, *d. c. Si celebras.*

3. Tertius, quod tali excommunicatione inordinatus conferens sacramenta peccet veniale

liter, *Covar. in c. Alma mater, p. 1. §. n. 8. 12.*

4. Præterea effectus excommunicationis in genere est, quod non suspendatur appellatione post latam sententiam interposita, *c. Is cui h. s. in 6.* quam vis declaratio excommunicationis appellatione suspendatur, *Glof. in c. Cupientes in V. Privatos de elect. in 6.* ita ut liceat communicare cum declarato excommunicato, durante appellatione, nec ipse celebrans incurrat irregularitatem, si dubitet de valore excommunicationis aut confidat suæ appellationi. Quamvis sit tutius in talibus abstinere ab illis actibus qui inducunt irregularitatem ob vulgatum axioma quod etiam injusta excommunicatio liget, quodque salutaris animæ sit sequendum, *Palis d. c. 4. art. 13. sub n. 28. versic. Notandum.* Insuper excommunicatio suspendi non potest, sed vel statim ligat vel statim nulla est, *c. Pastoralis sup. de appellat.*

§. V.

Quinam excommunicare possint,

1. Possunt quicumque jurisdictionem Ecclesie habent in foro externo.
2. Episcopus existens extra diocesim non potest.
3. Potest extraneus in sua diocesi & in aliis.
4. Possunt delegati potestatem habentium.
5. Laici & mulieres non possunt, & nemo seipsum nec parem nec superiorem.

1. **P**rimo generaliter, qui habent ordinariam jurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori: ut in primis summus Pontifex tanquam universalis Ecclesie pastor Episcopi etiam ante consecrationem: quia potestas excommunicandi pertinet ad clavem jurisdictionis, *Covar. in d. l. Alma mater §. 11. n. 1.* Omnes item Prælati majores & inferiores Episcopis habentes jurisdictionem ordinariam in foro exteriori: ut Abbates, Præpositi Ecclesiarum collegiarum regularium & sæcularium etiam non benedicti, Priores absoluti qui non constituuntur ab ipso Abbate, sed per electionem: Item Capitulum sede vacante, generales Ordinum & generaliter quicumque habent jurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori, & sic de similibus.

2. Et si autem Episcopus extra suam diocesim existens

existens aliquem excommunicare non possint, *e. v. animarum De constit. in 6. can. Episcopum non debet 9. q. 2.* quia ad excommunicationem requiritur jurisdictio & tribunal quod non habet extra diocesim; nisi quando extra eam est pulsus modo qui exprimitur in *Clement. 1. De foro competentis*, tamen excommunicatus in uno loco vitari ubique debet, quia hanc vim & efficaciam habet excommunicatio ex sua constitutione ab Ecclesia, unde Juristæ dicunt quod excommunicatio sequatur excommunicationem, ut lepra leprosum quia illi quasi inest, & ideo semel excommunicatus & denunciatus semper evitari debet donec eussiterit de abolutione, *Glos. in e. Propositus in v. De abolutione sup. De Clerico excomm. ministrante, d. loco v. semel autem ubi citat Arm.*

3. Potest tamen Episcopus extraneos in sua diocesi delinquentes excommunicare, quia ratione delicti sortiuntur ejus forum, & similiter tenet excommunicatio prolata in subditos extra diocesim delictum perficientes quod in diocesi inchoarunt.

4. Secundò ex delegatione possunt excommunicare omnes qui potestatem accipiunt ab iis qui habent ordinariam: ut sunt delegati Papæ, Episcopi, Archiepiscopi, Decani; ex consuetudine præscripta excommunicare possunt qui ex tali consuetudine habent jurisdictionem in foro externo, dummodo saltem tacitè hæc consuetudo sit approbata à superiore, *e. duo sup. De officio ordin. a. Cum contingat sup. De foro compet. conquisitus 4.*

5. Talem jurisdictionem habent Cardinales non Episcopi in Ecclesia sui tituli, similiter Archiepiscopi, Archipresbyteri, Decani, qui ex consuetudine præscripta habent subditos, quos citare & punire possunt. Parochi quoque olim talè potestatem habuisse videtur excommunicandi ob quædam delicta, ut furtivum, rapinam & similia, sed hodie videtur talis consuetudo in iis cessare.

6. Laici vero non possunt excommunicare, *e. Ecclesia S. Maria sup. De constit. can. bene quidem, can. Imperator 96. Distinct. nec item mulieres, e. Nova sup. De poenit.* nemo etiam potest se ipsam, aut patrem aut superiorem excommunicare, sed solum subditum, *can. Cum inferiori 21. Dist.* quia excommunicare est actus jurisdictionis contentiosæ seu in foro externo, in quo nullus sit inferior ratione peccati, Et hinc fit

quod Papa non possit à quoquam excommunicari; bene tamen ab inferiori absolvi possit si se illi subiiciat, prout potest quoad forum interius, non autem quoad exterius; alia ratio diversitatis reddi potest quod abolutio sit beneficium quod nihil vetat superiorem ab inferiore accipere; excommunicatio autem sit poena, sique contra rationem jurisdictionis, ut superior puniatur ab inferiori, hinc etiam fit quod licet Episcopus delinquat contra suum statutum habens annexam excommunicationem non incurrat excommunicationem, *Piaf. d. loco n. 87. ex Hostien. Arm. Navar. quos citat.*

§. VI.

Quinam excommunicari possint vel non.

1. Non possunt non baptizati.
2. Nec universitas, nec collegium.
3. Nec mortui, sed bene declarari quod sint excommunicati.

1. **I**N primis excommunicari non possunt qui non sunt baptizati: ut Judæi infideles, & alii et si sint catechumeni: quia non potest præscindi à corpore Ecclesiæ qui non est de Ecclesia, nec communione privari: qui eam non habet.

2. Secundò, excommunicari non potest Universitas vel collegium, *cap. Romana §. in universitat. h. t. in 6. junct. a. Glos. in v. penitus*, idque verum est sive feratur excommunicatio in ipsam universitatem seu communitatem ut communitas est, ita ut in singulas personas secundum se non feratur sive feratur in communitatem ratione singularum personarum: ita tamen ut non feratur in personas certas & determinatas, sed communiter & confuse in omnes personas hujus v. g. Civitatis aut provincie: quia peccatum ob quod fertur excommunicatio est particulare aut particularium personarum, non communitatis, nec debet unus pro alio puniri vel excommunicari, *can. Si habes 14. quest. 1.* quod fietet si excommunicatio generalis ad omnes extenderetur. Adde quod universitas sit nomen juris, non personæ nec unam & propriam communem omnibus animam habeat, *Innoc. in cap. Gravem sup. eod.* alioqui excommunicatio non solum à Papa, sed etiam ab Episcopo lata sub hac forma: Excommunico

omnes de universitate vel collegio qui tali delicto confenserunt, valet, *d. e. Romana.*

Cæterum in omnes absolutè ab Episcopo lata est invalida tamquam contra jus commune, sic verò lata à Papa non continebit innocentes. Vide Covar. 2. *Variar. c. 8.*

Denique mortui propriè excommunicari non possunt uti nec absolvi ab excommunicatione; tum quia non amplius subjacent tribunali Ecclesiæ, tum quia non censentur contumaces, & ideo excommunicari non possunt, tum denique quia vel sunt in inferno, & patet absolvi non posse, vel in paradiso & non indigent absoluteione, vel in purgatorio & non possunt privati suffragiis Ecclesiæ cum sint confirmati in gratia, possunt tamen per Judicis sententiam declarari excommunicati ut humata eorum corpora in loco sacro exhumari possint & extra locum sacrum sepeliri, vel comburi & ne pro illis oretur, bonaque eorum confiscentur juxta *c. Accusatus §. in eo verò casu De Hæreticis in 6.* Similiter possunt declarari absolvi ab excommunicatione, ut tradantur sepulturæ Ecclesiasticæ.

§. VII.

Quis possit absolvere ab excommunicatione,

1. *A minori potest quilibet sacerdos approbatus.*
2. *Et etiã à majore in articulo mortis.*
3. *Aliis regulariter ille qui eam tulit vel ei æquivalens.*
4. 5. 6. *Dantur varia exceptiones.*
7. *Decipiens aut extorquens non absolvitur.*
8. *Potest quis in vicus absolvi.*
9. *Absolutus sine requisitis potest reincidere.*

1. **P**rimò, ab excommunicatione minori potest absolvere omnis qui potest absolvere à peccatis, *c. Nuper sup. eod.* & ideo quilibet Sacerdos approbatus potest absolvere ab excommunicatione contracta ob peccatum veniale.

2. Secundò in articulo mortis quilibet Sacerdos potest absolvere ab omni excommunicatione etiã reservata Summo Pontifici, *c. Non dubium, c. unico in Extravag. Joannis XXI. hoc sit. Conc. Trid. Sess. 14. cap. 7.* adhibita tamen cautione, ut sic absolutus, promittat se, ubi convaluerit vel periculum evaserit, repræsentatu-

rum ei cui erat reservata, ut mandata ejus suscipiat, *c. De cætero & ibi Glof. sup. eod.*

Tertiò, ab excommunicatione majore, lata ab homine contra aliquem in particulari, is solus absolvere potest, qui eam tulit, vel ejus superior successor, aut delegatus *c. Pastoralis §. Præterea sup. De officio delegati.* Alias enim extenderetur omnis disciplina Ecclesiastica. Sunt tamen aliqui casus quibus non potest is absolvere qui excommunicavit, de quibus Navar. in *Manuali c. 27 n. 4.* Ab excommunicatione etiã lata à jure vel ab homine, sed generaliter si nõ sit reservata quilibet potest absolvere qui potest absolvere à peccato mortali propter quod est inflicta, *d. c. Nuper Navar. d. l. n. 44.* quali ex commissione ejus qui eam tulit hoc ipso quo illam sibi non reservavit Dixi, si non sit reservata, quia à reservata solus absolvere potest qui eam sibi reservavit vel ejus superior exceptis certis quibusdam casibus. Hinc ab excommunicatione ob injectas manus violentas in Clericos regulariter solus Pontifex absolvere potest, *c. 1. in fine c. 7. q. 15. 19. 28. 37. & alii sup. eod.* vel ejus Legatus à latere *c. 20. & 21. sup. eod.* non alii nisi id eis specialiter mandat Pontifex, *c. Porro in fine sup. eod.*

4. Dixi, regulariter; quia in extremo vitæ spiritu potest quis à quolibet Sacerdote absolvi, ut antè diximus. Similiter si ob justam aliquam causam veluti ob puerilem ætatem, senium, paupertatem, corporis infirmitatem, fragilitatem sexus muliebris, itinerum difficultatem, inimicitias aliquorum, vel aliam similem, non possit quis sine magno periculo vel incommodo Romam proficisci; potest absolvi ab Episcopo loci, *c. 1. 5. 6. 13. §. Si verò 26. & 18. hoc sit.* debet tamen ei quem absolvit sub juramento injungere, primò quòd de cætero in Clericum vel Monachum vel alicujus religionis Conversum non iniiciet manus violentas, nisi sese defendendo, aut de mandato sui Prælati vel ex officio, *c. ap. Ex tenore sup. eod.* Secundò quod cessante impedimento, eò quod Papam adire non potest, cum adibit mandatum ejus suscepturus, *cap. De cætero in fine cap. nescitur & similibus sup. eod.* nisi sit impubes qui Clericum percussit, nam is hoc posterius jurare non debet sive antè sive post pubertatem absolvatur, *cap. ult. sup. eod.* Quod si forte monachi vel religiosi in monasterio se invicem ves-

beraverint, possunt ab Abbate suo absolvi, *c. Canonica sup. eod. Monialis* verò percutiens Monialem vel Conversum aut Clericum potest ab Episcopo loci absolvi, *c. De Monialibus sup. eod.*

5. Et similiter mulier incurrens excommunicationem ob percussione[m] Clerici potest ab Episcopo absolvi, *c. Mulieris sup. hoc tit.* quòd tamen obtinere non putat Zerola 2. p. V. *excommunicatione* in excommunicatione per alias summorum Pontificum constitutiones inflicta mulieribus cum reservatione v. g. in excommunicatione per Bullam Pii V. inflicta mulieribus ingredientibus claustra virorum, modò tamen inquit, cesset necessitas vel impossibilitas De excommunicationibus summo Pontifici reservatis videri potest Covar. *d. loco Navar. d. loco n. 49.* Suarez *De censuris Disputat. 21. §. seq.* Sicur & de non reservatis idem *Disputat. 23.*

6. Quintò, hodiè per Concil. Trid. *Sess. 24. c. 6.* possunt Episcopi per se vel vicarios suos absolvere in foro interiori ab omni excommunicatione reservata Papæ, quæ provenit ex delicto occulto, (non etiam ex delicto notorio) excepto quòd facultas absolvendi ab Hæresi in foro conscientiarum detur Episcopis tantum, non autem eorum vicariis. Cum autem possit quis pluribus excommunicationibus partim à jure, partim ab homine & ob diversas causas esse ligatus, potest ab omnibus unica absolutione absolvi, si omnes exprimat absolventi, alioqui potest ab una absolvi & non ab alia.

7. Quòd si dum impetrat absolutionem explicet falsam causam vel non omnes principales, absolutio non erit valida, *c. Cum pro causa sup. eod.* quia tunc non censetur Judex eum velle absolvere; Secus si constaret Judicem velle sine causa absolvere, nam valet absolutio, nisi injustè detur, modo detur ab eo qui habet potestatem & non decipiatur à penitente, *Navar. d. loco n. 38.* minus valet absolutio si etiam extorqueatur, imò extorqueus hoc ipso novam excommunicationem incurrit, *c. 1. De his qua videnturque causa in 6.* vide *Navar. d. loco n. 123.*

8. Cum autem excommunicatio sit pœna à jure humano statuta nec pendeat à voluntate excommunicati, potest quis etiam invitus absolvi. Quantum verò ad formam absolutionis atinet non habet certa verba, sed quæcumque significancia absolutionem sufficiunt, Forma

verò ordinaria est hæc, Ego te absolvo à vinculo excommunicationis quam ob talem causam incurristi, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ ac communioni fidelium, In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen. De prærequisitis ad absolutionem petendam, vide Tholosanum 1. *part. Juris Canonici lib. 5. tit. 16 c. 12.*

9. Potest autem absolutio concedi ad tempus tantum cum reincidencia: ut si Judex velit absolvere aliquem ad effectum, ut ferat testimonium, vel ad cautelam: de qua vide quos citat *Pial. 2 p. cap. 4. num. 88. Vers. Absolutio item*, Etsi autem excommunicatio possit de consensu partis priusquam incuratur tolli, non tamen ubi semel est incurta, nec potest ita deferri, ut semel sublata lapsu termino in quo de consensu partis debebat incurri, iterum alio termino arbitrio partis incuratur, nisi hujusmodi prorogatio fiat auctoritate Judicis, ex qua non etiam ex pacto nascitur excommunicatio, *Pialec. d. loco n. 88. in fine.* Statuit autem Conc. Trident. *Sess. 25. cap. 3.* ut contra quemque infordecentem per annum (perfectum scilicet) in excommunicatione & aliis censuris Ecclesiasticis procedatur tanquam contra suspectum de hæresi, quòd intellige sive ex criminali sive ex civili causa (Quòd olim controversum fuit) excommunicatus sit, nam immediatè ante Conc. quem excommunicari potuisse ex utraque causa tradit *Mench. lib. 2. arbitrar. cent. 5. c. 416. n. 54. ubi n. 59.* docet procedi debere contra eum prævia citatione ut se purget: in Concil. verò Tribun. decretum fuit, inquit *Zyp. hoc tit. n. 4.* ut qui post excommunicationem inclinati non fuerint ad penitentiam subeundam, per Principem sæcularem subigantur; unde infert perseverantes per tempus aliquod in excommunicatione posse ante annum puniri pœna temporali & multà pecuniaria per ipsummet Judicem Ecclesiasticum; idque juri & praxi consonum probare *Gutt. lib. 1. Canon 9. 1. c. 12. n. 2. & sanxisse in Gallia Beatum Ludovicum anno 1228. ex Chopp. ibidem refert Zyp*

§. VIII.

De Suspensione.

1. 2. *Suspensio variè capitur, & quomodo hic.*
3. *Est multiplex.*
4. *Quomodo differat à privatione & depositione.*

Quia de prima specie censuræ Ecclesiasticæ amegimus, non abs re fuerit de duabus aliis speciebus, nempe Suspensione & Interdicto aliquid subicere, ut earum plenior cognitio habeatur.

1. Omnis autem Suspensionis aliis significationibus, ut qua suspendi & quis suspensio esse animo dicitur, & similibus. Suspendio generaliter in Jure & passim apud DD, sumi solet pro prohibitione usus officii vel facultatis alicujus: sic enim sententia per appellationem suspendi dicitur; & pro interdicto ab ingressu Ecclesiæ sumitur in *c. Defens. excom. in 6.* & pro impedimento utendi aliquo temporali munere in *extravag. unica Ioan. XXI. de sentent. excommunicat.*

2. Hic verò strictius sumitur pro censura Ecclesiastica, qua Clerico ob culpam suam inhihibetur à jure vel à Jure exercitium Ordinis, officii, vel beneficii sui Ecclesiastici, sive in totum sive in partem, sive in perpetuum, sive ad tempus; *in Tuarum sup. De privilegiis, junctis exemplis Glossa in c. 3. v. Suspendi sup. De pœnis.* Et hinc patet laicum non posse suspendi: uti nec Ecclesiasticum alio respectu, quam quatenus est Ecclesiasticus.

3. Et insuper suspensionem esse multiplicem, nempe aliam esse à jure (quales enumerantur apud Silvestrum, *verb. Suspendio § 6 nu. 40.* & sexdecim enumerat Navar. *c. 17 art. 154.*) aliam ab homine, aliam perpetuam (quoad partem scilicet) quia prohibitio totius exercitii officii vel beneficii in perpetuum, est potius depositio vel privatio, quam suspensio, Navar. *d. locorum. 151 ubi alios citat.* aliam temporalem, aliam in totum, aliam in partem; aliam ab Ordine, aliam ab officio, aliam à beneficio, aliam à pluribus ex his simul. Quibus adde aliam incurri ipso facto, ut quando dicitur: sit ipso facto suspensus, suspendimus: & tales à jure multæ feruntur, quas tangit *Glossa in Clem. cupientes de pœnis*, & recenset Navar. *d. l. nu. 154.* Alia non incurritur ipso facto, ut dum dicitur: suspendatur sub pœna suspensionis. Alia est à

divinis: alia ab aliis, ut colligitur ex *c. 1 § fin. l. 1. in 6. c. 1. de re judicata eod. lib.* Suspendio verò ab officio vel beneficio differt à privatione officii vel beneficii & depositione, quod suspensio sit censura Ecclesiastica, inducens irregularitatem, si quis actum aliquem officii, à quo suspensus est, exerceat, à qua non nisi per Summum Pontificem liberatur, *c. 1. De sent. & re judicata in 6.* Salvo quod hodie ex Conc. Trid. *sess. 24 cap. 6. De refor.* permittatur Episcopus in irregularitatibus omnibus, ex delicto occulto preventibus, excepta eà, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum, contentiosum, dispensare: at verò privatio & depositio non sunt censuræ Ecclesiasticæ.

4. Secundò per suspensionem non amittitur beneficium, nec ea pars fructuum, quæ est plane necessaria ad sustentationem: secus per privationem beneficii aut depositionem.

§. IX.

Quis possit suspendere, & quæ sit forma suspensionis.

1. *Suspensio fit ab eo qui potest excommunicare.*
2. *Idque propter culpam & plerumque mortalem.*
3. *Debet fieri scripto.*

1. Suspendere autem potest omnis & solus, qui excommunicare; ideoque licet confessorius & parochus possint alicui prohibere, ne celebret, ita ut contraveniens peccet, non possunt tamen suspendere per censuram, ita per violationem incuratur irregularitas, *Glossa in cap. 1. c. 1. De sent. excom. in 6.*

2. Requiritur verò ad suspensionem culpa aliqua; & plerumque requiritur mortalis: quia tam graves pœnæ non debent communiter ferri ob venialem: quamvis si ferantur, possunt etiam ob venialem incurri, sicut & interdictum, Navar. *d. locorum. 15.* Cæterum quia suspensio non potest ferri sine propria culpa, cujus sit pœna, ideo ea suspensio, quæ fit ob senectutem, lepram, debilitatem, vel aliam similem causam, licet generaliter suspensio dici possit, non est tamen suspensio de qua hic agitur, quæ scilicet est censura strictè sumpta. Quæ autem crimina sunt digna suspensio-

ne non potest certa tradi regula, Pias, 2. p. e. 4. n. 78 in fine ex Abbate & Diaz.

Quantum ad formam suspensionis attinet non est certa aliqua & determinata seu certis verbis præscripta, sed sufficit, si scribarur verbis attem significandam accommodatis.

3. Dico, si scribarur; quia suspensio debet fieri in scriptis expressâ causa seu peccato, ob quod fertur, sicut & excommunicatio: alioqui Judex Ecclesiasticus incurrit suspensionem à divinis officijs & ab ingressu Ecclesiæ per mensuram, c. 1. sup. h. tit. valida tamen esset aliter lata, Debet etiam præcedere monitio, quando fertur ob contumaciam, non etiam, quando solum in penam, Navar. d. loco n. 159.

§ X.

De effectu suspensionis & forma absolutionis à suspensione.

1. Exerrens contra suspensionem incurrit irregularitatem.
2. Secus si non solemniter.
3. Suspenso solum in tantum ligat quantum exprimit iudicis sententia.
4. Suspenso tamen ab ordine inferiori suspenditur quoad omnes superiores.
5. Forma absolutionis.

Effectus suspensionis est, ut ante diximus, inducere irregularitatem, si quis actum aliquem officij, à quo suspensus est, exerceat. Hinc suspensus ab ingressu Ecclesiæ efficitur irregularis, si in ea exerceat aliquem actum ordini sacro deputatum, non autem si domi vel in Oratorio privato celebret, Pias. 2. p. e. 4. n. 78. *Verf. Suspenso item.* Nullus tamen suspensus, præterquam ille, qui suspensus est à divinis, si ve absoluit, si ve in aliquo loco incurrit irregularitatem contraveniendo suspensioni, licet peccet ut ex Felino d. l. tradit Pias. & suspensus à divinis tum demum incurrit irregularitatem, quando exerceat aliquem actum alicui ordini sacro vel minori specialiter deputatum, id est, cuius faciendi specialis potestas traditur in ordinatione: ut in presbyterio potestas consecrandi & baptizandi solemniter, in Diaconatu potestas canendi solemniter Evangelium, ac etiam prædicandi solemniter tamquam ex officio, si non lege divina

qua videtur soli sacerdotio peculiaris, tamen lege & consuetudine humana secundum Navar. c. 27. n. 163. in Subdiaconatu potestas solemniter canendi Epistolam, in Acolitatu ferendi cereos, &c.

2. Secus si non solemniter aliquid istorum faciat: ut si canter Epistolam, ferat cereos tamquam alius laicus, vel actum Ordini sacro vel minori non specialiter deputatum exerceat: ut si psallat in choro, si suspensus à perceptione Sacramentorum illa percipiat, nam & sic ea suscipiendo peccet mortaliter, non tamen incurrit irregularitatem, sicut nec Sacerdos, qui suspensus à beneficio in electione votat, et sic de similibus quæ non specialiter alicui Ordini sacro vel minori deputata sunt: prout tradit Navar. d. n. 163. Circa verò effectum suspensionis.

3. Notandum, suspensum ab uno non ideo suspensum esse ab alio non conexo: & proinde suspensus ab Ordine non est suspensus à jurisdictione, alia ratione, quam ordinis competentis. Similiter suspensus à jurisdictione non est suspensus ab ordine; nec suspensus ab ordine est suspensus à beneficio, nec suspensus à beneficio per hoc est suspensus ab officio, vel è contra: vide Navar. d. loco n. 160. Item suspensus à superiori ordine, v. g. sacerdotali, non est suspensus ab inferiori, v. g. quoad Diaconatum vel Subdiaconatum, & suspensus ab exercitio Pontificalium solum suspensus est ab illis, quæ dependent ab ordine Pontificali, & ideo officium Sacerdotale licitè exercere potest, sicut & suspensus ab ordine sacerdotali exercere potest officium Diaconi vel Subdiaconi, nam suspensio in tantum ligat, quantum Judex exprimit in sententia, & ideo suspensus ab ingressu unius Ecclesiæ potest in alia licitè suum officium exercere, & Judex semper debet exprimitere à quibus actibus suspendat Diaz. in *Praxi*. 127.

4. Suspenso tamen ab ordine inferiori: v. g. Diaconatu suspensus est quoad omnes superiores: v. g. Sacerdotalem & Pontificalem, Navar. in *Manuali* cap. 27. n. 163. Notandum vere hic Episcopum nunquam incurrit suspensionem vel censuram aliquam Juris vel hominis nisi de ipso expressa fiat mentio, c. *Quia periculosum* h. s. in 6. casus tamen in quibus expressè

expressè suspenditur recenset Piaf. l. p. c. 4. n. 80.

5. Quantum verò ad formam absolutionis spectat, non est etiam certa aliqua seu certis verbis determinata, sed sufficit si voluntas absolventis significetur, solet tamen quando certa est suspensio, hæc ordinariè servari, Absolvo te à vinculo suspensionis, quam incurristi propter talem vel talem causam, & restituo te ad hoc vel illud, à quo fuisti suspensus, In Nomine Patris & Filii &c, quando verò est incerta & dubia hæc: Si teneris aliquo vinculo suspensionis à quo te possim absolvere, absolvo te &c. Vide plenius Navar. d. loco & Suarez *causarum disp.* 25. Suspendus autem sicut & interdictus ad tempus, adveniente tempore ipso factò est absolutus nec indiget alia absolutione, durante verò tempore suspensionis incurset à Jure ob delictum commissum, non potest vocaliter absolvi ab Episcopo sed dispensative potest Episcopus pœnam moderari Navar. d. loco n. 162. Piaf. d. loco n. 81. si verò suspensio fuerit inflicta à jure ob contumaciam, tum ab illa absolvere poterit Episcopus, nisi conditor Canonis absolutionem sibi reservaverit. *Numerus sup. h. t. Navar. & Piaf. d. d. locis.*

§. XI.

De Interdicto,

1. *Definitur & distinguitur contra alias censuras.*
2. *Est triplex Personale, Locale, & Mixtum.*
3. *Interdictio loco interdicuntur eius annexa: scilicet in personis.*
4. *Interdicta universitate interdicuntur sub ea contenti.*
5. 6. 7. *Subdivisiones interdictorum.*
8. *Interdictum generale non comprehendit infantes & amentes.*

1. **O**missis aliis Interdicti significationibus, de quibus Suarez *De censuris disputat.* 32. *sect.* 1. hic usurpatur, prout est censura Ecclesiastica, prohibens usum quarundam rerum divinarum ut fidelibus communem, quatenus talis est. In hac definitione abstrahitur à loco & persona, & ab usu activo & passivo, quia interdictum in genere etiam ab illis abstrahit. Dicitur, ut fidelibus communem; ut separaretur interdictum à suspensi-

one, quæ privat etiam aliquo usu, verum non ut communi, sed ut proprio alicujus potestatis Ecclesiasticæ: & ideo suspensio per se solum privat usu activo, ac perinde per se solum privat Clericos, ac vero interdictum privat indifferenter, & de se est commune. Additur, quatenus talis est; ut distinguatur ab excommunicatione. quæ privat quidem usu talium rerum sacrarum, sed non quatenus est usus rei sacræ, sed quatenus est communicatio cum aliis fidelibus, Interdictum verò formaliter privat usu talis rei sacræ per se ac independenter à communicatione cum aliis. Adde & hoc aliud discrimen, quòd excommunicatio privat non solum communicatione in divinis, sed etiam in humanis; interdictum vero solum privat usu sacrarum rerum, non quidem omnium, sed earum quæ in jure expressæ sunt, & modo in jure declarato: ita Suarez *loco citato.*

2. Interdictum est triplex Personale tantum, Locale tantum: & Mixtum, id est, Locale & Personale simul. Locale tantum dicitur, quo locus solus interdicitur: ut v. g. Ecclesia, Parochia, oppidum, regnum. Personale tantum quo sola personæ interdicuntur. Interista duo interdicta hoc discrimen est, quod, quando solus locus est interdictus, possunt personæ, quæ in eo sunt, nec fuerunt causa interdicti, in alio loco audire divina, dare, & suscipere. Quando autem personæ sunt interdictæ nusquam id possunt, *c. Si sententia Se sens. excom. in 6.* Quod si verò sola personæ alicujus Ecclesiæ vel Civitatis interdictæ sint, in ea ab aliis & coram aliis, puta peregrinis & alienigenis non interdictis, celebrari potest, etiam januis apertis.

3. Rursus interdicta aliqua civitate, castro, aut villâ, eo ipso etiam suburbia atque diffinita continentia interdicta intelliguntur, sicut & interdicta Ecclesia etiam capellæ ejus ac cœmeterium contiguum interdicta censentur: secus si non sint contigua, *c. Si civitas ord. in 6.* idque ne interdictum reddatur elusorium. Aliud est in personis: nam interdictio Clero non intelligitur interdictus populus, nisi aliud expressum sit. Nominatam Cleri comprehenduntur Monachi, & Monachæ, religiosi, & religiosæ, novitii & novitiz, Similiter si propter delictum domini & Reatoris civitas sit interdicta, cives ejusdem qui

culpabiles non existunt, alibi divinis heitè interesse poterunt, nisi & ipsi quoque propter dominum vel Rectorem puniendum interdicti fuerint, *d. e. Si sententia*. Quod in excommunicatione contingere non potest, quia pro peccato unius non potest alius. puta ipse familia, excommunicari.

4. Interdicta universitate vel populo alicujus loci, singuli de universitate si populo, etiam religioni & religiosa interdicti censentur, Navar. *c. 27. n. 146*. Ubi tamen observandum, quòd civitas, terra, universitas non possit interdici pro debito pecuniario, sine speciali mandato Papæ ex Constitutione Bonif. VIII. in *Extravag. provide §. Presentis hoc tit. Felin. in c. Sane sup. De off. deleg. num. 3.* idem ex Constitutione Clementis VIII. & Leonis X. in concordatis Galliarum, quas omnes Constitutiones refert Petrus Matth. 7. *decretal. lib. 2. tit. 8.* & ante Carolus V. Galliarum Rex 5. Januarii 1369. *Choop in prefat. De sac. polit. n. 8.* & ex concordatis Brabantiarum: nec pro delicto privatæ personæ, sed bene pro delicto domini Officiarii vel communitatis delinquentis.

5. Mixtum interdictum est, quo interdicitur locus & simul persona vel personæ. Exemplum quotidianum est interdictum illud, quod Canonista appellant ambulatorium, quo scilicet interdicitur persona & locus, ubi est, vel ubi fuerit, quasi simul ambulet cum persona. De mixto interdicto, quatenus est locale, judicandum, ut de locali tantum; & quatenus est personale, ut de personali.

Potest verò unumquodque horum interdictorum subdividi in generale, quo scilicet interdicitur locus universalis, ut regnum, provincia, vel universitas hominum, ut populus talis regni aut provinciarum, & speciale, quo interdicitur locus particularis, vel loca particularia: ut Ecclesia, vel aliquæ Ecclesiarum alicujus civitatis, regni, aut provinciarum vel personarum singulares, una, vel plures certæ vel incertæ. *n. 6.* Et horum unumquodque dividi ulterius potest in simplex & mixtum, hoc est in generale tantum, aut in particulare tantum, aut generale, & particulare simul: de quo quatenus est generale, judicandum ut de generali tantum, & quatenus est particulare, ut de particulari tantum.

7. Præterea in interdictum à Jure, & interdictum ab homine seu Judice, Interdictum à Jure fertur in Civitatem sive aliam Universitatem, si v. g. portorium ex rebus Ecclesiarum vel Ecclesiasticorum, quas negotiationis causa, non differunt, exegerit vel extorsit, *cap. penult. De censibus in 6.* vel si repressalias adversus Ecclesiasticas personas concesserit, *c. 1. De injuria in 6.* vel si Civitas hostiliter insecuta fuerit, aut coeperit Cardinalem Romanæ Ecclesiarum vel Episcopum suum, sive aliis id facientibus operetur, suasit, vel consuluerit, *c. fin. De penis in 6. c. 1. eod. tit. in Clement.* vel si Civitas in electione Romanæ Pontificis (cum eo mortuo apud se electio celebranda est, non observaverit, quæ servanda jubet, *c. Vbi periculum De elect. in 6.*) Item si dominus territorii Legatum vel Nuntium Apostolicum non admitterit: nam ejus ditiones interdicto Ecclesiastico subiiciuntur, & sic de similibus casibus, de quibus vide latius in auctoribus citatis. Ita supradicta exempla profert Canisius in *Summa Jur. Canon. lib. 3. tit. 23. §. Interdictum à Jure*. Interdictum verò à Judice Ecclesiastico non nisi ex causa, eaque scripto interdicti comprehensa, ferri debet, *cap. 1. h. in 6.* non tamen; ut diximus, ex causa pecuniaria vel ob culpam privati alicujus hominis, sed propter culpam ipsius, qui loci dominus est, vel in eo jurisdictionem habet, ita Canis. *d. loco §. Interdictum verò à Judice*.

8. Interdicto autem generali numquam includuntur infantes & amentes, ac proinde possunt ad divina admitti, quia sicut sunt incapaces præceptorum humanorum, ita & peccatorum Ecclesiasticarum: quod verò non possunt sepeliri in loco sacro, sit, quia locus ipse est inhabilis.

§. XII.

Quis possit & ob quam causam interdiceri, quæ sit forma interdicti, quis effectus & pœna interdicti violati.

1. Interdictum debet ferri ob gravem causam & scripto.
2. Qui posuit interdictum, debet quoque observare.
3. Forma interdicti.
4. Quanam eo prohibentur & quanam.
5. Pœna transgressionum.

Iqtes.

Interdicere potest, qui excommunicare & suspendere, & similiter qui potest excommunicari & suspendi, potest etiam interdici, & insuper loca ^{1.} Non debet autem iudex Ecclesiasticus ferre interdictum nisi pro causa gravi, veluti ob inobedientiam vel grave crimen, convictum cum contumacia, eaque scripto interdicti comprehensa, *cap. 1. eod. in 6.* & prævia monitione, quando illud fertur ob contumaciam; secus si in poenam præteriti delicti. Nam tunc non requiritur prævia monitio, ut nec in interd. *cto à jure lato*, quia cognitio juris habetur pro admonitione. Non debet etiam ferre ex causa pecuniaria, *e. 2. h. e. in Extravag. com.* aut ob culpam privati alicujus hominis, *Cov. in c. Alma mater. 2. § 1. n. 5.* sed ob culpam ejus, qui loci dominus est aut in eo jurisdictionem habet, *e. Non est sup. De sponsalibus d. 6. Si sententia.* Et interdictum regulariter est nullum iis casibus, quibus excommunicatio est nulla, *Navar. e. 27. n. 127.*

2. Is autem ipse reservare debet interdictum, qui illud tulit: & ideo si Episcopus celebret in Ecclesia à se interdicita incurrit poenam juris, scilicet irregularitatem. Alias nunquam Episcopus à jure vel ab homine committitur interdictus aut suspensus, nisi specialis ejus fuerit facta mentio, *juxta c. Quia periculosum h. e. in 6.*

3. Quantum autem ad formam interdicti attingit, non est certa aliqua & determinata, sed sufficit si verbis effectum interdicti significantibus exprimat. Ordinaria vero forma est hæc: Talem populum aut locum, & c. interd. *cto Ecclesiastico subicimus, ex cap. Cum in par. sibus sup. De verbor. significat. cap. Sane sup. De officio delegati.*

4. Interdicto autem prohibentur omnia divina officia sacra. Ecclesiastica sepultura, item solemnitas conducendi corporis cum orationibus, comitatu Cleri superpelliciate & processionaliter, ut moris est, incedentis (quamvis si quis sepeliatur in Ecclesia tempore interdicti non sit exhumandus: quia multa facta tenent, quæ fieri prohibentur, *Glof. in cap. à Nobis 2. V forma sup. hoc tit. Pialec. 2. p. e. 4. nu. 47.*) exceptis iis quæ expresse vel tacite permittuntur, ut colligitur ex *d. c. Non est.* Permittuntur autem Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, & Eucharistia, sed hæc duo prostrata tan-

tum morientibus, *cap. Quoniam eod. in 6.* Item permittitur missæ, aliorumque divinarum officiorum celebratio, *e. Quod in te sup. De pœnit. c. Alma Mater h. e. in 6.* dummodò submissa voce, januis clausis, non pulsatis campanis, dicantur, *d. c. Alma Mater:* præterquam in festivitibus Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes & Assumptionis Divæ Virginis, quibus divinarum officiorum celebratio, etiam pulsatis campanis, apertis januis, altaque voce permittitur, ut latius in *d. c. Alma Mater.* Adde & solemnitatem Corporis Christi & ejus Octavam per Extravag. Martini V & Eugenii IV. licet etiam interdicti possunt ingredi Ecclesiam orationis causa, quando ibi divina officia non peraguntur. Similiter potest concio haberi interdicti tempore, & ad eum finem pulsari campana: sicut & pro Ave Maria, ut moris est. *6. Responso 43. h. e. Pialec. d. 4. art. 11. n. 8.* Ubi addit, etiam contractum matrimonii tempore interdicti non esse prohibitum, ex Abbate, *Attm. & Glossa*, quamvis solemnitas benedictio sponsalium dati non debeat, *Navar. cap. 27. n. 179. ubi alios citat.*

5. Scienter verò celebrans vel actum aliquem Ordini sacro deputatum exercens in loco interd. *cto*, nisi super hoc privilegiatus existat, aut à jure sit ei concessum, irregularitatem incurrit, à qua nequit per alium quam per Romanum Pontificem liberari; & adeo sit ineligibilis, ut nec ad eligendum cum aliis debeat admitti, *h. e. quib. verò eod. in 6.* Aliud dicendum de celebrante in cessatione à divinis, namis non incurrit irregularitatem, Religiosi verò tam exempti quam non exempti violantes interdictum sunt excommunicati, *e. 1. & 3. h. e. in Clement. junctio e. 12. Conc. Trid. Sess. 24. De regularibus*, sicut & Domini locorum *juxta Clement. 2. h. e. salva ramen Constitutione Martini V.* quam refert *Canon. in Summa juris Canonici lib. 3. t. 23. §. sanct.* Sic sepeliens interdictum in Ecclesia cum officio & pompa ex equali solita, qui tum exercet actum sacerdotali Ordini deputatum, incurrit irregularitatem, *Pialec. d. loco n. 1. ex Sylvest. quem citat.*

Ceterum licet in Ecclesia, polluta sanguinis vel seminis humani effusione, vel Simoniacè consecrata, aut præfenti majori excommunicatione innodato, celebrari à jure vete-

ceatur. *Is qui eod. in 6.* tamen in tali Ecclesia celebrans scienter, licet temerariè agat, non incurrit irregularitatem: quia id non est in jure expressum. Interdictos autem nemo vitare tenetur in humanis, sed solum in divinis, postquam fuerit denunciatus interdictum, *Pias. d. lxxxv. n. 9. ex Navar. d. s. 27. n. 170.*

§. XIII.

De irregularitate.

1. *Definitur Irregularitas.*
2. *Distinguitur à Censuris.*

Est Irregularitas generaliter sumi possit ad designandum impedimentum, ratione cujus homo est incapax illius gradus vel actionis, quæ alijs communis est, eaque ratione, omnes censuræ Ecclesiasticæ, aliæque impedimenta dici possunt irregularitates: tamen hic specialiter sumitur prout à censuris distinguitur; de eaque hic agendum est, propter magnam, similitudinem, quam cum censuris habet.

1. Est itaque irregularitas hic, inhabilitas seu impedimentum Canonicum, ex se & natura sua directè ac primariò impediens acceptionem Ordinum Ecclesiasticorum. Dico, Canonicum; quia Irregularitas inducitur à Jure Canonico, nec potuit introduci à jure civili aut potestate temporali, cum hæc de spiritualibus rebus, qualis sunt Ordines Ecclesiastici vel Clericorum status, non disponat. Per hanc itaque partem excluditur omnis incapax ad Ordines suscipiendos, orta ex jure divino: qualis est non baptizati aut foeminae. Similiter excluditur peccatum mortale quod licet suo modo excludat à perceptione Ordinum, saltem sacerdotum, quia peccato mortali contaminatus non potest illos sine novo peccato accipere; non tamen id habet ex aliqua lege Ecclesiastica, sed ex natura sua, sicut & carentia membrorum necessarium ad ministerium Ordinis, quæ proinde partiter per eandem partem excluditur.

2. Dicitur, directè impediens; ut distinguitur Irregularitas à Censuris, quæ etsi sint etiã impedimenta quædam Canonica respectu aliquarum rerum vel actionum, tamen directè non impediunt susceptionem ordinum, verum excommunicatio, v. g. privat communicatio-

ne fidelium, & sube ratione, susceptione & usu Ordinum, quia sunt communicationes cum alijs fidelibus, non quatenus Ordines sunt: Interdictum privat auditione divinatorum, Suspendio privat muneribus, respicitque solum actus, eorumque usus prohibet, & imponitur solis Clericis, ac proinde primam tonsuram supponit: cujus susceptionem, ut & aliorum Ordinum: ac eorum statum impedit Irregularitas. Per eandem partem excluditur Depositio, quia privat Ordinibus jam susceptis; Irregularitas verò susceptionem impedit. Quantum verò ad dispensationem super irregularitate, quatenus ea permittitur Episcopis vel non, vide Conc. Trid. Sess. 24. c. 6. *De reform. Sanchez De Matrim. lib. 8. Disputat. 34. n. 55. & seqq.* & quæ supra diximus in §. 1. De suspensione in fine.

§. XIV.

De Depositione & Degradatione Clericorum

1. *Quid Depositio verbalis.*
2. *Quid actualis, & ob quæ crimina feratur.*
3. *Verbalis non tollit privilegium clericale.*
4. 5. 6. *Verbalis absoluta & respectiva variè distinguuntur.*
7. *Quid depositio ad degradationem ordinata, & quid degradatio.*
8. *Depositio non tollit Ordinem, nec privat e-
nere Ordini conjuncto.*

Quamvis Depositio & Degradatio non sint propriæ censuræ Ecclesiasticæ, cum non sint pœnæ medicinales, uti sunt cœsuræ Ecclesiasticæ, sed vindicativè tantum: quia tamen ut hic sumuntur, sunt etiam solemnes pœnæ Ecclesiasticæ, & magnam habent affinitatem cum ipsis censuris Ecclesiasticis, ad eò ut Suspendio subinde vocetur depositio, *Glossa in can. Si quis Episcopus Dist. 86.* & è contra, ideo de his quoque agendum est.

1. Depositio in genere fieri potest dupliciter, scilicet verbaliter, & verbalis depositio, nuncupatur, & actualiter, diciturque actualis depositio seu degradatio: quæ inter se differunt, quòd verbalis depositio fiat per solam sententiam Episcopi adstante certo numero Episcoporum, si Clericus qui deponitur in facris sit constitutus, & quidem si sit Episcopus, in

præsentia duodecim Episcoporum; si presbyter, sex, si Diaconus aut Subdiaconus, in præsentia trium: ut communiter tradunt *ex can. Felix & can. Si quis* 13 q. 7, Servanda tamen quoad hæreticos limitatio adhibita in *cap. 1. De hæret in 6* Hodie verò standum est definitioni Conc. Trid. *Sess. 13. cap. 14. De reformat.* quod depositionem Sacerdotum & inferiorum: nam ibi de depositione Episcoporum nihil statuit, vel quia illa reservata est summo Pontifici, tanquam proprio Episcopo aliorum Episcoporum, vel quia ob dignitatem Episcopalem non expediebat præsentiam Episcoporum in inferiorum præsentiam commutari. Vide Concil. Trident. *Sess. 24. cap. 45. De reformat.* In minoribus verò nulla aliorum Episcoporum præsentia, opus sed sufficit sententia Episcopi.

2. Realis depositio seu degradatio fit ad instar ex auctorationis militaris, eum scilicet ob delictum Clerico vestibus Clericalibus induto ac si in officio ministrare deberet, vestes & insignia Ordinis sui detrahuntur per Episcopum ordine retrogrado: vide *c. 2. De pœnis & can. 3. cum seqq. xv. q. 7.* Insuper depositio realis seu degradatio solum fieri solet in tribus casibus notatis à Glossa in *c. Ad absolvendum sup. De hæreticis*; scilicet ob crimen hæresis, *d. e. Ad abolendam*; crimen falsi litterarum Apostolicarum, *e. Ad falsariorum sup. De crimine falsi*; denique ob calumniam & contumeliam gravem proprio Episcopo illatam, *can. Si quis Sacerdotum xi. q.* Hunc tamen casum restringunt Doctores ad calumniam & contumeliam conjunctam incorrigibilitati, quia alias iniuriam illatam Episcopo degradaretur Clericus & brachio sæculari traderetur: non tamen latrocinium, homicidium, aut alia similia atrociora crimina.

3. Insuper differunt, quòd per depositionem verbalem non amittatur privilegium Clericale seu fori, secus per degradationem; ideoque degradatus statim fori efficitur sæcularis, à quo per privilegium fuerat exemptus: ac proinde privilegio sublato statim revertitur ad pristinum forum, eundemque degradatum Judex illi eò tradit sæculari Judici. Quòd dum facit, efficitur pro eo intercedat necesse est, ut citra

mortis periculum sententiam circa eum modo retur, *e. Novimus inf. De V. S.*

4. Verbalis Depositio rursus fieri potest dupliciter, aut absolute & per se sine ordine ad aliud, & vocatur Depositio absoluta, quæ non, aut vix videtur distingui à Suspensione perpetua; aut in ordine ad depositionem realem seu actualem, sive quòd idem est, ad degradationem realem, & vocari potest Depositio Verbalis Respectiva. Inter quàs hoc discrimen primò statui potest, quòd depositus absolute tantum non possit sine nova sententia degradari, depositus verò cum respectu ad degradationem possit statim degradari, & tradi Judici sæculari.

Et hinc resultat alia differentia, nempe quòd ad respectivam depositionem certa solemnitas sit à Jure præscripta, ut patet *ex c. 2. De pœnis in 6.* non autem ad absolutam: quòdque respectiva nunquam imponatur vel incurratur ipso jure & facto, quia requirit prædictam solemnitatem, quæ non potest, nisi mediante hominis sententia adhiberi: Depositio verò absoluta interdum imponitur ipso jure, ut patet *ex c. 1. De homicidiis in 6, can. 2. Distincta 5.*

5. Rursus Depositio Respectiva & Degradatio dici possunt differre, sicut sententia & sententiæ executio: nam per verbalem depositionem respectivam profertur sententia; per degradationem mandatur executioni; quoad aliquas actiones vel effectus, qui per ipsam sententiam absque hominis actione perfici non possunt. Unde & pro iisdem criminibus imponuntur, quia veluti unam integram pœnam complent; sicut sententia & executio idem crimen respiciunt.

Unde rursus fit, quòd degradatio eum prævia depositione solum videatur posse fieri in casibus; in quibus post degradationem Clericus traditur brachio sæculari; *juxta c. 2. De pœnis in 6. d. e. Novimus inf. De verb. signif.* ut sunt casus supra numerati, crimen, inquam, hæresis, crimen falsi litterarum Apostolicarum, & calumnia gravis proprio Episcopo illata, quibus adde, si non ordinatus celebret; nam & is pœnâ degradationis puniendus est, ex Ordinatione Clementis VIII, quam refert *Pias. p. 2. c. 4. art. 14. n. 12.* item crimen nefandum

contra naturam, Prout voluit Pius V. cujus constitutionis verba refert Navarr. in *Manuali* cap. 27. num. 249. & addit eam intelligendam esse non de quocumque committente hoc crimen, sed exercente, cum frequentatione actuum. Quia & in alijs delictis atrocib⁹ pro arbitrio poenam hanc infligi posse, tenet Diaz c. 128.

6. Et hinc iterum resultat discrimen inter Depositionem Respective, & Degradationem à Depositione Absoluta; quia hæc habet locum etiam in alijs criminibus, ut furto, homicidio, perjurio, &c. c. *Cum non ab homine sup. De iudicio*: in quibus etiam, si quid atrocius commissum fuerit à Clerico, post depositionem in archum monasterium poenitentia peragenda causa includitur, c. *Tua sup. De poenis can. Sacerdos Distinct. 81*, Quo casu ex beneficijs suis ali debet, vel ab Episcopo, si sit pauper, *can. De lapsis xv. q. 6*. Cæterum hisce temporibus hæc decessio in monasterium vix est in usu, cum monasteria passim recipere tales, recitent, nec ab Episcopo, ut recipiant, cogi possint, quippe ubique ferè exempta, *Pial. d. loco n. 9. in fine*. Ubi paulò antè tradit, neminem deponendum, nisi in casibus à jure expressis, vel illis tantum, quibus Jus Civile infligit poenam mortis: hodie tamen poenas omnes esse arbitrias, posseque judicem pro arbitrio suo hanc poenam imponere,

7. Ex prædictis Depositio, ad Degradationem ordinata, definiti potest, quod sit privatio perpetua Clericalis muneris, per Canonicam sententiam, cum debita solemnitate prolata: Degradatio verò sit perpetua, privatio Clericalis muneris & privilegij per similem sententiam, adjuncta reali actione & ceremoniâ per Canones instituta. Ita Suarez, *De Censuris Dist. 30. sect. 2, n. 6*.

8. Ex eo autem, quòd Depositio & Degradatio sint poenæ ex institutione sua perpetua, sequitur jure Ordinario eas tolli à nemine posse, sed tantum per potestatem absolutam summi Pontificis: qui raro, vel nunquam id facit. Imò secundum præsentem Ecclesiæ statum non datur remissioni locus, quandoquidè degradatus statim tradatur sæculari brachio poenam mortis multandus.

Ex eo verò quòd Depositio non privet Ordine ipso, cum per characterem indelebilem impri-

matur, ac proinde non possit auferri ab Ecclesia: sequitur, sacerdotem depositum verè consecratè, verè ungerè, cæteroque actus Ordinis validè exercere, quando scilicet non requirunt jurisdictionem (quod addo, ut excludatur absolutio sacramentalis:) & similiter Episcopum depositum verè ordinare, confirmare, si debita forma & materia ac legitima intentione utatur. Ob eandem causam depositio non privat onere Ordini conjuncto: v. g. recitari dihoras Canonicas, servandi castitatem, & inhabilitatem ad matrimonium contrahendum, si depositus sit sacris initiatus.

Illud denique hic subijciendum, edicta princeps nostrorum aut Concordata non aliter prohibere exercitium censurarum, quam contra Officiales sæculares. Imò discretè eadem Concordata executiones decretorum & sententiarum Ecclesiasticarum per censuras fieri permittunt, teste Zyp. *h. t. in fine*.

TITULUS XL.

De Verborum significatione.

1. *Varia verbi significatio,*
2. *Verba non semper accipienda prout sonant, sed juxta mentem profertis.*

DUO sequentes Tituli per universam Juris nostri materiam diffunduntur, ideoque potestremo loco, uti factum quoque in Digestis, collocantur. Et primus quidem *De Verborum significatione* utilitatem suam habet, cum sæpè dubitati contingat de significatione terminorum, seu vocum ipsarum.

1. Nam ut alias Verbi significationes omitram, quibus significat nunc secundam personam in divinis, nunc apud Grammaticos tertiam orationis partem; nunc apud Logicos conceptum in intellectu retentum, quo aliquid cogitamus, quòd deinde vocibus declaramus; nunc quòd à re sive facto distinguitur, juxta illud.

Non opus est verbis, creditorebus ait.

& dum dicitur. *Non opus est verbis, sed factis, & Dare alicui verba* pro decipere: sumitur Verbum

bum hic generaliter, prout idem est, quod vox seu dictio aliquid significans, sive sit verbum, sive nomen sive pronomen sive aliqua alia pars Orationis apud Grammaticos: quod Vario à veritate deducit, quasi verum nos loqui oporteat. Hoc verò Tit, potissimum traditur, quid significant, & quomodo verba accipienda sint, sive voce proferantur, sive scripto, veluti in testamento, vel rescripto, vel alio instramento contineantur V.g. quid veniat appellatione Novalis, ut in c. 1. quid nomine Patris, ut in c. 2. quid Unigeniti, ut in c. 3. quid Primogeniti, ut in c. Ioseph. & c.

2. Quantum autem ad modum, quo accipi debent, in primis traditur, verba, cum inventa sint, ut indicat proferentis mentem, l. Labeo D. De supellest. Legata, non semper accipienda esse pro ut sonant, sed magis inspiciendam esse mentem proferentis; & cum de ea constat, non esse laborandum de verbis, c. In intelligentia, Nihil obstat, c. Praterea h. t. quia non intentio verbis, sed verba intentioni servire debent, c. In h. t. aded ut verba contractuum pro rei qualitate, & tuenda voluntatis seu intentionis causa contra propriam significationem interdum accipiantur & intelligantur, ut in l. Ex conducto 15. §. Papinianus & in l. In lege 29. D. locati. Et ideo non vitatur factum, vario modo narratum ubi idem in substantia concluditur: & intelligi debent verba eo respectu & ad eum finem, ad quem proferantur, l. Debitor §. fin D. Ad Trebelli & restringi ad rem, super qua proferuntur, §. Quod autem instituit. De legitima agnatorum tutela.

Proponuntur etiam variarum vocum definitiones, veluti Pacti, in c. Pactum interdicti, in c. Cum in partibus novalis, in d. c. 1. & c. Quid per noval. similiter quis dicatur Praepositus, c. Quamvis eod.

Si verò quaeratur de verbis rescripti, summi Pont. tum consulendus est Pont. ut in c. Olim & alius hoc sit. Alias vero accipienda sunt verba juxta sensum seu significationem, secundum quam inspectis rerum circumstantiis, verisimile est proferentem accepisse, c. Quarenti h. t. ne dum proprietates spectatur, omittatur sensus veritatis, d. c. Praterea & c. Quod dicitur. & c. Ioseph hoc sit. Quod si verba obscura fuerint, ita intelligenda sunt, ut res de qua agi-

tur, potius valere possit, quam petire, d. c. Abbati vers. profecto.

Insuper quarundam vocum etymologiae traduntur, veluti unde dicatur jus, c. Ius dicitur: unde dicatur pactum, d. c. pactum: unde dicatur Forus, c. Forus eod. Denique traditur privilegia Principis latissime esse accipienda ut aliquid adferant seu operentur, nec remaneat ambiguitas, d. c. Abbati eod.

TITULUS XLII. & Ultimus.

De Regulis juris.

1. Regula unde dicta.

2. Regula definitio apud Iuriconsultos.

Regula sumitur ex Jure, non verò Jus ex Regula, l. 1. D. h. t. & propterea, postquam de toto jure Pontificio actum est, subjicitur coronidis loco Tit. De Regulis juris; & quidem post Tit. De Verborum significat. quia disputatio de vocibus simplicibus praecedere debet disputationem de compositis.

Dicitur autem Regula ex eo, quod rectè ducatur, vel, ut alij volunt ex eo, quòd regat: vel normam rectè vivendi præbeat, vel quod distortum pravumque corrigat, ut habetur in can. Regula Dist. 3. Et Græcè dicitur Canon, can. Canon ead. Distinct. 3. Unde & jus Pontificium dicitur Canonicum, id est, Regulare.

2. Jurisconsultis Regula est quædam compendiosa enarratio multarum rerum, varijs partibus Juris definitarum. Unde Azo. Regulam definit esse plurium rerum traditionem compendiosâ narratione factam: & Paulus Jurisc. in. d. l. 1. D. h. t. Regulam esse, quæ rem, quæ est, breviter enarrat. Cujus sensus est, quod in regula sit oratio, quæ rem, quæ est, id est, jus quod in ipsa controversia sequi oportet seu causam ac rationem plurium rerum in arte juris definitarum breviter id est, generaliter, & quidem ex Jure constituto & recepto enarrat. Cum enim, ut in alijs scientijs, non omnia facta & individua, utpote infinita, pos-

sint aliqua ratione comprehendi ac cognosci, ita neque leges neque Senatusconsulta ita scribi potuerunt, vel possunt, ut omnes casus, qui quandoque incidunt, comprehendant, *l. Neque leges D. De LL.* necessum fuit, exemplo aliarum scientiarum, etiam ex Jure, ex ijs, quæ in variis ejus partibus definita sunt, aliquas generales regulas constituere, quæ contineant causam & rationem primariam, quæ moti fuerunt prudeatres ad ita definiendum, & proinde nobis primariam rationem Juris controverſi decidendi præberent. Sic Ulpianus, cum in divisiſ Juris partibus observasset primùm moribus receptum, deinde legibus constitutum, quod fœminæ non possent esse Judices, Magistratum gerere, postulare, curatrices esse, & sic de similibus: inde desumpsit & constituit universalem regulam quod fœminæ ab omnibus civilibus officijs vel publicis remotæ sint, *l. 2. D. eod. Et* rursus, cum varijs in partibus Juris definitum esset, pisces, feras, bestias, lapillos in littore maris inventos fieri occupantis, quia in nullius bonis sunt, inde desumpta est hæc compendiosa regula. Quæ in nullius bonis sunt, sunt primò occupantis; sic de similibus.

Atque ita patet in primis, cur regula dicatur ex Jure nasci non autem jus ex regula. Secundò patet, quanta sit utilitas Regularum Juris, quodque id sint regulæ Jurisconsultis, quod

Medicis Aphorismi, Geometris Postulata: & cur dicat Jurisconsultus in *l. 1. D. eod.* quod si vitata sit regula perdere officium suum.

Porro regulæ quæ hic traduntur, sunt, Quod omnis res per quasumque causas nascitur, per easdem dissolvatur, *e. i.* Quod dubia in meliorem partem sint interpretanda, *cap. 2.* Quod propter scandalum vitandum non sit veritas omittenda, *e. 3.* Quod necessitas illicitum faciat licitum; & similes. Quarum prima primariam continet rationem & causam, cur stipulatio, quæ est verbis contracta, possit verbis ipso jure dissolvi; non etiam emptio, locatio, mutuum, & alij contractus, aliter quam verbis initi: idem cur emptio, locatio, mandatum, societas, quæ solo consensu contrahuntur, possint etiam solo contrario dissenſu dissolvi; & sic de alijs regulis Juris Can. ut fufius hic Peckius ad quem Lectorem remittimus, & ad Dei Opt. Max. ejusque Intemeratæ Matri Virg. Mariæ honorem, hæc Paratitlis seu summariæ Explicationi Decretalium, per modum Institutionum Juris Can. finem imponimus: omnia in eis tradita S. R. Ecclesiæ censuræ submittentibus, & quæ illa probaverit. approbantes, quæ improbaverit, improbantes.

☉(†)☉

FINIS.

Zzz 3

INDEX